
BIBLIOTECA ȘCOLARULUI
Constantin
STAMATI
Imnul
lăutei
românești
LITERA

biblioteca școlarului

Constantin
STAMATI

IMNUL LĂUTEI ROMÂNEȘTI

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

CUPRINS

FABULE

ALTE SCRIERI

CZU

CUPRINS

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Textele pentru ediţia de faţă au fost selectate şi îngrijite de cercetătorul literar Vasile Ciocanu, căruia îi aparţin de asemenea tabelul cronologic şi întocmirea referinţelor critice respestând în temei originalul, au fost efectuate totodată modificări în textele incluse în carte în sensul aplicării normelor ortografice actuale, urmărindu-se astfel înlesnirea lecturii.

Coperta: *Isai Cârmu*

ISBN

CUPRINS

TABEL CRONOLOGIC

1786 În familia paharnicului Toma Stamati vede lumina zilei fiul Constantin, probabil la Huşi.

1806 *20 noiembrie* C. Stamati intră în serviciul vistieriei Principatului Moldovei ca slujbaş de cancelarie.

1808 *27 iunie* Această dată o are manuscrisul **Galatia. Tragodie păstorească a domnului Florianu,** traducere din greceşte — prima încercare literară cunoscută a lui C. Stamati. În 1813 aceeaşi operă a scriitorului francez Stamati o tălmăceşte de pe original.

1812 Odată cu anexarea teritoriului dintre Prut şi Nistru la Imperiul rus familia Stamateştilor, ca şi alte familii boiereşti ce aveau moşii în Basarabia, se stabileşte cu traiul la Chişinău.

1812 *16 noiembrie* — 1828 *6 aprilie*

C. Stamati lucrează în instanţele administrative şi judecătoreşti ale regiunii. Pentru sârguinţa şi capacităţile de care a dat dovadă la îndeplinirea obligaţiilor de serviciu i se conferă rangul de consilier titular (1818) şi e decorat cu ordinul sf. Ana de gradul III (1826).

1817 *7 mai* Încetează din viaţă Toma Stamati.

1820—1823 În aceşti ani Stamati l-a cunoscut personal pe A. S. Puşkin, exilat în Basarabia. S-au păstrat mărturii despre întâlnirile şi discuţiile întreţinute de Stamati cu poetul rus, din opera căruia

va traduce poemul **Prizonierul din Caucaz** sub titlul **Prizonierul la cerchezi şi fecioara cercheză** (1824).

1826 *26 septembrie* Se căsătoreşte cu Ecaterina, una din fiicele căminarului Tudorache Ciurea, proprietar de moşii pe ambele maluri ale Prutului.

1828 *4 mai* La Chişinău în familia lui C. Stamati se naşte viitorul prozator şi dramaturg Constantin Stamati-Ciurea.

1830 *20 februarie* În "Albina românească" vede lumina tiparului tălmăcirea poeziei lui G. Derjavin **Dumnezeu** sub titlul **Odă către Dumnezeu.** Traducerea se datora lui C. Stamati, dar s-a publicat sub numele lui N. Dimachi, care introdusese în textul poetului basarabean substanţiale modificări şi care text ajunsese la redacţie ca aparţinând lui N. Dimachi. Traducerea a mai apărut în crestomaţia lui I. Ghinculov **Colecţie de opere şi traduceri, în proză şi în versuri, pentru exerciţii în limba valaho-moldavă** (SPg, 1840).

1830 *iulie* Vizitând iarmarocul de vară de la Fălticeni, Stamati a luat cunoştinţă de "urmările desfrânate ale junimii de atuncea", precum menţiona el mai târziu, care l-au determinat să scrie schiţa **Geniul vechi al românilor şi românii de astăzi.**

1834 *18 martie* În suplimentul la nr. 29 al "Albinei româneşti" vede lumina tiparului poezia **Străjariul taberii** (ulterior **Sentinela taberii de la Copou la 1834**), însoţită de o scrisoare a autorului "către cinstita redacţie", dezvoltată mai târziu în schiţa **Domnul Moldovei, Marele Ştefan al VI, şi bravul său hatman Arbore.**

1834 *19 martie* C. Stamati e ales membru de onoare al Societăţii medico-istorico-naturale din Iaşi. Cu această ocazie Gheorghe Asachi îi expediază diploma şi o scrisoare, în care, printre altele, îşi exprimă din partea societăţii speranţa de a se folosi de râvna şi de dragostea scriitorului basarabean "pentru toate cele ce pot spori binele patriei".

1835 *9 februarie* Se stinge din viaţă Ecaterina, la vârsta de numai 30 de ani. Sub impresia acestei grele pierderi Stamati scrie poeziile **Însuşi în singurătate, Porumbiţa stingheră, Epitaful** ş. a.

1837 Se căsătoreşte cu Suzana, fiica boierului bucovinean Andrei Gafencu.

1838 *19 noiembrie* În “Foaie pentru minte, inimă şi literatură“ din Braşov apare în traducerea lui Stamati discursul **Cuvânt către ucenicii şcoalei ţinutului Hotin, ruşi şi moldoveni...**, rostit de A. Hâjdeu la 25 iunie 1837. Discursul va mai fi tipărit în “Curierul românesc” din 21 şi 23 ianuarie 1839, apoi în ediţie aparte la Iaşi (1855) şi, parţial, în “Lepturariu rumânesc” (t. IV, p. I), Viena, 1864.

1839 În vara acestui an Stamati se află în Bucovina, vizitează mănăstirea Putna şi vechea cetate de scaun a Moldovei Suceava. Impresiile din această călătorie şi meditaţiile scriitorului asupra trecutului şi stării din prezent a ţării şi-au găsit reflectare în eseul **Suceava şi Alexandru cel Bun în secolul al XV-lea**.

1840 În revista “Dacia literară“ pe lunile martie-aprilie apare poemul **Gafiţa blestemată de părinţi** şi o traducere din Hugo **Floarea către flutur**. **Cântecul Gafiţei către cuconaşul său**.

1841 *2 decembrie* Este ales corespondent al Societăţii de istorie şi antichităţi din Odesa.

1843 La Cantora Foiei Săteşti a lui M. Kogălniceanu se publică în ediţie aparte poemul **Povestea povestelor**, intitulat ulterior **Eroul Ciubăr Vodă. Fabula fabulelor vechi populare sau Rolando furios moldovenesc.**

1850 În “Analele Societăţii de istorie şi antichităţi din Odesa” se publică articolul **Despre Basarabia şi cetăţile ei vechi.**

1853 În “Almanah pentru români”, supliment la “Calendar pe anul

1853”, apare adaptarea din V. Jukovski **Fiica lui Decebal şi Armin cântăreţul.**

1854 În “Almanah pentru români”, supliment la “Calendar pe anul 1854”, apare schiţa **Suceava (Suceava şi Alexandru cel Bun în secolul al XV-lea).**

1855 Văd lumina tiparului poeziile **Stejarul singuratic** (în “Calendar pentru poporul românesc pe anul 1855”), **Groaza la 1822** (ulterior **Arderea Iaşului la 1822**, în “Foiletonul Zimbrului”, nr. 2 din 30 ianuarie), **Dorinţă sau videnie** (în “Foiletonul Zimbrului”, nr. 5 din 20 februarie).

1859 Apare ediţia a doua a “Daciei literare” cu poemul **Gafiţa blestemată de părinţi** şi **Floarea către flutur. Cântecul Gafiţei către cuconaşul său.**

1863 Din acest an datează eseul **Ştiinţi filologice şi istorice.**

1866 În “Ateneul român”, nr. 6—7, este retipărit poemul **Dorinţă sau videnie (Dorul de patrie).**

La 22 aprilie împreună cu Alexandru Hâjdeu şi cu Ion Străjescu este ales membru al Societăţii literare române, viitoarea Academie, din care se retrage însă din cauza sănătăţii, în locul lui — rămas vacant — fiind ales un alt basarabean, Ştefan Gonata.

1868 La începutul anului la Iaşi vede lumina tiparului volumul de sinteză al scriitorului **Muza românească. Compuneri originale şi imitaţii din autorii Europei**, editor fiind Teodor Codrescu.

1869 *12 septembrie* C. Stamati se stinge din viaţă. A fost înmormântat la Ocniţa.

CUPRINS

PROCUVÂNTARE
[la Muza românească. Compuneri originale şi imitaţii din autorii Europei]

"Nimic pentru noi şi totul pentru patrie".

(Cuvinte neuitate
ale dlui Barbu Catargiu[1])

Tot omul e dator ţării sale cu persoana şi averea sa. Oşteanul patriot îşi răpune viaţa pentru ţara sa, dregătorul civil nu-şi cruţă sănătatea pentru ţara sa, călugărul cuvios petrece în singurătate, rugându-se pentru mântuirea poporului ţării sale, plugarul aduce banul său în vistieria ţării sale; eu însă, fiind din copilărie înstrăinat din vechea mea patrie, Moldova, unde m-am născut, nu avui nici un prilej să-i aduc vreun folos; am socotit deci să-i hărăzesc de departe umilitul rod al îndeletnicirilor mele, ca o pârgă mulţumitoare şi pentru ca să rămâie o urmă că am fost şi eu odinioară fiul Moldovei.

Vai de omul care trăieşte numai pentru sine, defăimând originea naţiunii sale, unul ca acesta, ca şi cosmopolitul lainic şi egoist, zice: "Acolo e patria mea, unde pot să trăiesc bine, iar murind eu toată lumea moare cu mine". Acesta e un fiu ingrat ce muşcă mâna care l-a hrănit;

acesta trăieşte în ţară ca trântorul în stup; şi, în fine, acest fel de paraziţi trebuie interiţi din ţară, căci ei corump patriotismul celorlalţi cetăţeni. Eu aşa gândesc despre românii, ce trăiesc numai pentru sine, întocmai ca ebreii şi alţi venetici, ce se oploşesc în ţările românilor numai pentru al lor interes şi-şi bat joc de Românie... Deci critica aceasta neplăcută va atinge numai pe acei care nu voiesc să facă ceva pentru muma patrie, căreia îi sug laptele.

Am întrebat pe mulţi din români dacă aceea ce am scris eu însumi sau am imitat din alţi autori poate fi de folos sau de stricăciune compatrioţilor mei, şi unii mi-au răspuns cu ironie: că dacă folos nu va aduce, cel puţin va adormi pe-acei ce nu pot dormi noaptea; iar alţii le-au criticat cu rezon, zicând că eu le-am scris după idioma şi ortografia veche a limbii serbo-române, introdusă la noi în secolul 14-lea. Ş-aceasta este adevărat!!!... Eu scriu în Basarabia, patria mea cea nouă, unde locuiesc de la 1812 şi unde nu s-a putut introduce studiul şi înţelegerea dialectului neolatin[2] de acum al României; acest dialect reformat, ce înfloreşte în învecinatele cu Basarabia ţări române, noi, basarabenii, nici îl ştim, nici îl prea înţelegem, fiind mai cu totul latinizat, ba nici putem citi (afară de un mic număr, şi acela cu greu) cărţile scrise cu stilul şi ortografia aceasta nouă... Şi îndrăznesc a zice că nici ţăranii români din Moldo-Valahia nu le prea înţeleg.

În consideraţiunea acestor împrejurări nime nu trebuie a-mi imputa că scriu ca un autor popular, rustic, mai mult pentru acei ce sunt deprinşi cu stilul vechi al românilor, care a fost şi este limba mea maternă şi comună pentru noi toţi, până la începutul reformelor în România. Iar nu pentru învăţaţii români de acuma, care cu dezgust au criticat ortografia şi cacofonia acestui stil

în elegia mea Gafiţa, tipărită la 1840 în Iaşi[3], când, din contra, noi, scriitorii români, câţi mai suntem în Basarabia, s-ar cădea să fim ascultaţi cu indulgenţă, căci în alt fel ne pierdem curajul a mai scrie sau speranţa că va citi cineva ceea ce am scris.

Însă pe mine şi decât critica filologilor m-a uimit mai mult, când mă aflam în Iaşi, o altă împrejurare şi mai tristă, căci cu ochii mei am văzut sute de tomuri din compunerile moldo-valahilor ş-a românilor din Ardeal, mai demne decât ale mele, mucezând la un bibliopol de-acolo, necumpărate, poate şi necitite de nime (dar foarte lăudate de toţi); nu ştiu la Bucureşti şi în ţara Ardealului cum va fi, pe când la librarii francezi, tot de-acolo, nu ajungeau prin mâinile românilor romansurile şi poeziile aduse de la Paris şi Bruxella. Aşadar, hotărâsem să arunc în foc tot ce am scris. Însă tocmai atuncea mi se înfăţişează un amic, căruia spuindu-i ce gândeam să fac, el m-a încurajat, aducându-mi aminte de o fabulă persană, "precum că odinioară o picătură de apă căzând din nori se tânguia amar, în cursul său spre pământ, că are să pice şi să se mistuiască în adâncimile oceanului zicând: "Vai mie! ce însemnez eu, o picătură, într-un noian ca oceanul! Cine mă va şti sau mă va simţi că aş fi fost şi eu odată în lume? Vai mie!" Dar tocmai atuncea durerosul geniu al nu ştiu căruia bramin, ce după răposarea lui se suia de la pământ spre ceruri auzind bocetul bietei picături, a jălit-o, a prins-o în palma sa ş-a aruncat-o în scoica unei stridii. Deci acea picătură cu timp s-a prefăcut în cel mai frumos mărgăritar al Răsăritului ce a ajuns spre podoaba coroanei Marelui Mogol". Aşadar, această frumoasă fabulă mi-a insuflat o speranţă, că deşi în ţara noastră nici bramini, nici stridie, nici ocean, nici mogoli nu se află,

dar tot poate să se găsească între români vreun geniu generos care să ocrotească modestele mele opere, nu ca să se poată preface ele în mărgăritar, neavând acele merite, ce ca să fie măcar odată citite.

Eu ştiu că critica celor scrise de mine va fi iarăşi cu rezon, fiindcă eu am scris versuri şi proză nu chiar după regulele poetice sau gramatice de-acuma ale României, ce aşa simplu precum le-am deprins din copilărie, în stilul plebei, şi precum iubirea către patria mea cea veche a inspirat ş-a învăpăiat fantazia mea, mai ales fiindcă în Moldova şi Valahia, de când au început a domni grecii fanarioţi şi până la căderea lor, în urma Eteriei, şcoli române nu se aflau decât numai greceşti, şi literatura română era cu totul necultivată şi nesuferită la curtea fanarioţilor*, pentru aceea [ne] având noi literatură naţională pân-în timpurile aceste mai de pe urmă, cum o au alte popoare mai fericite, pe care studiind-o se cultivă talentul, se dezveleşte fantazia unui autor nou până ajunge a-i egala sau a şi întrece pe predecesorii săi, de-aceea, zic, nu se vor găsi între scrierile mele compuneri originale ale fantaziei mele, ce eu am imitat mai mult pe autorii Europei şi am cules din ei câte ceva ce mi-a părut mai aproape de simţirile românilor şi mai conform cu gustul compatrioţilor mei. Dar apoi care din autorii lumii n-au fost plagiari ori compilatori, ca noi, scriitorii români, sau nu s-a povăţuit cu acele ce au scris alţii înaintea lor, afară de Omir şi Moisi, carii, cu anticul lor geniu, răspândesc şi pân-astăzi lumina tuturor cărturarilor lumii, inspirându-

* Eu am scris o satiră comică cum era învăţătura nobililor români în timpul domnilor fanarioţi în Moldo-Valahia sub titlu *Neneaca, cuconaşul ei şi dascălul*, închipuind cât am putut moralul ce insufla boierii copiilor lor pe-atuncea.

le şi învăpăindu-le fantazia, aşa precum şi vechiul psalmist şi proroc David a învăţat pe om cum să se roage lui Dumnezeu şi pe care toţi teologii imită şi pân-acum. Aşadar, Virgiliu în *Eneida* sa imită *Iliada* lui Omir; Ariosto s-a povăţuit în *Rolando* cu nălucirile *Odiseei* lui Omir; Tasso, în *Ierusalima deliberată*, a împrumutat multe din Ariost; iar un episod din Tasso şi *Cartea facerei* lui Moisi au fost tema unei poeme întregi a lui Milton, în minunatul său *Raiul pierdut*; Voltaire şi Racine, în tragediile lor, au imitat pe Euripides, pe Sophocles şi pe Shakespeare; Bulwer, ce a descris nămolirea Pompeii, a imitat pe vechiul Plinie; Walter Scott s-a închipuit cu *Egmontul* lui Goethe; Lord Byron în *Dimonul* său a imitat pe Mephistofeles al lui Goethe; dar apoi şi Goethe în cântecul lui Mephistofeles imită pe Shakespeare. Asemenea şi noi, românii, în cele mai multe scrieri şi fabule am imitat pe autorii străini. În fine, ştiut este că toţi cei mai faimoşi autori, când au vrut să scrie ceva eroic — dumnezeiesc — strălucit, iarăşi au sorbit idei din anticele izvoare de lumină ale lui Omir, Moisi şi David.

Apoi de la mine şi alţii ca mine români cine poate să ceară de-a dreptul multe şi clasice invenţiuni originale ale noastre fără să imităm pe alţi autori şi cine poate să pretindă poezii şi proză fără de meteahnă, mai ales când eu scriu în limba veche populară, ce este atât de mărginită şi amestecată cu idiomul slavon, introdus la noi după secolul al 14-lea, precum vorbeşte cu mai multe argumente despre aceasta şi mult stimatul şi ilustru filo-român D. Edgar Quinet, în dissertaţiunea sa asupra renaşterei literaturii ş-a limbii române în opul său: *Românii Principatelor Unite* (traducţiune), tipărit în Iaşi la 1856.[4]

Aşadar, nu cereţi mult de la mine, desţăratul din Moldova în copilăria mea[5], pentru că eu n-am învăţat scolastic *ex professo*[6] şi de-aceea scriu fireşte şi liber, ca şi când v-aş vorbi, imit din cele ce au compus alţii, dar câteodată am scris şi de la sine-mi aceea ce mi-a insuflat instinctul şi sălbătăcita muză românească, ce odinioară era domesnica înamoratului Ovidie, agronomului Virgilie, blândului Oraţie, mult simţitorului Tibil, elegiacului Properţiu şi altor asemenea autori romani. Scriu ca să se zică că am trăit şi eu în lume, şi proza mea, ca şi versurile mele fără de rime sunt rustice precum vorbeau şi scriau vechii romani.

Ascultaţi dară cu indulgenţă sălbatica mea muză, precum ascultaţi cu mulţumire răsunetul coardelor lăutarului, el vă cântă fireşte şi fără de note, dar trist, pătimaş, aşa precum fantazia lui îl însufleţează.

Lăsaţi versurile şi proza mea să se rătăcească, să curgă neregulat ca vântul, norii şi pâraiele... Şi de-ar fi răsplătirea mea ca şi a albinei căreia îi răpim rodul, fără a-i mulţumi, eu însă ca servul credincios întorc talentul vechei mele patrii şi zic:

Sum mulţumit, ca albina, de am putut cu a mea gură
Să pun în fagurii noştri de miere o picătură...

Şi în fine:

Quod potui feci faciant meliora potentes...[7]

CAVALERUL C. STAMATI
autor popular

CUPRINS

POEZII

IMNUL LĂUTEI ROMÂNEŞTI*

O, lăută a Moldovei! tu ai fost de tot uitată
În creanga Dumbrăvii Roşii** ce românul hăuleşte,
Şi care umbrea cu faimă sânta apă a Sucevei,
Cruntată în multe rânduri de-al neamicilor sânge...
Vântul clătina odată mângâios a tale coarde;
Dar curpănul zaluziei, întinzând viţele sale,
S-au suit cu sumeţie, s-au încâlcit printre ele.
O, lăută românească! cine poate să deştepte
După timpuri vechi trecute încântătorul tău sunet!
Sau vei fi cu-ndelungare acolo în frunziş mută???

---

* Lăuta (Luth) era un fel de scripcă cu două sau trei coarde, pe care cu mâna dreaptă se învârtea o roată, ce zbârnâia pe coarde, iar cu mâna stângă lăutarul călca cu degetele tonurile cântecului său, şi de aceea din vechi se numea la români muzicanţii lăutari, iar mai pe urmă, ieşind din modă lăuta, s-au primit în loc scripca sau vioara şi s-au numit muzicanţii scripcari.

** Dumbrava Roşie, în Bucovina, unde este pădurea Coţmanu, s-au numit aşa după o cruntă bătălie ce au avut Ştefan cel Mare cu craiul leşesc Ioan Albreht la 1497 [când] au nimicit toată oastea lui şi apoi au înjugat la pluguri 20 000 prizonieri leşi, cu care au arat câmpul şi au semănat ghindă, unde şi astăzi dumbrava de stejar ce au crescut din sângeroasa sământă se numeşte Pădurea Roşie; iată dară monumentul firesc şi nepieritor al lui Ştefan.

Ori când vei face tu iarăşi ca să zâmbească eroul
De plânsul şi îngrijirea logodnicei părăsite!!!

O, lăută a Moldovei! odată în ţara noastră
Tu ţineai hangul tristeţei la a domnilor ospeţe;
Când lăutarul-maestru amesteca al tău sunet
Cu al oaspeţilor cântec, tu consolai cu duinţă
Dragostea misterioasă a româncelor fecioare.
Tu celebrai cu putere biruinţele faimoase,
Tu frăgezeai ca un farmec pe românii cei mai aprigi,
Tu umpleai de bărbăţie pe cei fricoşi în răzbeluri;
Iar când tăcea lăutarul, toţi se scufundau în gânduri,
Căci ca tine cine altul, o, lăută mângâioasă,
Putea serba mai bine statornicia fecioarei
Ş-a eroului izbândă, când s-întorcea din oştire!

O, lăută a Moldovei! mai deşteaptă-te o dată!
Oricât de neîncercată este mâna ce s-atinge
De-a tale-ncântate coarde, deşteaptă-te, o, lăută!
Măcar că eu abia numai pot să scot oareşce sunet,
Făr' de gust, făr' de-armonie din ruginitele coarde,
Care nu este în stare să însufleţeze încă
A patrioţilor inimi, şi eroicele pilde
A strămoşilor cei demni să nu uităm niciodată...
Aş fi fericit eu însă dacă al tău antic sunet
Ar face-acum să răsară inima celui ce-ascultă...
O, lăută a Moldovei, ce să dştepţi ai putere
A românului simţire, ajută geniei mele!!!

Este de luat aminte ce minuni nu au făcut muzica de când este lumea, căci Orfeu[1] (zic grecii) au îmblânzit cu lira sa pe cumplitul Pluton[2] de i-au eliberat din iad pe iubita sa Euridica.

David au potolit cu organele mânia lui Saul[3].

Timotei au ştiut cu arfa să însufleţeze în marele Alexandru curajul şi îndurarea. Irodia[4] au ştiut cu cântecul să nimiceze respectul ce avea Irod către sântul Ioan Botezătorul şi să-i dăruiască capul sântului.

Sultanul Amurat al IV[5], ce şi-au ucis fraţii, atâta s-au pătruns de un cântăreţ osândit la moarte, că au plâns şi i-au dăruit viaţa. Mulţi oameni muşcaţi de gadini veninoase, precum de muşcătura tarantelei, spun că s-au lecuit cu muzica.

Imnurile îndurau dumnezeirea.

Cântecul adoarme pe cel bolnav şi pe prunci în leagănul său. Hăulitul totdeauna au frăgezit pe hoţul român.

Apoi ce n-ar izbuti în România muzica dacă ar fi cultivată... căci poezia fără muzică este ca un corp fără de suflet, ca bujorul fără de miros, ca frumoasa fecioară fără de sentiment, ca un tânăr nobil fără de educaţie.

CUPRINS

FIICA LUI DECEBAL ŞI ARMIN CÂNTĂREŢUL

[Traducere-adaptare a baladei **Eolova arfa** de V. Jukovski]

Eroul Daciei,
Decebal faimosul, avea o cetate,
Scaunul crăiei,
Ce umbrea subt dânsa râu limpede foarte.
Împrejur, pe dâmburi,
Codrii s-îndesa,

Florile pe ţărmuri
În luciul apei viu se revărsa.

Când gonea din munte
Decebal, eroul, cu câini îndrăzneţi,
Pe urşi, vieri şi ciute,
Pe domnii pădurii, pe cerbii măreţi,
De-al cornului ţipăt
Codrul răsuna,
De-al câinilor ţâhnet
Linişţea pustiei din somn se scula.

Iar când în cetate
Crai şi domni la benchet era-nvitaţi
Din ţări depărtate,
El cu de cerb coarne de dânsul vânaţi
Şi arme-nvechite
A strămoşilor săi,
Ca un semn de cinste
Pe pereţi de-a rândul punea prin odăi.

De-a lor bărbăţie
Cu chef după masă Decebal rostea
Şi cu sumeţie
Spre vechile arme ochii-ş ţintea;
Zale blehuite
Cu-adânci săpături,
Paloşe zimţite,
Coifuri ciocârtite de multe lovituri.

Fiica lui, Minvana,
Împodobea încă palatul domnesc...
Precum neguri toamna

De zori aurite munţii învălesc;
Ale ei cosiţe
În răscol cădea,
Ca de aur viţe,
Şi pe piept şi spate se învăluia.

Cu galeşă lene,
Patimă ascunsă ochii ei rostea.
Printre negre gene,
Ce ca două raze inimi răzbătea,
Sunet de izvoară
Se părea vorbind
Gura de foc pară,
Iar bunul ei suflet toate covârşind.

Minvanei frumoase
Ii mersese vestea şi prin alte ţări,
Şi prea mulţi cercase
Tineri să o ceie, şi de neam boieri;
Dar mândrul ei tată
De dânşii râdea...
Când cu a lui fată
Armin cântăreţul pe-ascuns se vedea;

Prea frumos la faţă,
Chiar ca şi o roză, acel tânăr om
Cânta cu dulceaţă,
Dar de soi nu mare, nici fecior de domn.
Minvana uitase
Al său neam înalt,
Căci s-înamorase,
Ea, neprihănită, de prostul amat...

Deci pe-a nopţii frunte,
Când discul de aur al lunii plutea
Ş-a lacului unde
Dulcele ei raze tremurând clătea,
De pe deal cetatea,
Pe mal copaci deşi
Umbre culca noaptea,
Pe luciul apei ca mari urieşi.

Un izvor din munte
Curgea pe aproape de-un stejar tufos,
Ce era a multe
Mistere ascunse martor credincios;
Căci subt el Minvana
Tristă se primbla,
Aşteptându-l sara;
Iar de frică mare abia cât sufla!

Cu arfa strunită
Venea la Minvana subt stejar Armin;
Firea adormită...
A lor inimioară se bucură lin;
Aerul răcoare,
Stelele clipeau
Şi la ţărmuşoare
Valurile apei încet plioscăiau.

Iar într-o sară
Armin şi Minvana, mâhniţi amândoi,
De valuri se miară
Ce lucea la lună, zicând mai apoi:

MINVANA

Ah! vezi cât d-în pripă
Pâraiele curg!

ARMIN

Aşa anii-n clipă
Fericirea noastră o răpesc, o duc.

MINVANA

De ce gânduri triste
Pentru anii grabnici ce trec, se sfârşesc?
O, dragă iubite,
Cu dragoste anii şi viaţa răpesc.

ARMIN

Minvană! Minvană!
Eu sunt cântăreţ,
Iar tu de soi doamnă,
Strămoşii tăi falnici, tatăl măreţ...

MINVANA

Ce-mi pasă de cinste!
Dragostea ta numai, cântăreţ smerit,
Mult mie iubite
Covârşeşte crăiia şi domnescul drit,
De ce cu mâhnire
Să mai tânguim
A noastră fericire!
Las-anii să treacă, noi veseli să fim.

ARMIN

O, voi dulci minute
Fericirii mele, voi treceţi curând,
Iar inima simte
Soarta ce m-aşteaptă, zorile sosind;
Căci zi de s-arată,
Sunt nefericit,
Ea îi doamn-îndată,
Iar eu, cântăreţul de soi, înjosit.

MINVANA

Las' să se reverse
Zorile plăcute de care vorbeşti;
Las' să lumineze
Lumea întru care tu, Armin, trăieşti;
Cu domneşti odoare
Mâini de voi fi eu,
A mea inimioară
Şi ochii la tine vor fi, scumpul meu...

ARMIN

Te las sănătoasă,
Amată Minvană! căci la răsărit
Ziua se revarsă
Şi a dimineţii vântişor eu simt.

MINVANA

O, nu, ţi se pare,
Pîn'mâini este mult,
Nu-i de ziuă zare,
Şi nici simt că trage cât de puţin vânt.

ARMIN

Parcă se treziră
În cetate oameni — aud că şoptesc.

MINVANA

O, nu, se clătiră
Pe crengi păsărele, de se cigălesc.

ARMIN

Iată de zi zare.

MINVANA

Oh, sufletul meu!...

ARMIN

De ce simte oare
Inima tristeţe şi-mi vesteşte rău?

Deci apoi îşi leagă
Arfa de o creangă cântăreţul trist.

(Către arfă)

Fii pentru a mea dragă
Amanetul nopţii ce m-au fericit!
A ta răsunare
Sună mângâios
De-a mea tristă stare,
Şi adă-i aminte de-al ei credincios.

(Către Minvana)

O, Minvană dulce,
La sunetul arfei îndată să soseşti,
Ca măcar atuncea
Cu-a lui Armin umbră să te-nsoţeşti,
Căci de nime frică
Eu atunci ne-având,
Nici trupesc nimică
Intrând cu viaţa toate-n mormânt...

Toate... dar nici moartea
Amorul tău numai nu mi-l va răpi,
Ş-al meu suflet poate
Şi în ceea lume de a te iubi;
Pe stejar las martor
Ce-acum ne umbreşte
Ş-a vântului abur
Ce duios prin strune viind ne boceşte.

Tăcând îşi ţintiră
Ochii săi pe gânduri cătr-a sa amată,
Şi parcă-i vestiră
Glas că ea de dânsul va fi depărtată.
Deci pe ea fierbinte
În braţe strângând,
Apoi cu pas iute
Armin ca o umbră s-au dus lăcrimând.

Luna se iveşte
Sub arbori Minvanei, Armin au fugit,
Vai! şi ea simţeşte
Că-n veci fericirea lor au pierit,
Aflând a ei tată
Că s-au întâlnit,

Pe Armin îndată
Peste mări departe l-au şi urgisit.

Sara, dimineaţa,
Sub stejar Minvana lăcrimând gândea...
Şi ei cu dulceaţă
Numai izvoraşul din deal răspundea.
Dar în zadar plânge
Al său sorţ amar;
Cântăreţul dulce
Nu va aştepta-o de-acum sub stejar.

Toamna pe răcoare
Un vântişor sara stejarul clătea,
Şi a sa suflare
Se juca prin coarde, iar arfa tăcea,
Primăvara dulce
În fine sosind
Viaţă aduce
Înfrunzind pădurea, câmpul înflorind;

Iată şi apusul
Cu-a soarelui raze munţii poleia,
Luna după dânsul
Negură şi rouă lin împrăştia,
Iată, pe cer vânăt
Stelele clipesc,
Al apelor sunet,
Frunzele şi vântul dorm, se liniştesc.

Minvana, mâhnită,
Sub stejar cu gândul în loc depărtat;

Firea adormită,
Deodată, obrazul plâns... şi-nfocat;
Oarece simţire
Şi făr-a fi vânt
Frunza se clătiră
Şi pe lângă arfă o umbră zburând...

Şi iată tăcere,
Trist se răsunară de-un zgomot duios,
Precum adierea
Zefirului sara suflă mângâios;
Ea se spăimântară
Văzând umbra lui,
“Au murit! strigară,
De-acum sunt pierdută, căci dragul meu nu-i...”

Şi de chinuri grele
Căzu ca o moartă pe udul pământ,
Şi suspin cu jale
În coardele arfei răsună în vânt;
Iar când se treziră
Din leşinul greu
Ziua se iviră
Şi tăcură toate împrejurul său.

De-atuncea mâhnită
Ea numai cât noaptea sub stejar şedea,
Lângă arfa tristă,
Şi la ceea lume ne-ncetat gândea
Ca-n etern să poată
Cu Armin trăi...
Atuncea deodată
Şi arfa răspunse că aşa va fi.

“O, dragilor strune!
Sunaţi... iată, ceasul cel de-apoi sosi,
Căci amărăciune
Floarea vieţii mele de tot veşteji;
Şi mâine crudul tată
Va plânge amar
Găsindu-mă moartă,
Dar ale lui lacrimi vor fi în zadar...”

Au murit Minvana!!!
Deci când pe văi, ape, negura cădea
Şi ca prin fum toamna
Luna făr’ de raze roşie plutea,
Atunci gemănate
Două umbre vin,
Saltă-nturlocate,
Stejarul se mişcă, arfa sună lin.

CUPRINS

DRAGOŞ

Baladă

Ochii minţii mele îndărăt se uită,
Răzbătând prin pâcla trecutelor seculi;
Deci ridic voalul vechimei bătrâne
Şi Dragoş s-arată pe cal de minune.

Pe al lui coif luciu s-învăluiesc pene,
Şi săgeţi călite răsună în tulbă-i,
El zboară călare pe şes ca un vifor,
În zale porumbe, cu de oţel paloş.

Soarele apune după înalt munte,
Sara se ridică din adânci prăpăstii,
Eroul ajunge în pustiii codri
Şi printr-a lor vârfuri abia vede cerul.

Furtună grozavă pe aripi negrite,
Dinspre apus vine vâjiind în aer,
Văile suspină, codrul clocoteşte
Stejari de ani sute scârşnesc să se rumpă.

De ploaie şi vifor nu-i adăpostire,
Şi nici că se vede de om locuinţă,
Ci prin întuneric printre crengi departe
Când şi când clipeşte o de foc lumină,

Cu speranţă mare şi îndrăzneţ suflet,
Eroul prin codru drept către foc merge;
La un râu ajunge ce spumegat curge,
Şi pe ţărmuri vede o veche cetate.

Vânătă văpaie dintr-însa clipeşte,
Care se prevede în apa ce curge,
Iar prin fereşti umbre când şi când s-arată
Ş-înăuntru urlă suspinuri şi vaiet.

Cu grăbire sare de pe cal eroul
Şi merge la poarta de scai îmbulzită,
Izbeşte într-însa cu de oţel lance,
Şi de buhnet ţipă coabele în codru.

În cetate focul se stinge îndată
Şi lumina piere întru întuneric,

Urletul stâmpeşte, suspinarea tace,
Furtuna se-ntartă şi ploaia sporeşte.

Sâlnica izbire braţului puternic
Birui tăria porţilor de schijă,
Zăvorul se farmă şi ţâţâna geme,
Neînfricoşatul Dragoş în ea intră;

Cu sabia goală gata să lovească,
Pipăind el umblă singur prin cetate;
Adânc întuneric, tăcere mocnită,
Numai prin fereste vâjâieşte vântul;

Atunce eroul furios strigară:
“Fermecător mârşav, blestemate Vronţo!
Tu mă faci să umblu rătăcit prin lume,
Cătând pe Dochia răpită de tine.

Trecut-am pământuri şi pustii nămornici,
Ucis-am mulţime de crâncene fiare,
Stârpit-am din lume hoţi şi tâlhari aprigi,
Cătând pe Dochia răpită de tine.

Unde ţi-i lăcaşul, o, duşmane Vronţo?
În bizunie, peşteri, în codrii nămornici,
În făr’ de fund hrube, în hiola mării,
Te ascunzi cu dânsa, cu a mea Dochie?

Geniu rău şi crâncen al Daciei mele!
Aflându-ţi lăcaşul şi în tartar,
Din piept îţi voi smulge inima ta neagră,
Ca să scap de tine pe a mea Dochie”...

Deci tăcând eroul, l-au cuprins somn dulce;
Culcuş îi aşterne osteneala-noapte,
Şi nelepădându-şi armele şi coiful
Pe scutar cu capul el adânc adoarme.

II

Viforul stâmpeşte, cerul seninează,
Stelele pier toate de-a zorilor frică;
A soarelui raze chiar ca de foc suluri
Aprind răsăritul; şi Dragoş tot doarme.

Soarele se urcă pe-a cerului boltă,
Amiazăzi arde cu de văpăi raze,
Iar din brazi prin coajă smoală lăcrimează,
Şi eroul Dragoş tot greu încă doarme.

Domnitoarea nopţii, luna mângâioasă,
Răsărind se uită holbat peste codri,
Şi din a sa urnă se revarsă rouă,
Iar eroul Dragoş tot greu încă doarme.

Negreaţa s-înalţă pe bolta cerească —
Adânc întuneric — sosi miezul nopţii,
Se trezi eroul din al său somn tare
Şi se minunează cum de încă-i noapte!

Dar trăsni deodată tunet prin cetate,
Ce zguduie zidul, dârdâiesc fereste,
Şi în întuneric fulgerul clipeşte,
Sala luminează de focuri ciudate.

Se deschid cu buhnet uşile la sală,
Se arată umbre tot în giulgiuri albe,
Cu făclii aprinse aducând schelete
Cu-a lor mâini uscate o raclă de spijă.

În mijlocul sălii au pus ele racla,
Capacul în pripă sări de pe dânsa;
Şi tricolici negru fiorosul Vronţa,
Astrucat într-însa, privea slut cu ochii.

Deci crăpă podeala, şi focul din tartar
Cu clocot şi buhnet au zbucnit afară
Şi, călind sicriul ca roşul jăratic,
Din adânc oftară Vronţa al gheenei.

În ochii săi aprigi, sângeroşi, sălbatici
Se vedea durere, pizma şi urgia,
Şi clăbucii negri clocoteau în baftă-i,
Căci afurisitul încă nu pierise.

Apoi cele stafii de mâini s-apucară,
Hârcâind cu urlet, chiuind cu hohot,
Şi cu bucurie turbată, drăcească,
Conjurând sicriul, ca în iad jucară.

Cu-aşa îngăimare trecu ele noaptea,
Chiuind mai straşnic, de vuia cetatea.
Dar cântând de trei ori vestitorul zilei,
Pieriră în clipală stafiile, racla.

Deci tăcere mare ca în ţintirimuri,
Ş-adânc întuneric se făcu în sală;

Iar Dragoş se miară de cele ce vede,
Neputând a crede ochilor săi însuşi.

Dar în prip-aude încântător fluier;
Muziceşti organe răsunară-n aer,
O rumănă rază, crăpând bolta sălii,
Goni cu priinţă noaptea-ntunecată.

Un prea uşor nour de aburi cu miros
Ce mişcă răcoare un vântişor proaspăt,
Plutind lin în aer aduce pe dânsul
O zână plăviţă, patroana Moldovei.

Ale ei veşminte, mai alb decât crinul,
Colanul pe coapse-i ardea ca rubinul;
În ochii săi veseli lucea bunătatea,
Precum saltă dulce steaua dimineţii.

Cu prietenie zeiţa grăiră:
“Românule triste, supune-te soartei
Şi mântuie ţara de-un neamic mârşav,
De Vronţa păgânul, ce măcar că moartea

L-au trântit în fundul iadului amarnic,
Ş-a gheenei gură l-au sorbit în secoli,
Unde-al smoalei clocot, al focului vuiet
Şi a lui suspinuri sunt întrulocate,

Dar el de Dochia se însufleţează,
Căci el al ei sânge suge de trăieşte,
Ca şi tricoliciul, însă din iad furii
Sunt noaptea trimise ca să-l schinjuiască.

Deci cu curaj du-te la a ta Dochie,
Du-te peste codru către miez de ziuă
Şi-n şes de nisipuri, pe a mării ţărmuri,
Vei găsi cetatea de doi zmei păzită.

Iată, îţi dau ţie un încântat fluier,
El poate să-nchidă a zmeilor gură.
Dar de vrei să scape scumpa ta Dochie,
Să-i verşi al ei sânge, aşa-i voia soartei"...

Muzica-ncântată iarăş răsunară
Şi se ridicară zeiţa pe nour;
Iar Dragoş rămase privind după dânsa,
Încremenind încă de ceea ce-aude.

Şi ţiind în mână fluieraşul zânii,
De smarand scump foarte, cu suspin strigară:
"O, dar de pieire al fermecătoarei
Ce-mi dă pe Dochia vărsând al ei sânge;

O, nu! mă cutremur de menirea soartei
Să pătrund eu însumi inima Dochiei!!!"
Dar Dragoş se pleacă hotărârei zânii
Numai ca să surpe a lui Vronţa farmec.

Şi chiar să nu poată să scape Dochia,
Dar va cerca Dragoş cu orice primejdii
Să sfarme cetatea — temniţa Dochiei,
Să ucidă zmeii măcar el să piară...

III

Deci când răsăritul cu-a soarelui raze
Poleia cu aur zorile şi codrul,
Pe calul său Dragoş către miez de ziuă
Furios porneşte, chiar ca o furtună;

Iar de troncănitul potcoavelor grele
În munţi se răsună, stânca scânteiază,
Lunca clocoteşte şi de colb vârtejuri
Se suie ca stâlpii unde calcă calul.

Şi ieşind eroul din munţi şi prăpăstii,
Ajunge ca vântul în câmp de nisipuri,
Ce se dezveleşte ca şi oceanul,
A căruia margini cu marea s-încheagă.

Iar vântul nu mişcă acele nisipuri
Şi zăduh fierbinte usucă gâtlejul;
Nu-i de leac verdeaţă, nu-i de izvor stiglă,
Ce firea îi moartă ca şi ţintirimul.

Nu-i măcar nici urmă de vro vietate
În câmpul acela pustiu şi sălbatic,
Ce spre apus numai se zăreşte munte,
Şi pe el, în zare, o cetate albă.

Deci Dragoş se luptă cu arşiţă, sete,
Dar în sfârşit calcă a morţii oprelişti,
Ajunge la poala muntelui de cremene,
Spumegându-i calul de sudori de sânge;

Se urcă pe piscuri a stâncelor oable,
Ce abia cât numai nu se dezbârnase,
Să se ponorască în adânci prăpăstii,
Şi pe potici strâmte ajunge-n cetate.

Acea cetăţuie albă fu zidită
În timpuri trecute de-a iadului duhuri,
Şi başce şi turnuri grămădind pe scale.
Fiora cu moarte pe tot muritorul.

Dragoş, făr' de frică, în gând cu Dochia,
În suflet cu pizma tocmai ca furtuna,
Sfărmând porţi de schijă şi rătezuri groase,
Intră ca un straşnic cu paloşul gata.

Fioros păşeşte, şi sub a lui talpe
Pârâiesc ciolane ş-a morţilor scafe,
Căci viptul lui Vronţa era tot de leşuri
De români, furate de prin ţinterimuri;

Iar lilieci, stance, cucuveici şi buhne
Zburau ca un nour de-asupra cetăţii.
Deci zmeii simţiră că sosi eroul
Şi zbieră cu ţipăt bătând cu aripa;

Ei bafta îşi cască şi zboară asupra-i,
Cu limbi întreite vor să-l venineze,
Zbârnâiesc cu solzii, colătăcesc coada,
Şi cu a lor gheară vor să-l spârcuiască.

Iar Dragoş ţipară cu fluierul zânii...
Şi iată că zmeii cad jos ca butucii!

Nu mai pot să zboare, nu mai pot să zbiere,
Zac făr' de simţire, ca două movile.

Deci învingând Dragoş, la temniţă merge
Cu dor ca să strângă pe Dochia-n braţe;
Dar straşnica poartă se deschide-n pripă
Şi iese fantoma lui Vronţa păgânul.

A lui cătătură, ca cometul noaptea,
Platoşa pe dânsul, paloşul şi coiful
Erau învăscute de mucegai verde,
Iar pletele, barba sta ţapăn ca stuhul.

Deci cu turbăciune paloşul îşi smulge,
Se izbeşte groaznic namila spre Dragoş,
El trăsneşte-n creştet ca fulgerul stânca,
Încât eho geme răsunând prin başte!!

Coiful zbârnâiră şi se ţănduriră
Şi din ochi îi curse scântei milioane,
Dar fierul la paloş se-ndoi ca cercul.
Iar Dragoş sta ţapăn în loc ca o stâncă.

Şi răsucind iute şi el al său paloş
Mereu ciocârteşte pe uriaş mârşav,
Încât bucăţele i-ar fi tăiat zaua
Dac-acele zale nu era-ncântate.

Turbat de mânie, namila hrăpeşte,
Şi de pizmă urlă, răsuflând văpaie;
El îşi încordează vinele pe braţe,
El îşi mişcă muşchii pe robostul spate;

Spumegând, îi gata să rumpă cu colţii
Pe Dragoş, eroul, ce-i stă înainte-i,
A căruia moarte îi făr' de sminteală;
Dar Dragoş de moarte nici că se-nfioară...

Iată urieşul cu brâncele-ncepe
Să fărâme zaua sumeţului duşman,
Dragoş îi apucă un picior în braţe,
Gros chiar cât o bârnă, şi-n loc îl trânteşte.

Întocmai ca turnul se prăvale Vronţa,
Şi-n pământ groapă, căzând, prăbuşeşte;
Cetatea vuiră, zidurile crapă,
Zimţii de pe ele se prăval de râpă.

Dragoş cu vârtute de gât îl apucă
Şi îi împlântează paloşul în baftă-i;
Pe fier urieşul cu colţii săi scrâşcă,
Hrăpeşte, suspină şi se vârcoleşte.

Din gâtlej îi curge spumă — clăbuci negri
De sânge şi fiere; se luptă cu moartea,
Geme de durere, moartea îl trudeşte,
Şi în pământ scurmă cu-a sale călcăie;

Pâraie de sânge fierbinte se varsă
Pe nisipul galben şi se face baltă,
Şi din baltă abur se suie în aer,
Şi-n abur se-ncheagă frumoasa Dochie.

IV

Iată-obrajii rumeni ca bujorii proaspeţi,
Iată ochişorii plini de drăgănele,
Iată o guriţă ca cireaşa coaptă,
Ce ademeneşte sărutare dulce.

Iată coame negre, chiar ca urşinicul,
Îi învălesc pieptul, spatele şi boiul,
Ce prin el se vede chiar zăpadă albă,
Iar statul ei gingaş ca molidul tânăr.

Deci Dragoş se miară de ceea ce vede,
Nu ştie: aievea, sau nălucă este?
Aleargă la dânsa cu învăpăiere
Şi se teme foarte să nu se înşele.

Ah! dar nu-i nălucă, căci el pe Dochia
Aievea o strânge în braţele sale,
Şi de bucurie lăcrimând eroul,
Îi zice aceste cu glas fraged foarte:

“De demult te caut, amată Dochie,
Alergând prin lume rătăcit ca umbra,
Pierdusem speranţa ca să-ţi dau de urmă“.
Ea oftând atuncea i-au răspuns aceste:

“Domnişor amate, de mult te-aşteptarăm,
Să mă scapi pe mine de Vronţa păgânul,
Căci eu defăimându-l, ca daco-română,
El mă înghiţiră şi mă mistuiră.

În această cetate prin farmeci zidită,
Unde de cinci seculi eu sunt înecată,

În sângele fiarei de tine ucise,
Încât îmi pierise numele din lume”...

Deci principul Dragoş pe a sa Dochie
Jos au coborât-o din înaltul munte,
Şi pe cal puind-o au zburat cu dânsa
La a sa domnie ca s-o întroneze.

Iar în cetăţuie se făcu îndată
Adânc întuneric şi se porni clocot,
Vifor şi furtună, ce zguduie straşnic
Muntele, cetatea, încât crapă stânca.

Crapă şi pământul, s-au ponorât toate,
Zidurile, başce, urieşul, zmeii,
În adânci zăpade de nu se văzură,
Rămâind în munte făr’ de fund prăpăstii.

Într-acest fel ştearsă Dragoş domnişorul
De pe pământ toate farmecele rele,
Cu care păgânul Vronţa mistuise
Scumpa noastră ţară Daco-România.

CUPRINS

SENTINELA TABEREI DE LA COPOU LA 1834

Luna răspândeşte rază galeşă şi luminoasă
În senina atmosferă pe cerul prevăzitor,
Iar spre Moldova se uită cu cătătură duioasă
Şi doreşte să găseacă pe mâhnitul muritor,
Ca să-i trimită o rază mângâietoare şi lină,
Ce răzbate pân-la suflet şi durerile alină.

Una dintr-acele raze strălucind înseninează
Peste faţa soldăţească custodiului oştean;
Dar întâmpină cu milă o lacrimă ce picase
Pe răsucita musteaţă frumosului flăcăuan.
Iar pe curelele negre şi arma strălucitoare
Se par ale lunii raze fulgere îngrozitoare.

Mai încolo scânteiază ca nişte piscuri de gheaţă
Grămezile de sineţe oştenilor adormiţi.
Mai încolo şir de corturi ca troienele s-înalţă,
Care adăpostesc bravii de cu ziuă osteniţi,
A cărora fioroase şi dogorite obraze
Îngălbenindu-le luna şi când dorm înfiorează.

Aşa era într-o sară ceata acea ostăşească,
Ce se părea că şi lunii privind-o i-au plăcut,
Că putu iarăşi să vadă o tabără românească,
Ca din pământ răsărită după timpuri ce-au trecut...
Iar soldatul de la strajă de armă se sprijineşte
Şi cu vers plin de-ntristare lăcrimând îşi hăuleşte:

Frunză verde viorică,
Oh! unde eşti, Măriucă!
Să te strâng, dragă, la sân,
Ca s-astâmpăr al meu chin;
Măriucă, te-am lăsat,
M-am făcut ţării soldat,
Dar te rog nu mă uita,
Nici, puică, te mărita,
Ci să aştepţi să viu eu,
Ci să fiu mirele tău;
Şi să strângi bine inelul
Ce ţi l-am dat la pornit,

Căci eu port la piept cercelul
Ce-atunci mi l-ai dăruit,
Atuncea când umblam odată
Cu oiţele prin munţi,
Atuncea când întâiaşi dată
Te-am făcut să mă săruţi...
Măriucă, mă sfârşesc,
De dorul tău mă usuc;
Şi totuna mă bocesc,
Când mă scol şi când mă culc...

. . . .

Cântând oşteanul aceste, pare că au fulgerat!!!
Deci el tace şi se uită, şi vede jos lângă sine
Că un nour se lăsară de raze înconjurat,
Pe care sta în picioare un voievod vechi de zile...
Pe al lui larg piept şi spete purta zale ferecate,
Iar albele sale plete peste ele răsfirate.

În a sa vânoasă mână greu buzdugan răsucea,
A lui coapsă era-ncinsă cu palǎ urieşească,
Iar pe cap el purta coiful, peste care strălucea
Doi lei ţiind cap de zimbru sub o coroană domnească.
Soldatul străjer se trase puţintel cam îndărăt,
Îşi ia arma şi ţinteşte pe oaspe tocmai în piept;

Şi apoi furios strigă: "Spune, spune, cine eşti?
Spune dacă ştii parolă! iar de nu, te culc aice"...
"În zadar, răspunse umbra, cu arma ta mă-ngrozeşti;
Când de moarte niciodată nu m-am speriat, voinice,
Căci în cruntele războaie mă-nconjura mii ca tine,
Şi buzduganul acesta îi culca pe lângă mine.

Eu sunt Arbore, copile, hatman lui Ştefan cel Mare,
Am servit sub a lui steaguri patruzeci de ani de rând,
Şi-n patruzeci de războaie crunte, dar biruitoare,
Văzui eroul Moldovei inimicii săi bătând!
Acest suveran celebru era pentru dânşii fulger,
Iar ţării noastre părinte sau un ocrotitor înger.

Dar murind eroul Ştefan, au apus al ţării soare
Şi într-un mormânt cu dânsul patria s-au îngropat.
Acum pest-atâtea seculi văd de bucurie zare!
Văd că bourul Moldovei din ţărnă s-au ridicat,
Şi luceşte astăzi iarăşi pe pavăza românească,
Chemând eroii Moldovei din pământ să vă privească.

Iar eu, trimis cu solie de patronul ţării noastre,
Să v-aduc bunăvoinţă, să vă bineferincesc,
Şi să-nsuflu, cât se poate, întru inimile voastre
Onor şi patriotismul ce neamului românesc
Strămoşii daco-românii le-au lăsat să moştenească
Păn'ce cu neamuri străine începu să se corcească"...

Grăind aceste, el pune pe a soldatului frunte
A sa mână aeroasă, zicând cu glas tunător:
"Oştenilor, fiii Moldovei! iubiţi patria fierbinte,
Şi fiţi cu zel şi credinţă domnilor stăpânitori,
Fiţi aprigi cu inimicii, întocmai ca nişte lei,
Şi blânzi cu compatrioţii, întocmai ca nişte miei".

Străjerul se-nfioară de cuvintele aceste,
Se umplu de bărbăţie, inima i se zbătea,
Onor, patrie, bravură în sufletul său simţeşte;
Uită părinţi, uită rude, la carii mâhnit gândea,
Uită şi pe Măriuca, uită şi căsătoria
Cu tot sufletul se-ntoarce la sacra sa datorie.

Apoi împrejur se uită; şi nu vede nicăiere
Acea cucernică umbră a hatmanului vestit,
Căci ea zburase în ceruri, la a sa sălăşluire,
Lângă suveranul slavei[1], principul nebiruit,
Unde petrec toţi oştenii, ce ţării se oferează,
Unde petrec dregătorii, ce cu onor o serbează.

CUPRINS

DORUL DE PATRIE

Dedicat României

Am fost şi eu român,
Dar m-am făcut păgân,
Căci tânăr fiind,
Bietul meu pământ,
De tătari călcat,
Ei sclav m-au luat.
. . . .
De-acum numai moartea
Să mă scape poate
Din păgânătate.

Doina veche a unui
prizonier la tătari[1]

Bunului patriot şi fumul ţării
sale i se pare dulce şi mirositor...[2]

I

Când aş fi o frunzişoară
Ca de zefir aripioară,
Care căzând în izvor
Pluteşte pe el uşor,

Eu m-aş smulge cu grăbire
Din crenguţa unde sunt,
Aş sări cu mulţumire
În pârăuţ sau în vânt;

Sau aş zbura pân-departe,
Peste păduri neumblate,
Sau aş zbura peste râpi,
Ca pasăre cu aripi,

Peste stânci de cremeni oable,
Peste răsfăţatul lac,
În care ca plete albe
Rădăcini de copaci zac,

Peste dumbrava cerboaicei,
Peste bârlogul ursoaicei,
Peste-[u]n codru de stejari
Ce stau chiar nişte străjari,

Peste râpi întunecoase,
Lăcaş aprigului hoţ,
A căruia frunte arsă
Şi a lui ucigaş glonţ

N-ar putea să mă-ngrozească,
N-ar putea să mă poprească,
Pân'la Moldova să zbor,
Oh! şi acolo să mor…

Unde Ceahlăul desparte
Pe Moldova de Ardeal,

Şi unde Bistriţa cade
Cu al său limpede val,

Ca o fragedă mireasă,
În braţele fioroase
Al unui aprig bărbat
Ca Siretiul tulburat.

Acolo drag mi-ar fi mie
Sus în văzduh să plutesc,
De unde să văd o mie
De cadre ce se zăresc;

Aice-un şir de culmi nalte.
Acolo văi, râuri late,
Ce Dacia sfâşuiesc
Şi-n bucăţi o împărţesc...

Acolo ziduri căzute
De cetăţi ce pomenesc
Faima Daciei trecute
Şi-a neamului românesc.

II

Dar cum de au pierit oare
A României[3] nume mare,
Ş-a celor principi faimoşi
Patriei părinţi duioşi?

Unde-s oştele acele
Care-odată tăbărând

Peste dâmburi şi vâlcele
Şi focuri multe-aprinzând,

Se părea stele picate
Sau fulgere înfocate,
Lucind pe fier fioros
Şi făcându-l mai tăios?

Unde-s hatmanii aceia
De buzdugani purtători,
Ce cu a lor bărbăţie
S-au făcut nemuritori?

Unde-i ceata panţirească,
Ce păzi stema domnească,
Pe tot trupul înzăuaţi
Ca zmeii înfricoşaţi?

Unde-s copiii de casă
Ce sta lângă domni spre pază,
Pajii nobili şi frumoşi
Ca haiducii fioroşi?

Unde-s mocanii de munte
Ce purta prăştii şi lănci,
Şi sărea ca nişte ciute
Peste şanţuri şi pălănci?

Şi a arcaşilor ceată
Ale cărora săgeată
Pătrundea fără de greş
Duşmanii cei mai aleşi?

Unde-s cete cu sineţe
A ghibacilor plăieşi
Ce la războaie-ndrăzneţe
Bătea numai în cămeşi,

Cu pieptul şi braţe goale,
Duşmanii ferecaţi în zale?
Căci glonţul lor mergea drept
În a duşmanilor piept;

Unde-s trabanţii de groază,
Cu baltage şi măciuci,
Cu a lor barbe tufoase
Şi cu flocoasele burci?

Unde-s călăraşii groaznici
Cu fugarii lor pohodnici,
Ce ca pasărea zbura
Şi ca fiarele zbiera,

Când buciumul chema oaste,
Când măzdracele lucea,
Şi când simţea pe la coaste
Că pintenul împungea?

Toţi aceşti cai iuţi ca focul
Ce sub dânşii arde locul,
Bugeacului fii sirepi
Şi mândri ca nişte cerbi,

Au pierit cu călăraşii,
Ca o umbră au trecut,

Şi hatmanii şi ostaşii
În ţărnă s-au prefăcut.

III

Deci unde odinioară
Câmpul se cutremurară
De biruinţi româneşti,
De vaiete duşmăneşti,

Acolo plugarul mână
Leneşii boi hăulind,
Pân-când plugul se anină,
Oase din pământ zvârlind;

Şi unde odinioară
Pe duşmani îi înjugară
La pluguri de au arat
Şi ghindă au semănat*

În acea dumbravă sântă
Oiţele se umbresc,
Şi călătorul ascultă
Fluieraşul păstoresc...

Şi unde odinioară
Bistriţa se încruntară
De sângele duşmănesc,
Oh! acolo ce zăresc!!!

---

* În *Imnul lăutei*, după *Procuvântare*, am amintit de memorabila biruinţă a marelui Ştefan asupra leşilor la 1497 şi de Dumbrava Roşie.

Văd de român copiliţe
Că se scaldă, şuguiesc,
Şi apoi, împletind gâţe[4],
Pe pajişte dănţuiesc.

Însă una dintre ele
Saltă ca luna prin stele,
Fiind gigâtă la stat
Ca molidvul drept şi nalt;

Cu ochişorii ca mura,
Sprinceana pană de corb,
Fiindu-i întocmai gura
Pe omăt de sânge strop;

Mândră era copiliţa,
Nu-i tăcea un ceas guriţa,
Şi prin luncă alerga,
Şi fluturaşi alunga.

IV

Ah, dar cum se poate oare
Să m-aprindă desfătare,
Ce mă îndeamnă să uit
Ca să spun ce-am început!

Mă întorc dar cu priinţă
Către timpul ce-au trecut,
Simţind o mare duinţă
De ce pe-atuncea n-am trăit!

Să privesc biruitoare
Oastea cea nemuritoare,
Ce pe duşmani învingea
Ş-a ţării hotar lărgea;

Să privesc solii triimise
La scaunul românesc
De craii ce zădărâse
Pe zimbrul moldovenesc.

Lăcrimam gândind aceste,
Dar răsării făr' de veste
Di-o rază ce-au luminat
Spre-a României olat!!!

La 29 ghenarie 1861 s-au deschis cu solemnitate secţiile corpurilor legiuitoare ale Principatelor Unite…

(Înţelegeţi, neamuri, şi vă plecaţi,
cu noi este Dumnezeu).

V

Mă uit şi văzui deodată
Că cerul ne-au triimes
Protecţie neaşteptată
Din a Europei congres,

Ce au urzit cu-ndurare
A românilor scăpare,
Şi stima lor înălţând
Precum au fost oarecând!

Acea protecţie sântă
Întruloacă şi uneşte
România sfâşuită
Şi românilor vesteşte:

“Că de acum România
Unită are să fie
În a sale vechi hotară
Cum au fost odinioară;

Şi legi să-şi întemeieză
Unui guvern moderat,
Pe pizmaş să-l înfrunteză
Ce mult timp i-au fost gelat”...

VI

O, protecţie înaltă!!!
Tu sameni această dată
Cu marele prooroc,
Care pe munte de foc,

A legii table săpară
Populului bântuit,
Pe care el şi scăpară
De un jug nesuferit...

Iar făr’ de-a ta apărare
Popoarele împilate
Nu-i chip să aibă scăpare
De a-şi păstra libertate.

Precum Ştefan acel Mare,
Şi Mihnea[5] cu bărbăţie,
N-au izbutit îmbinare
Răzleţitei Românie;

Şi nici putu să o scape
De sângeratele labe
A leului răpitor
Şi lumii pârjolitor.

Dar ea ca stejar de munte
S-au deprins, s-au învăţat
Cu şioaie să se lupte
Şi cu furtuni ne-ncetat.

Şi tot încă odrăsleşte,
Pe păstor adăposteşte;
Privind furtuna trecând
Şi ea etern rămâind,

Sau precum viţa-de-vie
Măcar vite să o roadă,
Odrăsleşte şi învie
Şi aduce iarăşi roadă...

Deci prinţul menit să fie
Domn a toată România,
Să facă ţării mult bine,
Negândind numai la sine...

Să jure ca să păzească
Şarta ţării nesurpată,

Să jure să ocrotească
Dreptatea la judecată;

Căci istoria priveşte
Faptele de merit mare
Şi adânc le tipăreşte
Pe lespizi nepieritoare.

Şi credeţi, deşi sunt frunză,
Ce vorbesc a mele buze,
Căci cu frunzi s-încoronează
Principii când se renomează.

CUPRINS

UN ROMÂN ÎNSTRĂINAT

Mâhnit şi pe gânduri şed posomorât,
Cu un dor nespus
Ş-întristat, şi dornic trăind amărât,
Mă uit spre apus…

Acolo îi viaţa!
Acolo-i speranţa!
Să fim fericiţi
De-am fi toţi uniţi.

Eu tânăr fiind,
Acolo lăsând
Strămoşeşti mormânturi, fraţi ce mă iubea,
Şi plină de graţii pe Moldova mea
Dornic părăsind.

EROUL CIUBĂR-VODĂ*
FABULA FABULELOR VECHI POPULARE
SAU ROLANDO FURIOS MOLDOVENESC

Partea I

L'homme est de feu pour le mensonge
Et de glace pour la vérité [1]
(La Fontaine)

Ciubăr-vodă, domn faimos,
Lui Papură strănepot,
Avea un singur fecior,
Frumos ca luna lui mai,
Gigât ca un tânăr brad,
Vârtos ca un vechi stejar
Şi viteaz ca un român.
Acest fiu când s-au născut,
Moaşa ce l-au strâns de nas
Şi l-au prenumit Bogdan,
Au tras boghii şi au spus
Mancei ce l-au aplecat,
Ce soţie va lua
Şi câte va pătimi
Despre farmece şi vrăji;
Deci domnişorul Bogdan,
Făcându-se flăcăuaş,
Tatăl său, domnul bătrân,
L-au chemat în curtea sa,
Fiind boieri adunaţi

* Acest Ciubăr-vodă, după cum scrie Şincai în *Hronica românilor*, tomul al II-le, pagina 18, au domnit în Moldova la anul 1449.

Şi după ce l-au pupat,
I-au zis: “Fătul meu, să ştii
Că de-acum vreau să te-nsor,
Şi mireasă să-ţi alegi
Fată de domn sau de crai,
Ca să nu piară cu noi
Al lui Ciubăr soi vestit
Din care eu rămăsei;
Căci pe faimoşii strămoşi
Guzanii i-au ospătat”.
Atunci Făt-Frumos grăi:
“Tată, nu pot să mă-nsor
Cu fată de trup de om,
Căci baba ce m-au moşit
Mi-au spus că ursita mea
Zână frumoasă va fi,
Ce sub soare n-au mai fost,
Deci dă-mi arme şi ostaşi,
Să mă duc să o găsesc”.
Atunci tatăl lăcrimând
Au împlinit voia lui;
Şi bravul meu domnişor
De porneală se găti:
Peste trup s-au înarmat
Cu cămaşă de oţel,
Pe cap cu coif cu zebre,
Peste coapsă s-au încins
Cu paloş de mare preţ,
Şi pe spate aruncă
Arc şi tulbă cu săgeţi,
Iar pe piept şi-au agăţat
O platoşă de argint

Pe care săpat era:
“Ori să mor, ori să găsesc
Amata ursita mea”.
Apoi scutarul luând,
Din piei de bivol făcut
Şi cu criţă blehuit,
Se aruncă ca un şoim
Pe al său cal, ce era
Negru ca corbul la păr,
La picioare pintenog,
În frunte având o stea,
Iar din nări foc slobozind.
Deci agăţând la oblânc
Buzduganul de oţel,
Chiar ca vântul s-au pornit
Cu ai săi aleşi oşteni
Peste munţi şi peste văi;
Şi nu puţini au ucis
Cu vânoasa mâna sa,
Hoţi cumpliţi şi groaznici urşi
Ce în calea lui ieşea.
Dar, în sfârşit, ajungând
La codri merei, pustii,
Au strigat: “Noroc! noroc!
Unde eşti, vin să-ţi grăiesc”.
Şi iată că dintre stânci
O roată au şi sărit,
Pe care într-un picior
Norocul venea spre el,
Repede ca un vârtej
De mai că nu l-au stropşit,
Şi zicea: “Ce vrei să-ţi dau,

Comorile de sub munţi,
Sau să te fac împărat?
Căci eu nu pot s-aleg
Cine-i bun şi cine-i rău,
Şi demn de al meu dar,
Pentru că m-am născut orb;
Însă uneori fac haz
Să ajut pe nătărăi”...
Iar Bogdan i-au răspuns lui:
“Eu sunt, jupâne Noroc,
Mulţumit de mintea mea,
Şi altă nu cer să-mi dai
Decât să-mi spui, unde pot
Să găsesc ursita mea?”
Atunci Norocul i-au zis:
“Mergi, Bogdane, spre apus,
Nouă zile, nouă nopţi,
Şi pe-al unui munte pisc
Pe sora mea vei afla
Ursitele împărţind,
Însă chibzuind aşa:
Ca să fie potriviţi
Acei ce se însoţesc,
Pentru că ea are ochi...
Şi ea îţi va da un măr
Cu care tu să alergi
La izvor sau la pârău:
Şi acel măr despicând,
Din el pruncă va ieşi,
Ursita mireasa ta,
Căreia din al tău pumn
Îndată apă să-i dai,
Căci negrăbind va muri.”

Aşa Norocul grăind,
S-au şi făcut nevăzut.
Iar Bogdan, mire erou,
Pohodnicul şi-au întors,
Spre apus l-au îndreptat,
Cu pintenul l-au împins,
Şi ca săgeata din arc
Slobozită de un brav
La fugă l-au repezit.
Aleargă negrul comos,
Şi zdravănul său picior
Unde calcă peste stânci
Scapără mii de scântei.
Aleargă negrul ţintat
De nu seamănă a cal,
Ci chiar negru nouraş
Gonit de un vânt cumplit,
Lucind la mijlocul său
O steluţă când şi când
Ca ţinta din fruntea lui;
Fugea negrul pintenog
Şi lasă în urma sa
Munţi, câmpii, văi şi păduri
Şi companionii toţi;
Iar în vârtejul de colb
Ale lui picioare iuţi
Se văd numai fluturând
Ca patru albe aripi.
Şi fuge negrul mereu
Prin dumbrăvi de pomi rodiţi,
Ce clatină a lor crengi,
Şi cheamă a lui stăpân,

Măcar să guste din ei;
Dar Bogdan râdea de pomi
Şi căta de calea sa.
Deci copacii mânioşi
Îl mustrau aşa grăind:
“Doar de ulcica au pus
Cestui mândru nătărău
Vreo cotoroanţă rea.
Doar de naiba l-au luat
Călare pe dosul său,
Să-l ducă în iad prezent;
Căci încotro fuge el
Sunt numai prăpăstii, stânci,
Şi apoi câmpi de arin,
Pân’ la muntele cel[2] nalt
Al pământului sfârşit”.
Bogdan, în loc de răspuns,
Dă pinteni negrului său,
Şi toate în urma sa
Se tupilă, pier încet,
Ca o dungă înnegrind
Departe în orizont.
Aleargă negrul mereu
Peste stânci şi peste râpi,
Şi de ropotul grozav
Potcoavelor de argint,
Vulturii s-au speriat
Şi cârâind între ei
Zic: “Flăcău neghiob ce eşti,
Tu eşti tâmp şi calul tâmp,
Că aţi venit pe aice;
Căci oricine au văzut

Acest al nostru pustiu,
Stârvul lui nouă l-au dat;
Pân' şi zefirul uşor,
De vine pe-aici suflând,
Se fărâmă printre stânci;
Pân' şi noi de ne lăsăm
Pe locul unde alergi
Balaurii ne înghit".
Iar el în loc de răspuns
Le zice: "Fugiţi, fugiţi,
De nu vreţi să vă pătrund
Cu săgeţile ce port".
Deci vulturii sperieţi.
Zburând roată-n orizont,
Se urca mereu în sus,
Pân' când s-au văzut pe cer,
Intâi ca nişte porumbi,
Apoi ca nişte lăstuni,
Apoi ca nişte ţânţari,
Şi apoi încet, încet
În nouri s-au mistuit.
Aleargă negrul sirep,
La nisipiş au ajuns,
Şi iată un nouraş
Despre rumănul apus,
Ca din a soarelui disc,
Au ieşit şi s-au pornit.
Şi mergând se tot mărea,
Se împrăştia pe cer.
Soarele îngălbenea
Şi ziua întuneca;
Deci nourul se lăţea

Şi feţele îşi schimba
Ca a fumului clăbuci,
Ieşind iarna din hogeag,
Când soarele luminos,
Dimineaţa răsărind,
Îl vopseşte fel de fel,
Aci ca când ar ieşi
Foc pe gură de cuptor,
Aci mohorât sau roş
Ca sângele închegat.
Dar când nourul văzu
Alergând Bogdan mereu,
Pe luciul de arin,
Făr' a se teme de el,
Atunci faţa şi-au schimbat,
Galben-vânăt s-au făcut,
Ca pizmaşul veninos,
Şi înflându-se grozav
Au zbucnit din sânul său
Un vârtej de vânt cumplit;
Şi spulberând pân' la cer,
Stâlp de arin ca un turn,
Răsună un glas din el
Cu zgomot înfricoşat,
Şi zicând: "Unde alergi,
O! bravule Făt-Frumos?
Şi cum îndrăzneşti să calci
În împărăţia mea,
Când mulţi ca tine aicea,
În aceşti câmpi de arin,
Eu de vii i-am îngropat,
Încălţaţi şi îmbrăcaţi?"

Dar Bogdan, nerăspunzând,
Dă pinteni, bate mereu
Pe zdravănul său fugaci.
Calul zbiară mânios,
Ochii lui s-au încruntat,
Coama, coada încordă,
Se întărtă la fugit,
Ca şi când ar zbura-n vânt,
Mai necălcând pe pământ,
Decât când îşi împlânta
În nisip al său picior,
Sfârâia ca fierul roş,
În apă acufundat.
Deci vârtejul mânios
Ca uliul se repezi
Şi peste Bogdan căzând
Cu stâlpul cel de arin
Când pe şa îl răsucea,
Când îl izbea în pământ,
Când îi arunca în ochi
Spuză, de mai îl orbea,
Şi când îl înăduşea
Cu-al său abur înfocat.
Însă vârtosul Bogdan
Se lupta, se zbihuia
Şi pe al său zdravăn cal
În scări s-au înţepenit,
Şi în braţe cuprinzând
Stâlpul acel de arin,
L-au strâns la piept pân' l-au frânt,
Cu dinţii au rupt din el
Şi l-au fărâmat bucăţi.

Aşadar, viforul rău,
Văzându-se frânt şi rumpt
De eroul moldovean,
S-au prefăcut în vârtej,
Şi sorbind nisip din câmp
L-au răsucit pân' la cer,
Şi de-acolo vâjiind
Au vărsat asupra lui
Nisipul din al său sân,
Ca să-l îngroape de viu;
Dar neobositul cal
În trei copce s-au izbit,
Şi cu pieptul răzbătând
Prin vârtejul colburos,
Au scos pe al său stăpân
Din nămolul de nisip.
Iar vârtejul, ruşinat,
Rămasă în urma lui,
Lungit gios ca un troian.
Deci eroul, ostenit,
De primejdie scăpând,
Şi văzând cerul senin,
Şi departe-n orizon
Culmea muntelui dorit,
Lasă calul său încet,
Şi cu mâna pe grumaz
Netezindu-l îi zicea:
"O, nepreţuite cal,
Amicul, scăparea mea,
Mai opinteşte puţin
Pân' la muntele ce văd,
Şi acolo te-oi lăsa

Bine să te odihneşti
Şi ţi-oi da din al meu coif
Apă rece de izvor,
Şi pentru păscut imaş
De chirău şi de trifoi”.
Deci calul se-nvioşă,
Simţindu-se dezmierdat,
Şi la fugă se porni,
Iar soarele începu
Spre sfinţit a se pleca;
Aerul se limpezi
Ca cel mai curat cristal;
Şi-n acel timp liniştit
Altă nu se auzea,
Decât numai sfârâind
Nisipul ce arunca
Calul cu al său picior
Sau vreun ţânţar flămând
Bâzâind pe la urechi.
Însă deodată zări
Obositul călăreţ,
În pustiul acel sterp,
Pe un troian de nisip,
Înălbind un şirag lung
De călăreţi înarmaţi;
Deci scuturând din dârlogi,
Dă ştire negrului său
Ce are de petrecut;
Şi nepregetatul cal
Îndată s-au încordat,
Forăind cumplit din nări
Şi din ochi scântei vărsând;

Iar inimosul Bogdan,
Buzduganul său luând,
Răcneşte înfricoşat:
“Feriţi în lături din drum,
Feriţi de sunteţi oşteni
Şi de vreţi ca să trăiţi;
Iar de sunteţi arătări,
Eu pe crucea mea vă jur
Să pieriţi din calea mea
Ca dracul de tămâiet”...
Însă lui nu i-au răspuns
Matahalele ce stau,
Nici de cruce au pierit;
Deci bravul meu domnişor
Se mira în gândul său
Cum acele arătări
De braţul lui nu se tem,
Nici de cruce au pierit!
Dar când s-au apropiat,
Văzu înaintea sa
Cavaleri încremeniţi,
Înzăuaţi şi înarmaţi,
Şi stând toţi călări pe cai.
Atunci el au înţeles
Că aceşti nenorociţi
S-au fost pornit ca şi el
Să-şi afle ursita lor
Tot în muntele ştiut;
Dar al pustiului domn,
Viforul neândurat,
Îi înghiţise de vii,
Viscolindu-i cu arin;

Şi după ce i-au topit,
Tot el i-au şi dezgropat,
Ca oricare călător
Să vadă puterea sa.
Al nostru însă român,
Rămânând nebiruit,
Trece buzna printre ei
Cu pieptosul său fugar,
Şi îndată ce-au atins
Şiragul de călăreţi,
Cu toţii s-au povârnit
Şi s-au risipit sunând
În ale lor zale de fier,
Chiar ca nucile în sac;
Iar din a lor căpăţâni,
Curgea pârâu de nisip
Pe unde fusese ochi,
Gură, nasuri şi urechi.
Deci Bogdan, bun sănătos,
Pân' la munte au ajuns,
Al cărui vârf trecea
Peste nourii uşori,
Iar cu temelia sa
Pân-în al mărilor fund.
Deci soarele au apus
După muntele înalt,
Şi stelele începu
Să clipească în senin
Ca nişte de aur ochi,
Ce se uita la Bogdan,
Ţintă, ca când se mira;
Căci ele prea rar vedea
Alt om pe-acolo umblând.

Deci eroul ostenit
Opri obositul cal
Lângă un şipot curat,
Ce din munte izvora
Şi în coif apă luând
Întâi calul adăpă
Şi, făr-a se îngriji,
I-au dat drumul la păscut
Pe-a muntelui costiş[e]
Acoperite de flori,
Căci acest credincios cal,
Întocmai ca un dulău,
Pe al său stăpân amat
Îl păzea şi-l apăra,
Şi treaz fiind şi în somn;
Iar Bogdan au adormit
Lângă frumosul izvor,
Cu capul pe-al său scutar.
Deci eu să doarmă îl las,
Fiind şi eu ostenit,
Şi contenesc să vă spui,
Boieri cuminţi ce-ascultaţi,
Ceastă fabulă a mea
Pân' şi dumneavoastră toţi
Nu-ţi zice precum zic eu
Că ceea ce eu v-am spus
Chiar aşa au fost, au fost*

---

* Din vechi la moldoveni era îndătinat că, spunând cineva o fabulă (poveste), apoi la fieştecare period toţi ascultătorii datori era să zică "au fost, au fost", adică că credeau ce spune cuvântătorul măcar să fie minciună; căci alminterea cel ce spunea fabula se socotea dispreţuit şi contenea de a mai bârfi.

Partea II

Zorile de după munţi
Începur-a se ivi
Şi pe cât se lumina
Somnul se împrăştia
Al bravului meu Bogdan,
Pân' când s-au şi deşteptat;
Şi frecându-se la ochi,
Şi căscând de două ori,
S-au sculat şi s-au pornit
Pe naltul munte în sus;
Deci cât mai sus se urca,
Felurimi de flori găsea
Picurând de pe-a lor frunzi
Lacrimi chiar ca de brilant,
A răcoroaselor zori,
Care zori, încet-încet,
Revărsând lumina lor,
Trezea şi înviosea
Pe somnorosul Bogdan.
Alămâi şi portocali,
Chedri, dafini, chiparoşi
Cu a lor poame cu gust
Pe Bogdan ademenea,
Printre care mai creştea
Roze, crini şi iasomii;
Ş-apoi toate la un loc
Mirosind îl ameţea.
Iar când mai asculta el
Păsările ciripind,
Mai de tot se buimăcea;

Încât întru adevăr
Acest munte minunat
Era demn de lăcaş
Ursitelor omeneşti.
Deci în al muntelui vârf
Sumeţul mire sosind,
Au văzut din văi adânci
Ridicându-se încet
Neguri chiar ca norii groşi
Ce se dezvelea încet
Pe al muntelui costiş,
Ca nişte valuri de pânzi;
Apoi l-au împresurat
O pâclă ca un noian,
Încât Bogdan socotea
Că nourii l-au răpit,
Dar soarele repezi
O rază chiar ca un sul,
Şi, spărgând nourii groşi,
Răzbătu încetişor
Întâi pe-al muntelui vârf,
Apoi prin văi şi prin râpi,
Şi prin grotele adânci,
Şi-n sfârşit, împrăştiind
Nourii întunecaţi,
Au ieşit biruitor
Din lupta ce i-au fost dat
Negurile de prin văi.
Bogdan, mai încremenit
De al soarelui războl
Şi de biruinţa lui,
Se uita uimit la el!!!

Dar deodată au văzut
Un nouraş luminos
Că spre dânsul s-au lăsat,
Pe care o zână sta,
Ce purta pe al său cap
Coroană de mare preţ,
Şi pe trup un veşmânt alb,
Fiind vopsite pe el
Ursitele omeneşti;
Unele cu cap de drac
Şi în mâna lor ţinând
Cociorve, bice de foc
Pentru bărbaţii mişei,
Altele coarne de cerb
Pentru fruntea celor tâmpi,
Alte ursite era
Cu chipul frumos şi blând
Ca îngerii mângâioşi
Bărbaţilor norociţi...
(Însă de-aceste figuri
Prea puţine se vedea.)
Iar cele multe era
Cu capul înhobotat,
De nu se putea afla
Ce chip şi caracter au...
Deci acea zână ţinea
În dreapta corn de belşug
Plin de roduri şi de flori,
Iar în stânga smoc de şerpi.
Deci ea lui Bogdan i-au zis:
“Eu împărătească sunt
Ursitelor omeneşti,

Şi care mie îmi plac
Şi sunt la fapte oneşti,
Soţie bună le dau
Din îmbelşugatul corn,
Iar muritorilor răi,
Ce sunt mândri sau pizmaşi,
Le arunc din acest smoc
Al şerpilor veninoşi.
Tu, însă, care te tragi
Dintr-o viţă ce iubesc
A lui Ciubăr domn vestit,
Lui Papură strănepot,
Îţi dau ţie acest măr
În care s-au zămislit
Ursita soţia ta,
Pe care eu ţi-am ales
Dintre ale mele zâni
Ca să te pot ferici.
Deci ţie ţi-au spus prea larg
Norocul, fratele meu,
Ce să faci cu acest măr;
Însă, Bogdane, să ştii,
Că multe ai să păţeşti,
Pân' când te vei însoţi
Cu mireasa care-ţi dau".
Aceste vorbe grăind,
Împărăteasa pieri,
Şi pe capul lui Bogdan
Cunună de trandafiri
Aruncă din al ei corn;
Iar în mână s-au trezit
Bogdan cu un măr domnesc,

Cu care el alergând
Pân' sub munte la izvor,
Îndată l-au despicat,
Şi dintr-însul au ieşit
Pruncă cât un puişor
Mândrişor şi mititel,
Şi guriţa sa căscând,
Apă cerea de băut,
Căruia bunul Bogdan
Din pumnul său i-au şi dat;
Apoi în năframa sa
Învelit l-au pus în sân,
Şi încălecând pe cal,
Chiar ca vântul s-au pornit
Înapoi spre ţara sa,
Unde degrab' au ajuns;
Căci nimic în drumul său
Nu l-au oprit la întors.
Deci bătrânul domn Ciubăr
Zi şi noapte aştepta
Să-şi vadă fiul viind.
Şi zărind din foişor
Ridicându-se pe deal,
Ca de vânt un mare colb,
Şi un călăreţ frumos
Ca săgeata alergând,
Îndată au înţeles
Că Bogdan se întorcea;
Şi-naintea lui ieşind
Bătrânul domn cu alai,
În braţe au primit
Pe mult dorit fiul său,

Şi în frunte l-au pupat.
Iar Bogdan i-au pus în pumn
Mireasa ce şi-au adus,
De care prea s-au mirat
Ciubăr, înţeleptul domn;
Dar pricepând mai apoi
Că este de zână pui,
Ciubăr nu s-au mai mirat,
Ci s-au făcut ei nănaş,
Numindu-o din botez
Ileana cea cu păr lung
(Cosânzeana la români);
Iar cununa cea de flori
Ortodoxul meu Bogdan
La icoană o au pus.
Deci miresei înadins
Leagăn de aur făcu
Şi mancă i-au însemnat
Pe soţia unui crai,
Ce-o sclăvise în războl
Faimosul domn Ciubăr;
Dar ades au trebuit
Leagănul de prefăcut,
Căci zâna creştea în trup
Cât într-o lună pe zi,
Pe lună cât într-un an;
Şi în sfârşit în doi ani
Ea era de măritat.
Iar pre cât am auzit,
Şi chiar mândreţele ei
Sporea pe zi ce mergea;
Părul ei galben şi lung

Ajungea pân' la călcâi,
Şi pe spate răşchirat
Ca peteala strălucea;
Ochişorii ca de şoim
În inimă răzbătea;
Iar guriţa îi era
Ca cireaşa pe la mai,
Şi dinţii ca un şirag
De mărgele potrivit,
Şi ca ghiocii de albi.
Naltă, gigâtă la stat
Ca nuiaua de alun,
Şi mijlocul ei curmat
Ca şi al leoaicei trup,
Ca porumbiţa la piept
Şi ca lebăda la gât,
Iar mânuşiţele ei
Chiar ca de ceară era,
Şi picioruşele ei
În pumni le puteai lua.
Deci galantonul Ciubăr
Zestre nurorei i-au dat
Scule de aur leit,
Odoare de mare preţ,
Şapte târguri de negoţ
Şi trei sute de moşii,
Iar de ţigani mii de mii.
Şi de nuntă s-au gătit,
Poftind vecini domni şi crai
Şi eroi din alte ţări,
Ca să se întreacă ei
La harţă şi la dejghin

Asemenea au adus
Voinici ştiuţi de vârtoşi
Să se lupte cu ai săi;
Şi vânătorii domneşti
Au adus din munţi pustii
Cecale şi urşi cumpliţi,
Şi zimbri înfricoşaţi,
Ca să se lupte morţiş
Cu zăvozii ungureşti
Ce se numea medeleni.
Iar curtea s-au podobit
Pe la ferestri, pe la uşi
Cu crengi şi cununi de flori,
Prin odăi s-au aşternut
Covoare de mare preţ,
Şi jilţul acel domnesc
Cu stofă şi catifea
S-au îmbrăcat peste tot,
Dezvelind deasupra lui
Steaguri ce-au fost câştigat
Eroul domn Ciubăr
De la învinşii în răzbel.
Pe pereţi s-au înşirat
Armele vechi strămoşeşti.
Deci să nu mai prelungesc,
Ca să vă fiu urât,
Amici şi lectorii mei,
Eu nu cutez să vă spui
Câţi boi şi oi s-au ucis
De fripturi pentru popor,
Poleind coarnele lor
Cu aur şi cu argint,

La câte buţi s-au dat cep
De mied, vişinap şi de vin.
Câţi marţoli s-au ridicat,
Înfigându-i în pământ,
De a cărora vârf nalt
Năfrămi cu bani s-au legat
Pentru cei ce vor putea
Să se caţere pe ei,
Câţi brazi din munţi s-au adus,
Pe carii i-au răsădit
Pe drumuri şi prin oraş,
Acăţând pe vârful lor
Stegurele fel de fel,
Clopoţei bucăţi de şăc,
Care ziua se vedea
Ca un codru înflorit,
Şi noaptea tot acei brazi,
Fiind de candele plini,
Cer cu stele semăna;
Iar când vântul aburea
Clătind ramurile lor,
Groaznic sunet se făcea,
Ca când menea a război;
Asemenea de prisos
Socotesc să vă mai spui
Câţi beceri şi bucătari
S-au chemat din alte ţări,
Ca să facă fel de fel
De mâncări şi bunătăţi,
Şi jigănii de zahar,
După cum: cloşte cu pui,
Ce se numea marţepan,

Păuni, lebede, cocoşi,
De se părea că sunt vii.
Deci ale nunţii gătiri
De le-aş spune până mâni,
Nu le voi putea sfârşi,
Însă vă fac cunoscut
Că nunta s-au hotărât
Pe-a doua zi negreşit;
Iar oaspeţii toţi trudiţi,
După ce au făcut chef,
Şi lăutarii domneşti,
După ce au hăulit,
Lado-Mano* i-au cântat
Miresei cum era dat
Când peteala se-nşira,
Apoi toţi au adormit.
Dar iată tocmai în zori
Deodat-au răsunat
Clopotul de dandana,
Şi răcnete pân' la cer
Din oraşul ce ardea,
Cu clocot se ridica,
Strigând poporul: "Săriţi,
Că tătarii ne-au călcat,
Săriţi că cu toţi pierim
De a lor junghi otrăvit,
Nu lăsaţi, că ne iau sclavi,
Ne pradă şi ne dă foc;

---

* Aceste zeităţi ale strămoşilor daco-romani se prăznuia şi se cânta pe la nunţi până nu demult. Lado însemnează zeea amorului (Venera) şi Mano a însoţirii (Imeneul), zeităţi ocrotitoare celor ce se căsătorea.

Iată că biserici sparg,
Le jefuiesc şi le ard,
Şi pe preoţi îi ucid,
Altarele jefuiesc!”...
Deci Ciubăr domnul bătrân
Şi cu tânărul său fiu,
Trezindu-se sperieţi,
Cu oaspeţii adunaţi,
Voievozi şi crai viteji,
Servi, comişei şi paici,
Cu toţii s-au înarmat,
Şi din buciume trăgând,
Adună puţini oşteni
Ce se afla în oraş,
Şi pe cai încălecând,
Cu toţii au năvălit
Cu iuţeală în tătari.
Iar Bogdan intrând în ei,
Cu paloşul făcea drum,
Tăind hăbuc pe tătari,
Ca pe curechi sau bostani.
Căci unii tătari fugea
Făr’ de cap sau făr’ de mâini,
Alţii se ţinea pe cai
Sau cu jumătăţi de trup,
Sau pân’ la brâu despicaţi.
Asemenea ceilalţi
Voievozi şi crăişori
După pilda lui Bogdan
Tăia tătarii ciopăţi,
Dar bătrânul domn Ciubăr,
Lâng-o biserică stând

Unde păgânii prăda,
Rândui oştenii lui
Ca să-i ia prizonieri.
Însă-n biserică sta
Însuşi hanul tătăresc,
Care, trântind la pământ
Al Maicii Domnului chip,
Sub picioare îl ţinea,
Şi cu mâinile rupând
Podoabele de pe el,
Aur şi mărgăritar,
Şi pietre de mare preţ,
Îşi umplea desagii săi.
Acest han, cel mai cumplit
Din crâmgherii cei vestiţi,
Era şi cel mai amar
Al Moldovei prădători
El singur numai avea
O armă, lucru drăcesc,
Neştiută la români
Pe timpurile de-atunci;
Căci hanul, de multe ori
Când era înconjurat
Despre bravii moldoveni,
Cu dânsa îi speria
Şi dintre dânşii scăpa.
Această armă era
Ca o ţevie de fier
Astupată la un fund,
Lângă care fund avea
O prea mică borticea;
Deci în ţevie puind

Un fel de praf vânăt, sur,
Şi ca un nastur de plumb,
Apoi un chibrit aprins
La tigăiţă ţiind,
Pulberea se aprindea,
Şi din ţevie zbucnind,
Ca fulgerul scăpăra
Şi ca trăsnetul buhnea,
Şi acel nastur de plumb
Aşa de iute ţâşnea,
Că prin zale de oţel,
Prin piei de bivol, prin fier
Răzbătea, şi omora
Pe acel mai brav oştean
Făr-a şti cine şi cum
Tâlhăreşte l-au ucis.
Deci al tătarilor han,
Temându-se cu Ciubăr
Să se bată piept la piept,
Căci odată la răzbel
Cutezase de cercă
Tăioasa sabia lui,
Şi o ureche pierdu
Pentru aceea acum
Îndată ce l-au zărit,
L-au pitit tocmai în piept
Cu arma, lucru drăcesc,
Şi când focul au buhnit,
Ciubăr parcă n-au mai fost.
Iar oştenii, sperieţi,
Fugeau care încotro,
Sau cădea jos la pământ.

Atunci păgânul tătar,
Tăind capul lui Ciubăr,
În suliţă l-au luat;
Şi încălecând pe cal,
Spre câmp de fugă plecă,
Şi s-au făcut nevăzut;
Dar inimosul Bogdan
Pe tătari i-au interit
Şi de tatăl său aflând,
Că hanul l-au fost ucis
Şi că capul i-au luat,
Începu a-l căuta;
Însă neputând a şti
Încotro au apucat,
Răcnea ca un leu cumplit
Ce puii şi-au fost pierdut,
Alerga în toate părţi,
Prin codri şi munţi pustii.
Dar pe tătar negăsind
Atâta s-au rătăcit,
Că n-au putut nimeri
La curtea sa înapoi,
Ci a treia zi zări
Pe al unui munte vârf
Un palat foarte frumos
Înconjurat de livezi
Deci dar Bogdan apucă
Spre acel munte înalt,
Şi iată în calea sa
Un râu lat şi ţărmuros,
Peste care era pod,
În capra căruia sta

O stahie, urieş
Înzăuată prea ciudat,
Pe cap având ca un coif
O scoică cât un căuş,
Şi trupul său îmbrăcat
Întru o piele de zmeu,
A căruia solzi luceau
Ca când erau de argint,
Iar în mână învârtea
Un paloş mare cu zimţi
Ca când era herezeu;
Acea stahie era
Călare pe lup turbat,
Şi îndată ce văzu
Pe hirişul domnişor,
Se repezi drept la el
Cu paloşul ridicat;
Dar suliţa lui Bogdan
Era groasă cât un par,
Şi în mâna lui fiind,
Chiar ca trăsnetul lovea;
Căci el zdravăn opintind
Pe al său negru sirep,
Mai degrabă au ajuns
Al suliţei sale vârf
În al stahiei gâtlej
Decât paloşul la el.
Şi stahia au căzut
De pe lup jos la pământ.
Deci Bogdan au şi sărit
De pe cal deasupra ei
Şi capul i-au retezat;

Dar numai cât s-au întors
Şi capul s-au prins la loc;
Deci el iarăşi au tăiat
Trupul ei în patru părţi,
Şi numai cât s-au întors
Şi stahia s-au sculat,
Ca când nimic n-au păţit.
Atunci Bogdan auzind
Că calul său forăia,
S-au întors şi au văzut
Groaznicul lup năvălind
Ca să-l apuce de bot;
Dar Bogdan au şi înfipt
Suliţa în piept la lup,
Şi foarte s-au minunat
Că el pe lup ucigând
Şi stahia au pierit.
Deci atunci au priceput
Că fermecători erau
Ceste două arătări;
Apoi, făcându-şi trei cruci,
Pe calul său au sărit,
Şi pe pod buzna trecând,
În munte s-au şi suit
La palatul cel frumos,
Şi la poartă ajungând,
Înainte i-au ieşit
Fecioare vro douăzeci,
Îmbrăcate prea frumos
În straie albe şi flori;
Iar între dânsele sta
O zână, stăpâna lor,

Pe care nici Rafael,
Pictorul cel renumit,
Nu o putea zugrăvi,
Şi nici eu să spun nu pot
Cât de frumoasă era,
Decât atâta vă zic
Că ai ei galbeni zulufi,
Pe la tâmple împletiţi,
În cosiţe mărunţel,
Ca găitane de fir
Erau încujbaţi puţin
Pe grăsuţii obrăjei,
Rotunzi, albi şi rumeiori.
Iar părul ei despletit,
Ca mătasa răsfirat,
Cădea şi se-nvăluia
În unde şi în verigi,
Pe un boi cam grăsuliu,
Şi bun în braţe de strâns;
O viţă însă de păr
Zefirul o arunca
Pe un piept ca de omăt,
Unde se vedea săltând
Prin subţire burangic,
Două ţâţe ce era
Ca două mere domneşti.
Deci puteţi a judeca,
Înţelepţi ascultători,
Cât de bine se prindea
Pe un chip alb ca al ei
Două roze în obraji,
În buze un bobocel,

În guriţă nişte dinţi
Chiar ca de mărgăritar,
Ochii verzi ca de smarald,
Ce prin gene negre lungi
Galeş la lume privea,
Ca când era somnoroşi;
Apoi al ei picioruş,
Ce era mic, grăsuliu,
Şi alte graţii a ei
Eu nu pot să le mai spui,
Decât ştiu că pe Bogdan,
Ce o privea buimăcit,
Coborându-l de pe cal
Ca pe un de paie snop,
De o mână l-au luat
Şi cu un glas mângâios
Ca sunetul de izvor
I-au zis: “De mult te aştept
În împărăţia mea,
O, tinere domnişor,
Ca să te pot primi;
Căci mi-i drag să primesc
Eroi ca tine faimoşi;
Deci vin în palatul meu
De vrei să te fericesc
În toată viaţa ta”.
Bogdan nimic n-au răspuns
Ci mergea unde vrea ea
Ca un neghiob fermecat;
Şi fecioarele cântând
Din organe fel de fel,
Şi cu viersuri foarte dulci,

Cu totul l-au frăgezit,
Însufleţindu-i amor.
Iar la palat ajungând,
Câţiva ciocoi îmbrăcaţi
Tot în fir şi urşinic,
De subsuori l-au luat
Şi la feredeu l-au dus,
Şi după ce l-au spălat
Şi trupul i-au miresmit,
L-au îmbrăcat în caftan
De o stofă foarte grea
Şi în cămară l-au dus
La zâna ce-l aştepta
Cu un ospăţ răsfăţat
De bucate foarte rari,
Ce nici Ştefan-vodă cred
N-au mâncat la masa sa.
Şi nici paharnicii lui
Să-i dreagă nu au găsit
În podgorii la Cotnar
Aşa vin şi pelin vechi
Ca cel de zână gătit
Pentru frumosul Bogdan.
Deci mâncând şi bine bând
Dintr-un blid, dintr-un pahar,
Aceşti doi amorezaţi,
Şi-mbucându-se cu drag
Chiar ca nişte hulubaşi,
Au adormit amândoi.
Şi eu să doarmă îi las,
Şi contenesc să vă spui,
Boieri cuminţi ce-ascultaţi,

Ceastă fabulă a mea,
Pân' şi dumneavoastră toţi
Nu-ţi zice precum zic eu,
Că ceea ce eu v-am spus
Chiar aşa au fost, au fost.

Partea III

Al lunii corn se ivi
Ca de argint poleit,
Printre copacii tufoşi
Ce ferestrele umbrea
Cămării unde era
Amorezii fericiţi.
Şi o rază au izbit
Pe Bogdan tocmai în ochi;
Dar el nici că s-au trezit,
Şi luna au asfinţit.
Iar a doua zi târziu,
Când soarele era sus
De nouă suliţi pe cer,
S-au deşteptat somnoros,
Şi după ce s-au trezit,
Amândoi au mai căscat,
Şi zâna-n palme bătând,
Îndată au răsunat
Viersuri de mulţi lăutari
Şi organe fel de fel.
Deci în cămară intrând
Multe fete şi ciocoi
Cu haine de mare preţ,
Pe zână o îmbrăcă

După moda de atunci;
Iar pe frumosul Bogdan,
În loc de strai bărbătesc
Şi de arme ostenești,
Ciocoii l-au îmbrăcat
Cu cămaşă de melez,
Ce pe la mâneci şi piept
Avea grele cusuturi,
Cu sârmă şi cu mărgean,
Ce altiţe se numesc;
Şi apoi l-au pregiurat
Cu fotă peste mijloc,
Şi coapsele i-au încins
Cu un colan foarte scump,
Care sub piept se-ncheia
Cu două paftale mari
De aur curat leit;
Iar în picioare i-au pus
Conduri cu călcâiul nalt,
Şi apoi de subsuori
Prin cămară îl purta
Ca să-l deprindă cu ei.
Apoi zâna l-au luat,
Şi punându-l în genunchi,
Pletele i-au pieptănat,
În gâţe le-au împletit,
Şi colătău le-au făcut,
În vârful capului lui,
Iar la gât ghirdan i-au pus
De smarald şi de rubin;
Şi apoi l-au rumenit,
Mustăţile i le-au ras,

Urechile i-au bortit
Şi cercei i-au aninat.
Apoi l-au luat cu ea
La primblare prin livezi,
Unde şezând amândoi,
Se săruta ne-ncetat,
Şi din pomii încărcaţi
De portocale, smochini
Şi feluri de bunătăţi
Gustau şi se desfătau.
Şi aşa în toate zile
Fostul odată erou
În aceste desfrânări
Îşi petrecea viaţa sa,
Mâncând, bând şi sărutând.
Dar ca să se ia mai mult,
Zâna l-au pus de ţesea
La burangic sau melez,
Iar seara furcă îi da,
Şi cu fetele torcea,
Sau împletea la colţuni.
În sfârşit, aşa trăind,
Bietul Bogdan, fermecat,
Multe luni şi câţiva ani.
Muieratic se făcu.
Şi aşa se mişeli,
Că se temea şi de mâţi,
Sau vânt mare de bătea
Ori fulgera, sau tuna,
El cădea jos leşinat.
Dar odată adormind
Zâna trudită de şăgi,

Pe a lui Bogdan genunchi,
El îi lua când şi când
O mânuşiţă de-a ei
Şi o săruta oftând.
Dar iată că au văzut
Pe a ei scumpă brăţea
Un baier de matostat
Cu multe scrijilituri,
Ce foarte se potrivea
Cu slova ce au fost scris
Împăratul Solomon
În solomonia sa,
Pe care carte citea
Prea ades domnul Ciubăr.
Deci Bogdan încetişor
Au desprins acea brăţea,
Ca să vadă nu cumva
Să citească va putea
Pe baierul fermecat;
Şi îndată ochii lui
Mare minune văzu,
Căci brăţeaua desprinzând,
A sa zână pe genunchi
În babă se prefăcu
Cu aşa chip de grozav,
Că Bogdan s-au speriat
Şi de la el o zvârli.
A ei piele pe obraz
Chiar ca punga s-au zbârcit
Când cu baierul o strângi;
Şi aşa s-au flecuit
Ca un mârşav seftian,

Iar din părul cel frumos
Câteva viţe de floci
Alb-galbene se zăreau,
Sub o tichie de şam.
Nişte ochi ca doi cărbuni
Ca ai mâţei strălucea;
Iar barba cu nasul ei
Mai îi astupa de tot
Gura, din care ieşea
Un singur colţ ascuţit;
Şi trupul ce era gol
Cu picioare şi cu mâini
Chiar cu broasca semăna,
La piele şi la boia,
Mai având şi dinapoi
O codiţă ca un ţap.
Iar când s-au întors Bogdan
Şi la sine s-au uitat,
S-au văzut cu totul gol
Şi chiar ca un feteleu
Făr' de mustăţi şi cu gâţi;
Căci pierise tot atunci,
Şi straiele de pe el
Cu juvaieruri cu tot,
Şi palaturi, şi livezi,
Şi demonii ce slujea,
Ca când ar fi fost ciocoi;
Iar el singur rămânând
Pe un munte foarte nalt
Înconjurat de păduri,
Şi deasupra lui zburând
Buhne, cucuveici şi corbi

Şi scârbelnici lilieci.
Deci atunci înţelegând
Că el fermecat au fost
De-acea cotoroanţă rea,
Au luat un bolovan
Şi capul i-au sfărâmat;
Apoi în genunchi căzând,
Mulţumi lui Dumnezeu
Că de dânsa l-au scăpat
Şi de a ei vrăji drăceşti,
După care se porni
Dincotro au fost venit,
Iar calul lui, ce păştea
Sub munte lângă podeţ,
Îndată ce l-au văzut,
Au alergat nechezând
La voinicul său stăpân;
Dar mai nu l-au cunoscut,
Văzându-l în piele gol;
Însă cum l-au mirosit,
A zburda au început,
Şi-n capra podului stând,
Cu copita sa bătea,
Ca când spunea lui Bogdan
Că a lui arme era
Mistuite acolo.
Deci voinicul căutând,
Le-au găsit toate sub pod
Îngropate în nisip,
Cu al calului tacâm,
Şi înarmând trupul său,
Şi pe cal şeaua punând,

Pe dânsul s-au aruncat
Şi ca vântul s-au pornit
Încotro ochii l-au dus,
Pân-în sară alergând.
Dar deodată auzi
Un ţipăt foarte cumplit
În codru de-a dreapta sa,
Ca când cerea ajutor;
Şi mergând la acel loc,
Au văzut un tricolici
Pe o fecioară gonind
Foarte frumoasă la stat,
Cu dulce şi galiş chip,
Şi purtând pe trupul său
Un veşmânt vânăt cu roş,
Pe piept cruce de briliant,
Şi peste umăr un arc
Şi cucură cu săgeţi,
Iar din fruntea sa ieşea
Chiar ca o limbă de foc;
Şi repede ea fugind,
Lungul ei păr rămânea
Înapoi în urma sa;
Iar tricoliciul vrăjmaş,
Prinzându-l cu-a sale căngi,
După dânsul o trăgea.
Deci Bogdan s-au repezit,
Şi cu paloşul lovind
Pe tricolici după cap,
L-au şi zburat de pe trup.
Dar trupul rămase viu,
Şi pe fecioară lăsând,

Au început a fugi,
Iar capul, săltând pe jos,
Clipea din ochi şi râdea,
Clănţăia groaznic din dinţi,
Apoi, scuipând pe Bogdan,
S-au dus iute rostogol
După trupul ce fugea
Şi în codru s-au ascuns.
Deci fecioara, la Bogdan
Viind, l-au îmbrăţoşat
Şi foarte i-au mulţumit
De servisul ce-au făcut,
Zicând: “Bravule, să ştii
Că eu o genie sunt
Menită de Dumnezeu
Pe români să orcotesc
Cât vor fi buni patrioţi
Şi neamul nu-şi vor corci,
Având putere de sus
Să descântec, să desfac
Pe românii fermecaţi
De fermecători, de strigi
Ce demonul cel pizmaş
În ţara ce ocrotesc
Foarte multe au trimis;
Deci ele mă prigonesc
Şi de mult m-ar fi ucis,
Sau poate mă otrăveau,
Dacă aş putea muri;
Însă pozne tot îmi fac,
Că trimit draci fel de fel
Să mă supere aici

Îndată ce mă ivesc
Din iezerul cest adânc,
Unde îi palatul meu.
Deci tu fiind prigonit,
De când mă-ta te-au născut,
De fermecători şi strigi,
Din pricină că Ciubăr,
Vestitul domn, tatăl tău,
Credea în solomonii;
Pentru aceea şi el
De-arma dracului pieri,
Ce hanului tătăresc
Un mare fermecător
Din Eghipet i-au fost dat,
Învăţându-l fel de fel
De farmici diavoleşti,
Cu care te-au şi orbit
De nu l-ai putut găsi
Când te-ai luat după el;
Ba încă ţi-au şi trimis
Pe dracul, sau un vânt rău,
Care în munte te-au dus
La striga acea mai rea
Din câte pe-aicea au fost.
Şi tot acel han cumplit
Acum iarăşi se porni
Ca să prade ţara ta
Şi pe tine să te ia;
Iar tu, măcar că eşti brav,
Lui nu poţi să-i faci nimic,
Căci zaua şi coiful său,
Ce-s fermecate de el,

Nici o armă nu le prind.
Eu însă voi încânta
Junghiul care porţi la şold,
Cu care poţi să răzbaţi
Amarnicul han tătar,
Iar ca să-l poţi omorî,
Tot drept în piept să izbeşti,
Unde avanul de han
Poartă baier fermecat,
Ce este puterea sa,
Fiind în baier cusut
Un deget afurisit,
Câteva fire de păr
Din barba lui Solomon,
Şi alte lucruri drăceşti".
Genia aşa grăind,
Au luat de la Bogdan
Junghiul ce purta la şold,
Şi şoptindu-i nu ştiu ce,
În iezer l-au împlântat,
Şi apoi suflând pre el,
L-au şters cu al său veşmânt
Şi l-au întors lui Bogdan.
Şi iată că începu
Să clocotească mereu
Munţii şi codrii vuind
De-a tătarilor strigări,
Ce pârjoleau şi robeau
Pe bieţii locuitori;
Iar populul, speriat,
Striga cerând ajutor,
Şi zicând: "Unde-i Ciubăr,

Al nostru părinte bun,
Unde-i fiul său Bogdan,
Să ne scape de tătari,
Ce ne mână ca pe boi
Şi ne taie ca pe oi;
Să ne scape de ţigani,
Ce domnesc în curtea sa,
De când bunii noştri domni
Au pierit şi ne-au lăsat!”
Deci Bogdan s-au înfocat,
Auzind populul său
Că îi cerea ajutor,
Şi, încălecând pe cal,
Au alergat spre tătari,
Măcar că oşti nu avea.
Şi iată că-ntâmpină
Pe avanul han viind
Singur între doi mârzaci,
Căci prădătorii tătari
Rămaseră-n urma lui,
Deci Bogdan strigă la el:
“Stă, câine, de eşti deliu,
Stă cu mine să te lupţi
Că eu am să-ţi răsplătesc,
Am să te jupoi de viu
Şi din titva ta să beau!”
Iar tătarul, cunoscând
Pe Bogdan, duşmanul său,
Foarte s-au învoioşat
Că în mână i-au picat,
Şi i-au zis: “Vină, gheaur,
Vino, capul să-ţi retez,

Aşa cum am retezat
Pe a tătâne-tău cap,
Pe care l-am pus în par
Şi spre ţintă l-am menit
Copiilor tătăreşti;
Dar de prăştii, de săgeţi,
Acea titvă s-au sfărmat,
Şi am venit înadins
Să iau căpăţâna ta!”
Grăind aşa amândoi,
Ca leii se repeziră
Unul la altul răcnind;
Şi măcar că s-au izbit
Cu mâzdracele în piept,
Dar ei au stătut pe cai
Chiar ca turnul neclătit;
Iar mâzdracele s-au rumpt,
În aşchii s-au tăndurit,
Dintre care câteva
Pân’ la soare au ajuns,
Şi de-acolo luând foc,
Arzând, căzur’ pe pământ.
Atunci duşmanii, cruntaţi,
Săbiile au golit,
Şi se lovir-amândoi
În a coifului zebrea;
Dar pe a lor gratii tari
Săbiile lunecau,
Făr-a le putea tăia.
Deci începură să-şi dea
Mai groaznice lovituri
Peste zale, peste coif,

De scânteile curgeau;
Dar ei sta nevătămaţi,
Ca când grindina cădea
Pe două de cremeni stânci.
Însă sânge mai întâi
Tătarul au slobozit
Îndrăzneţului Bogdan,
Căci lovind pavăza lui
Cu sabia ce era
De un fier scump de Damasc,
În două o au tăiat,
Şi cu vârful ajungând
Platoşa lui de pe piept,
Printr-însa au răzbătut,
Şi ca fulgerul cumplit
Paloşul acel tăios
Pe piept, pântece, picior
Căzând le-au şi scrijelat;
Dar nu au pătruns adânc,
Însă lăsă după el
Plagă ca un găitan.
Bogdan, dacă s-au simţit
Că tătarul l-au cruntat,
De mânie se-nfocă,
Şi sabia ridicând
Aşa îl trăsni în coif,
Că l-ar fi tăiat hăbuc
De n-ar fi fost încântat;
Dar tătarul ameţi,
Îi ţâşni sânge din ochi,
Căzu pe-al calului gât,
Mâinile lăsând în jos

Şi picioarele crăcind,
Încât abia se ţinea
Să nu cadă de pe cal;
Iar paloşul îl scăpa
Dacă n-ar fi fost legat
De braţ cu un lănţujel;
Deci calul lui, speriat
De trăsnetul ce-auzi,
S-au întors în loc cu el
Şi începu a fugi.
Bogdan însă au stătut,
Socotind tătarul mort;
Dar iată că l-au văzut
Că, sculându-se pe şea,
Se întorcea iar spre el,
Şi hrăpind chiar ca un leu
Zicea: "Câine de creştin,
Sfârşitul tău au sosit!"
Iar când s-au apropiat,
În scări s-au şi ridicat,
Şi cu amândouă mâini
Sabia sa apucând,
C-o lovitură au vrut
Să despice pe Bogdan;
Dar îngerul păzitor
Al creştinului Bogdan
Îi apără capul său,
Şi paloşul tătăresc
Căzând chiar ca un satâr
Pe capul calului său,
I l-au despicat pe loc.
Bogdan, sărind de pe cal,

La tătar s-au repezit,
De barbă l-au apucat,
Şi izbindu-l drept în piept
Cu încântatul său junghi,
Zalele i-au răzbătut
Şi inima i-au pătruns.
Încât al junghiului vârf
De un palmac au ieşit
Prin spata de dinapoi;
Şi apoi de pe cal jos
Trântind pe duşmanul han,
De arme l-au dezarmat,
De piele l-au jupoiat,
Căpăţâna i-au tăiat,
Şi făcându-şi mâzdrac nou,
În vârful lui l-au luat,
Şi pe calul tătăresc
Voinicul încălecând,
Către zână s-au întors.
Acolo mazdracul său,
Înfigându-l în pământ,
S-au tologit lângă el,
Şi la al hanului cap
Cu mulţumire privea,
Iar mârzacii sperieţi,
Ce venise după han,
Văzându-l că au pierit,
Au rupt de fug' îndărăt,
Şi înştiinţând pe oşti
Că hanul lor s-au ucis,
Toţi a fugi începură,
Aşa de înspăimântaţi,

Că românii prizonieri
La îndrăzneală luând,
Cu coasele îi tăia;
Iar fetele, apucând
Cociorve şi umblăcii,
Capetele le zdrobea;
Şi aşa scăpar-atunci
Nenorociţii români,
De crâmgherii ceşti cumpliţi.
Deci genia s-au ivit
Din al său iezer adânc,
Şi dezbrăcând pe Bogdan
De armele ce purta,
Plăgile lui le-au spălat
Şi le-au vindecat pe loc,
Ca când n-au fost plăguit,
Ş-apoi înarmându-l iar,
I-au zis: “Bogdane, să ştii
Că ai să fii domn faimos,
Căci tu ai să biruieşti
Şi pe alţi vrăjmaşi cumpliţi,
Şi că din prăsila ta
Vor ieşi mulţi domni viteji,
Moldovei ocrotitori
Şi românilor părinţi;
Dar viţa soiului tău,
Cu vreme părăginind,
În Moldova vor domni
Mulţi grecomani limonjii”...
Multe de-aceste grăind,
Ce cu mintea nu le ţii,
Genia l-au descântat,

Şi în faţa lui suflând,
I-au dat de aur inel,
Şi iarăşi i-au zis aşa:
“Bogdane, acest inel
Din deget să nu-l mai scoţi,
Căci el te va apăra
De farmece ţigăneşti,
Ce în curtea ta acum,
De când acolo nu eşti,
Ţiganii tăi făptuiesc.
Iar ca să poţi nimeri
La curtea ta înapoi,
Eu o săgeată slobod
Şi tu de ea să te ţii”.
Atunci genia scoţând
Săgeată din tulba sa,
Şi încordând al său arc,
Spre răsărit săgetă.
Deci Bogdan s-au aruncat
Pe calul cel tătăresc,
Şi la ciochine legând
Al ucisului han cap,
Ca vântul s-au repezit,
Tot săgeata urmărind.
Deci eu tac, nu vă mai spun,
Boieri cuminţi ce-ascultaţi,
Încotro au apucat
Bogdan, al meu făt-frumos,
Pân’ ce dumneavoastră toţi
Nu veţi zice că ce-am spus
Chiar aşa, aşa au fost.

Partea IV

După trei zile Bogdan
La domnescul său palat
Sosind, îndată-ntrebă
De zâna soţia sa;
Şi iată că alergă,
Înaintea lui ieşind,
O ţigancă fetnegea,
Îmbrăcată prea frumos,
În stofe şi urşinic,
Şi pe Bogdan sărutând,
I-au zis: “Bine ai venit,
Dorite mirele meu,
Căci de mulţi ani te aştept,
Şezând ziua în cerdac
Şi cătând în calea ta,
Iar noaptea amar plângând,
Încât de lacrimi şi dor
Pielea pe obrazul meu
S-au îngroşet, s-au zburlit,
De scârbă s-au înnegrit;
Şi bălană de am fost,
Acuma, vezi, m-am smolit.
Vezi, dragă mire al meu,
Vezi cât te-am dorit de mult,
Şi de-ai fi mai zăbovit,
Ori mă găseai în mormânt,
Ori mă ofticai de tot!”
Deci bunul nostru Bogdan,
Crezând întru adevăr
Că este ursita sa

Ţigăncuşa ce-i vorbea,
O strângea la pieptul său,
Dar el însă nu ştia
Că aceea ce-i vorbea
Fata judelui era,
Al ţiganilor domneşti.
Şi că muma ei au fost,
Când trăia domnul Ciubăr,
Una din găinăriţi
A păsărilor domneşti.
Însă farmece ştiind,
Şi fiindcă şi Ciubăr
Credea în solomonii,
Pe dânsa el o avea
De dragoman credincios
Între dracul şi-ntre el.
Dar pierind domnul Ciubăr,
Şi lipsind şi fiul său,
Lăieşiţa acea rea,
Cu-a sale farmici drăceşti,
Încântase pe boieri,
Pe hatmani şi pe oşteni,
Încât unii pribegiră
Încotro ochii i-au dus,
Alţii, nebunind de tot,
Strângea ciolane pe câmpi,
Şi alţii se prefăcură
În lupi, în urşi, sau în cerbi,
Fugind în codri pustii;
Iar ea cu bărbatul său
Domnea şi orânduia
În ţară şi pe români;

Şi pe zâna lui Bogdan,
Sugrumând-o, o zvârli
Într-un adânc heleşteu,
Ce lângă curte era.
Deci Bogdan au socotit
Mai întâi pe tatăl său
Să-l pomenească un an
Şi să poarte tot negrit,
Şi petrecând acel an
În jale şi rugăciuni.
Pentru răposatul domn,
Să se însoare apoi
Cu ţiganca ce gândea,
Că ursita lui era.
Deci petrecând acest fel,
Ţiganii prea se silea
Că doar îl vor fermeca;
Dar al geniei inel
Pe dânsul îl apăra;
Iar fata cea de ţigan
Se podobea, se dregea
Ca să placă lui Bogdan;
Şi oglingioara luând,
Ce ţiganca, maica sa,
În taină i-au fost dat,
Se privea, în ea zicând:
"Oglindă, oglingioara mea,
Spune drept ca chipul meu
Este altul mai frumos,
Mai delicat, mai cu haz,
Din câte fete au fost
Şi sunt astăzi pe pământ?"

Iar oglinda răspundea:
“Că mai frumoasă era
Şi iarăşi în grab’ va fi
Ileana cu părul lung
Ce Cosânzeana îi zic”.
Şi fata cea de ţigan
Mâniindu-se zvârlea
Oglinda ce grăia drept.
Deci într-o zi au venit
Toţi comişii la Bogdan
Şi i-au spus că caii săi
Nicidecum nu vor să bea
Din heleşteul domnesc,
Căci în el s-au arătat
De aur un peştişor,
Care apa tulburând
Pe cai foarte speria.
Aşadar, domnul Bogdan
Cu fata cea de ţigan
Au mers cu sârg amândoi,
Să vadă cel peştişor,
Pe care Bogdan văzând,
Foarte de el s-au mirat.
Dar ţiganca pricepu
Că acel peşte era
Zâna ce au fost ucis
Lăieşiţa, maica sa,
Şi-n heleşteu o zvârli;
De aceea se rugă
Să i-l dăruiască ei,
Şi bunul domn Bogdan
Cheful să-i strice n-au vrut,

Ci să prindă porunci
Pe frumosul peştişor,
Dar toţi pescarii domneşti
Să-l prindă nu au putut;
Iar Bogdan însuşi luând
Undiţa de la pescari,
Peştişorul au venit
Şi singur în ea s-au prins,
Pe care el l-au şi dat
Ţigancei ce aştepta.
Iar ea, alergând cu el,
Bucătarilor l-au dat,
Să i-l cureţe de solzi
Şi să-l frigă pe cărbuni.
Şi după ce l-au mâncat,
Oglingioara îşi luă
Şi iarăşi i-au zis râzând:
“Oglingioară, spune-acum,
Spune drept, ca chipul meu
Este altul mai frumos,
Mai gigât şi mai cu haz
Din câte fete au fost
Şi sunt astăzi pe pământ?”
Iar oglingioara au zis:
“Că mai frumoasă era,
Şi iarăşi în grab’ va fi,
Ileana cea cu păr lung
Ce Cosânzeana îi zic”.
Dar ţiganca i-au răspuns:
“Oglingioară, spui minciuni,
Căci eu mâncai carnea ei,
Şi nu va fi în etern

Ileana cea cu păr lung”.
Aşa ţiganca zicea,
Pentru că ea n-au ştiut,
Că din ai peştelui solzi
Unul nu ştiu cum sări
La fereastra lui Bogdan,
Şi din el curând crescu
Un tei foarte răsfăţat,
Sub care domnul Bogdan
Cu haz la prânz ospăta;
Căci teiul acel frumos
Slobozea deasupra lui
A lui înverzite crengi,
Şi de soare îl umbrea,
Şi-l răcorea fiind cald;
Iar sara tot acel tei
Rază de foc slobozea,
Şi aşa se lumina,
Că toată noaptea sub el,
Curteni, bărbaţi şi muieri
La şezătoare venea,
De torcea şi depăna;
Iar mătalnicii flăcăi
Se hârjonea între ei,
Sau spunea cimilituri
Femeilor ce torcea,
Sau cu fetele râzând,
În pilde se pâcălea
Sau spunea fabule lungi.
Iar când fata de ţigan
Se apropia de el,
Crengile lui se clătea,

Se scutura mânios,
Şi aşa o şfichiuia
Peste cap, peste obraz,
Că fugea de el cu sârg.
Deci ea iar au priceput
Că acel tei minunat
Zâna lui Bogdan era,
Şi iarăşi au început
Ca să roage pe Bogdan
Să i-l dăruiască ei.
Deci el iarăşi şi acum
Pofta ţigancei făcu.
Şi-ndată ea porunci
Să taie acel copac
Şi să-l ardă întreg tot,
Însă vântul au zburat
Numai o frunză din el,
Şi purtând-o pân' la nori,
Au lăsat-o de-au căzut
În codrii cei mai merei
La un bătrân prisăcar;
Şi frunza căzând la el,
În flăcău se prefăcu,
Tânăr şi frumos la chip,
Sprinten şi gigât la stat.
Deci bătrânul prisăcar,
Văzându-l, i-au zis aşa:
"Făt-Frumos, de eşti străin
Şi dacă nu ai părinţi
Şi aici ai nimerit,
Te rog cu mine petreci
Şi fii ca copilul meu,

Ca murind eu să mă-ngropi
Aice, în acest pustiu,
Unde pe nime nu am,
Pierind seminţia mea
De farmici diavoleşti;
Căci pierind domnul Ciubăr
Şi domnişorul său fiu,
Pe care eu l-am deprins
Ca să săgete în zbor
Pe lăstunii uşurei,
Sau cu mazdracul pe urşi
Să pătrundă făr' de greş,
A lor curte rămase
Şi ţara făr' de stăpân.
Deci eu şi cu alţi boieri
Ocârmuiam cum puteam
A domniei trebuinţi,
Dar nu trecea nici o zi
Să nu piară dintre noi
Câte un boier sau doi,
Pân' ce într-o zi văzui
Pe soţie şi pe fii
Straiele pe ei rupând
Şi ca nişte îndrăciţi
Fugind în codrii pustii;
Iar eu, ca să-i pot găsi,
M-am aruncat pe un cal
Ce l-am găsit priponit
De al cerdacului stâlp,
Şi îndată acel cal,
Ce duh necurat era,
M-au ridicat în văzduh,

Zburând cu mine pe sus,
Încât sub talpe simţeam
Vârful brazilor înalţi
Că mă zgâria cumplit,
Şi în sfârşit peste munţi,
Peste ape, peste văi,
Zburând cu mine mereu,
Am ajuns până aice,
Şi călare m-am trezit
Nu pe calul ce zbura,
Ci pe prăjină de tei;
Şi niciodată de-aici
Înapoi nu am putut
Să nimeresc la oraş.
Dar domnul m-au miluit,
Găsind aici în pustiu
Prisaca unde trăiesc,
Şi nu cred să mai văd eu
Pe eroul meu Bogdan
Şi pe seminţia mea.
Te rog dar, o, fătul meu,
Fii tu mângâierea mea,
Nu mă lăsa părăsit;
Căci de mult în ochii mei
Om pân-acum n-am văzut".
Deci tânărul ce-asculta
I-au răspuns cu glas duios:
"Nu pot să-ţi făgăduiesc,
Cucernicule bătrân,
Să împlinesc voia ta;
Căci şi eu sunt prigonit
Tot de duhul necurat,

Pân’ nu se va împlini
Aceea ce mi-au menit
A norocului meu stea;
Dar eu voi trăi aici
Cât se va putea mai mult!”
Tânărul aşa grăind,
Iată că se auzi
Clocotind codrul mereu
De-a gonaşilor strigări,
De ţâhnete de copoi,
De buciumi vânătoreşti;
Şi iată că se văzu
Când şi când printre copaci
Fugând urşi, capre şi lupi,
Şi iată că se ivi
Bogdan ca un vânător,
Gonind de-aproape un urs;
Şi rănindu-l dinapoi,
Ursul s-au întors la el,
În picioare s-au sculat,
Înfricoşat mormăind,
Şi apucând pe Bogdan
Îl trânteşte la pământ
Şi începe a-l stropşi.
Dar tânărul Făt-Frumos
S-au repezit ca un şoim,
Şi încălecând pe urs
L-au apucat de urechi,
L-au întors de la Bogdan
Şi, dându-i pinteni mereu,
Mergea călare pe el
Chiar ca pe o gloabă rea.

Deci Bogdan s-au ridicat,
Tânărului mulţumind,
Şi viind la curtea sa
Spunea minunea la toţi
Aceea ce au văzut.
Iar ţiganca pricepu
Că acel tânăr au fost
Tot ursita lui Bogdan;
Deci pe maica sa chemând,
I-au zis plângând cu amar:
“Mamă, nu te îndura,
Fă orice farmece ştii,
Sau orice otrăvi mai tari,
Şi mă mântuie, te rog,
De ursita lui Bogdan,
De vrei doamnă să mă vezi,
Sau de vrei să nu pierim;
Căci anul mai a trecut
De când Bogdan au venit
Şi foarte mă îngrijesc
Să nu vie cumva ea
Duşmanca mea cea mai rea,
Şi să-i spuie cine sunt,
Şi câte au pătimit
Despre amândouă noi;
Căci eu, orice am făcut,
N-am putut să-i viu de hac,
Ca să o pot prăpădi”.
Lăieşiţa auzind
Ce spusese fiica ei,
La miezul nopţii s-au dus
La ţintirimul din câmp

Unde erau îngropaţi
Hoţii ce se spânzurau,
Sau cei ce se dovedea
Că sunt strigi sau tricolici,
Sau vestiţi fermecători,
Şi acolo aprinzând
Un mititel focuşor
Cu lemn ce au fost furat
Din raclele celor morţi,
Carii când se dezgropa
Se găsea afurisiţi,
Şi lepădând de pe ea
Hainele ce purta,
Goală au înconjurat
Ca o furie din iad,
Focuşorul ce ardea,
Pe Scaraoschi chemând,
Şi vorbe diavoleşti
Bâiguind, din dinţi scrâşca,
Din ochi scântei slobozea,
Flocii pe cap îşi zburlea,
Încât semăna a fi
Diavol împeliţat.
Şi iată fum ca un stâlp,
Negru şi prea puturos,
Din focuşor au zbucnit,
Şi în aer clocotind,
Au trăsnit şi au ieşit
Un diavol slut din el,
Însă prea puţin mai slut
Decât ţiganca era;
Şi i-au zis ei: “Eu sunt Benga,[3]

Zânul tău, deci ţi-am adus
Acest măr dintr-un pom,
Din care Eva gustând
S-au izgonit din Eden.
Deci tu cu el să te duci
La prisăcarul ştiut;
Şi ursitei lui Bogdan
Dându-i-l ea va gusta,
Şi îndată va muri”.
Aceste dracul grăind,
În pară s-au prefăcut
Şi s-au ridicat în vânt,
Şi apoi prăsnind scântei,
În întuneric pieri.
Deci ţiganca alergă
La boierul prisăcar,
Şi plecându-se în băţ,
Ea calică se făcea,
Dar al prisacăi căţel
S-au repezit ca un leu
La ţiganca ce venea.
Şi ca când era turbat,
Să o spârcuiască vrea;
Iar Făt-Frumos alergă,
Şi pe căţeluş gonind,
Ţigancei pâine i-au dat
Şi de faguri un chersin (căuş).
Ţiganca i-au mulţumit,
Din torbă mărul au scos
Şi dându-l lui Făt-Frumos
I-au zis: “Că mă rog să guşti,
Să vezi bunătatea lui;

Căci livădarul domnesc
De pomană mi l-au dat,
Şi mere de acest fel
Numai domnii au mâncat”.
Deci ursita lui Bogdan,
Apucând mărul domnesc,
O dată numai putu
Să muşte din acel măr
Căci căţelul au sărit,
Din mână i l-au răpit
Şi l-au înghiţit întreg
Şi îndată a crăpat
Şi pe loc căzu şi el
Chiar mort. Dar sufletul său
S-au prefăcut în porumb,
Şi zburând în văzduh sus,
S-au dus tocmai la Bogdan,
Care atunci se afla
În al său scaun domnesc,
Şi populul judeca
Cu boierii mari şi mici.
Deci porumbul s-au şi pus
Pe umărul lui Bogdan,
Şi cu glas chiar omenesc
I-au spus toate ce-au păţit
Despre lăieşiţa rea,
Şi câte mai făcu ea
Cu farmece şi venin
La curteni şi la boieri
În vreme ce au lipsit
Bogdan din scaunul său.
Deci Bogdan s-au mâniet,

Ca un tigru au răcnit,
Şi cu piciorul izbind
Foarte groaznic în pământ,
Crăpă ziduri câteva,
Clopotele răsuna,
Caii, boii au zbierat,
Mâţele au miorlăit,
Şoarecii au leşinat,
Şi tot populul căzu
La pământ cu dosu-n sus.
Iar Bogdan, pufnind din nări
Chiar ca un zimbru rănit,
Călăilor porunci
De au schinjuit cumplit
Cu căngi şi vine de bou
Pe lăieşiţa cea rea,
Cu fiică-sa la un loc.
Apoi iepe aducând
Ce mai sirepe au fost
În a curţii herghelii,
Pe ţigance le-au legat
De ale iepelor cozi,
Şi le-au alungat apoi
Peste râpi şi peste stânci
Pân' le-au spârcuit bucăţi.
Iar pe ceilalţi ţigani,
Pe unii i-au înţăpat,
Pe alţii i-au jupoiat.
Pe alţii în patru părţi
Tăindu-i i-au dat la câini,
Şi alte de acest fel
De torturi le-au mai făcut.

Apoi Bogdan căutând
Sufletul ursitei lui,
Ce se făcuse porumb,
Nu l-au mai putut afla;
Căci şi el s-au speriat
Când s-au mâniet Bogdan,
Şi fugise în pustiu.
Deci Bogdan s-au şi pornit
Să cate ursita sa,
Însă el neputând şti
Unde s-au mistuit ea,
Pe soare au întrebat
Încotro s-ar fi aflând;
Dar soarele n-au putut
Să-i spuie de ea nimic,
Căci când lăieşiţa rea
În iaz o au aruncat,
La miezul nopţii au fost
Şi el pe cer nu era;
Dar să întrebe, i-au zis,
Şi pe lună, sora lui.
Deci Bogdan au întrebat
Pe lună de nu ştia
Ceva de ursita lui,
Şi luna iar i-au răspuns
Că noaptea când au pierit
Ileana cea cu păr lung,
Ce Cosânzeana îi zic,
Ea nu au putut vedea,
Căci se pişcase atunci,
Şi era nouri pe cer;
Dar să întrebe i-au zis,

Pe vântul ce au suflat
Când ursita lui pieri.
Deci Bogdan au întrebat
Vânturile se suflau
Din a lumei patru părţi;
Şi crivăţul i-au vestit
Ileana cum au pierit
Şi în ce loc se afla
Trupul cu sufletul său.
Şi el grabnic se porni
La prisaca din pustii,
Unde ajungând văzu
A Ilenei sale trup
Zăcând cu faţa în sus,
Şi pe pieptul ei şezând
Porumbul, sufletul său.
Deci Bogdan, plângând amar
Pe moarta ursita sa,
Se ruga lui Dumnezeu
Să i-o dăruiască iar;
Şi făcându-i multe cruci
Trupului ce zăcea mort,
Porumbul se prefăcu
Într-un abur luminos,
Şi în trupul mort intrând,
Fecioara s-au şi trezit
Ca din somnul cel mai greu,
Şi frecându-se la ochi,
Au oftat, au strănutat;
Şi apoi, îmbrăţoşind
Pe Bogdan, mirele său,
Amândoi încălecă

Pe armăsarii domneşti,
Şi împreună luând
Pe boierul prisăcar,
S-au întors toţi cu alai,
La scaunul lui Bogdan,
Unde ca şi mai întâi
Gătiri de nuntă făcând,
Şi poftind mulţi megieşi,
Crai, domni şi viteji vestiţi
Mare nuntă s-au făcut,
La care am fost şi eu,
Am dănţuit şi am dres
Cu paharele domneşti,
Iar Bogdan atunci bău
Din scafa, precum au zis,
A hanului tătăresc,
Pe care l-au fost ucis.
. . . .
. . . .
. . . .
Acolo m-au deşteptat
Soarele, ce răsărea
Tocmai în fereastra mea;
Şi pe masa ce era
Lângă al meu aşternut,
Lumânarea tot ardea;
Iar lângă mine pe pat
Era un hronicar vechi,
Deschis tocmai acolo,
Unde scrie de Ciubăr;
Iar jos lângă cuptoraş
Dormea bătrânul chelar,

Ce-mi tot fabule spunea
A domnilor celor vechi,
Sara pân’ ce adormeam.
Deci atunci am înţeles
Că şi fantazia mea
S-au fost prea înfierbântat
De hronicarul cel vechi
Şi de a lui bârfituri.
Şi acest vis minunat
Ce în somnul meu văzui,
Adunătură au fost
Din fabule ce mi-au spus el
Şi din ceea ce citii
Sara când am adormit...

Pe mine m-au îndemnat să alcătuiesc această fabulă eroică şi printre ideile fantastice să descriu spre neuitare şi vechile tradiţii şi întâmplări ale României, mai întâi: suferinţele românilor despre cumpliţii tătari, ce foarte ades prăda şi cotropea România, răpindu-le averile, muierile şi fetele, căci pe bărbaţi ce le cădea în mână îi omora; al doilea, să amintesc de eroicele lupte ale domnilor cu aceşti fel de crânceni şi neâmpăcaţi duşmani ai moldovenilor; al treilea, să descopăr uzurile vechi şi eresurile poporului, precum şi ceremoniile ce erau îndatinate la nunţile domneşti, care mai pân’ în secolul trecut s-au păstrat, şi, în fine, am vrut să descopăr câtă înrâurire aveau lăieşii, ţiganii în demoralizaţia poporului român cu magiile şi descântecele lor, făcându-i a crede mai mult în Benga (Dracul), zeul ţigănesc, şi de a se teme mai mult de acest spirit necurat decât de Dumnezeul creştinesc, în care ţiganii nu aveau un crezământ, şi cu aceste uneltiri ale lor nu

numai că câştigau mulţi bani de la moldoveni, dar făceau multe daune muierilor şi fetelor românce, ce se încredeau mai mult în farmecele lor decât bărbaţii.

CUPRINS

GAFIŢA BLESTEMATĂ DE PĂRINŢI*

Îndesară doamnă-n ţară,
Toată noaptea-mpărătiţă,
În zori ca o văduviţă,
Amiază călugăriţă...

(Cântec vechi al unei doamne nenorocite.)

I

Nouri groşi acoperise a stelelor strălucire,
Şi ceaţă de promoroacă pudruia codrii pustii,
Crivăţul cu-a sa suflare împrăştie pustiire,
Lăsând urme de pieire pe dealuri şi câmpii.
Pe domnii codrilor, brazii, pe stejarii cu virtute,
Îi zbuciuma cu-al său vifor, să i se plece gemând,
Şi zburând peste-a lor vârfuri drepănate sau căzute,
Pân-în locuri depărtate ducea viscol şuierând.
Iar scârboasa cucuveică ţinterimul părăseşte,
Şi cu-al său fioros ţipăt, vaiet şi moarte vesteşte.

Tocmai atunci şi Gafiţa de-al său amat interită,
Se trăgea mai de tot moartă spre bordeiul părintesc,
Căci neprihănita fată, de Iancu ademenită,
Pentru dânsul înşelase pe părinţii ce-o bocesc;

---

* Singura fiică a unor ţărani a fost înşelată şi răpită de un tânăr nobil, care peste puţin timp a interit-o de la dânsul.

Pentru dânsul defăimase a sale amici iubite...
Încât orbind-o păcatul, făr' să ştie au greşit,
De şi-au părăsit părinţii şi datoriile sânte,
De şi-au pângărit şi legea şi de s-au ticăloşit.
Şi pentru aşa greşeală Gafiţa nenorocită
De Iancu fu ruşinată, de Iancu fu urgisită.

Ea fuge acum de dânsul, neştiind ce drum apucă,
Rătăceşte desperată, prin pustiii fioroşi,
Unde când era ea mică mergea cu a sa mămucă,
De culegea floricele prin acei codri tufoşi.
Noaptea acum îi ascunde cu a sa întunecare
Cărăruşa cunoscută, a căsuţei părinteşti;
Plânge sărmana şi strigă: "Oh! când să vă găsesc, oare,
Locuri unde văzui zarea vieţii copilăreşti!!!"

Un năprasnic vânt atuncea nourii groşi despicară,
Printre carii raza lunii rătăcitei i-au ivit
A părinţilor ei casă: unde s-au căzut să moară...
Decât să păcătuiască cu bărbarul ce-au iubit;
Ea aude izvoraşul a căruia vălurele
Dezmierda odinioară sânul ei neprihănit;
Şi în sfârşit năduşită de suspinurile grele
Apucă către căsuţă cărăruşa ce-au găsit;
Acolo numai sperează, la a părinţilor sân,
Păcatul să-şi pocăiască şi s-aline al său chin.

Abia ajunge la uşa părinteştei sale case,
Şi biata fată simţeşte fiori reci în trupul său...
"O, dragilor părinţi, zice. Oh! cât mă umpleţi de groază,
Oh, braţele îmi deschideţi în care să m-arunc eu..."
Apoi ascultă... şi, iată, urechea sa cu priinţă

I s-au părut că aude un glas foarte mângâios,
Dulce chiar ca a mămucăi... aşadar, cu umilinţă,
Ea aşteaptă sau iertare, sau vrun blestem fioros.

Tocmai atunci a sa maică împreună cu-al său tată,
Şezând amândoi pe vatră în gânduri acufundaţi,
Îşi spuneau făr' să grăiască de nenorocita fată,
Prin duioasă cătătură a ochilor lăcrimaţi;
În sfârşit, maică-sa curmă acea tăcere cumplită,
Zicând: "În acest ceas poate Gafiţa, cu-al său amat,
În sânul îmbelşugării vieţuieşte fericită,
Negândind la sărăcia părinţilor ce-au lăsat"...

Ce-mi pasă, zise bătrânul, dacă la noi nu gândeşte,
Ce-mi pasă de-a ei măreţă! Aibă-şi parte de noroc,
Căci înşelătorul care pe ea astăzi o iubeşte
Mâine poate s-o izgonească şi să-şi ieie alta-n loc.
Iar odoarele ce poartă pe fruntea ei cu mândrie,
Va trebui să le-ntoarcă acei ce s-au fericit,
Cum şi-naltele palaturi cărora le-au dat protie,
În locul căsuţei noastre de unde au pribejit.
Şi atuncea, ruşinată, va ajunge la pieire,
Pe aceste locuri triste, pe-aproape de-ai săi părinţi;
Şi vei vedea pe Gafiţa umblând ca o nălucire,
Pân' va cădea ca o pârgă unei zadarnice căinţi".

"Oh, vie draga mămucăi! atunci maică-sa strigară,
Şi dac-a sa căinţă va fi din suflet curat,
Oh, noi vom uita, moşnege, a sa faptă de ocară,
Silindu-ne să s-aline şi al său cuget mustrat..."
(Cine nu poate cunoaşte graiul unei maici duioase?)
"O, Doamne! zise bătrânul, dar să trăiască-i cu cale
Păcatul cu fapta bună într-un lăcaş la un loc?"

“Gândeşte că al ei sânge este din vinele tale”…

“Cine mă defaimă-odată eu de rudă nu-l cunosc.”

“Gafiţa-i a noastră hulă, însă ea-i a noastră fiică“…

“Oh! nu-mi aduce aminte de un drit ce l-au pierdut,
Căci ea ne-au prădat de cinste, făr’ de milă, făr’ de frică
Când noi o iubeam pe dânsa mai mult decât s-au căzut.
Adu-ţi aminte de ziua grozavă şi de pieire,
Când am aflat de-a ei fugă ş-a plânge am început,
Că pătruns de-a tale lacrimi, de-a ta scârbă peste fire
Uităi şasezeci de ierne ce peste mine-au trecut;
Ş-am alergat ca un tânăr după carul ce răpise
Pe nelegiuita fiică, dar să-l ajung n-am putut;
Căci în repedea sa fugă vederile îmi orbise,
Cu colbul ce ridicase pân’ s-au făcut nevăzut…
Dar, în sfârşit, către sară, după multă alergare,
Când am găsit ticăloasa în al său mândru palat,
I-am cerut câteva ore să-mi dea măcar ascultare,
Gândind s-o fac să-nţeleagă c-au făcut mare păcat;
Având speranţă că poate voi deştepta fapta bună,
Ce din frageda sa vârstă învăţase de la noi.
Ah, dar nemulţumitoarea, cu a sa spurcată gură,
Au zis ciocoimei sale să mă-mpingă înapoi…
Şi servii, cu obrăznicie ce Gafiţa întărtase,
Au defăimat făr’ de milă părul meu cest înălbit…
Deci cât au strălucit luna cu razele mângăioasă,
Am şezut pe pragul porţii, rugând-o ne-ncetat
Să-i fie milă de mine şi de-a sa maică duioasă.
Însă răsunetul numai ruga mea au repetat;

Iar când după miezul nopţii luna se întunecară
De negurile cernite ce se ridica din vâi,
Eu mânios pe Gafiţa că cumplit mă defăimară
Şi plângând cu de foc lacrimi acest fel o blestemai:
“Dumnezeu îmi este martor de scârbă şi de necinste
Ce mi-au pricinuit fiica nevrând a mă mai vedea;
Apoi dar mă jur pe lege şi pe-aceste lacrimi triste
Că fiica ce mă alungă de-acum nu este a mea.
O, Doamne, tu-i răsplăteşte cu a ta dreaptă urgie
Ca însumi să văd cu ochii că cumplit i-ai răsplătit,
Osândeşti-o făr’ de milă, umileşte-i sumeţia,
Ca s-ajungă cerşetoare la mine pâine cerând.
Uşa mea, ce totdeauna săracilor primitoare,
Ei numai se va închide, fără o a milui;
Ş-al meu blestem s-o ajungă la sfârşitul vieţii sale,
Precum m-au ajuns la suflet fapta ce m-a necinstit...”

Acest blestem, o, Gafiţo, pentru tine fu osândă,
Deşi astăzi a ta maică s-o îmblânzească cercă;
Şi măcar că a ei rugă, cu a tătâni-tău unită,
Către drept judecătorul ca tămâia se urcă;
Dar acum folos nu este. Căci Dumnezeu nu ascultă,
Şi pământului întoarce ruga pentru fărdelege;
Aşadar, fiind pe dreptul de tatăl tău osândită,
Se cade cu umilinţă păcătosul cap să pleci.

II

Iată viscol se stârneşte, de peste munţi năbuşeşte,
Şi peste pământ răstoarnă nori de omăt încărcaţi,
Încât mesteacănul geme, se zbuciumă, se-ndoieşte,
Se rumpe şi trăsnind cade peste brazii dezbinaţi;

Iată-ncetă şi izvorul în munte să mai răsune,
Ca când îl cuprinse moartea, val peste val îngheţând;
Asemenea şi şivoiul ce curgea cu repegiune,
Cu butucul rumpt de dânsul, se încleştase sleind.
Iar Gafiţa, leşinată pe prispa de lângă casă,
Se trezeşte zbuciumată de durere şi de chin;
Şi simte că vântul rece o pătrunse pân' la oase
Şi că-i prefăcu în gheaţă ţâţişoarele în sân.
Simţeşte că coasa morţii la inimă o ajunge...
Se înfioară de dânsa, şi în suflet o durea!

Însă ce ticălos oare de moarte îndelung fuge?
Deci şi ea, nenorocita, s-o întâmpine dorea...
Dar, iată, zări prin uşă în cuptorul din căsuţă
Câţiva tăciunaşi pe vatră ce când şi când scânteia,
Şi-ndată raza speranţei în sufletul ei s-aţâţă;
Deci se scoală şi prăvale zăpada de peste ea,
Se târâie către uşă, întinde mâna cu frică,
Se atinge de lăcaşul de ea însuşi pângărit...
Şi iată i se năzare ca o cumplită nălucă
Mustrările şi blestemul părintelui amărât;
Ochii săi se-nfiorară, se par a-l vedea în faptă,
Că au ieşit înainte-i s-o împingă ne-ndurat,
Şi ca când vine la dânsa cu o mână ridicată,
Să lovească făr' de milă pe-al său copil blestemat...
Atunci ea în genunchi cade şi tremurând îşi întinde
A sale mâini veştezite la umbra ce cunoscu.
Vrea s-o roage, dar nu poate, căci ale sale cuvinte,
Sfărmându-se de suspinuri, în lacrimi se prefăcu...
Într-acest fel totdeauna sufletele ovilite
Sunt îmbulzite de scârbă, se bântuiesc ne-ncetat,
Până ce cad ca o jertfă sfărmată şi umilită,
Mai ales când pierd speranţa, fiind cugetul pătat.

Iată-ncepu să mijească şi a zorilor ivire,
Pe măgurile-nalbite a munţilor pregiuraşi,
Iar bătrânul adormise... şi-n somnul cu răsărire
Îşi spunea amărăciunea sufletului pătimaş,
Curgându-i pe obraji lacrimi şi gemând cu întristare;
Atunci bătrâna muiere, soţia ce-l străjue,
Din somnul greu îl deşteaptă cu mâna tremurătoare
Şi-l întreabă ce visară şi ce prin somn băiguie.

“Femeie, bătrânul zise, ea este aici sosită,
Căci eu o văzui aieve, ea la mine se uita,
Plângând, cerând iertăciune, întru adevăr căită.
A mea fiică, draga tatii, picioarele-mi săruta,
Şi eu cu posomorâre părea că-i făceam mustrare,
Că ne-au lăsat făr’ de milă, şi ruşine ne-au făcut;
Iar tu, sărutându-mi mâna, mă rugai să-i dau iertare.
Am iertat-o, şi Gafiţa pe pieptul meu a căzut!
Atunci şi Dumnezeu parcă, cu milă nemărginită,
De blestem o dezlegară, văzând-o pocăită“...
Spuind aceste, bătrânul îşi ştergea genele sale,
Şi în pripă ies-afară din al său bordeieş trist,
Iese, şi se poticneşte de o tristă arătare,
De-o femeie jos căzută lângă pragul troienit...

“Dar se poate, el strigară, nemernică, ticăloasă,
Să te găsesc aici moartă şi să nu-mi cei ajutor!?
Au inima ta-ngheţată nu ţi-au spus că a mea casă
Primeşte şi hrăneşte vie orice călător?”
Deci s-apropie, ridică şi cunoaşte... ah! pe cine?
“Ah, fiică, fiică amată, păcatul tău te-au ajuns,
Ş-al meu blestem cu cruzime întărtă cerul pe tine”...
Atunci şi bătrâna maică vine cu răcnet şi plâns

Strigând: “Aceasta-i Gafiţa, draga mamei copiliţă,
Speranţa vieţii mele, ce la sânu-mi au crescut!”...
Şi ridicând-o, bătrânii au intrat-o în căsuţă,
Încălzind cu a lor piepturi trupul degerat şi ud;
Ş-aţâţând focul o ţine tatăl pe a sale braţe,
Şi iată că ea învie la pieptul tatălui său;
Dar ameţeala de moarte orbindu-i ochii cu ceaţă,
Nu cunoaşte pe-al său tată după aşa leşin greu,
Şi zice cu umilinţă: “Oricine eşti, om bun, du-mă
Pe zăpada de afară, unde se cade s-aştept
Vrednica mie osândă şi suflarea de pe urmă...
Ah, dar ce văd! tu eşti, tată, ce mă ţii strânsă la piept?
Tu eşti, mamă, lângă mine? părinţi plini de bunătate,
Uitat-aţi a mea greşeală şi blestemul ce mi-aţi dat?
O, maică, ce mai plângi încă fiică plină de păcate!...
O, milă! o, dragă tată! demnă sunt eu de iertat?
Demnă sunt de îndurare? vrednică-s de-a voastră milă?
Când eu să mor se cuvine... vai mie! iar să vă las...
O, soare, ce-mi era astăzi de groază a ta lumină,
Acum, văzându-mi părinţii, cu drag aş fi mai rămas,
Ei mă iubesc, ei mă iartă, apoi viaţa mi-i dragă...
Dar ce folos când în mine simt că sângele se-ncheagă!”

“Doamne, şi se poate astăzi, zise bătrâna mâhnită,
Să-mi văd fiica totodată că s-au căit ş-au murit...
O, zi pentru noi cumplită! o, fiică mult ticăită!”

“Cerul, au răspuns bătrânul, pe fiică ne-au dăruit,
Deci, trăieşte, o, Gafiţo, şi vom trăi împreună...”

“Am trăit destul în lume... Taică, lângă mine şezi,
Maică, vin, te rog, aproape, iar tu, vrednice de ură,

Pentru care eu mor astăzi… vino astăzi să mă vezi;
Vino, boier făr’ de cuget, de priveşte a ta faptă,
Şi de mine nu te teme, măcar că m-ai înşelat:
Căci orişice răsplătire a face să ţi se poată,
Eu nu vreau, căci chip nu este să uit pe cel ce-am amat…
Eu rog cerul să te ierte, să nu-ţi facă răzbunare,
Şi fulgerul să nu ardă pe înşelătorul meu;
Dar când vei afla vreodată de-a mea suferinţă mare,
Fie destul pentru mine un suspin din pieptul tău”…
Zicând aceste, ea strânge c-o mână mai de tot moartă
La inima sa pe maică, iertăciune ei cerând…
Iar cu cealaltă apucă mâna mâhnitului tată,
O duce la a sa gură, o sărută suspinând,
Şi prin suspin îşi dă duhul uşoara de minte fată.

(Răsplătirea vă-ngrozească, tinerilor desfrânaţi!
Iar voi, amate fetiţe, lesne nu vă înşelaţi.)

CUPRINS

CÂNTECUL GAFIŢEI

[Traducere din V. Hugo: al XXIV-lea din
Cântecele înserării — Les chants du crépuscule]

O floare duioasă zice fluturaşului ceresc,
Nu fugi, că mor;
Căci trista mea soartă este eu pe pământ să trăiesc,
Nu la cer să zbor…
Nu uita amorul nostru, neştiut de pizmaşii oameni
În câmpi depărtaţi…
Nu uita ca tu cu mine la trup, la văpsele sameni,

Ca când am fi fraţi.
Dar vai! zefirul te suflă, iar eu nu pot să mă smulg
Din negrul pământ.
Ca pân' la cer cu al meu abur, miros pe cale să-ţi duc
Şi rămân plângând.
Tu te duci tot pe departe, căci prea ţi-i drag a pupa
Orice floare vezi.
Iar eu rămân părăsită făr-a mă putea mişca,
Chiar ca din obezi.
Tu fugi, şi iar vii la mine, şi iar te duci s-amăgeşti,
Şi pe alte flori,
Dar când te întorci la mine, tot lăcrimând mă găseşti,
Mai ales în zori...
Oh! la amor mai statornic de vrei ca să te deprinzi,
Şi să nu mor eu,
Dă-mi aripi să zbor la tine sau tu rădăcină prinzi
Lângă trupul meu...

CUPRINS

ROMAN DIN VRANCEA ÎN ORAŞUL IAŞI

La hotarele Moldovei către Ţara Muntenească,
A Vrancei munţi se înalţă, cu-a lor codri nepătrunşi,
Ce adăpostesc păstorii de prăsilă românească,
Necorciţi cu alte naţii şi cu legi bune deprinşi.

La fire simpli, buni la fapte, cu deprinderi ţărăneşti,
Feriţi de-a Europei patimi şi de cruzimi bărbăreşti.

Ei petrec în fericire, neavând vro iscusinţă,
În măgulituri viclene ce pe oameni amăgesc,
Nici ca făţarnicii care cu o faţă de priinţă,
Pe -a lor amici dezmiardă până când îi jăcuiesc,

Ce lin a lor viaţă cu lucrare o petrec,
Şi-n facerile de bine între dânşii se întrec.

Şoltuzul este domn Vrancei, a căruia palat este
O cocioabă stuhuită precum în sat toate sunt.
Deci el cu pârgarii, sfetnici, după ce trebi săvârşeşte,
Se întoarce iar la lucru şi uită că au domnit.

Iar săţioasa mâncare acestui popul firesc
Sunt poamele, fruptul turmei şi holdele ce rodesc.

Nici războiuri vreodată aceşti munţi nu încruntară,
Căci aurul şi răsfăţul cu totul din ea lipsind,
Cei mai lacomi de prăzi oameni rareori se îndurară
Să tulbure liniştirea cestui popul prost şi blând.

Iar când istoria cruntă altor naţii auzim,
Şi de dânsa ne e scârbă, de cruzimi ne îngrozim;

La ceşti români cu priinţă ni-i drag ochii a întoarce,
Ce întocmai ca poporul de Omir prea lăudat,
Care la marginea lumii trăia în eternă pace,
Şi la care şi Zefs însuşi al cerului împărat,

Pe când de războiuri crunte se mâhnea, se supăra,
Îşi întorcea spre el ochii şi de el se bucura.

În aceşti munţi de-ntâmplare o tabără călătoare
Din Franţa nimerise în timpul unei furtuni,
Unde sosind n-auziră răcnete îngrozitoare,
Ca a hoţilor de codri ce trăiesc cu prădăciuni;

Ce acolo ospeţimea pe nemernic primea,
Îi da lăcaş de odihnă, îl încălzea, îl hrănea.

Deci aceşti europei mândri s-au mirat de ospeţimea
Acestor păstori cucernici, şi-n glas au mărturisit:
“Ce-nsemnează învăţătura şi-a Europei isteţime,
Dacă omul firesc este mai bun şi mai fericit?”

Mai ales din toţi francezii, tânăr mai civilizat,
Valter privea cu plăcere acest olat răsfăţat.

Căci firea lui era blândă, la gusturi era prostatic,
Ca când pentru aceste locuri providenţa l-au menit:
Sprinten la alergătură, ca calul cel mai zburdatic
La trup puternic şi iute, la luptă nebiruit.

Iar frumuseţea trecătoare ce timpul în grab’ ne ia,
Deşi îl împodobisă, el părea că nici ştia.

El era şi bun şi darnic, însă făr’ să măgulească,
Şi ochii lui rostea dulce, suflet duios şi simţit,
Căci deşi-n oraş trăise, însă cu viaţa câmpească,
Şi cu-a naturii frumuseţe, era mult mai mulţumit.

În sfârşit, pe acest tânăr negreşit l-ar fi ales
Mentor ca pe Telemah-Centaur, ca pe Ahiles.

Deci el de-a sale talente nicicum nu se sumeţeşte,
Şi deosebit de-aceste ca un virtuos ştiind
Muziceştele organe, dar el în suflet simţeşte
Mult mai mare mulţumire zile întregi ascultând,

Când păstorii sus pe munte cu buciumele trăgea,
Şi când codrii de răsunet părea că duios plângea,

Sau când hăulea păstorul tologit pe ierbuşoară,
În a sa proastă telincă, doine cu mult meşteşug;
Sau secerătorul harnic când din câmpi vine-ndesară,
Celebrând prin al său cântec a ţăranilor belşug.

Atunci munţii, codrii, câmpii şi poienele-nflorite
Îl fac să uite Europa, pe părinţi ş-a sale rude.
Căci plăcându-i ceste locuri, acea climă răsfăţată,
Acel popul blând, cucernic, hotărâre au făcut
Patria să-şi părăsească şi viaţa desfătată
A oraşelor Europei în care au petrecut.

Mai ales când făr' de veste ochii lui s-au încântat
De-o fecioară păstoriţă, de-a ei chip neasemănat;

Pe ea o numea Florica; mersul ei cu gingăşime,
Ca a tinerei mlădiţă, molatici îndoituri;
Sfiala ei şi blândeţea şi alte daruri mulţime
Se revărsa pe-a ei faţă cu mii de graţioşi nuri,

Ochii ei slobozea raze, aci ca focul arzând,
Aci galeş ca a lunii mâhniciune mângâind.

Iar când francezul pe dânsa o strângea la inimioară,
Şi când fraged între dânşii se ţinea îmbrăţoşaţi,
Se părea împleticite două vergi de sălcioară,
Sau din marmură cioplite doi idoli îngemănaţi;

Şi în aşa buimăcire, ceştei line desfătări,
Tânărul uită Europa şi ale ei desfrânări.

Precum telegarul tânăr, născut liber în câmpie,
Urăşte grajdul şi hrana unde trăia priponit,
Rumpe căpăstrul şi fuge de la ticnita sclăvie,
Fiindu-i mai de plăcere un câmp larg şi înflorit.

Acolo el liber zburdă şi aleargă forăind,
Şi cheamă pe-a sa pereche, ce-i răspunde nechezând.

Aşa şi Valter francezul să rămâie hotărâse
În pustiii Munţi ai Vrancei, dar, din contra, un păstor,
Flăcăul Roman Frumosul, ce aşa îl prenumise,
Fiu şoltuzului cucernic şi prea drept judecător,

Au îndrăgit europeii şi de tot s-au încântat
De a lor lucruri şi podoabe, de a lor spirit civilizat.

El era frumos minune cu-al său strai simplu şi curat,
Cu al său păr ca de aur, în plete lungi răşchirat,
Pe-a sa frumoasă faţă ca cu voal coperindu-l;
Şi făr' să se încâlcească, tot în valuri se undea,
Când zefirii ridicându-l şi în verigi încreţindu-l
Ca o cunună de aur pe a lui piept larg cădea.

Iar în limpede izvoare uneori de se-ntâmpla
Să-şi vadă ochii albaştri, părea că se ruşina.

El avea mare plăcere ca artele să înveţe,
Căci nime din toţi păstorii pe dânsul nu-l întrecea,
Nici la fluier, nici la bucium, sau cimilituri isteţe,
Nici la a mâinilor lucruri ce el iscusit făcea.

Văzând însă iscusinţa mâinilor europieneşti,
Vru să-şi schimbe traiul ţării pe gusturi orăşăneşti.

Însă copacul de munte creşte mereu, se înalţă,
Şi vârtoasa sa trupină nu se-ndoaie nici de vânt,
Cât timp vârful lui s-adapă cu roua de dimineaţă,
Şi cât rădăcina suge sucul negrului pământ.

Dar îndată ce se mută în grădini sau în livezi,
Pierde a sa vietate şi-n pripă pierind îl vezi.

Deci bătrânul său părinte, plângând cu lacrimi amare,
Îl popreşte să se ducă şi îi zice suspinând:
"Dragul tatei, cum se poate să te duci din a ta ţară
Şi să cerci străinătate, părinţi şi fraţi părăsind;

Ce poftă măgulitoare te-au răpus, te-au amăgit?
Şi ce vrei, fătul meu, altă, dacă aici eşti fericit?

Sau ce pot să-ţi folosească meserii meşteşugoase,
Care sunt de prisos nouă prostaticilor păstori,
Şi care nu pot să facă clima noastră mai frumoasă,
Nici turmele mai plodoase, nici munţii mai roditori,
Nici a izvoarelor ape mai limpezi şi mai cu gust,
Nici pot ca să-mi inspireze spre a te iubi mai mult?

De te-i duce, pierd speranţa vieţii mele ce se stinge,
Căci inima mea îmi spune că nu am să te mai văz.
Aşadar, să-ţi fie milă de tatăl tău când îţi plânge,
Ca pân' va închide ochii tot pe lângă el să şezi".

Dar de-a bătrânului vorbe Roman neânduplecat,
Către Iaşi cu europeii se găteşte de plecat.

Trăsurile se înhamă şi tabăra se porneşte,
Bătrânul mâhnit se urcă pe colnicul cel mai nalt,

Şi de acolo prin lacrimi la şleah devale priveşte
Fugând trăsura în care Roman s-au fost aruncat;
Dar calea intrând în codru, nime nu s-au mai văzut,
Şi atunci oftând bătrânul, jos pe pământ au căzut,

Zicând: “Te-ai dus, dragul tatei! Deci Domnul să-ţi deie bine,
Şi să te povăţuiască ca pe un copil străin;
Şi amarul vieţii mele cât voi fi eu făr’ de tine,
Ţie dulce să se facă şi să-ţi meargă tot în plin;
O, Doamne, a mele zile te rog i le dă tot lui,
Ca să nu trăiesc pe lume dacă el cu mine nu-i.

Şi dacă vreodinioară va avea ca să mai vie
Romanaş flăcăul tatei, lovindu-l de mine dor,
Apoi să mai trăiesc încă, mila Domnului să fie,
Ca să-l văd încă o ţâră şi la pieptul lui să mor”...

Acest fel grăind bătrânul, cu inima la pământ
Zace şi ochii săi lacrimi ca pâraiele vărsând,

Pân’ ce a lui seminţie leşinat îl ridicară,
De îl duse în a sa casă, unde din leşinul greu
Trezindu-se, cată dornic la acei ce-l împresoară,
Zicând: “Toţi sunteţi aice, afară de fiul meu”.

Însă fugareţul Roman de Iaşi se apropia
Şi ochii lui se mirară, inima îi zbâcâia.

O, Doamne! ce bucurie, ce frumoasă nălucire
Simţea sălbaticul nostru când au văzut înălbind
Oraşul, biserici, turnuri şi ca de foc strălucirea
Coperişurilor lucii la soare pălălăind,

Când văzu strade podite şi pe lângă ele curţi,
Lui i s-au părut că merge pe potica dintre munţi.

Şi când văzu o mulţime de naţii nenumărate
Şiruind pe trotuare, ca furnicele pe băţ,
Când văzu înhămaţi caii la căsuţele pe roate,
Şi în magazini cristaluri chiar ca de gheaţă bucăţi,
Şi cuconiţe mândruţe chiar ca nişte viorele,
Alegând cu vioşie floricele şi cordele.

Iar văzând domneasca curte şi parada ostăşească,
Al lui sânge se aprinse de bravură strămoşească.

Aşa şi o piatră scumpă cât se aflâ nămolită,
În a munţilor prăpăstii, îi ca un bulgăre slut;
Dar ivindu-se în lume şi fiind bine cioplită,
Dacă-n mâini rele nu-ncape, se face brilant din lut.

Însă Roman uită toate îndată ce au zărit
O cucoană la fereastra unui palat strălucit.
Aceasta este Marghioala, întru adevăr marghioală*,
Ce de fală socoteşte pe bărbaţi a-i încânta,
Fie de oricare treaptă, ea, cruda, pe toţi înşeală,
Şi ea pe nebuni îi place după dânsa a-i purta.

Deci ea face semn lui Roman, ce stă-n poartă înlemnit,
Şi frumosul flăcău mişcă, se simte însufleţit,

Intră în palat la dânsa, şi ea râzând cercetează:
Cine este? Ce voieşte? El îi spune cu suspin

---

* La moldovenii vechi, nu ştiu acum, o femeie şireată sau cochetă se zice că este marghioală.

Că au venit de la munte faimosul oraş să vază,
Că ş-au lăsat părinţi, rude şi că se află străin.

Şi apoi zice: “Dă-mi voie în curtea ta să servesc,
Să-ţi fiu sclav, să-mi fii stăpână, altă simbră nu voiesc:
Prea mă rog măriei tale, mândruţă cucoană dragă,
Iar eu ţi-oi fi cu priinţă ca câinele de la oi
Şi te-oi păzi cu credinţă. Căci sufletul meu se-mpacă,
Cât vom trăi noi pe lume, să trăim tot amândoi”.

Cucoana iarăşi surâde, pe grădinar a chemat,
Şi dă pe frumosul Roman ca să-i fie lui argat.
Deci de atunci în grădină sub umbra zidului rece
Muncea flăcăul de munte, tânjind ca cerbul închis,
Acel care niciodată capul n-au ştiut să plece,
Acum mâhnirea adâncă faţa lui i-au fost cuprins;

Dar a sa înamorare ce sufletul îi rodea
Fluierul cu tristul sunet stăpânei sale vădea;

Căci sfiala cea firească şi o tainică ruşine
Îl înfiora văzând-o, ca să-i spuie ce simţea;
Dar amar de el când seara o vede pe ea că vine,
Înconjurată de tineri şi când cu dânşii glumea.

Mai amar însă atuncea când îi zicea uneori:
“Romane, du-te ş-adună pentru aceşti boieri flori”…

A sosit însă minutul unde a lui suflet mare
Nu au putut să mai rabde focul ce îl pârjolea,
Nici a pieptului slăbire ce venise-n dărâmare,
Nici a trupului putere ce pe zi, pe zi scădea…

Întocmai ca crinul mândru deodată îngălbenit,
Când neînduratul vierme rădăcina i-au rănit.

Deci într-o zi el îi zice: “Alei, zău, dragă cucoană,
Tu eşti frumoasă ca ziua, la stat ca un brad gigât,
Ochii ca mura de munte, gura ca o coaptă coarnă,
La piept eşti ca porumbiţa, şi ca lebăda la gât,
Cătătura ta, cucoană, ca junghiul m-au răzbătut
Şi blestemat fie ceasul în care te-am mai văzut;

Căci tu, fudulă şi mândră, iar eu, un păstor din Vrancea...
Dar noi, păstorii de munte, o dată numai iubim;
Şi aceea ce ni-i dragă, orice rău măcar ne face,
Noi ne uscăm pe picioare şi, iubindu-o, pierim.

Deci, te rog, mă trimite în Vrancea să mă sfârşesc,
Nefiind acum în stare pedestru să mă pornesc”.

În zadar aceste vorbe naive şi cu simţire,
Căci cocheta de el râde, fiind trup nesimţitor,
Întocmai ca stânca care de-a trăsnetului lovire
Sloboade o scânteuţă ca râsul defăimător.
Deci eu las tânjind pe Roman în halul acest cumplit
Şi mă-ntorc în munţi la Valter, să aflu de-i fericit.

Cu dânsul mândra Florică de demult se însoţiră;
Ei trăiau ca şi columbii, iubindu-se cu căldură,
Copiii lor frumoşi, proaspeţi chiar ca florile de munte,
Încorona a lor zile...

Iar în ţintirimul Vrancei se găsesc două morminte,
Cu două cruci lângă ele de mărăciuni îmbulzite,

Întru unul era Roman, în altul al său părinte,
Ce dorind unul de altul sfârşi a lor zile triste...

Iată cum tânjeşte
Şi se osândeşte
A muntelui plantă,
Fiind strămutată
Din al său pământ
În parcuri pompoase,
Cu sături lutoase,
Ca într-un mormânt.
Căci de a sa ţară
Tot ce-i viu sub soare
Cu dorul ei moare,
Moarte mult amară,
Şi intră în pământ...

CUPRINS

CE ESTE FLUTURUL

[Tălmăcire a meditaţiei a XXXV-a
Le papillon de Lamartine]

Primăvara să se nască, ca roza să treacă,
Pe-a zefirului aripi să înoate în văzduh,
Şi pe sânul floricelei de-a se legăna să-i placă...
Hrana să-i fie lumina şi a mirosului duh.
Să-şi scuture tânăr încă colbul de pe aripioare
Şi către cereasca boltă ca sufleţelul să zboare...
Iată soarta fericită fluturaşului vremelnic,
Ce seamănă cu dorinţa, care-astâmpăr nu găseşte,
Şi care le cere toate, neiubind nimic temeinic,
Şi apoi, zburând în ceruri, acolo se linişteşte.

SAFO

[Tălmăcire a meditaţiei a III-a **Sapho** de Lamartine]

Elegie veche*

Zorile poliia munţii sub care clocotea marea,
Iar Safo tocmai pe piscul ţărmului sta în picioare;
A Lesbosului fecioare, lângă dânsa încimpite,
Privea sub ţărmuri noianul de groază încremenite!
Atunci Safo, luând lira, sună în ea cu putere
Şi cântă aceste versuri cu un glas plin de durere:
        "O, grozave ţărmuri, o, noian cumplit!
        Iată, făr' de frică aici acum şez,
        Căci eu Afroditei vreau să m-oferez,
        Defăimându-i templul unde am servit...
O, Posidoane puternic, cred că-mi vor fi mai plăcute
A tale ape amare decât un trai osândit.
Priveşte cu ce cunună mi-am împodobit eu fruntea,
Priveşte această frunte ce de chinuri s-au zbârcit.
Că acum îi coronată pentru a mea mormântare,
Ca când pentru a mea nuntă, sau pentru o sărbătoare.
        Îmi spun că la tine, de nu m-amăgesc,
        Scapă orişicine de crudul amor;

* Safo, faimoasă în Grecia de talentul poetic ce avea, din care cauză s-au prenumit de vechii greci a zecea muză. Ea s-au născut în Mitilini, oraş din insula Lesbos, şi vergură fiind, s-au oferit de maica sa servitoare în templul Afroditei, dar ea au prihănit serviţia sa, înamorându-se de tânărul, frumosul Faun, care niciodată nu au iubit-o. Deci era un eres la greci că cu nimica nu se putea lecui un tânăr sau tânără de un amor nefericit decât aruncându-se de pe un munte a Lesbosului în mare, şi prin cufundare, dacă nu se îneca, scăpa de amor; această ceremonie se serba de popul, şi multe luntre de pescari sta gata ca să scape pe acel ce se arunca în mare.

Îmi spun că prin tine acei ce iubesc
Uită de tot focul acel arzător.
Dar, o, Dumnezeu puternic, orice ajutor poţi face,
Eu rog a tale noianuri să curme a mea suflare,
Căci trăind nu pot să aflu nicăieri linişte, pace,
Nu pot să uit pe acela ce am amat cu-nfocare;
Ce viu să-mi aflu mormântul, viu să mă îngrop în tine,
O, al mării împărate! spre pârgă mă primeşte,
Iar voi, fecioare din Lesbos, nu mă mai bociţi pe mine,
Ci cântaţi, cântaţi prohodul morţii ce mă ferićeşte.
Dar ce gândesc oare la cele trecute!
La faimosul templu, templul Afroditei,
Unde servind însumi priveam plângând multe,
Şi râzând de ele frumos cântam sântei;
Până când lângă oltaruri văzui pe Faun odată,
Şi ce am simţit atunci, Doamne, eu nu pot să vă rostesc,
Acel foc, acea priinţă ce mă cuprinse îndată,
Încât mi-au amorţit glasul, simţeam că încremenesc,
Şi mâna tremurătoare scăpă lira la pământ,
Căci nici înaintea Dafnei atât de nesimţitoare,
Mai frumos nu s-arătară a Latonii fiul sânt;
Nici dumnezeul Indiei, în vâlva sa cea mai mare,
Ţiind schiptrul său de viţă cu struguri împodobit,
La vederea Erigonei mai frumos n-au strălucit.
Din ora aceea eu numai la dânsul
Ne-ncetat gândeam, mă ţineam de el
Şi făr' de sfială nu o dată am plâns,
Sub a lui ferestre oftând cătinel.
Cât îmi era de priinţă să-l privesc în adunare,
La luptă, sau la teatru, când în public venea
S-arunce discul departe, şi să puie sub picioare
Pe luptătorii aceia ce cu dânsul se punea.

Şi cu câtă mulţumire îl priveam încălecat
Pe un cal de al Eladei, fugar întocmai ca vântul,
Zburând el mai înainte la hotarul însemnat,
Şi de-acolo cu cunună şi cu pompă întorcându-l.
Ah! de-a lui fapte celebre sufletul meu se umplea,
Şi de-aş fi putut eu şterge cu această mân-a mea
De colb, de sudori frumoasa lui faţă,
Eu aş fi dat orice, viaţa răpuneam,
Să-i fiu lui amată, şi să-l ţin pe braţă
Măcar o minută, şi mă mulţumeam.
Voi, ce nici odinioară nu mi-aţi fost folositoare,
Măcar de vă numiţi muze, dar în zadar v-am rugat,
Căci eu de voi insuflată de i-am fost învăţătoare,
De i-am scris acele versuri mult demne de lăudat,
Versuri ce toată Elada citeşte cu desfătare,
Versuri ce cumplitul tartar le-ar asculta cu priinţă,
Dar Faun râde de ele păzind alteia credinţă.
Plângeţi dar cu mine, din Lesbos fecioare,
Plângeţi şi iar plângeţi, căci sunt ruşinată,
Şi bociţi pe Safo, ce pentru el moare
Decât să trăiască de el defăimată...
Dac-a mea înamorare, ce pentru dânsul aveam,
Dacă ale mele versuri şi puţină frumuseţe
Ar fi putut să-mi supuie pe acela ce iubeam,
Sau la plânsul meu vrodată să fi privit cu blândeţe,
Atunci nici o muritoare, şi nici puterea cerească
Nu putea să-i dea viaţă mai celebră şi mai dulce
Ca amorul meu cel fraged, ce avea să-l fericească;
Încât dumnezeii însuşi i-ar fi pizmuit, pot zice,
Căci în versurile mele cântând a lui Faun nume,
Ca pe o dumnezeire l-ar fi serbat etern lumea,
Şi pentru el oricând pe sânte oltaruri

Ar fi ars miresme ne-ncetat, nestins,
Şi pentru el oricând hărăzeam şi daruri,
Ţie, Afrodită, mă rugam cu plâns;
Pentru el fierbinte plângând mă rugam,
Parcelor vieţii să nu-i curme viaţa.
Sau luându-mi lira duios le cântam,
Că adormind ele, eu să-i lungesc aţa,
Şi pentru el oricând şi la Ionie
Mă duceam la luptă cu cei învăţaţi,
Să câştig stâlpare mult mai scumpă mie
Decât orice schiptru unor împăraţi,
Căci la a lui poale eu o închinam
Şi cu-a mea cunună îl încununam.
Deci multe ori umilinţei am răpus a mea mândrie,
Sărutându-i pragul casei neîncetat îl rugam,
Zicându-i: "Faun amate, dacă a ta sumeţie
De nedemnă mă cunoaşte soţ pe tine să te am,
Primeşte cu-ndurare ca Safo pe lângă tine
Să trăiască ca o sclavă, porunca să-ţi împlinească,
Căci ce-mi pasă de-al meu nume, dacă mi-ar fi fost mai bine,
Sub pereţii casei tale pân' voi muri să trăiesc,
Sperând că atuncea poate când mă vei vedea murind
Îţi va fi milă de mine, vei crede cât te-am iubit.
Nu mă-ngrijesc de primejdii, nici de a mea slăbiciune,
Căci amorul întăreşte, celui gingaş dă virtute,
Aşa şi eu, ca o umbră ţiindu-mă tot de tine,
Şi pe uscat, şi pe mare, şi-n războiurile crunte,
Vedeai că nici de-a lui Aris furie eu nu mă tem,
Întorcând orice lovire era să-ţi cadă pe cap.
Şi-ntre moarte, şi-ntre tine pieptul meu îl răpuneam;
Ah! şi eram fericită să mor eu ca să te scap...

Iar din întâmplare dacă mai trăiam,
Şi de la război te-ntorceai trudit,
O! Faun amate, eu nici că dormeam,
Şi-n al tău somn dulce te-aş fi străjuit;
Şi dacă de visuri să dormi nu puteai,
Eu îmi luam lira pe a mele braţe
Şi îţi cântam fraged pân' ce adormeai,
Sau de-ţi era voia şi pân' dimineaţa...
Dar eu zic aceste... şi plâng în zadar,
Singur numai eho suspină cu mine,
Răsunând în aer al meu plâns amar,
Căci pe Faun alta ştiu a-l supune..."

Plângeţi dar cu mine, din Lesbos fecioare!
Plângeţi şi iar plângeţi, căci sunt ruşinată.
Căiţi pe aceea ce pentru el moare
Decât să trăiască de el defăimată.

O! liră mult mângâioasă, ce prin tine m-am slăvit
O! liră ce pentru dânsul ai răsunat nu o dată,
Acum, când te văd, îmi pare că nu eşti de suferit,
Căci tu îmi aduci aminte cu al tău acord îndată
De-al meu foc, de-a mea durere, cu care mă chinuiesc;
Sfarmă-te dar, ticăloaso, de-acum nu-mi trebuieşti mie;
Măcar că eu Afroditei gândeam să te hărăzesc,
Dar de-acum ca şi pe mine ajungă-te-a ei urgie!
Sfarme-se a tale ţanduri de spumegatele maluri,
Ca să nu rămâi tu martor suferinţelor ce-am tras;
Ah! de-ar putea să s-afunde sub a noianului valuri
Ş-a mea ticăloasă faimă, versurile ce-au rămas!
Ah! de-ar putea să se uite de pe pământ că trăiesc,
Şi să mă pogor în tartar cu toate cele ce-am scris,

Unde arzând acele versuri ce de Faun pomenesc
Să piară cu al meu nume, ca să nu fie de râs!

Însă dacă dumnezeii, întărtaţi de-a lui cruzime,
L-ar îndemna ca să vie spre acest ţărm ticălos,
Să vie pe-această stâncă, unde mă despart cu lumea,
Să vadă halul meu astăzi în acest timp fioros,
Să vadă pe Safo plânsă, şi că este desperată,
Stropeşte ţărmul cu lacrimi şi suspină în zadar,
Iubindu-l încă pe dânsul, şi de dânsul înşelată,
Iertându-i şi necredinţa ce m-au chinuit amar...
Poate atunci să se-ndure văzându-mă la pieire,
Să-mi zică: Safo amată, trăieşte să te iubesc...
Dar ce-am zis! pe dânsul astăzi măcar că aici nu este,
Ştiu că cugetul îl mustră de cele ce pătimesc;
Şi în braţele aceia, pe care acum iubeşte,
Se-nfioară, o împinge, şi vine să mă găsească,
Şi vrând să m-arunc în mare, el vine să mă propească...
Ah, vine! mă cheamă! şi mă mântuieşte,
Oh, îi aud glasul!... ascultaţi, fecioare!
Un zgomot departe aud că vuieşte,
Parcă despre Lesbos alergând îmi pare.
Priviţi, o, fecioare! pe Faun zăresc,
Din munte la vale parcă se pogoară,
Întinzându-mi mâna... Ah! dar m-amăgesc,
Nu-i nime, şi moartea iarăşi mă-nfioară;
Nu s-aude altă decât vuind marea.
Plângeţi dar, fecioare, pe Safo ce moare...

Deci iată că se ridică în carul său strălucit,
Cel de apoi al meu soare, se suie cu repegiune,
Se grăbeşte ca să-nceapă ziua mea de la sfârşit,
Primeşte dar, o, soare, cea de-apoi închinăciune!

Mâini vei răsări tu iarăşi din a mărilor noianuri,
În care mormântul jilav astăzi îmi este gătit.
Deci să rămâneţi cu pace, voi, înverzitelor maluri,
Şi voi, părinteşti lăcaşuri, unde am copilărit.
Rămâi cu pace, o, Lesbos, ce eşti mitoc Afroditei,
Şi unde amata maică în lume m-au fost născut,
Care în pruncie încă ea oferindu-mă sântei,
I-am fost cea-ntâi cântăreaţă, în templul ei am crescut.

Deci vă las, dumbrăvi frumoase, unde cereştile muze,
Când încă eram în leagăn, venea de mă dezmierda
Şi cu cereasca lor miere stropind ale mele buze,
Mă insufla de-a lor genii, spiritul îmi deştepta...
Dar în zadar fu talentul ce-mi însufleţise ele,
Căci n-au putut să mă scape de nefericirea mea,
De-[a] amorului urgie, tiranul inimii mele,
Neputând să-l îmblânzească muzele ce mă iubea.
Trăind eu n-am uscat lacrimi, şi acum mor tinerică...
Aşa cosaşul retează şi tânăra floricică.

Ah! amor cumplit, eu pârga ta sunt,
Şi piei timpurie ca şi o mioară,
Ce păstorul pune pe-al tău oltar sânt,
Iar tu dai cuţitul cu care omoară...

Deci de veţi vedea, fecioare, scumpelor mele amice,
Tiranul inimii mele, pe Faun ce am amat,
Spuneţi că eu pân' la moarte nu am încetat a plânge,
Şi-aruncându-mă în mare, numele i-am repetat..."
Aceste zicând,
În mare s-aruncă,
De sus de pe stâncă;
Iar fecioarele se-ntoarse la Lesbos amar plângând.

CRUCELIŢA SOŢIEI MELE

[Traducere-prelucrare a meditaţiei a XXII-a
Le crucifix de Lamartine]

O, cruceliţă sântă! eu plângând te-am luat
De pe-a ei buze arse la cea de-apoi suflare;
Simbol dumnezeirei, de ea mie lăsat,
        Să-mi fie mângâietoare.
Cu câte fierbinţi lacrimi te spăl, o, cruceliţă,
De când mi te-au dat mie, ca să te port la sân,
Aşa cum te purtară amata muceniţă
        A boalelor cu chin!
O, Doamne, ce durere simţi sufletul meu
Când preotul rostiră molitva de iertare,
Întocmai ca şi maica cântând pruncului său,
        Cântec de dormitare!
Atunci pe a ei frunte speranţa se iviră,
Pe a soţiei faţă graţii au seninat,
Şi pare că şi moartea ceva îngăduiră,
        Al său lacom vânat.
Vântul îi clătea părul lung pân' la pământ,
Aruncând câte o viţă pe palida ei faţă,
Precum şi chiparosul îşi mută pe mormânt
        A sa umbră măreaţă.
Din patul ei căzuse una din mânuşiţe,
Iar cealaltă gingaş pe piept o îndoia,
Şi ridicând la gură draga sa cruceliţă,
        S-o sărute vroia.
Ea buzele gătise pentru acel sărutat…
Dar cu-acea sărutare sufletul ei zburară,
Şi tocmai ca tămâia către Cel Preaînalt

La cer se ridicară.
Atunci toate tăcură... iar pe a sa gură rece
Suflarea contenise, şi-n pieptul amorţit,
Şi pe ochii săi galeşi geana vru să se plece,
Însă au ţepenit...
Şi eu stam lângă dânsa, de moarte îngrozit,
Nu-ndrăzneam să pun mâna pe trupul mult scump mie,
Căci cuvioasa moarte îndată s-au gătit
Lumei ce va să fie.
Eu nu-ndrăzneam, o, Doamne, dar preotul de faţă,
Dezlegând cruceliţa de la grumazul ei:
"O, fiule! îmi zice, iată a ta speranţă,
Te sfătuiesc s-o iei".
O, cruceliţă sântă, tu prea duios dar eşti,
Dar ca să mângâi dorul, acest dar îi dat ţie,
Deci un etern amor în mine întăreşte
Către a mea soţie.
Purtându-te la pieptu-mi, la inima ce arde,
Pe dânsa eu aievea şi treaz, şi-n somn privesc;
A mele lacrimi, însă, cu vreme te vor roade
Cu care te stropesc.
O, simbol de credinţă, acei ce am iubit
Pe pieptul meu ţi-i locul... Deci spune-mi, cruceliţă,
Ce-ţi şoptea ea atuncea când te ţinea lipit
La recea ei guriţă?
În ore de pe urmă, când sufletul se stinse,
Când ochii ca de gheaţă nu mă vedeau plângând,
Şi când a ei viaţă ca zorile se stinse,
Pe faţa ei pierind.
Când moartea pe viaţă zbuciumă ne-ndurată,
Precum zbuciumă vântul un pom până ce-l rumpe,
Crăbindu-se cumplita, soţia mea amată,

În mormânt să o surpe...
Dar, cruceliţă, nu-mi spui ceea ce ţi-au şoptit?
Au doar pe al său înger ruga să mijlocească,
Ca Domnul să-i primească sufletul pocăit
Şi-n cer să-l locuiască?
Au doar că pentru mine atunci se ruga poate?
Acelui pus pe cruce între doi aprigi hoţi
Să ierte cu-ndurare şi grelele păcate
A văduvului soţ:
Deci la sfârşitul vieţii voi săruta şi eu
Locul pe cruceliţă unde-au fost a ei guriţă,
Ca să se întorloace şi sufleţelul său
Cu-al meu din împreună.
Ah! de ar fi atuncea de patul meu aproape,
O rudă, un amic să-mi facă jurământ
Că luând de la gură-mi crucea să o îngroape
Cu mine în mormânt.
Pân' când îngerul morţei, morţii va învia,
Atunci eu cu copiii, cu soaţa mult iubită
Vom sta la judecată, fiind umbriţi de ea,
De cruceliţa sântă.

CUPRINS

ÎNSUŞI ÎN SINGURĂTATE

Însuşi în singurătate,
Strig, mă vaiet, cine-aude?
Inima mea, ticăloasa,
Mii de dureri o cuprinde.
Moarte, a mea mângâiere,
Ce zăboveşti de nu vii,
Să mă mântui de durere,

Să scap de nenorocire,
De osândă-ngrozitoare,
De-o jalnică chinuire,
Nenorocire mai mare?
Numănui nu pot să spui
Duioasa mea întâmplare.
Nu găsesc om cu simţire,
N-am prieten credincios
Să-i spui a mea chinuire,
Să-i spui starea ce-am ajuns,
Că sunt mort între cei vii
Şi trăiesc oftând pe-ascuns.
Lacrimile-mi feresc,
Ca să nu-nţeleagă nime
Că plâng şi mă tânguiesc.
Aleargă, moarte, grăbeşti,
Dă sfârşit unei vieţi
Ce cumplit se chinuieşti.
Mângâierea mi-i mormântul,
Nesimţirea mi-i scăpare,
Să m-ascunză dar pământul.

CUPRINS

TÂNGUIREA

Ah, lacomă moarte, gelat mult cumplit,
Mi-ai răpit soţia mult mie amată;
M-ai lăsat nemernic, în suflet rănit,
Şi mi-ai dat o rană prea înveninată!

Vrând să-mi spui durerea, nu pot de suspin,
Vrând să-mi plâng soţia, lacrimi mă îneacă,

Inima îmi sfarmă al durerii chin,
Şi suspinuri cearcă pieptul să-mi desfacă.

Ah! cu dânsa poate pieri la un loc
Jurământuri sânte, ce pe soţi îi leagă,
Fragede expresii, sărutări de foc,
Care numai moartea putu să le şteargă...

Zile fericite, toate aţi trecut,
Aţi pierit ca umbra, v-aţi stins ca o pară,
Bucuria voastră au fost un minut...
Ce acum răscumpăr cu lacrimi amare.

Cu-aşa triste gânduri în lume trăiesc,
Dar, scumpă soţie, eu sunt tot cu tine,
Şi-n somn, şi-aievea, şi când mă trezesc,
Ş-al tău amat nume nu-ncetez a-l spune.

Uneori îmi pare că te văd umblând,
Îţi aud şi paşii, ce-i cunosc prea bine,
Te chem lângă mine, dar tu, negrăind,
Te uiţi întristată... şi nu vii la mine!

Tu nu vii la mine! Doar de ai uitat
Că a mele braţe au fost leagăn ţie,
Unde cu priinţă şezând ai aflat
Dezmierdări o mie, scumpa mea soţie.

Dacă mai departe, neputând răbda
Să trăiesc în lume aşa zile triste,
Va veni şi ora de se vor săpa
Şi pe a mea groapă aceste cuvinte:

“Aici zace soţul ce se săvârşi
De-amară întristare şi de mâhniciune,
Ce când şi-au dat duhul aceste grăi:
“Amată soţie, nu eşti lângă mine”.

CUPRINS

EPITAFUL

Tânără, frumoasă, soaţă credincioasă,
Şi maică duioasă au fost cât trăi;
Şi tocmai ca floarea, ce o arde boarea,
        Pe a sa mlădiţă
        Căzu şi pieri
        Amata Tincuţă.

1834

PORUMBIŢA STINGHERĂ

În a mea liră de abanos
      Sunam odinioară
      Într-o poieniţă
Încetişor şi armonios;
      Şi iată se pogoară
      O albă porumbiţă
      Şi pe lira mea se pune,
Şi, în loc să-mi cânte dulce,
      Amar plânge,
      Suspină şi spune
      Că-i nefericită,
      Umblând rătăcită,
Stingheră de soţ, fără de care
      Ea simte că moare.

Eu i-am răspuns cu jale
Că astăzi dimineaţă
Glonţul armei mele
I-au curmat viaţa...
Ea au ţipat zicând:
“Şi nu ţi-au fost păcat?”
Apoi capul plecând,
În braţe mi-au picat,
Porumbiţa murind,
Răzbunare cerând.
. . . .
. . . .
Atunci poşta mie
Îmi aducea scrisoare,
Că a mea soţie
De dorul meu moare.

CUPRINS

LAUDA LUI DUMNEZEU*

[Traducere liberă a odei **Bog** de G. Derjavin]

O! preaputernice şi nemăsurate!
Cel ce învii firea lumii nemărginite,
Tu izvorăşti secoli, vremi nenumărate,
Faţă nevăzută, în trei feţe sânte.

---

* Eu am dat la anul 1834 de pe această *Odă,* a poetului rusesc Derjavin, tradusă de mine româneşte, o copie răposatului vornic Dimachi, şi dumnealui ce nu ştia nici un cuvânt ruseşte a cutezat a o tipări pe numele său în acelaşi an, în *Albina românească* din luna lui fevruar, ca cum ar fi tradus-o d-sa, schimbând câteva versuri din acea odă; după care un basarabian, domnul Hâncu, au tipărit-o în gramatica sa sub numele lui domnul Dimachi, cu greşeală, neştiind că eu am fost adevăratul trăducător al acestei *Ode.*

Spiritul, mişcarea de la tine vine,
Tu început nu ai, te-ncepi de la sine,
Nici că te pricepe mintea omenească,
Te afli-n tot locul, plineşti lucrul tău
Şi ai privighere nimic să lipsească,
Căci tu eşti stăpânul, unul Dumnezeu!

Măcar să se poată omul prin ispite
Să măsoare marea, să-i găsească fundul,
Să numere colbul, stele şi planete,
Dar a ta măsură nu ajunge gândul;
Omul cu-a sa minte, de-i şi luminată,
Ce chiar ca o rază de sus i-au fost dată,
Să afle nu poate hotarele tale,
Căci de îndrăzneşte ca să te-nţeleagă,
În a ta mărire, părerile sale
Se pierd ca un abur: nimic nu încheagă.

Din haos lumină cu securitate,
Şi din noian secoli ai însemnat lumii,
Căci mai înainte fu eternitate,
Tot a ta fiinţă, o, Domnul vechimei,
Pe sine cu sine te-nfiinţezi, sânte,
Singur de la sine eşti, preastrălucite,
Din tine lumina naşte şi purcede;
Cu un cuvânt numai ai făcut tărie,
În a tale faceri slava ta se vede,
Tu ai fost, eşti încă, vei fi în vecie.

Mâna ta cu lanţuri pe fiinţi le leagă,
Le chibzuieşte cursul, le mişti cu măsură,
Început, sfârşitul în tine se-ncheagă.
Moartea ta viaţă lumii dăruiră,

Precum scântei multe năbuşeşte focul,
Se nasc sori din tine pe cer în tot locul,
Precum la ger iarna în ziuă senină,
Fulgi de promoroacă, scăpărând la soare,
Lucesc, scânteiază în a lui lumină,
Aşa se-ntorc stele sub talpele tale.

Făclii milioane ard făr-a se trece,
Şi curg în adâncuri etern luminoase,
Împlinindu-ţi voia şi sânta ta lege,
Şi revărsând lumii raze priincioase;
Dar de-ar fi de focuri aceste candele,
De-ar fi de topazuri cerurile pline,
De-ar arde efirul cu înflăcărare,
Or de-ar fi brilanturi pe cer presurate,
Sau luni şi cometuri de foc arzătoare,
Toate către tine ca către zi noaptea!

Dacă către tine îi toată tăria,
Ca un strop în marea ce din nouri vine,
Ce dar este lumea cunoscută mie?
Mai ales eu, omul, Doamne, către tine?
Deci în oceanul cerurilor nalte,
De-ar fi lumi mulţime, mii nenumărate,
Şi însutit încă să se mai plodească,
Ar fi toate ele o punctură mică,
Cutezând cu tine să se potrivească,
Apoi eu nu-s altă, decât o nimică!

Nimică! dar însă în mine luceşte
A ta bunătate fără de măsură;
Faţa ta în mine se închipuieşte,
Ca raza de soare într-o picătură.

Nimică! dar suflet simt că am în mine,
Fără saţ eu caut spre tine, stăpâne!
Mă ridic cu mintea, zbor în înălţime,
Căci sufletul ştie c-al tău spirit este,
Judecă, pricepe şi mă dumereşte;
Că de sunt, eşti şi Tu singur Domn pe lume.

Tu, fiind, dai firii rang de vrednicie,
Şi inima-mi spune, şi cugetul încă
Mă încredinţează, şi îmi strigă mie
Că de eşti tu, nu sunt eu de tot nimică!...
Sunt o părticică, cu drit oarecare,
A toată fiinţa (precum mi se pare)
În a mea planetă sunt: mijloc Ceimii,
Între trupurile pământului toate,
Şi-ntre spiriturile cerurilor nalte,
Sunt ca o verigă în lanţul totimei...

Sunt încheietură luminelor cu raze,
Şi sunt plăsmuirea cea mai definită,
Şi sunt singur centru a tot ce viază,
Şi dumnezeirei icoană smerită.
Trupul meu de ţărnă în praf putrezeşte,
Iar pe tunet mintea îl povăţuieşte.*
Sunt înger şi vierme, sunt sclav şi domn mare;
Deci de sunt atâta de cu iscusinţă,
De unde sunt oare nici că am ştiinţă,
Dar nici de la sine-mi nu pot fi, îmi pare.

---

* Filosoful şi marele ministru al Americii libere, Veniamin Franklin, au fost acest iscoditor de a abate trăsnetul şi de a-l duce cu mijlocirea magnetului la locul unde au voit să cadă. Deci iată încă o puternică dovadă cât este de minunată omeneasca minte.

Sunt a ta zidire, o, Doamne preasânte!
Sunt a ta suflare, eu, multîndurate,
Izvor al vieţii, mângâietor blânde,
Spirit ce mă-nsuflă, Domn şi Împărate!
Tu fiind stăpânul, au fost a ta vrere
Să calce a morţii adânc şi putere
A mea muritoare debilă fiinţă,
Întrupându-ţi duhul în de lut zidire,
Şi vrând ca prin moarte să viu iar la tine,
Ce eşti sufletului etern locuinţă.

Cine te pricepe? Cine te-nţelege?
Eu ştiu că nu poate mintea omenească,
Nici sufletul însuşi nu poate alege,
Măcar a ta umbră să închipuiască.
Şi de ţi se cade laudă şi slavă,
Oare poate omul, o zidire slabă,
Încât se cuvine să te preamărească?
Nu-i chip, ce dar numai să-şi înalţe minte
La a ta mărire, o, nemărginite,
Şi cu umilinţă lacrimi să-ţi jertfească!

CUPRINS

ÎNŢELEPCIUNEA LUI SOLOMON

Deşertăciunea deşertăciunilor,
toate sunt deşertăciuni.

În tânăra floare a tinerei vârste,
Gustăi fericirea unui amor fraged;
Dar vai! veşteziră amabila floare,
Ce-mi mângâia ochii cu-a sa frumuseţe!
Deci pierind ca visul acea fericire,
Am zis: şi amorul e deşertăciune!

Când eram în vârstă am iubit răsfăţul,
Am iubit averea, mă desfătam dulce;
Dar tocmai atuncea când trăiam mai bine,
Supărări, urâtul îmi amără viaţa;
Deci la bătrâneţe m-am lăsat de toate,
Şi am zis: răsfăţul e deşertăciune!

Am căutat drumul să afl-adevărul,
Am vrut să ştiu cursul fiinţelor toate,
Dar este dat nouă ca să aflăm cheia
Misterului lumii pentru omenire?
Când minţile noastre sunt părere numai,
Şi învăţătura — o deşertăciune.

De ce se dă nouă glorie, putere.
Când n-avem putere pe a noastre soarte,
Şi pe-a noastre inimi s-avem stăpânire?
Apoi suntem oare în starea aceea
S-alinăm durerea altora ce sufăr?
Deci şi soarta noastră e deşertăciune!

În palaturi mândre, din chedru durate,
În grădini frumoase, verzi şi răcoroase,
Pe moile braţe sirenilor mele,
Ascultam rostirea amorului fraged...
Simţeam însă ură şi scârbă de viaţă,
Căci sufletul nostru mulţumit nu este,
Dacă el o dată se încredinţază
Că şi desfătarea e deşertăciune.

Nu puteam pricepe a mea mâhniciune,
Şi ca să-nceteze, m-am dedat cu totul

Miniştrilor curţii să mă măgulească;
Dar laude, pompe, obosindu-mi gustul,
Puteam să simt, oare, vreo mulţumire,
Când şi linguşirea e deşertăciune?

M-am silit să aflu a omului fire,
Am aflat, vai mie! Vai de a lui soartă!
Inima lui plină de mârşave pofte,
Şi de răutate fără de măsură.
Căci el duşmăneşte atât pe-ai săi duşmani,
Cât şi pe prieteni şi pe sine însuşi;
Dar ş-a lui cruzime e deşertăciune.

Acolo săracul amar lăcrimează,
Aici în judeţe osândesc dreptatea,
Acolo cu glorie cinstesc nătărăul,
Aici pentru cel rău înfloreşte roza,
Celui bun răsar spini şi mărăciune,
Încât pentru dânsul îi temniţă lumea,
Dar şi nedreptatea e deşertăciune.

Mai încolo râde şi necredincioasa,
Când plânge, suspină acel ce-au amat-o,
Ea, iubind pe altul, i-au jurat credinţă...
Dar apoi ş-acela pe dânsa o lasă.
Şi pe dânsul iarăşi alta îl înşeală.
Spuneţi dar, amorul nu-i deşertăciune?

Veninoşi zavistnici hulesc totdeauna
Merite, talente, iar faptele bune
Sunt rău răsplătite şi nesocotite.
De faceţi şi bine, cu rău plătesc vouă,

Căci inimi de piatră nu pot avea milă,
Dar şi răutatea e deşertăciune!

Şi apoi noi însuşi în ticăloşie,
Trăind dorim, cerem să câştigăm multe,
Le avem, şi-ndată altele mai cerem,
Aşteptând să moară clironomii noştri,
Şi ei iar, din contra, vor a noastră moarte,
Când şi avuţia e deşertăciune!

Deci pe acest luciu a mării vieţii,
Ne zbuciumăm groaznic în putrede luntre,
Înotăm cu frică, prin furtuni şi neguri,
Şi tragem de vâsle s-ajungem la ţărmuri,
Dar vântul se-ntartă, sfarmă luntrişoara,
Şi-n hiola mării ne aflăm mormântul,
Apoi viaţa noastră nu-i deşertăciune?

Omeneasca minte este de tot oarbă,
Măcar că strămoşii ni se par filosofi,
Şi măcar că însuşi silim să-i ajungem.
Ştiinţa lor însă de la noi se pierde,
Şi a noastră iarăşi după noi se uită,
Şi tot acea soartă pe urmaşi aşteaptă,
Căci şi-nvăţătura e deşertăciune.

Nimică sub soare nou acum nu este,
Căci ce este astăzi au fost de când lumea.
Şi mai înainte s-au vărsat mult sânge,
Şi mai înainte plângea amar omul,
Şi mai înainte am fost jocul soartei,
Speranţei deşarte, patimelor jertfe,
Căci toate aceste sunt deşertăciune.

Împărat şi sclavul, înţeleptul, timpul,
Cel fără de lege şi neprihănitul,
Vor pieri ca umbra toţi deopotrivă,
Şi pe toţi înghite tot un mormânt rece,
Căci şi omenirea e deşertăciune.

Câmpul înfloreşte pentru om şi tigru,
Un pământ hrăneşte pe neânduratul,
Şi pe-acel ce-ajută văduva, sărmanul,
Şi tot un muşchi creşte pe a lor morminte,
Căci omul şi fiara tot un pământ este,
Deci şi diferenţa e deşertăciune.

Mândria ta, vâlfa, fapte strălucite,
Monumenturi scumpe nu folosesc ţie,
Căci murind te uită rudele, amicii,
Şi nici vin să vadă unde ţi-i mormântul,
Căci ca un vis toate sunt deşertăciune.

Dar oricât ne-nşeală lumea şi chiar viaţa,
Noi tot vroim încă să trăim în lume,
Şi cât de deşarte sunt pompele toate,
Noi le dorim însă cu mare căldură,
Făr-a ne pricepe că-s deşertăciune.

Şi ce nu se cade iubim cu căldură,
Şi ce nu se poate căutăm şi cerem,
Chiar ca şi copiii, dorim jucărele...
O, om ticăloase, vai de a ta viaţă!
Tu petreci în lume amăgit de patimi,
Şi mori în durere, căindu-te foarte,
Negândind că lumea e deşertăciune.

Deci dar, moarte, tu eşti noastra fericire,
Tu eşti picătura ce-ndulceşti amarul,
Şi potoli furtuna chinurilor noastre!
Pe tine te-aşteaptă inimi întristate,
Ce sunt înşelate de speranţi deşarte,
Şi mult sfâşuite de dureri cumplite.

Dar ce va fi oare după moartea noastră?
Înţelepţii lumii nu pot şti aceasta,
De mormântul este finitul a toate,
Sufletul de piere ca la animale.
Sau zboară în ceruri, în lăcaşuri sânte?
Misterul acesta nime nu-l pătrunde.

Atotcreatorul au făcut pe vierme,
Ca pe noi, pe dânsul el îl ocroteşte,
Şi lui, ca şi nouă, el au dat simţire,
Ca noi el se naşte, ca noi îşi dă blescul (răsuflare).
Unde-i al său suflet? Ş-al tău unde este,
Omule deşarte? Simţirile-ntr-însul
Pier ca şi în tine, deci ce-aştepţi tu oare?*

Dar cine gândeşte la aceste toate?
Scumpul grămădeşte avuţie multă,
Ca când în eternuri are să trăiască;
Cu marea se luptă speculantul lacom,
Aducând covoare de la Tir şi Indii,

---

* Solomon, îndoindu-se de nemurirea sufletului, ameninţă oarecum că şi fapta bună îi deşertăciune, şi că toate în lume pier cu omul împreună; dar biserica au condamnat maximile lui netemeinice şi păcătuitoare; iar eu aicea voi adăogi argumenturi că sufletul omului este nemuritor şi că faptele bune sau rele a omului nu rămân făr' de compensaţie.

Pentru desfătarea avuţilor trufaşi,
Când milionarul moare ca săracul...

Pe mişel, cel tare cumplit împilează,
Căci în mâini el are trăsnete şi fulger,
Fruntea lui ajunge până sus la nori,
Tună şi detună, zguduie pământul,
Ceşti pământeşti însă, demizei în grabă,
Pier ca şi o umbră, se prefac în ţărnă.

Tinereţea este chiar ca şi o roză,
Are multe graţii, a ei frumuseţe,
Însă ea nu este decât o nălucă,
Căci cereasca floare în pripă se trece;
Aşa şi fecioara moare tinerică,
Amatul ei jalnic lângă mormânt trece,
Stă câtva, se uită şi se duce-n lături.

Într-acest fel toate trec într-o clipală...
Armonia dulce, a arfei acorduri
Vor muţi în secoli pentru-a mea ureche,
Când în trup odată se stinge viaţa,
Şi-n nerve se-ncheagă recele meu sânge.

Va trece lumescul răsfăţ de la mine,
Vinul şi nectarul Libanului dulce
Nu vor fi în stare să-mi gâdile gustul;
Bătrâneţea pleacă la pământ grumazul,
Păşesc cu-ntristare spre mormântul rece...

Femei mult amate, a cărora braţe
Au fost ca un leagăn desfătărei mele,

Eu vă las cu pace, aşa au vrut soarta,
Amorul să trăiască etern de la mine
Şi să nu-nflorească nici odinioară
Primăvara dulce pentru bătrâneţe.

Iar tu, o, iubite tinere, grăbeşte
De culege vara florile frumoase,
Căci tânăra vârstă un dar ceresc este.
Petrece dar timpul în zăbavi plăcute,
Căci şi desfătarea e a ta stihie,
Şi ea migăieşte tinerele zile.

Fii cu înţelepţii amic bun şi frate,
Şi stă la ospeţe cu dânşii în vorbă,
Iar când vezi pe ceruri luna mângâioasă
Plutind printre stele către miez de noapte,
Du-te de te culcă în trufaşe braţe,
Şi cât eşti pe ele uită înţelepţii.

Eu îţi zic: iubeşte însă cu măsură,
Căci sexul amabil ades ne înşeală,
Deci iubind te-nvaţă a deziubi iarăşi...
Căci orişice patimi, febleţe, deprinderi
Trebuiesc supuse omului cu minte,
Ca numai nebunii lanţul lor să-l poarte.

Iertat este nouă să căutăm chipuri
Fericirii noastre, nefăcând rău, însă,
Celui de aproape, şi cu cumpătare
Să ispitim bine: ce este minciuna?
Ce este-adevărul? Căci acest fel numai
Cugetele noastre nu pot să greşească.

Nu fiţi la nimică aspri peste samă,
Iertaţi nătărăii îngâmfaţi şi mândri,
Iertaţi neînvăţaţii, iubitori de sine,
Şi făr' de mânie cu greşiţii voştri,
Căci aceste fapte sunt gloria voastră,
Iar acele rele, hulă şi ocară.

Iertând slăbiciunea celor cu prihane,
Vă vor iubi cei slabi cu inimi curate;
Şi ce avem, oare, mai sacru în lume
Ca bunavroinţă a fraţilor noştri?
Şi care om, oare, n-au căzut vreodată,
Când şi înţelepţii învăţători lumii,
S-au luptat de patimi, s-au smintit de ele?

Şi-n comun fă bine celor mai răi oameni,
Precum creatorul pe toţi miluieşte,
Căci lăudat este ca să te iubească
Nemulţumitorii, fără s-aştepţi plată
Şi făr' să te lauzi că le-ai făcut bine.

Omului cel mare răzbunare este
Mulţumitul cuget că au făcut bine;
El ştie că răii sunt duşmani de moarte
Facerei de bine şi celui cu minte.
A lor săgeţi însă nu pot să rănească
Onestul său suflet, având scutar tare,
Pe înţelepciune şi nepătat cuget.

Tu asculţi aceste şi oftezi odată,
Şi apoi uiţi iarăşi sfaturile mele,
Căci lumea înşeală, cugetul orbeşte…

Viind, însă, ora cea mai de pe urmă,
Vei gândi la mine, la a mele sfaturi...
Cu toate aceste, nu uita, amice,
Că în lume toate sunt deşertăciune!

CUPRINS

DIALOGUL UNUI HOLTEI CU UN BOIERENAŞ AVUT, ÎNSOŢIT CU O CUCOANĂ DE ÎNALT NEAM

[Traducere, de pe o adaptare în limba rusă,
a satirei **Soţia de modă** a poetului polon I. Krasicki]

HOLTEIUL

Ca să te urez dă-mi voie pentru tânăra soţie,
Cu care te-ai însurat,
De neam mare şi-nvăţată, frumoasă cu avuţie.
Iată dar c-ai căpătat
Ce doreai cu fierbinţeală.
Mulţumeşte soartei tale... Şi nu sunt la îndoială,
Că nu eşti fericit, frate?
Dar tu taci şi oftezi foarte.
Cauţi în jos cu-ntristare, au nu eşti mulţumit poate?
Ori doar a ta însurare te-au făcut să mă urăşti?

ÎNSURATUL

Of, nu, eu sunt tot acela, şi să nu mă osândeşti;
Căci fericirea mea, frate, cu totul s-au prefăcut.
Soarta îmi este a plânge holteiia ce-am pierdut.

HOLTEIUL

Deci dar şi tu nu eşti poate bucuros de însurare?

ÎNSURATUL

De-ai şi polei otrava, dar îi tot otrăvitoare.

HOLTEIUL

Spune-ncalea, câtă zestre femeia ta au avut?

ÎNSURATUL

Of, vai mie!
Despre a ei avuţie
Mai bine să fi crăpat decât să o fi văzut;
Nu zic că nu-i învăţată.
Isteaţă şi delicată,
Politicoasă.

HOLTEIUL

Apoi ce vrei altă?

ÎNSURATUL

Îi pentru alţii frumoasă...
Iar eu plâng şi zi şi noapte a mea soartă ticăloasă,
Îmi blastăm şi norocirea,
Mă jur şi pe Dumnezeu,
Că o aşa osândire
Nu vreau duşmanului meu.

HOLTEIUL

Dar cum de-ai căzut în cursă tu, cel atât de ferit?

ÎNSURATUL

Ursita mea cu urgie negreşit m-au prigonit
Să fiu într-o adunare de dame soiuri înalte,
Unde, văzând o fecioară, chipul ei mi-au plăcut foarte;
Ochii judecăţii mele amorul cel cu turbare
Orbindu-i, mă îndemnară să-ntreb şi a ei plecare,
Şi ea îndată se uniră cu mine să se-nsoţească...
Oh! atunci a mele zile de ce să nu se sfârşească,
Sau păzitorul meu înger pentru ce nu m-au propit
Să nu primesc orbeşte tocmelele ce-au voit
            Ea şi neamurile sale?
Strămoşii noştri tocmele nu făceau la însurare,
            Şi petreceau înmiit,
            Decât noi mai fericit;
            Iar acum alt timp este,
Căci moda şi etichetul în lume împărăţeşte;
Şi-aceste ceremonii pe bărbatul nătărău
            Îl stăpânesc,
            Îl orbesc
            Şi-l fac de păţeşte rău.
Astăzi şi copiii, frate, te-nşeală cu meşteşug,
            Bătrânii cu vicleşug,
De-a dreptul nu vor să meargă nici măcar un minut.
Cugetul, prieteşugul le au toate de vândut;
Şi dacă eşti cu avere, te pândesc să te însoare
Cu a lor fete modiste, ca să le porţi în spinare...

HOLTEIUL

            Dar de ce mai prelungeşti
            Şi nu vrei să-mi tâlcuieşti
            De-a tale tocmele,
            Ce ţi-au părut grele?

ÎNSURATUL

Dacă vrei, acum îndată, cu sufletul întristat,
Ţi-oi spune cu ce tocmele către socri m-am legat.

Întâia tocmeală

"Oricând cucoana la ţară într-adins sau cu-amăgeală,
Sufleteşte sau trupeşte ar pătimi de vro boală,
Eu să fiu dator pentru al meu soţ,
Să-i aduc din Iaşi pe doftorii toţi."

HOLTEIUL

Au doar din aşa pricină oamenii să nu se-nsoare,
Ca să nu se bolnăvească?

ÎNSURATUL

Oh! nu le ştii, frăţioare.
O femeie cu capricii de multe ori pe zi moare.

A doua tocmeală

"În zodia cumpenii soarele când va ajunge,
Pe când se răceşte timpul, câmpii şi codrii golind,
Nesuferindu-se ţara de cucoane mari atuncea,
Eu să mă aflu gătit,
Ca să las gospodăria şi a ei linişte dulce,
Şi la baluri şi ospeţe la târg s-avem a ne duce."

A treia tocmeală

"Soţia mea graţioasă
Să trăiască nu cu mine, ce-n deosebită casă...
Cu pompă şi răsfăţare,

Ca cucoană de neam mare;
Iar eu să am a plăti
Orişicât va cheltui,
Făr-a putea bănui.
Să aibă a da ospeţe amicilor tuturor,
Şi consoţilor lor,
De la carii să primească vizite în orice ceas."

HOLTEIUL

Şi mulţi sunt aceşti amici carii nu-i dau ei răgaz?

ÎNSURATUL

Soţia mea negreşit
Ştie la număr câţi sunt.

A cincea tocmeală

"În sfârşit, aici tocmeala foarte dezghiocat arată,
De dreptăţile femeii când vrea ca să se despartă,
De bietul bărbat
Dacă îi scăpătat."
La acest punct strigăi însă că nici moartea mă desparte,
Dar de-aşa gogomănie au râs rudele ei toate.
Eu însă m-am atins.
Căci dracul m-au împins,
Ca pe un mire înfocat,
Şi-ndatoririle mele în scris socrilor le-am dat;
Vai, însă, de-mperecherea cu o femeie de modă!...

HOLTEIUL

Dar a patrulea tocmeală?

ÎNSURATUL

Ah! să ţi-o spun nu am poftă,
Şi nu este de mirat,
Când ţi-oi spune de-acest punct, ce de tot m-au împilat,
Ca când mi-am pus pe spinare
Un bolohan mare.
Căci după acea tocmeală sunt dator a mă supune
Amatei soţiei mele cu orbească plecăciune...
Iar de-a intra în voia femeii capricioase
Nu este bărbat în lume, şi viaţă mai duioasă.
Eu însumi am păţit pozna, îndată ce m-am cununat,
Zile amare, dar ce, numai mie s-au tâmplat?
Aceasta mulţi au păţit-o, mai toţi ce s-au însurat
Când au fost de neam înalt femeia ce au luat.
Având a merge îndată în aurit faieton
La buna, mătuşa, moşu, la tot neamul cu poclon,
Precum eu m-am zbrănduit pe strade dârdâitoare,
Le-am colindat cu mireasa cu prezenturi de preţ mare;
Cheltuind făr' de cruţare, dând ospeţe răsfăţate,
Cu zariflicuri de modă frumoase, dar scumpe foarte,
Încât într-un an de zile căzui în datorii grele.
Ah! şi abia o părpără au trecut femeii mele...
"Scumpa mea, i-am zis odată, mi s-au urât adunare,
Timpul sosi ca să mergem la ţară spre răsuflare.
Carete am minunate, pentru drum toate-s gătite"...

CUCOANA

Mergi, călătorie bună!
Mă mir, neghioabe bărbate, cum de ţi-au trecut prin minte,
Că eu sunt de tot nebună

Ca să mă fac de râs lumii, să mă sui într-un coşciug,
Ce îl numeşti tu caretă şi într-însul să mă duc!
Spune, unde ai găsit-o această veche antică?
Sau poate umbla cu dânsa răposata ta bunică?
Ori nu vezi că şi lacheii râd de aşa hodoroabă?
        Ah, moarte, vin' mai în grabă!
Decât să trăiesc cu-acela ce nu ştie a trăi.
Mergi, boierule, ce stai, şi nu te mai tot codi.
        Caretă de modă găseşte.

BĂRBATUL

        Să te întreb mă îngăduieşte,
        Ce fel să fie?

CUCOANA

Oh, cerule! sunt datoare să-i spun şi să-i tâlcuiesc
În ce anume caretă am eu să călătoresc;
Întreabă pe graf Lucescu, şi el îţi va spune ţie
        Cum are să fie;
        Şi ce mă superi pe mine?
Ştii că am dorit să-ţi cer toate, aşadar, cer de la tine
        Să fie careta nouă
        Într-o oară, sau mult două.

BĂRBATUL

        Acum n-am bani.

CUCOANA

        Mie pre puţin îmi pasă,
Cer caretă englezească, purcezi, du-te şi mă lasă.
(Alerg, caretă de modă găsesc şi o târguiesc
În zeci mii şi îndată cu sinet plătesc.)

BĂRBATUL

Careta este la scară, lacheii au gătit toate.

CUCOANA

Mă lasă acum în pace, mă aflu mâhnită foarte.

BĂRBATUL

O las, şi peste un minut, femeia mea ca o fiară
Mă cheamă şi mă întreabă: “Este careta la scară?”
“Acum, soro, acum, dragă, voi zice şi se găteşte.”

CUCOANA

Acum, soro, acum dragă... aceasta ce vorbă este?
Unde ai deprins cuvinte aşa groase să grăieşti?
Nu ştii că acum nu este de modă să le rosteşti,
Cum era în vremea veche şi cum se vorbea odată?
Acum cine ştie lumea şi vorbire delicată
Nu-şi porecleşte cucoana numind-o “soro dragă“.
Doar de te-au deprins ţăranii aşa cuvinte să-ţi placă,
Căci ei obicinuiesc numai aşa fel de vorbe groase,
Iar biata femeie rabdă ca o sclavă ticăloasă.
Dar ce taci? ce nu vorbeşti?

BĂRBATUL

Ce porunceşti să mai zic?

CUCOANA

În careta mea să puie al meu tot calabalâc.

BĂRBATUL

(Eu pân-acum nu-nţeleg dacă sunt serv sau bărbat.)
Spune-mi la drum ce să iau, să m-apuc de încărcat?

CUCOANA

Tot ce trebuie să aibă o damă de neam înalt;
Oh! dar cât sunt de mâhnită, şi *mamzela* m-au lăsat,
Dar prinţului Furtunatic nu te-ai dus să dai de ştire
De-a mea în grabă pornire?
Dar mai ales cu *cuzinul* ce şi ţie ţi-au plăcut?

BĂRBATUL

Ca să mă fac eu şi crainic, timpul nu m-au încăput.

CUCOANA

Bârfeşti, mă rog dumitale, mai mult decât se cuvine.
Deci francezul meu îndată cheamă-l să vie la mine.

(Către francez)

Te rog, *mon aimable*[1] Jean-Jacques,
Gătiţi-mă de purces, *Dieu!*[2] nu ştiu ce să fac...

BĂRBATUL

Şi iată un răscol mare în casa mea s-au scornit,
După cum odinioară în Sodoma[3] ce-au pierit,
De părea că biata casă
Îi cu fundu-n sus întoarsă;
Pun în caretă căţălul ce i l-au dat un iubit,
Pun şi motocul cucoanei de un amic dăruit;
Acolo găvănoşele, aici şipuri, butelcuţe;
Aice pun cănăraşul în aurită puşcuţă,

Aici capele, bonete, crinoline şi festoane;
Acolo fleacuri de modă ce trebuiesc la cucoane.
S-au suit şi strălucita, adică a mea soţie,
Iar pentru mine-n caretă loc n-au rămas să mai fie,
Şi aşa eu cu lacheii într-un furgon m-am suit,
Şi m-am luat după dânsa, ca un bărbat mangosit.
Deci ajungând la moşie, chelarul ne-ntâmpinează:
"Bine-ai venit, cuconiţă!" pe ea o felicitează...

CUCOANA

Fi donc![4] ce surpriză îmi face ghiujul acest făr' de minte,
Urează ca din vechime cu ruginite cuvinte!
Cucernicul meu chelar, ca zăpada înălbit,
Strângând umerii ofta, clătind capul şi zicând:
"De acum a mea odihnă, cum se vede, s-au sfârşit,
Nu ştiu a mea bătrâneţe prin ce faptă i-au greşit".
Aşa bătrânul grăiră,
Şi pe-a sa onestă faţă lacrimile năvăliră,
După care îmi şopteşte bătrânul cu întristare:
"Boierule, vai de tine şi de-a ta avere mare!"
. . . .
Deci cucoana intră-n casă, se mânie şi întreabă
Unde-i sala pentru masă.

BOIERUL

Aceasta...

CUCOANA

Nu-i nici de o treabă,
Pentr-o sută de persoane măcar aici loc nu este;
Nu, nu, eu nu sunt născută ca să trăiesc ţărăneşte,

Mie îmi trebuie altă sală.
(Bufetciul s-au uimit auzind aşa tocmeală,
Cămărăşiţa au fugit afară,
Tânjind şi ea a mea soartă amară.)
Iară eu, ca vai de mine, după dânsa mă târam...

CUCOANA

Salonul acel de baluri să mergem ca să-l vedem.

BOIERUL

Acesta-i destul de mare...

CUCOANA

Oh! îmi vine ameţeală
Dac-această şură lungă dumneata o numeşti sală;
Căci acum nu se trăieşte ca în timpul de demult...
Dar ietacul pentru mine?

BOIERUL

Eu acesta l-am avut.

CUCOANA

Dar, mă rog, a dumitale?

BOIERUL

Cu dumneata la un loc.

CUCOANA

Alei, zău, ce dobitoc!

O, ciel![5] şi cum se poate
Să sufăr aceste toate!
Îţi spun drept că eşti neghiob, deşi eşti cu boierie,
Şi-ţi hotărăsc în sfârşit traiul nostru cum să fie.
Dacă soarta mea cea rea, şi cea cu totul nedreaptă,
Au voit să ne vedem ochi la ochi câteodată,
Apoi ca să ne vedem,
Osebite odăi să avem.
Vizite vei primi în odaia dumitale,
Liber, făr' de supărare.
Asemenea şi eu din partea mea
Voi petrece cum voi vrea.

(Către lachei)

Oh! aduceţi-mi aice acel de drum tualet,
Ca să scot şi să privesc la a prinţului portret,
Cât îi de cu graţii, şi el nu-i cu mine,
Oh, şi eu fără de dânsul voi muri de mâhniciune!
Şi dumneata eşti sminteala, nu i-au spus când am purces,
Căci prinţul să mă petreacă ştiu bine că ar fi mers;
Dar iată, livadă văz.

BOIERUL

Prea frumoasă de primblare.

CUCOANA

Nu cumva cu dumneata? Ah, Doamne, câte gândeşti!

BĂRBATUL

Îi foarte cu rânduială, şi prea minunat rodeşte...

CUCOANA

Poame de a dumitale nime nici vrea, nici pofteşte,
Pentru că mult mai gustoase s-ar putea să se găsească,
Iar la planul ei cel simplu cine poate să privească?
Căci a grădinei podoabe trebuie să fie multe,
Aici moale ca şi puful, văi cu brazde aşternute,
Florării mirositoare,
Dâmburi ademenitoare,
Acolo fontaluri, tocmai ca stecla preveditoare,
În care cerul albastru şi copacii de pe maluri
Se prevăd ca în oglindă, palpitând pe a lui valuri,
Iar peştişorii într-însul unul pe altul s-alungă,
Şi acolo pe aproape să fie frumoasă luncă;
Aici aleie umbrite, nepătrunse nici de soare
Unde turturica geme şi suspină pân' ce moare,
Acolo de sub o stâncă o încântătoare zână,
Izvorând de cristal apă, focul inimii alină,
Şi lângă care o grotă umbra sa făgăduieşte,
Unde amorul şede cu degetul la guriţă: semn că tace şi păzeşte;
Dar dumneata nu eşti demn de-aşa gusturi să ai parte,
De gustul grădinii mele... ce te mâgâieşte, frate,
Cu gusturi de un amor ordinar ca dumneata.
O, *Dieu,* şi de ce taci făr-a mă înştiinţa:
Gata-i către arhitector curierul cu-o scrisoare,
Ca el să vie în grabă? şi, făr' de zăbavă mare,
Să aducă meşteri, planuri pentru o curte câmpească?
Curând, îţi zic, înadinsul îndată să se pornească.
. . . .
Deci a mea cucoană mare
Aşa multe mi-au vorbit.
Că ş-acum capul mă doare
De mai că n-am nebunit.

În sfârşit, în sat la mine palat mare s-au ivit,
Dar prin gând nu mi-au trecut, când dracul s-au isprăvit,
Decât ştiu că l-am plătit;
Nu era zi făr' de mese, artificii, bal comun,
Iar eu şi ziua şi noaptea alergam ca un nebun,
Şi cu-aceste cheltuiele
Am făcut datorii grele.
Dar mai rău, că-mi cresc în cap
Coarne chiar ca la un ţap...
Odată casa cea veche dintr-un făşic s-au aprins;
Deci eu alergam cu răcnet chemând oamenii la stins;
Mă zbuciumam şi eu însumi, mă pârleam singur stingând,
Iar fudula mea soţie se trudea şi ea jucând;
În casa cea nouă, balul cu clocot mare urla,
Ş-a muzicanţilor zgomot focul de-afară ura,
Cavalerii cu şucheta se învârtea, vălţuia,
Apoi ca calul de poştă obosind femeia mea,
S-au trântit pe o bergeră şi cu un prinţ şuguia;
Tocmai atunci mă apropii şi eu de ea cătinel,
Şi-i şoptesc cu glas prea fraged: "O, amate sufleţel!
Multe mii s-au cheltuit, mai conteneşte puţin,
Întreabă aceste baluri câţi bani pe mine mă ţin."
Dar ea parcă răsărind, cu spatele mi-au răspuns:
"Eu nu o dată ţi-am spus
Că mie puţin îmi pasă, eu n-am să le răfuiesc;
Am să petrec cum îmi place şi dulce să vieţuiesc;
Căci tu eşti boier de ţară, iar eu sunt de neam înalt,
Şi ştii cum ne-au fost tocmeala când pe mine m-ai luat;
Deci nici un cuvânt mai mult,
Căci eu n-am gust să te-ascult."
Aşadar, ale ei toane de nevoie împlinind,
Şi peste vechi datorii alte nouă grămădind,

Toate satele le-am zălogit,
Ş-acum în oraş aicea cu dumneei am venit,
Ca a mea mişălătate să-şi ia osânda spre plată,
Despărţindu-mă de dânsa şi plătindu-i zestrea toată.
Deci cu o aşa femeie neputând să mai trăiesc,
Amicilor, vă vestesc
Ca să fi luat mai bine pe sătăniţa din iad,
Decât femeiei de modă să mă aflu eu bărbat.

HOLTEIUL

Bine zici, dar celelalte nici se văd în adunare.

ÎNSURATUL

Apoi voi cercetaţi bine, făr-a vă amoreza,
De ce viţă, de ce rudă este soţul ce-ţi lua,
Pentru ca să nu greşiţi,
Fiind de amor orbiţi,
Şi apoi să vă căiţi.

Aceasta ne probează că femeia desfrânată,
Îi hulită de lumea toată,
Dar mişelul de bărbat,
Este bun de împroşcat.

Pe înţeleptul Solomon l-au întrebat odinioară un ministru al său, ce voia să se însoare, pe care să ieie din trei mirese ce au găsit? Căci una este de înalt neam, a doua este cu avuţie şi a treia săracă. Deci Solomon, fără a gândi mult, i-au răspuns: “De vei lua pe cea de neam înalt, ea îţi va zice: “Scoală tu, să şed eu”; de vei lua pe cea bogată, ea îţi va zice: “Taci tu, să vorbesc eu”; de vei lua pe cea săracă, ea îţi va zice: “Cum îţi place, aşa oi face”.

PĂGÂNUL CU FIICELE SALE

[Traducere-adaptare a baladei **Gromoboi** de V. Jukovski]

Partea I

(Dar amar de acela ce sufletu-şi
vinde pe trai desfătat)

Pe ţărm lângă Nistru, apă spumegată,
Sus pe pisc înalt,
Fiind miez de noapte, Păgânul odată
Stătu întristat;
Împrejuru-i luncă deasă şi băltoasă,
Iar sub dânsul mal,
Peste ape neguri, noaptea-ntunecoasă,
În văi şi pe deal.
Pe-a cerului boltă negreaţă adincă,
Prin munţi geme vânt,
Pădurea vuieşte; iar lupul în luncă
Tremura urlând.

Deci ridicând capul, Păgânul strigară
Cu răcnet turbat:
"O, soartă cumplită, soartă mult amară!
Noroc ne-ndurat,
De ce mi-ai dat crucea şi creştinătatea,
Şi trai osândit,
Iar altora aur şi cinstele toate
Câte au poftit?
N-am adăpost de hălăduinţă
Şi în zadar plâng...
Destul! deci la tine cei ajutorinţă,
Nistrule adânc."

Gata să s-arunce de sus de pe stâncă,
        Dar iată văzu
Ca o arătare izbucnind din luncă.
        Lângă el şezu
Un bătrân cu barba ţapoşă, ciudată,
        Cu ochi scânteieţi,
Grebănos de spate, având căngi şi coadă,
        Coarne şi un băţ.
Şi scrâşnind, ridică la Păgânul straşnic
        Al său băţ ciotos,
Iar el cremeneşte de acel năprasnic
        Demon fioros.
Deci Demonul zice: “Ce vrei tu a face?
        Gândeşti să te-neci?
Nu este mai bine, mişele sărace,
        La mine s-alergi?”
“Da cine eşti?” strigă Păgânul cu frică
        Stând înţepenit.

DEMONUL

Eu sunt patron ţie; nu-ţi pasă nimică,
        Eu Asmodei[1] sunt.

PĂGÂNUL

Cerescule Doamne!

DEMONUL

        Stai, nu face cruce
        Ascultă de vrei!
Pe Dumnezeu uită... Dă-te mie aice
        Şi-ţi voi da ce cei.

Primeşte sfatul care îţi dau ţie,
De mare folos,
Destul te-mpilară soarta cu urgie,
O, om ticălos!
Ca să scapi de chinuri, eu am chipuri multe,
Şi vreau să te-ajut,
De vreme ce cerul nu vrea să te-asculte,
măcar un minut.
Eu pot să-ţi dau orice, cinste şi mult bine,
Şi aur cât vrei,
Şi voi sta cu pieptul însumi pentru tine,
Cu toţi fraţii mei.

Pe domnul din iaduri îl pun garant ţie,
Şi mă jur pe el
Să-ţi împlinesc toate; iar tu să-mi dai mie
Al tău sufleţel!
Păgânul atuncea se cutremurară,
Trupul îi răci,
Ca să-şi facă cruce, mâna ridicară…
Dar înţepeni!

DEMONUL

De ce stai pe gânduri?

PĂGÂNUL

De-a iadului chinuri
Eu mă tem cumplit.

DEMONUL

Oricum, tot ele ţie cu a sale schinjuri
Îţi este gătit.

Căci trăind în lume, amar pentru tine,
        Fiind păcătos,
De te vei ucide, tu tot vii la mine,
        O, om ticălos!
Iar creştinii voştri de spun o poveste,
        Că iadul îi rău,
Cestea sunt bârfele, şi-n iad bine este,
        Crede, dragul meu;
Noi petrecem vesel şi cu mulţumire,
        Tocmai ca în rai,
Tu viind în tartar vei şti fericirea,
        A nostrului trai.

Iar acum dau ţie o curte domnească,
        Şi sclavi câţi-i vra,
Boierii şi domnii, vrând să te cunoască,
        Te vor conjura.
Şi dacă pe toate feţele frumoase,
        Tu le speriei,
De-acum ele însuşi vor fi bucuroase,
        Să facă ce vrei;
Într-un cuvânt, orice vei pofti, îndată,
        Vei avea pe loc;
Deci, iată o pungă cu bani încărcată
        Îţi dau spre zălog.
Şi tu niciodată din ea avuţie
        Nu poţi mântui,
Dar zece ani numai îţi dau termen ţie
        Aşa a trăi.
Iar văzând atuncea că ziua apune,
        Cea de la sfârşit,
Pe la miez de noapte voi veni la tine,

Să ştii negreşit!
Păgânul gândeşte la sfatul ce-aude,
Tot felul chitind,
Dar apoi pe aur sufletul îşi vinde,
Nemaiprelungind;
Şi, cruntându-şi mâna, cu sânge îşi scrie
Zapisul cerşut...
Vicleanul luându-l, plin de bucurie,
Pieri nevăzut.

Şi iată om mare Păgânul ajunge.
Cu chip neaflat,
Noroc, avuţie deasupra lui curge,
Izvor ne-ncetat;
Ale lui palaturi, de mult aur pline,
Şi răsfăţ domnesc,
Iar la a lui masă vinaţe străine
Nu se mai sfârşesc.
În câşligi şi posturi ospeţe frumoase,
Joc necontenit,
Casnicii, străinii au la dânsul masă,
Pahar nesfârşit.

Toate dobândeşte, orişice să vază;
I se supun toţi,
Îi bici boierimii, ţăranilor groază,
Ca un aprig hoţ;
Douăsprezece fete se răpesc de dânsul
De pe la părinţi,
Şi nici vrea să ştie de scârbă şi plânsul
Acestor mâhniţi;
Deci într-un an ele douăsprezece fiice

Îi născură lui,
Dar el le goneşte şi de a lui sânge
Milă într-însul nu-i.

Însă toţi sărmanii au scutar puternic,
Înger păzitor,
Ce-i adăposteşte în lăcaş cucernic,
Liman scăpător;
Deci în mânăstire el le mistuieşte,
Pe mume şi fiice,
Unde Ziditorul etern se slăveşte
Cu smerite rugi.
Sub cereasca milă, sub a ei umbrire
Fiicele trăia,
A lor frumuseţe şi neprihănire
Creştea şi sporea.

Din frageda vârstă fecioarele blânde
S-au fost învăţat
A slăvi pe Domnul, cu inimi-nfrânte
Şi rugi ne-ncetat;
Abia zarea zilei se ivea pe dealuri,
Ele se scula
De aprindea candeli, smirnă pe oltaruri
Şi de se ruga.
Sânta liturghie cu dulce cântare
Ele o serba,
Şi ale lor versuri în acele oare
Spre cer se urca.

Cu-aceste rugi sânte şi mumele triste
Jertfea ne-ncetat

A lor rugi smerite, lacrimi umilite,
Celui Preaînalt;
O! dă-le lor, Doamne, a ta ocrotire!
(Ele se ruga).
Sântele oltaruri lor spre mântuire,
Fie voia ta!
De le lepădară cumplitul lor tată
De la sânul său,
Tu le ocroteşte, şi pe el iartă
De-acest păcat greu.

Dar iată, al zece an cumplit soseşte,
Şi mai au trecut,
Păcătosul plânge, amar se căieşte,
De ce au făcut;
Primăvara dulce iar încoronează,
Văi, dealuri şi munţi,
Şi plugarii veseli cu plugul brăzdează
Câmpii înfloriţi.
Dar el, ticălosul, să vază nu poate
Cest timp aurit,
I se par cu neguri învelite toate,
Pământul negrit.

De vede pe ceruri a zorilor dungă,
Zice: "Zori, iertaţi!"
Dacă cântă păsări: "Iertaţi-mă, strigă,
Şi voi din rai psalţi;
Iertaţi! iertaţi! strigă, păduri liniştite.
Şi voi, câmpi rodiţi,
Pământeşti răsfăţuri, tu, cer strălucite,
Şi mă tânguiţi!"

Apoi aducându-şi de fiice aminte,
La el le-au chemat,
Socotind că cerul de-a lor rugăminte
Va fi îndurat.

Deci, iată sosiră ziua de pe urmă,
Soarele sfinţi,
Luceafărul vesel nopţii ca o cârmă
Pe cer se ivi,
Iată, înserează... luna străluceşte
După nouri groşi,
În văi, sus pe dealuri noaptea se lăţeşte,
Şi-n codrii tufoşi;
Apele s-alină, dormitează toate,
Stelele clipesc,
Şi că miezul nopţii nu este departe,
Ele îl vestesc.

Iar Păgânul jalnic şi mustrat de cuget
Crucei s-au rugat;
Şi făr' de credinţă... vrea ca al său suflet
Să scape de iad.
Îşi cheamă copiii, gândind că ei poate
Vor fi ascultaţi.
"...Vai mie! le zice, fiici făr' de păcate,
Piei! nu mă lăsaţi!"
Deci ele se roagă... şi Domnul aude
Tristul lor suspin.
Dar iată deodată... un somn le cuprinde,
Adorm toate lin...
O tăcere mare atunci se făcură
Ca într-un mormânt;

Se auzea numai că un corb cârcniră
        Şi câinii urlând...
Iată că răsună ora miezei nopţii,
        Şi vânt se stârni,
Ce tulbură râul, zbuciumă pereţii,
        Şi colbul porni.
Iată şi menuntul cel de-apoi soseşte,
        Sunând întristat...
Clocotul stâmpeşte, din pământ zbucneşte
        Drac înfricoşat!

Păgânului zice: “Cea din urmă noapte
        A ta au sosit;
Şi eu după tine ca să te iau, frate,
        Iată am venit.”

PĂGÂNUL

O! dă-mi, te rog, încă vade cât de mică,
        Iadule amar!

DEMONUL

S-au sfârşit termenul, eu nu pot nimică,
        Te rogi în zadar!

PĂGÂNUL

Un menunt!

DEMONUL

        Ascultă, lanţul te aşteaptă!

PĂGÂNUL

Oh, ce am făcut!

DEMONUL

Şi racla stă gata, groapa ta săpată,
Şi giulgiul cusut!

Mâini a zilei zare va vesti duinţă,
Toţi vor suspina...
Şi văzând pe masă a ta rămăşiţă,
Te vor căina;
Arzând făclii, candeli şi tămâie multă,
Te vor prohodi!
Dar crăpând pământul, vei cădea, sărmane,
În iadul amar...
Clirosul va zice: “Pomeneşte, Doamne!”
Însă în zadar...
Căci de-acum iadul va fi a ta parte,
Tu însuşi ai vrut.
Mergi!... au sosit ora, iadul nu-i departe,
Căci urlând aud;
Aud că ne cheamă cu glas ca de trăsnet
Şi în dinţi scârşnind,
Clocotind catranul, a bicelor plesnet,
Şi obezi călind!

PĂGÂNUL

Doamne, a ta milă ruga mea deştepte!...

DEMONUL

Rugi nu-ţi folosesc.

PĂGÂNUL

Vai! măcar dă-mi voie pe bietele fete,
Să le binecuvântez.

Demonul la ele, ca un flămând câine
Privind, au chitit:
Cum să le răpească, spre a le răpune
Iadului cumplit?
De o aşa faptă va sălta Satana
Şi iadul nestins...

Deci, blânzindu-şi ochii, ce ardea ca para:
“Păgâne, au zis,
Mi-i milă de tine şi de a ta soartă...
Şi să te scap vreau;
Însă mă ascultă! sau în iad îndată
Cu mine te iau.

Tu dă-mi sufletele a fiicelor tale,
Să te las câtva...
Şi eu, înduratul, pe fieştecare,
Un an îţi voi da.”

PĂGÂNUL

O, fiară vicleană! îmi cei şi copiii?

DEMONUL

Mă-ntrebi? Deci veniţi,
Trântiţi păcătosul în fundul gheenii,
Şi îl spârcuiţi!

Deci iată, negreaţă de draci se iviră,
Scârşnind şi urlând,
Cutremur şi trăsnet groaznic se făcură,
Firea suspinând.

A iadului nămili fioroase, slute
Aduc un lanţ greu
Pentru păcătosul... şi cu a lor căngi crunte
Să-l apuce vreu!
Şi iată căzură Păgânul de groază,
Mai mort la pământ,
Strigând: "Sunt a tale, pe mine mă lasă,
Duşmane cumplit!"
Şi apoi trezeşte bietele fecioare...
Zapisul s-au scris...
Satana săltează! Slava lui îi mare,
În iadul nestins!...

Partea II

(Ai prelungit chinul, Păgâne greşite,
Acum ai scăpat,
Dar amar de-acela ce suflete vinde
Pe trai desfătat.
Vei trăi în scârbă, hoţule păgâne,
Aşteptând sfârşit,
Al tău pierdut suflet va avea cu tine
Răzbel mult cumplit.
Viaţa ta şi lumea ţie păcătoasă
Hulă îţi va fi!
Străin între oameni şi în a ta casă,
Parcă n-ai trăi.)
. . . .

Deci măcar s-aducă vântul miros dulce,
        Din câmpi înfloriţi,
Şi aurind luna izvorul ce curge
        Codrii înverziţi,
Şi vestind lăstunii cu gingaşe versuri,
        Că se ivesc zori,
Şi zburând zefirii prin lunci şi pe şesuri,
        Liberi şi uşori,
Şi negreaţa nopţii întocmai ca norii,
        De pe cer pierind,
Turme spre păşune mergând, iar păstorii
        Din bucium trăgând,

Păgânului toate, pân' şi a sa casă,
        Îi pare mormânt...
Şi cu oţărâre el şede la masă,
        La zefcuri pe gând...
Nici că se atinge de cupi spumegate,
        Din care beau toţi,
Căci lui se năzare, şi ziua şi noaptea,
        Tot umbre de morţi;
Ne-ncetat aude urlete, suspinuri,
        Iar când toţi dormeau
El fugea cu groază de-al său pat de chinuri
        Şi somn nu-l prindea.

Se teme de umbra codrilor nămornici
        Ca de arătări,
Sau de sună clopot, de preoţi cucernici
        Şi de-a lor cântări!
Îl umple de groază şuierul furtunii,
        Nourii tăcând,

Frunzele de pică, vuietul pădurii,
Şipotul curgând.
Iar clocotind tunet pe cer când burează,
Era sperios...
Ca şi când i-ar zice: “Omule, veghează,
Căci eşti păcătos”.

A lui fiici amate îl înfiorează,
Când la el privea;
Fiind totdeauna blânde, mângâioase,
Dar îl pătrundea
A lor frumuseţe, pe toţi vioşase,
El însă-i mâhnit,
Şi a lor grai dulce lui îi căşunează,
Dureri îndoit.
Deci ele ca raza, ce le pria umbra,
Frumos înflorea...
În mănăstiri sânte, neştiind ce-i scârba,
Liniştit trăia.

Iar el, pângăritul!... el se oţărăşte,
La fiice gândind,
Văzând nu departe că lor se găteşte
Tartarul flămând,
Blastămă şi strigă: “O, cumplită faptă!
O, copii iubiţi!
De-o soartă amară, de chin ce v-aşteaptă,
Cum să vă feriţi?
În zadar frumseţea şi neprihănirea
De sus vi s-au dat,
Eu v-am închis raiul făr-a voastră ştire,
Şi v-am deschis iad!...

Inimile voastre este vremea, poate,
Să simtă iubit,
Şi cerul mulţi tineri, şi cu bune fapte,
Poate v-au menit,
Pe care văzându-i, amatelor fiice,
Îi veţi îndrăgi,
Şi a voastre inimi de un amor dulce
Se va amăgi...
Atunci vouă lumea va părea plăcută...
Câmpul mai frumos,
Lunca mai răcoare şi că păsări cântă
Mai melodios.

Dar aceste zile atât de dorite
Nu vor mai veni,
Făclii nu vor arde la a voastre nunte,
Ce când veţi muri!
În sânta biserică nu cu mirii voştri
Voi veţi dănţui,
Ce cu munci cumplite, crunţi vrăjmaşii voştri
Ne vor schingiui,
De-a iadului demoni vom avea noi parte
Şi de etern plâns;
Şi eu, păcătosul, fiici nevinovate,
În iad v-am împins!"

Apoi către ceruri ochii îşi ţinteşte
Şi cu suflet trist
Zice: "Însuşi Domnul aşa ne grăieşte:
Iert pe cel căit!
Şi drept către mine ruga pocăinţii
Se va înălţa!"

Deci el, tânguitul, lăcaşul duinţei
        Face casa sa,
Ca tot sărăimanul, văduvă, străinul,
        Să fie primit;
Pentru flămânzi, bolnavi pâinea lui şi vinul
        Nu este poprit.

Şi ziua, şi noaptea la porţi păzitorii
        Pândesc neclintit,
De cheamă la masă pe toţi trecătorii,
        Carii sunt lipsiţi;
Şi iată, din lume săraci se adună,
        De el auzind,
Că împarte milă cu deschisă mână,
        Pe toţi priimind;
Bolnavii, flămânzii găsesc la el hrană,
        Şi trai mângâios,
El împarte însă această pomană,
        Gândind la Hristos.

Şi-n a lui sânt nume mănăstiri, biserici
        Frumoase zidi,
Aducând în ele călugări cucernici,
        De sălăşlui.
Şi-ntr-acele sânte lăcaşuri frumoase,
        La fraţii smeriţi,
Săracii, nemernici, acei ce n-au casă,
        Umblând rătăciţi,
Au gazdă şi pâine, neştiind de unde
        Ceste le primesc;
Deci ei toţi cu lacrimi şi inimi înfrânte
        Pe Domnul măresc.

Păgânul şi pictori iscusiţi aduce,
Din târg depărtat,
Care zugrăveşte răstignit pe cruce
Pe Cel Preaînalt.
Sub acea icoană se închipuiră,
El cu-a sale fiici,
Şi că Ziditorul de ei se îndură
Şi de a lor rugi;
La acea icoană, fără a se stinge,
Candele ardea,
Şi-n sânta cunună celui de pe cruce
Brilanturi lucea...

Deci şi când a nopţii vălul se zbârceşte,
De pe cer pierind,
Iar lumina zilei încet se iveşte,
Zorile roşind,
Şi când iarăşi sara firea dormitează,
Vuietul stâmpea,
Şi-n biserică candeli abia luminează,
Cătinel clipea,
Păgânul — căitul, stând sub sânta cruce,
Plângea cu suspin,
Şi rugând pe Domnul: “Amar mie, zice,
Cum să scap de chin?”

Degrab’, degrab’, însă, ca râul ce curge,
Din munţi în văi mari,
Timpul nestând trece, şi cursul lui duce,
Zile, luni şi ani.
Anul unsprezece începu să treacă,
Ca umbra pieri;

Iată, cel din urmă către sfârşit pleacă,
        În grab' nu va fi!
Deci glas oarecare Păgânul aude
        Că strigă cumplit:
"Toate se sfârşiră! Să scapi nu ai unde,
        Ora au sosit!"

Şi iată, deodată cel rău... îl trânteşte
        În boală amar,
Încât doctori, leacuri lui nu-i foloseşte,
        Tot îi în zadar.
Lui i se năzare gata să-l înghită,
        Grozavul mormânt...
Şi o nălucire neagră şi mâhnită,
        La căpătâi stând;
Deci el din biserică se teme să iasă,
        Acolo zăcea,
Şi lângă icoană, tremurând de groază,
        Amarnic plângea.

Vai! iată şi ziua cea de-apoi soseşte,
        Cerul rumenind,
Şi printre dumbrava, ce munţii umbreşte,
        Raze revărsând.
Toate sunt în pace, vesele şi line,
        Toate se zâmbesc;
Apele ca stecla, limpezi şi senine,
        Abia se clătesc;
Iar zefirul mişcă frunzele uşoare,
        Câmpul s-au trezit,
Din flori fluturaşii sug cu poftă mare
        Nectar miresmit.

Păcătosul însă întâmpină zare,
Cu suspin şi plâns,
Zicând: “Prea degrabă, noapte trecătoare,
De pe cer te-ai stins!
Veniţi, fiici iubite, lângă tatăl vostru,
Să-l încunjuraţi,
Pe judecătorul, Ziditorul nostru,
Veniţi de-l rugaţi!
Amar! va fi nouă noaptea viitoare,
Căci toţi vom pieri...
Îndure-se, Doamne, mila ta cea mare,
Nu ne părăsi!”

Deci vin lângă tatăl fiicele lui toate,
Unde el zăcea,
A căruia oase, sub piele uscate,
Negre se vedea;
Barba încâlcită, părul lui măciucă,
Ochii încruntaţi,
Cu clăbuci la gură, strigând: “Oh, ce muncă!
Piei! nu mă lăsaţi!...”
Fecioarele, triste, către cer ridică
Ochii lor duioşi,
Toate cântând imnuri, se ruga cu frică,
Maicei lui Cristos.

Aşa heruvimii ce Domnul iubeşte
Se roagă smerit,
Să ierte pe omul ce se pocăieşte
La al său sfârşit...
Şi apoi, cu ochii plini de îndurare,
Zboară, aducând

Milă şi iertare celui care moare,
Pe Domnul chemând.
Deci stând lângă dânsul, când el se sfârşeşte,
Aceşti soli cereşti,
Cel căit aude că glas îi şopteşte:
“Mergi!... tu iertat eşti...”

Întocmai aceste fecioare curate,
Pentru tatăl lor,
Se ruga să ierte ale lui păcate
Tatăl tuturor;
Iar sfârşitul Păgânul zăreşte,
Că nu-i depărtat;
Deci cu umilinţă mintea îşi ţinteşte
La Cel Preaînalt,
Şi plângând priveşte lumina curată
Zilei de apoi...
Dar lui, osânditul, îi plesnesc deodată
Ochii amândoi!

Atunci el strigară: “Ziua se sfârşiră!”
Fiicele răspund:
“Zorile frumoase abia se iviră,
Într-acest minunt;
Ori nu auzi, taică, cântând ciocârlia,
Lângă a lui soţ?”

PĂGÂNUL

Oh! aud, mâini însă... amar! şi vai mie!
Vom zăce toţi morţi,
Căci pentru noi... astăzi soarele sfinţeşte
Cel mai de apoi;

Iar de vedeţi astăzi că câmpu-nfloreşte,
        Mâini nu vom fi noi!...

Şi eu, pângăritul, fără de-ndurare,
        Pe voi v-am răpus!...
Şi nici am speranţă de acum scăpare
        Să avem de sus;
Nu ascultaţi, însă, cele ce grăieşte
        Un om păcătos,
Ci strigaţi cu toate: “Doamne, miluieşte
        Pe cel păcătos!”
Deci fetele, triste, nici că pricepură,
        El ce au grăit,
Şi zic: “Miluieşte-l — toate cu o gură —
        Pe omul greşit...”

PĂGÂNUL

O! fiice iubite! mie noapte-mi pare!

FIICELE

        Abia este prânz;
Păstorii la şipot, de căldură mare,
        Turmele şi-au strâns.
Soarele aprinde, câmpul pârpăleşte
        Cu raze-nfocate.

PĂGÂNUL

Mie mi se pare c-afară vuieşte
        Bocet întristat.

FIICELE

Abia abureşte vântişor răcoare,
Dinspre munţi suflând,
Abia se aude o privighetoare,
În luncă cântând!

PĂGÂNUL

O, fiice iubite! ziua luminoasă
De pe cer s-au stins!

FIICELE

Soarele apune, şi o ceaţă groasă
Pe cer s-au întins,
Şi în înfocatul aer străluceşte
O stea când şi când,
Şi pe munţi, pe dealuri abia se zăreşte,
Codrul înnegrind!

PĂGÂNUL

O, sară steloasă! o, strălucit soare!
Ah, mai stai puţin!
Măcar că eu, orbul, să văd nu-s în stare
Al vostru senin.
O, fiice iubite, simt că noaptea este!

FIICELE

Luna s-au ivit.
Şi pe văi şi ape noaptea dezveleşte
Negrul său veşmânt;
Către sat aleargă cu înviosare

Plugarii trudiţi;
Iar clopotul cheamă către privighere
Pe cei pocăiţi.
Călugării cântă cu smerite glasuri
În sântul lăcaş...

PĂGÂNUL

Cu ei şi eu, Doamne, într-aceste ceasuri,
Sunt! să nu mă laşi!...
O, fiice iubite! simt că se iveşte
Pe cer nouri groşi.
Şi viforul umflă râul şi porneşte
Colbul spulberos.

FIICELE

Nu vedem nimică, ruga se sfârşiră,
Dar tot ard făclii.
Luna asfinţeşte, fraţii adormiră,
Toţi pe la chilii.
Numai în biserică lumini luminează,
Iar în sat s-au stins;
Pe câmpii şi codri roua se revarsă,
Şi somn le-au cuprins!

Deci dormita toate, păn' şi firea mută...
Însă semăna
Că minune mare într-acea menuntă
Se va întâmpla!
Şi iată suflară... vântişor răcoare,
Dinspre răsărit,
Încât abia numai frunzele uşoare,

Sunând s-au clătit...
Şi glas oarecare din cer se lăsară,
Miros aducând,
Parcă serafimii în arfe sunară,
Şi imnuri cântând...

Iată şi biserica încet se deschide,
Şi s-au arătat
Un strălucit înger fecioarelor blânde,
Cu chip minunat.
A lui cătătură dulce, mângâioasă,
Chipul alina,
Iar pe-a lui veşminte şi faţă frumoasă,
Raze lumina;
El stând sus în aer, cu a sa sosire,
La toţi au vestit,
Că şi păcătosul află mântuire
De s-au pocăit.

Însă pe fecioare frică le cuprinse,
Cruce îşi făcea!...
Iar frumosul oaspe... lângă patul unde
Păgânul zăcea
Vine şi atinge cu a mantiei poală
Fecioarele blând,
Şi ele îndată cad în aromeală,
Şi adorm curând.
Apoi cu mustrare ochii îşi întoarce
Către păcătos.
(Şi groaza pătrunde bolnavul ce zace,
Tocmai pân' la os.)
Care îl întreabă: "Cine eşti tu, sânte,

Căci greu m-ai pătruns!”...
Strălucitul oaspe la a lui cuvinte,
Nimic n-au răspuns.

PĂGÂNUL

Oh! te îmblânzeşte şi, te rog, îmi spune,
De pot să scap eu!
Căci soseşte ora, şi vicleanul vine,
La sufletul meu!

ÎNGERUL

Tu sânta icoană cu rugi ai cinstit-o...
Şi umilit plâns,
Faţa ei spre tine ai închipuit-o...
Deci ea m-au trimis.

PĂGÂNUL

Ah, îngere blânde, şi să scap eu oare?

ÎNGERUL

Dacă-n Domnul crezi.

PĂGÂNUL

Îndure-se Domnul şi pentru fecioare...

ÎNGERUL

Să crezi, să sperezi.

Atunci el, crucindu-şi mâinile negrite
Pe pieptul uscat,

Tăcu... vărsând lacrimi şi rugând fierbinte
        Pe Cel Preaînalt;
I se zbătea sânul de suspinuri dese,
        Trupul tremura,
Şi din ochii jalnici, făr' să înceteze,
        Lacrimi râura.
Şi iată începe furtună cu vuiet,
        Dinspre asfinţit,
Fulgerul despică nourul cu tunet,
        Groaznic au trăsnit;
Şi tocmai deasupra bisericii sânte,
        Viforul au stat,
Apoi o tăcere ca şi înainte,
        De sus s-au lăsat.
Ora miezii nopţii nu era departe...
        Iar îngerul sânt
Pe tată şi fiice, ce erau culcate,
        Mantia zvârlind,

Strălucindu-i ochii, îşi întoarce faţa
        Spre cerul înalt...
Atunci iarăşi clocot, ce străbătea ceaţa,
        S-au mai repetat,
Şi în întuneric urlete cu vuiet
        Grozav răspunzând,
Şi bolta bisericii de straşnicul tunet
        În două crăpând,
Iar cumplitul vifor nouri grămădeşte...
        Deci au scăpărat,
Şi iată Satana din iad izbucneşte
        Cu foc îmbrăcat.

În părul lui şerpii se-ncolotocează,
        Şuieră spumând,
În ochii lui pizma vrăjmaşă săltează,
        În mâini aducând
Un lanţ de văpaie, cu gând ca să lege
        Pe omul greşit...
Dar văzând pe înger, el nu poate merge,
        Stă încremenit;
I s-au stins îndată mândra îngâmfare;
        Deci au întrebat:
"Puternice duşman, într-aceste oare
        Cine te-au chemat?"

ÎNGERUL

Au ajuns la Domnul a lor rugăciune!

SATANA

        Dar ei sunt ai mei.

ÎNGERUL

Drept judecătorul m-au trimis pe mine,
        Să stau lângă ei.

SATANA

Păgânul amarnic... pe fiici lepădară,
        Mie mi le-au dat!

ÎNGERUL

Puterea căinţei le răscumpărară,
        Şi ea le-au scăpat;
Deci vor fi cu drepţii!

SATANA

Iar lui eu sunt domnul,
El zapis mi-au dat.

ÎNGERUL

Aşteaptă, viclene, nu osândi omul,
Căci nu-i judecat.

Şi atunci alt tunet mereu se-ntărtară,
Dinspre răsărit,
Şi şioi de fulger noaptea despicară,
Pân' la asfinţit.
Pe cer o văpaie de foc se lăţiră,
Firea tremură
Şi osia lumii de groază trăsniră,
Morţii suspină...
Satana simţeşte păşind Ziditorul,
Şi-n iad s-au ascuns...
Iar de peste nouri drept judecătorul,
Tunând au răspuns:

"Voi judeca omul care, fiind tată,
Să vândă-ndrăzni
Neprihănit sânge, pentru care faptă
Acum va muri!"
O, cuvânt puternic! Păgânul îndată
Pe loc au murit,
S-au stins ca o pară; ca când niciodată
N-au fost, n-au trăit,
Faţa lui grozavă se posomorâră,
Trupul ţepeni,
Ticălosul suflet din arsa lui gură
Ca fumul pieri!

Iadul primeşte leşul ce pământul
        Zvârlea oţărât.
(Pe el numai însă... gheena sorbindu-l,
        Nu s-au mulţumit.)
Iar pentru fecioare Domnul hotărăşte
        Somn nemuritor...
Şi sânta sa voie aşa se vesteşte,
        Cu glas tunător:
"Vor dormi în pace şi făr' de ispită,
        De trai pământesc,
A lor feciorie îi făgăduită,
        Mirelui ceresc.

Vor dormi în pace, secolele lumii
        Trecând ca o zi,
Nu le va atinge mâna putregimei,
        Şi se vor trezi!
Cu frumuseţe nouă ca de primăvară,
        Spre trai nesfârşit,
Când voi veni însumi de a doua oară.
        Precum v-am grăit...
Şi atunci greşitul de eterna muncă
        Va fi apărat,
Căci a lui păcate feciorească rugă
        Le-au răscumpărat."

Partea III

Iată de zi zare pe cer se iveşte,
        Noaptea au pierit;
Vestitorul zilei, cucoşul, trezeşte
        Satul adormit,
Şi văd toţi pe fiice de somn greu cuprinse,

Păgânul zăcând,
Cu faţa grozavă, genile deschise,
Cu ochii cătând,
Şi cu încleştare mâinile lui strânse
Pe răcitul sân,
Iar din a lui buze se părea că iese
Vaiet şi suspin.

Fecioarele, însă, dormeau ocrotite
De-aripi îngereşti,
Şi în somnul dulce fiind migăite,
Cu visuri cereşti;
Iar pe a lor feţe nevinovăţie
Lin se arăta
A lor răsuflare, ca şi fecioria,
Miros revărsa;
A lor buze rumeni, ca raza frumoasă,
Părea că râdea,
Ş-a lor frumuseţe era mângâioasă,
Dar foc n-aprindea...

Iată că îmbracă racla lui cu stofă,
Mormântul boltesc;
Clopotele zbiară, şi cu mare pompă
Îl şi prohodesc;
Bolnavii, săracii plâng cu întristare
După cel murit,
Alergând cu toţii să-i dea sărutarea
Cea de la sfârşit.
Deci au închis racla... ce o priimeşte
Mormânt fioros.
Iar clirosul zice: "Doamne, pomeneşte
Pe cel păcătos!"

Apoi se întoarce populul pe-acasă,
        Mâhnit şi plângând...
Şi iată că iese, cu cumplită groază,
        Un zid din pământ
De cremene neagră, care ocoleşte,
        Cu un chip nespus,
Mormântul, biserica, iar împrejur creşte
        Codru nepătruns;
În poarta de schijă stau stânci rezemate
        Şi dudău crescând,
Iar poporul fuge speriat departe,
        Urgia văzând.

Deci aceste locuri de atunci rămase
        Pustiu neumblat;
Buruianul creşte, şi scaiul se-ndeasă
        Unde au fost sat.
Glas de om aicea nici că se răspunde,
        Ce buhna ţipând;
Şi prin stânci şi codri lupul se ascunde,
        De frică urlând;
Iar printre prăpăstii puvoaiele repezi,
        Prăvălind butuci,
Curg cu clocot mare, lăsând printre lespezi
        Pleavă şi clăbuci.

Iar unde fusese sânta mănăstire
        Celor cuvioşi,
Acolo în ziduri, au sălăşluire
        Şerpii veninoşi;
Sub sântele bolte cântări nu răsună,
        Ce când bate vânt,

Pustiul vuieşte, mărăciunea sună
        Pe tristul mormânt;
Alteori o piatră de se povârnează,
        Din risipituri,
Grozavul ei buhnet eho repetează,
        C-o sută de guri.

Pe pâclosul munte abia înălbeşte,
        Crucea pe mormânt;
Iar la miezul nopţii, pe el se zăreşte,
        Pară luminând;
Tot pe acea cruce se suie şi creşte,
        Curpănul vânjos,
Şi ziua, şi noaptea pe ea străjuieşte
        Un corb fioros.
Pe aceste locuri triste, părăsite,
        Nime nu umbla,
Pân' şi păsărele făr' să se mai uite,
        Cu frică zbura.

Abia miezul nopţii începe să treacă,
        Şi corbul cârcnea...
Şopot oarecare se stârnea şi, parcă,
        Mormântul trăsnea...
Şi ieşind dintr-însul o umbră negrită,
        Lângă cruce sta!
Ochii lui, ca luna de pâclă-nvălită,
        Lânced se uita,
Aci, către ziduri, ea privea cu frică,
        Aci, spre mormânt,
Aci, către ceruri, mâinile ridică,
        Ajutor cerând.

Deci se făcea iarăşi tăcere de groază,
        Şi umbra pierea,
Iar de pe-acel munte negurile groase
        Nu se mai rărea,
Căci acolo vântul măcar s-aburească,
        Nici că cuteza,
Nici a florii miros să se dezvelească,
        Ce tot mort era,
Fecioarele numai întru bucurie
        Veghea ş-aştepta
Pe Mântuitorul... dar când? nu se ştie,
        Îl vor tâmpina.

Către ziuă, însă, când chicura toate,
        Negura căzând,
Când vrăjmaş se luptă zorile cu noaptea,
        Şi cerul mijând,
Una din fecioare se trezi de-un sunet,
        Şi singură ea,
Se pornea să-şi facă hotărâtul umblet;
        Pe zid se suia,
Se uita spre stele şi striga mâhnită:
        "Oh, când vei veni?
Zi izbăvitoare, atât de dorită,
        Ah, nu zăbovi!"

Aşa totdeauna una din fecioare,
        Săvârşi pe rând,
Terminatul umblet... şi cu nerăbdare,
        Ora aşteptând.
După care alta, viind să o schimbe,
        Îi zicea oftând :

“Du-te, surioară, nu poţi să mai umbli,
Fiind al meu rând”.
Deci ea se şi duce, pe gânduri, mâhnită,
Şi au adormit...
Ceealaltă aşteptată, pe ziduri suită,
Ceasul fericit.

Strigând întristată: “O, dorită oară,
Pân’ când să te-aştept?
Ca Mântuitorul, ce nu se-nfioară,
Să judece drept,
Să vie, să scape-a noastră feciorie,
Şi pe cel greşit,
Precum în scriptură sântul condei scrie
C-au făgăduit:
Celui ce urăşte viaţa pământească
Şi s-au pocăit,
Celui ce aşteaptă viaţă cerească
Şi stă ei gătit”.

CUPRINS

LUNTREA PE USCAT

[Traducere a uneia din **Melodiile irlandeze** de Thomas Moore — **Privind de pe ţărm**]

În zori de zi frumoasă, la ţărmul unei ape,
O luntre sprinteoară, cu pânzi subţiri şi albe,
Mândru se legăna,
Şi valurile line de soare poleite,
Chiar ca veşmânt de stofă pe lângă ea-ncreţite,
Frumos o prejura.

Senin deasupra cerul, sub ea ca steclă mare,
Ş-a florilor mireazmă, ş-a zefirilor boare
Gingaş o dezmierda,
Încât părea că toate i se supun, se pleacă,
Şi vor ca a lor graţii numaidecât să-i placă,
Iar luntrea s-alinta.

Spre sară, însă, apa de vânt cumplit gonită
Se trase de la ţărmuri, şi luntrea părăsită,
Ca un bătrân nemernic,
Pe lut uscat rămase, cu pânzele sfărmate,
Cu cârma prăpădită, cu coastele uscate,
Ca un butuc netrebnic.

Aşa ne lucesc toate în zorile vieţii,
Aşa ne pare lumea în vârsta tinereţii,
Dar precum steaua zilei se-ntunecă de noapte
Aşa a vârstei sară vine să ne deştepte,
Că toate sunt nălucă, că toate sunt menite,
Pe om să amăgească,
Spre a uita căitul, ca luntrea făr' de minte,
Ce are să păţească.

CUPRINS

ÎNCHISUL CĂTRE UN FLUTURE CE INTRASE ÎN CASTELUL SĂU

[Traducere a poeziei **Uznik k motâl'ku, vletevşemu v ego temniţu** de V. Jukovski]

Oh! de unde te-ai luat, spune, oaspe fluturaş,
Ce în aer locuieşti, oaspe din ceruri picat!
Care zefir te-au răpit? care vânt te-au aruncat

Din efirul luminos în acest negru lăcaş?
Căci sub bolta cestui zid, unde de mult sunt închis,
Rază de zi n-au pătruns, nici măcar s-au pomenit,
În acest muced lăcaş, mormânt celor vii gătit,
De vreo bucurie glas, sau vreun mângâios vis.
Numai tu, soarta mea, ştii de când aici ai sosit;
Doar la tine, fluturaş, acolo în aer sus,
Amărâtul meu suspin din castelul au ajuns!
Şi ai venit înadins să vezi un nenorocit.
Vai, tristul sufletul meu, de mult aici îngropat,
În tine văd acum lumea ce l-au urgisit,
Tu speranţă ai adus închisului osândit,
Şi-nchisoarea, sosind noaptea, mi-ai luminat.
Spune-mi dar, spune, te rog, efirului iubit prunc,
Tot aşa este frumos seninul acel ceresc?
Tot aşa pe munţi şi câmpi floricele înfloresc?
Tot miroase roza, crinul, tot limpezi pâraie curg?
Tot şuieră filomela prin lunci noaptea răsfăţat?
Şi zorile tot răsar vărsând rouă pe pământ?
Şi vara tot este cald? şi tot abureşte vânt?
Căci eu vară n-am simţit de când aici am intrat;
Nici tu vei putea găsi un fir de iarbă măcar
În acest muced lăcaş, nici vei putea auzi
Alt răsunet, sau alt rost, decât şi noapte şi zi,
Obezile clănţăind, ş-a-nchişilor plâns amar.
Zboară dar, du-te de-aici, du-te liber în câmpii,
Fugi de-acest negru noian, adânc şi întunecos,
Grăbind vara să-ţi petreci în seninul luminos,
Căci tu o vară trăieşti ş-apoi nu ai să mai fii.
Fugi, fluture fericit, du-te, pentru Dumnezeu,
Du-te de zboară prin lunci, prin grădini şi prin livezi,
Căci ghirlandele de flori sunt ale tale obezi,

Iar cerescul orizon — iubitul, castelul tău;
Fugi, oaspe vesel al meu, oaspe sprinten de aripi,
Du-te, zburdă în efir, sau zboară pe flori săltând,
Şi poate vei întâlni o maică tristă plângând,
Şi cu ea doi copilaşi rătăcindu-se pe câmpi.
Oh, să mângâi de-ai putea a lor suflet întristat!
Oh, să grăieşti de-ai putea cu dânşii, ce mă bocesc,
Să le spui că de trăiesc, numai pentru ei trăiesc;
Dar tu nu poţi să grăieşti, căci firea rost nu ţi-au dat;
Deci măcar să îngăimezi cu-a tale aripi pestriţi,
Pe dragii mei băieţi, zburând tot încetişor,
Ca când ai vrea să fii prins de mici mânuţele lor,
Şi fluturând printre flori şi pe câmpii înverziţi,
Să mi-i tot ademeneşti, cu ei să te tot alungi,
Şi spre-acest castel să zbori unde eu mă osândesc,
Şi poate şi maica lor, la care mor când gândesc,
Luându-se după ei, cu toţi să vie atunci.
Ei scăparea mea pot fi ca nişte îngeri de cer...
Căci cu ruga cei sărmani şi pe Domnul îmblânzesc;
Şi plânsul lor sfarmă uşi, obezile risipesc...
Inima să moaie pot a crudului temnicer.
Şi să mă scape de-aici, ah! lumina să mai văz,
Să văd soarele frumos, să-mi văd ţara ce doresc,
Să văd munţii, să văd câmpii şi lăcaşul strămoşesc,
Şi pe nevastă, copii la piept să îmbrăţişez;
Dar vai, ce am făcut eu! Din obezi am scuturat,
Şi de-a lor sunet grozav, gingaşul meu fluturaş
Speriat au pribegit din acest negru lăcaş,
Strigăi: oh! aşteaptă, stă! dar el la cer au zburat!

CUPRINS

HĂULITUL ÎNCHISULUI

[Traducere-prelucrare a poeziei **Uznik** de M. Lermontov]

Oh! deschideţi-mi prinsoarea,
Ca să văd seninul soare,
Ş-al soţiei boi frumos,
Şi calul meu cel comos.

Atunci pe amata soaţă
Am s-o strâng la piept în braţe,
Ş-apoi să m-arunc pe cal,
Şi să zbor pe văi şi deal.

Dar vai! uşa la-nchisoare
Îi cu zăvor gros şi tare,
Şi nevasta lăcrimează,
Nesperând să mă mai vază.

Ş-al meu slobod cal nechează,
Zburdă pe câmp, se-ncordează,
Iar eu plâng neâncetat,
Căci de viu sunt îngropat.

OMUL ŞI CERUL

Iată se urcă luna în carul de lumină,
Pe albăstrie boltă a cerului senin,
Razele ei sunt blânde, lumina ei îi lină,
Ea mângâie ş-alină al omului suspin.

Şi-i zice: “O, fiinţă mizeră, pieritoare,
Ce eşti o jucărie lumeştilor furtuni,

Nu mai gândi zadarnic la cele viitoare,
Nici la cele trecute, căci sunt deşertăciuni.

A ta viaţă scurtă, lumea te-amăgeşte,
Şi tu treci ca o floare, a primăverii fiică,
Ş-a mea lumină astăzi pe frunte de-ţi sclipeşte,
Iar mâine pe mormântu-ţi lânced şi galeş pică.

Numai pe etern cerul stelele lin săltează,
Surâd ca ochii veseli şi etern luminează.

Vezi balul cest faimos ce ca un vis trecură,
Căci jucăuşii sprinteni au obosit, s-au dus,
Muzica, râsuri, vorbe încet-încet tăcură,
Luminile prin lustre pe rând s-au stins.

Şi vezi cum se lăţeşte tăcerea, trist, adâncă,
În sala întru care nu-ncăpea săltători;
Ea au rămas deşartă, şi numai se văd încă,
Căzute de la dame, pe jos, câteva flori.

Aşa repede timpul şi făr' de îndurare,
Trece şi vă răpeşte tot ceea ce iubiţi,
Şi nu vrea să vă lase o umbră oarecare,
De fericirea voastră în lume cât trăiţi.

Numai pe etern cerul stelele tot săltează,
Surâd ca ochii veseli şi etern luminează.

Oh! vezi pe bieţii oameni cum cer cu ne-ncetare,
Cum doresc să trăiască un secol de-ar putea,
Cum cer noroc, avere, pompe şi desfătare,
Cum cer acelea toate ce trec fără să stea!

Oh! vezi pe amorezul cum cere să-l iubească
A sa amorezată statornic, neschimbat,
Vedeţi pe părinţi, maice cum doresc să trăiască
În toată fericirea a lor fii ne-ncetat!

Vedeţi eroi, filosofi, poeţi, artişti mulţime,
De ce furtuni şi chinuri etern se bântuiesc,
Cum doresc nemurirea faimosului lor nume,
Când ne-nvăţaţii barbari cu pizmă îi hulesc.

Numai pe cer nu-i pizmă; acolo toate-s line,
Şi el nu se pătează de nouri şi furtune.

Iată şi ţinterimul, oraşul celor morţi,
Unde speranţă, frumseţe şi tot ce naşte firea
Sunt vălătuc împinse în largile lui porţi
De moartea ne-ndurată, făr' de milostivire.

Deci un mormânt deschide şi-ntr-însul scormoleşte,
Ş-atunci, de poţi, ghiceşte al cui fu cel mormânt,
Dar nu ghiceşti nimică, apoi te dumereşte,
Că tot ce dorim, cerem pământ şi ţărnă sunt.

Vezi monumentul cela al unui om faimos,
Pe-a sa frunte măreaţă era scrisă mândrie,
Ş-acum într-însa roade vierme nesăţios,
Căci lut au fost acela ce trăia în trufie.

Iar cerul etern este, numai pe el îi pace;
Şi luna printre stele se urcă lin şi tace.

Dar iată că şi luna sfârşeşte a sa cale,
Dar ea surâde încă, când se revarsă zori,

Şi tot încă se uită către pământ cu jale,
Ca când zice adio bieţilor muritori.

Misterioasa lampă a unei alte sfere!
De ce nu pot eu, oare, eu, slabul muritor,
Să zbor pe-a tale raze de la pământ spre stele,
Unde-i viaţa noastră un vis netrecător?...

Oh, ia-mă şi mă soarbe în ale tale raze,
Să lunec ca o umbră peste înalţii munţi,
Pân-unde clipesc stele ca ochii ce veghează,
Pân-unde zboară îngeri cu aripi şi ochi mulţi...

Dar tu nu asculţi, lună, sumeaţ-a mea dorinţă,
Îţi strângi a tale raze de peste munţi şi măguri,
Şi-n zori tu fugi palidă, cu mare sârguinţă,
Smerită ca mireasa, şi te împlânţi în neguri.

Atunci stele, luceferi se sting delaolaltă,
Şi cerul ca cristalul rămâne făr' de pată,
Căci tot ce naşte firea sau ticălosul om,
Ca roua piere de soare, ca visul după somn...

CUPRINS

OMUL ŞI PĂMÂNTUL

Într-o zi de vară eu trist mă aflam foarte,
Trupeşte, sufleteşte de suferiri şi chinuri;
Şi am ieşit din casă, m-am dus făr-a şti unde,
În codrii singuratici cătându-mi liniştirea;
Acolo cu mirare priveam frumseţa lumii...

Pe cer, unde şi unde, plutea ca de puf nouri,
Şi repede ca umbra trecând pierea în aer,

Şi se limpezea cerul ca de cristal oglindă,
Iar strălucitul soare, înconjurat de raze,
Ca tron dumnezeirei sta pe cerească boltă,
Ca ochiul ce nu doarme celui ce zidi lumea,
Priveghind peste fire, şi revărsând belşugul.

În codru filomela serba ziua frumoasă
Cu foarte dulci melodii, iar păstorescul fluier
Răsuna cu-ntristare, când şi când, de departe.
Uimit de aşa scenă a firii liniştite,
Am căzut pe genunchii-mi pe pajişte-nflorită
Unei poieni rotunde, de arbori pregiurată,
Şi acolo, pe gânduri, uitându-mă pe sine,
Uitam şi pe-ai mei casnici, ca când pierdusem mintea.

Şi iată că un şopot, ce din pământ ieşiră,
Mi-au încântat auzul, ca şi glasul iubirii,
M-au răzbătut în suflet şi chiar ca o făclie
Mi-au luminat şi calea vieţii fericite,
Zicând cu mângâiere acel glas de minune:

“Copilul meu! fiul meu! vrei să ai cunoştinţă
Cu mine, a ta rudă acea mai de aproape?
Căci te-am purtat în sânu-mi pe când nu te născuseşi,
Şi mie prea mi-i milă de a ta mâhniciune.

Deci trup din trupul meu fiind, tu ai dreptate,
Să ştii cu de-amănuntul şi de a mea fiinţă;
Căci voi numai la lume priviţi cu îngâmfare,
Ca când ar fi eternă a voastră moştenire,

Iar la pământul negru, ce-l călcaţi în picioare,
Priviţi cu defăimare, ca la o mârşăvie;

Eu ţi-oi spune misterul, ca el să-ţi fie armă,
Ţie şi altor oameni ce moartea înfioară,
Când n-aveţi fapte bune,
Ascultă dar, amice:

“Acum sunt multe secoli, dar să le număr nu pot,
Când Atotziditorul m-au plăsmuit din haos
Şi a sa sacră voie mi-au pus îndatorire,
Ca eu să fiu dospeala a totul ce viază,
Şi-n mine să se-ntoarcă spre a renaşte iarăşi.

Deci eu printre planete rotindu-mă cu vâlfă,
Şi răspândind din sine-mi o vlagă crescătoare,
Mi-am învelit tot trupul cu vlăstări şi verdeaţă,
Şi tot ce este astăzi cu suflet şi viaţă,
Şi ca duioasă maică îmi hrănesc toţi copiii;

Dar nemulţumitorii nu pot să înţeleagă
Pe a lor născătoare şi oameni făr’ de cuget,
Mă spurcă, mă încruntă cu-a fraţilor lor sânge,
Şi apoi mor ca tigrii, cugetul nemustrându-i,
Şi mistuiesc în mine afurisite oase”...
. . . .
Aici glasul cest dulce, ce îmi şoptea pământul
Şi-mi încânta simţirea, se curmă de suspinuri...
Dar mai apoi îmi zice: “Spune bieţilor oameni
Să-şi podobească viaţa cu fapte onorate,
Spune să se iubească frăţeşte între dânşii,
Căci pe cel de aproape cine iubeşte-n lume
Porunca împlineşte acea dumnezeiască,
Iar eu ale lui zile le voi umple de bine,
Dându-i belşug, avere din sânurile mele;
Şi a lui rămăşiţă cu drag o voi ascunde
În sine-mi ca o maică mormântul podobindu-i

Cu flori mirositoare; şi etern a lor suflet
Ca pruncul neculpabil va locui în ceruri.
Dar celor făr' de lege, ce nu vor să m-asculte,
Le voi vesti sfârşitul cu groaznice furtune.
. . . .
Deci tu la nevoi grele pe pieptul meu te culcă,
Căci nu găseşti în lume alt pat mai de odihnă;
Eu să-ndulcesc pot numai amarul vieţii voastre,
Eu sunt sticla de balsam pentru sufleteşti rane,
În mine de somn dulce veţi adormi ca pruncii,
În mine se alină omul cu fapte bune."

Aceste sfaturi blânde maicei noastre pământul
Le-am spus la ai mei casnici, şi ei cu umilinţă
Ascultând, le crezură...
Iar oameni făr' de cuget zicea cu sumeţie,
Că lumea răsfăţată pentru om se făcură,
Nu pentru pământ omul. Deci el orice pofteşte,
Poate să întreprindă pentru-a sa fericire,
Iar ce zice pământul sunt fabule şi bârfele.

Aşa răspunde omul acel fără de lege,
Căci el n-au văzut încă cât de lin moare dreptul
Şi cât de grozav moare acel cu fapte rele.

CUPRINS

BĂTRÂNEŢILE

[Tălmăcire liberă a poeziei **I skucino i grustno**
de M. Lermontov]

Tinereţe ce-ai trecut,
De ce nu pot să te uit?
Căci dorul tău este chin,
Ca după miere venin.

Tânjesc şi sunt mâhnit, nu am cui să dau mâna,
La a mea bătrâneţe, când sufletul tânjeşte;
El în zadar doreşte, doreşte totdeauna,
Iar vârsta tinereţii trece, se vestejeşte.

De am iubit vremelnic... păcat de a mea muncă,
Etern iar nu se poate,
Şi de privesc la sine-mi, ce-au fost, au fost nălucă,
Necazuri, bucurie ca umbra trecu toate.

Iar sentimente ce sunt, cu-a lor dulci suferire?
Şi ce este viaţa? Când judec cu răceală
Şi mă uit împrejuru-mi, văd numai amăgire
Sau o glumă de şagă, ce pe toţi ne înşeală.

CUPRINS

PENTRU SĂRACI

[Traducere a poeziei **Pour les pauvres** de V. Hugo]

Cine dă săracului pe Domnul împrumută.
Evanghelistul

Precum soarele, picând pe marea îngheţată, ar topi-o, întocmai picătura milosteniei, căzând pe grămada păcatelor, le risipeşte.
Sf. Ioan Gură-de-Aur

Când iarna petreceţi bine voi, avuţilor slăviţi,
Când daţi baluri strălucite, mii de lumini aprinzând,
Când în a voastre palaturi cu îngâmfare priviţi,
Cristaluri, oglinzi, faiansuri, raze de foc slobozind,

Policandrele şi lampe ca cometţii arzători,
Şi pe-a salelor parcheturi sprintenii dănţuitori,

Când un sunet ca de aur vă vesteşte mângâios
A oarelor răsunare ce trec făr' să le simţiţi,
Ah! gândiţi măcar o dată la săracul stremţuros,
Ce poate la poarta voastră, cu ochii plânşi şi oviliţi,
Au stătut ca să privească al vostru strălucit trai
Prin largile voastre geamuri, ca la suflete în rai.

Gândiţi că săracul şede acolo pe-ngheţaţi grunţi,
Şi muierea lui, copiii îl aşteaptă tremurând,
Să le-aducă lemne, pâine, şi dacă vreţi să mai ştiţi,
Acel sărac poate are o maică de mult zăcând,
Gândiţi că săracul zice: "Mult are un singur om,
Copiii lor sătui, veseli, îi se zâmbesc şi în somn.

Palatul lui străluceşte, iar în bordeieşul meu
Nu ţiu minte vreodată lumină să fi aprins,
Unde întru întuneric şi aerul cel mai rău,
Aud oftatul femeii, a golilor copii plânşi,
Şi al bietei mume gemăt cerându-mi cu glas duios
Să o îngrop, ca să scape de al său trai ticălos".

Dumnezeu aruncă soarte pentru oameni pe pământ,
Unii încujbaţi sub sarcini de nevoi amar trăiesc,
Alţii cu averi mulţime, şi trăiesc tot adunând,
Şi trăiesc în îmbuibare, iar la săraci nu gândesc,
Ca când legea firii zice: cei avuţi fiţi fericiţi,
Iar voi, săracilor, plângeţi şi pe avuţi pizmuiţi!

Această ciudă şi pizmă ne-npăcată la săraci
Cloceşte în a lor inimi, dar cer milă umilit…

O, avutule vremelnic, milostenie să faci,
Ca la deznădăjduire săracul nenorocit
Sufletul să nu-şi răpuie, făcându-se prădător,
Iar tu să-ţi pierzi avuţia făr-a fi miluitor.

Mizericordiei sânte şi săracii sunt plecaţi,
Ea-i mumă unde norocul îi ca o maştihă rea,
Ea ridică, sprijineşte pe cei în ţărnă călcaţi;
Ea pe săraci cu-al său lapte de-a pururea satură,
Ea-i îndurată, ca Domnul, tot pe calea lui au mers,
Căci zice: “Mâncaţi-mi trupul, beţi sângele meu ce vărs”.

Deci îndurarea să fie avuţilor norociţi,
Care de pe voi să smulgă cu-al său blând şi darnic braţ,
Mărgăritar, pietre scumpe cu care vă-mpodobiţi,
Haine nepreţuite în care vă îngâmfaţi,
Spre a sătura cu ele mii de mii de ticăloşi,
Şi cu Domnul să vă-mpace dacă sunteţi păcătoşi.

Avuţilor, daţi pomană, că ea este lucru sânt,
Întocmai ca liturgia, şi vai de cel ce-au văzut
Făr’ de milă pe sărmanul zbuciumat iarna de vânt,
Pe bătrânul slab şi bolnav lângă scara sa căzut,
Cătând fărmături de pâine şi lingându-le de jos...
Dinspre avutul acesta Domnul faţa şi-au întors.

Deci daţi Domnului pomană, că vă va da înmiit,
Vă va da frumoase fiice, vă va da înţelepţi fii,
Vă va îmbelşuga câmpul, vă va da pomăt rodit,
Vă va îndulci şi poama roditelor voastre vii,
Iar noaptea în somnul vostru îngerii vă vor păzi,
Şi cu dânşii veţi petrece în vis pân’ vă veţi trezi.

Daţi pomană, că pământul în grab' vă va înghiţi,
Şi averea adunată cu necaz şi cu sudori
Pe dată ce-nchideţi ochii de voi se va despărţi...
Iar pomana veţi afla-o în a cerului comori.
Daţi, ca să zică săracii: "Lui este milă de noi"
Şi să vă privească balul neavând pizmă pe voi.

Oh! daţi, căci şi Domnul însuşi pentru noi s-au
răstignit,
Să daţi! ca şi de răi oameni voi să nu fiţi clevetiţi,
Să daţi! ca şi traiul vostru să vă fie mai ticnit,
Să daţi! ca ora din urmă să vă afle liniştiţi,
Căci pentru cel cu păcate a ticăloşilor rugă
În cer puternică este ca acea mai sacră pârgă.

CUPRINS

OMUL ONEST

Eu nu cer noroc, mărire, de care stă îngâmfat
Cel ce trăieşte în bine de când ochii au deschis;
Căci eu, ca frunza uscată de vântul soartei purtat,
Mă duc, zbor făr-încetare oriîncotro sunt împins,

Dar cer amic de credinţă, să-mi priască, să-l iubesc,
Şi nu pot găsi un suflet să-nţeleagă pe al meu,
Şi în loc de mângâiere, între oameni ce găsesc?
Duşmani ce făr' să mă ştie se bucură când plâng eu.

Aşadar, eu de la oameni nu am ce mai aştepta...
Căci omul onest îi mândru, nu ştie a se pleca,
Aud că-n pustiii codri omul bun se linişteşte...
Dar eu zic că-n mormânt numai acel bun se odihneşte.

CUPRINS

STEJARUL SINGURATIC

Pe un şes neted, ce dezveleşte
Pajişte vie cu mii de flori,
Pe care creşte şi înverzeşte
Un stejar mândru mai pân' la nori,

Dar el e singur, tovarăş n-are
Nenorocosul ca vai de el!!!
Chiar ca recrutul, ce cu-ntristare,
Păzind la strajă, stă singurel.

Când vara soare tot câmpul arde,
Supt ştejar umbră, pajişte, flori,
Dar supt el n-are cine să cate
Repaos, ticnă, zefiri, răcori.

De năpădeşte vifor vreodată
Pe călătorul cel rătăcit,
El tot aiurea adăpost cată,
Nu supt stejarul cest părăsit.

Doar din tâmplare vro turturică
De şoim gonită au năzuit
Şi-n a lui frunze scapă de frică,
Dar trecând frica l-au părăsit.

Stejarul falnic un soţ doreşte
Fie şi frasin* ce orice vânt

* Ştiu toţi zicătoarea din Moldova pentru femeile sau bărbaţii sprinţari, că adică ei umblă ca frunza frăsinelului; pentru că frunza acestui copac se mişcă, se clatină şi se întoarce de cea mai puţină boare de zefir.

Cu a lui frunze se hârjoneşte...
El însă cere soţ pe pământ.

Oh! şi copacul are rea soartă
Să crească singur, singur supt cer.
Apoi dar omul ce suflet poartă
Amar trăieşte fiind stingher.

Eu sunt acela ce strâng avere,
Ce gonesc slavă, titlu înalt,
Dar aur, slavă nu-s de plăcere,
Neavând cu cine să le împart.

Tâlnesc prieteni ce mi se jură
Că îmi vor bine şi mă iubesc,
Dar ei îmi poartă pizmă şi ură,
Văzând că Domnul vrea de sporesc.

Tâlnesc frumoase ce mi se uită
Cu ochii galeşi, plini de amor,
Dar mă înşeală, şi-ntr-o minută
Îndrăgesc iarăşi alt trecător.

Ah, nu vreau aur, nu vreau nici cinste,
În zadar toate sunt pe pământ...
Vreau soţ, tovarăş, suflet fierbinte,
Ah, drag să-mi fie pân' la mormânt.

ARDEREA IAŞULUI LA 1822

Un episod din poema d-[lui] Beldiman, sub titlul

ETERIA GRECILOR

Această închipuire se face ca cum un bătrân vier de la Miroslava, unde sunt podgorii de vii pe un deal peste râul Bahluiul, în preajma Iaşului, priveşte cu nepotul său arderea Iaşului, în vremea răscoalei grecilor în contra turcilor; dar bătrânul se află bolnav în casă, iar nepotul său şede pe prispă afară şi spune moşului său aceea ce vede.

NEPOTUL

Moşule, viforul geme, pe cer noaptea se lăţeşte,
Peste frumoasa cetate pâclă şi negreaţă pică;
Fulgerul cu-nflăcărare ca un şarpe lung clipeşte,
Scapără, vin' de te uită, zimţii zidurilor mişcă.
Vântul frunza din crengi smulge, o spulberă ca pe paie,
Vifor vântură cu groază, de cruce pe turn îndoaie,
Iaca nourii se umflă, clocotesc, se tulbură,
Moşule, trăsnet şi fulger zidurile scutură...

BĂTRÂNUL

Ce-ţi pasă de vifor ţie? de cetăţi ce-ţi este scârbă?
Las' vântul să le dărâme, el cu noi nu are treabă;
Căsuţa noastră îi mică sub a copacilor umbră,
Smerină şi pitulită, mai nu se vede din iarbă;
Vifor-trăsnetul nu sfarmă proaste cocioabele mele,
Şi cerul a sa urgie au trimis de umileşte
                    Pe acei cu fapte rele,
                    Şi pe-acel ce intireşte
                    Pe săracul hămesit.

NEPOTUL

Şi acei cruzi care sunt?

BĂTRÂNUL

Domnii şi boierii falnici şi sumeţi,
Ce mânjesc cu aur case şi pereţi,
Încât ale lor lăcaşuri strălucesc ca pe cer stele,
Însă în ele sunt strânse păcate multe şi grele.

NEPOTUL

Ah, moşule, nouri negri dinspre crivăţ năbuşesc (grecii),
Şi dinspre răsărit alţii în contra lor năvălesc (turcii),
Şi pe cer ca o văpaie arde şi se tot lăţeşte;
Iar deasupra pe cetate negură de fum mocneşte.
Şi trăsnetele clocotesc,
Şi chiar ca uliul chitesc,
Să cadă peste cetate,
Unde zici că sunt păcate.

BĂTRÂNUL

Pe Domnul, copile, roagă când fulgeră şi când tună,
Şi să nu ai nici o grijă de volbură şi furtună,
Pentru că ea este
A cerului răzbunare, ce pe cel rău pedepseşte,
Iar celui cu fapte bune “nu te teme” îi şopteşte.

NEPOTUL

Ah, moşule tăiculiţă, iaca arde, se aprind
Mănăstiri, case înalte,
Clăbuci de foc se ridică, şi limbi de foc se întind,

Mi-i frică de moarte!
Şi când fulgerele crapă noaptea grozav luminând,
Se vede fugind poporul, la câmp scăpare cătând.

BĂTRÂNUL

Cerul judecă, copile, şi răzbună cu dreptate,
Căci în a noastră cetate s-au fost strâns multe păcate.

Au trecut furtuna,
Se înseninară, şi aburul lin,
Din risipituri,
Ş-a cetăţii zguri
În aer se ridică.
Iar căsuţa pitulită
Rămaseră nesmintită,
Şi la ferestruica ei păsările cântă.

Cu aceste înfricoşate scene ale furtunii închipuiesc aicea o semăluire a răscoalei eteriştilor greci aflători în România în contra turcilor, din care cauză turcii au năbuşit în Moldo-Valahia şi, ca să stârpească pe greci, au pârjolit oraşe şi sate ale României şi au prădat poporul, întocmai şi grecii au urmat asemenea ca şi turcii, ca să răzbuneze românilor că nu i-au ajutat în contra turcilor, acei greci ce s-au oploşit şi s-au înavuţit din averile românilor şi cărora li se cuvine această epigramă:

Ospătoasă ţară,
Tu ai hrănit fiară,
Cu al tău ajuns;
Şi acele fiară,
Crunte şi amară,
Sângele ţi-au scurs.

Însă Domnul, poate,
De-a tale păcate
Prea s-au întărtat,
Şi te-au şi certat,
Dar te-au şi scăpat
De şerpii de greci,
Carii te sugea
Şi te schingiuia.

CUPRINS

ZBURĂTORUL LA ZĂBREA*

[Traducere-adaptare a baladei **Le sylphe** de V. Hugo]

Fetiţă amată, de ce şezi închisă
În aceste ziduri cu porţi ferecate?
Şi de ce zăbreaua nu o ţii deschisă,
Să priveşti la lună pân' la miez de noapte?

Fetiţă, deschide-mi, căci mi-i frică tare,
Pin tuneric, noaptea, când încep să umble
Striga, tricoliciul ş-a morţilor umbre,
Cu mantii de neguri pân-în ziua mare.

Fetiţă, eu nu sunt sahastru de munte,
Ce ne spun de lume ce are să fie,
Nici tânăr de-aciea ce îşi ies din minte,
Îndrăgind cucoane ce nu vor să-i ştie.

Eu nu port nici cârjă, nici ostăşeşti straie,
Nici am plete negre, nici am barbă albă,

---

* În timpurile de demult, la români, fereastra cu gratii de fier se numea *zăbrea,* asemenea şi viziera coifurilor oşteneşti, ce acoperea faţa ca un obrăzar.

Şi a mea suflare atâta-i de slabă,
Încât nici o iarbă nu poate să-ndoaie.

Decât la prunci visul sunt mai uşor încă,
Sunt fiu primăverii, şi sunt iarna oaspe,
Când fetele sara fac clacă de furcă,
Căci atunci mă aflu pe-acolo pe-aproape.

Iar în ziuă astăzi un flăcău cu-o fată
Se dezmierda fraged şi c-o sărutare
M-au prins de-o aripă între buzişoare,
Unde mă ţinură ziulica toată...

Deci acum, vai mie! n-am culcuş de noapte,
Căci rumăna roză unde mi-i lăcaşul
S-au închis devreme; şi, dacă se poate,
În săhniş la tine ca să-mi fie masul?

Dă o bucăţică de pat lângă tine,
Şi o perinuţă fiului luminii,
Şi nici ca cum grijă să n-ai despre mine,
Căci eu fug îndată la ivirea zilei.

Fraţii mei mai ageri s-au dus după soare,
Alţii ce rămase prin flori se culcară,
Iar eu, rătăcitul, nu văd noaptea floare,
Deci mă rog, fetică, ia-mă în cămară...

Te rog mă ascultă, ca nu cumva noaptea
Să vie rusalii să mă ia cu sine,
Sau să mă răpească în pustietate
Stafie urâtă ce o văd că vine!

Văd că joacă morţii cu lină săltare,
Şi luna senină holbat îi priveşte.
Văd că tricoliciul groaznic târâieşte
De păr pe un cioclu, vrând ca să-l omoare.

O, tare mi-i frică nu cumva vro strigă
Să mă ia cu dânsa în mormântul rece,
Sau de vreun clopot de-aripi să mă lege,
Ca cu al lui vuiet să mă şi ucigă...

Deci deschide-mi uşa, iar de nu, m-oi duce
Ca să răpesc cuibul vrunii rândunele...
Deschide-mi, fetică, să-ţi dau floricele,
S-auzi de la mine vorbişoare dulce;

Să-mi vezi feţişoara câtu-i de frumoasă,
Ş-aripile mele cât sunt de uşoare,
Şi să-mi vezi guriţa ce miros revarsă,
Care covârşeşte ori pe care floare.

Mi-i frig, căci sunt gingaş, umbra mă îngheaţă,
Iar ţie nu-ţi pasă de rugile mele;
Deci deschide-mi uşa, ca să-ţi dau mărgele,
Şi tu mă-ncălzeşte în a tale braţe...

Ori ce să-ţi dau, spune, ca să-mi deschizi mie?
Fotă îngerească, sau colan de zână,
Sau să-ţi ghicesc nunta când are să-ţi fie,
Sau de-a ta ursită de-a fi rea sau bună.

Dar a mea suflare geaba abureşte
Stecla la fereastră, căci tu prepui poate
Că-s flăcău ce umblu să te-amăgesc noapte,
Iar nu zburătorul ce se tânguieşte...

Aşa zburătorul plângând se tot roagă,
Şi la săhniş uşa s-au deschis îmi pare,
Căci s-aude şopot şi vorbă de şagă.
. . . .
Deci ghiciţi, fecioara cui au deschis oare?

CUPRINS

SCĂLDĂTOAREA UNEI CUCOANE ROMÂNCE

[Adaptarea poeziei **Le bain d'une dame romaine**
de A. de Vigny]

Şi o ţigancă fecioară, eghiptenească prăsilă,
Îngenuncheată îi ţine o oglindă de cristal;
Şi altă fecioară greacă pe cap părul îi anină,
Ţesut în subţiri cosiţe ca de horbote voal;

Şi o fecioară franceză înveleşte cu sfială
Trupul ei cel ca zăpada în prosop cusut cu fir,
Şi o româncă fecioară picioarele ei le spală
Cu lapte în vas de marmur numită de greci porfir;

Apoi tinere neveste în limpede scăldătoare,
Presurând frunze de roză, varsă şi spirturi de flori,
În care intrând cucoana se scaldă cu desfătare,
Şi privind a sale graţii se zâmbeşte uneori...

Apoi din feredeu iese sprijinită de curtence,
În crevat trufaş se culcă sub şalurile subţiri;
Şi jupâneasa bătrână începe trupul să-i frece
Cu spirturi de dânsa stoarse din crini şi din trandafiri.

Iar ca razele luminei să nu-i facă supărare,
Fetele slobod perdele de un atlas argintiu,
Şi lângă ea pun în glastre bucheturi mirositoare,
Dar cucoana când adoarme la un consul au gândit...

1834

CUPRINS

TIMPUL TRECUT

[Traducere a meditaţiei a XII-a **Le lac** de Lamartine]

Împinşi făr-încetare spre liniştit liman,
În etern întuneric pierim delaolaltă,
Şi nu se poate oare pe-acest etern noian
S-aruncăm ancora vreodată?
O, lacule senine, un an nu s-au plinit,
Şi lâng-a tale ţărmuri ce dorea ea să vază,
Acum vezi că şed singur pe-acea piatră mâhnit,
Pe care ea iubea să şază.
Aşa gemeai atuncea sub stânca de pe mal,
Sfărmând a tale ape de ţărmurile oable,
Aşa arunca vântul spuma de pe-al tău val
Pe ale ei picioare albe.
Tu ştii că într-o sară pe-al tău luciu pluteam,
Iar sub cer şi pe ape era tăcere lină,
Numai a vâslei plesnet când şi când auzeam,
Lovind a ta apă senină;
Şi iată un vers dulce, mie neaşteptat,
Răsunetul deşteaptă, iar ţărmul ia aminte;
Şi valul parc-ascultă versul mie amat,
Rostind aşa cuvinte:
“O, timpule, mai stă, nu trece, şi voi, ore plăcute,
Al vostru curs popriţi,

Lăsaţi-ne să gustăm încă aceste dulci menunte,
Mai staţi, nu le răpiţi!
Treceţi în grab' pentru acei ce soarta prigoneşte,
Dorind ca să nu staţi,
Şi curmaţi cu a lor viaţă chinul ce-i osândeşte,
Iar pe noi ne uitaţi".
Dar geaba cei să steie oara, căci timpul îl pripeşte
Şi el nu poate sta,
Geaba zic nopţii să mai steie, căci zilei plăcut este
Noapte a alunga.
Deci plăcut fie-ne şi nouă să nu uităm vreodată
Ca să ne fericim...
Căci bietul om liman nu are şi timpul nu ne-aşteaptă
Trece, şi noi pierim.

Dar, timpule, se poate atât să pizmuieşti,
Menuntul când amorul doi tineri fericeşte,
Pe care mai în grabă ţi-au plăcut să-l răpeşti,
Decât pe-acel ce ne mâhneşte?
De ce n-am putut oare cursul lui să poprim?
De ce în grab' să piară şi-n secole să treacă
Menuntul acel dulce ca fericiţi să fim?
Ş-apoi el ia făr' să-l întoarcă.
O, noian al vechimei! o, timpule trecut!
Unde-s a noastre zile ce-nghiţiţi făr' de milă?
Spuneţi: de ce nu-ntoarceţi măcar acel menunt
În care omul nu suspină?
O, râule, stânci, munte şi voi, grote adânci,
Ce vremea vă păstrează secoli nenumărate,
Amintiţi fericirea nopţii atât de dulci,
De mine neuitate!
Lacule răsfăţate, etern s-o pomeneşti,
În ale tale ape limpezi, sau tulburate,

În ale tale ţărmuri ce ne-ncetat stropeşti
Cu-a tale valuri spumegate;
În zefirul ce geme pe-al tău luciu zburând,
În lunca de pe ţărmuri ce noaptea lin foşneşte,
În aurita lună ce te priveşte blând
Şi a ta faţă polieşte,
În fine, în mirosul florilor de pe ţărm,
În vântul ce îndoaie vânjoasa trestioară,
Şi tot ce-aici se mişcă şi tot ce auzim
Spuie de noi odinioară.

CUPRINS

ROAGĂ-TE PENTRU MINE

Glasul tău îi fraged, glasul tău pătrunde,
Şi îmi dă speranţă rugăciunea ta.
Eu sufăr, şi Domnul poate să te-asculte,
Deci şi pentru mine să-l rogi nu uita.

Eu ascund durerea ce mă chinuieşte,
Căci nu mi se cade a ţi-o arăta...
Dar pieptul se sfarmă, secretul zbucneşte,
Deci şi pentru mine să-l rogi nu uita.

Ţi-aş spune o vorbă şi sunt la-ngrijere,
Că faţa ta poate se va întrista;
Fii dar tu cu pace, iar eu cu durere,
Deci şi pentru mine te rog nu uita.

Două inimi însă făcând rugăciune,
Tot cu o credinţă făr-a înceta,
Pot odinioară să se împreune,
Deci şi pentru mine să-l rogi nu uita.

CUPRINS

FABULE

MASCURII ÎN VIE

Odată s-au întâmplat
Că nişte porci stricători într-o vie au intrat,
Găsind poarta făr' de pază, căci vierul se-mbătase,
Şi pe cuptor se culcase.
Via era minunată, viţa era de soi bun,
Sădită de Ştefan-vodă, după cum românii spun;
A ei struguri ca de aur, sau de granat mărgele,
Pleca mlădioşii curpeni la pământ în floricele,
Şi plini de mursă ca mierea aştepta culegătorii,
Meşteri să ştie să facă din al lor must belşugat
Vinul cel mai minunat,
Demn şi pentru trapeza lui Jupiter tunător,
Dar, cum am zis, tocmai atunci, din nenorocire,
Sosi şi a ei pieire;
Căci porcii, ce nimic nu cruţă,
Sta grohăind, între dânşii zicând: "Cum se fuduleşte
Ceastă vie roditoare şi cum de frumos rodeşte,
Şi cum strugurii pe dânsa stau bour şi se gurguţă!
Nu cumva gândeşte, oare,
Că sub a ei frunze late
Să se umbrească poate
Vreun crai sau herţog mare,

Şi să bea al ei nectar?
Dar noi să o umilim,
Să o pedepsim amar:
La dânsa să năvălim,
La pământ s-o prăvălim,
În picioare s-o sfărmăm,
Poama, frunza să-i mâncăm,
Rădăcina să-i scurmăm,
Ca să nu se mai cunoască
Că putu vrodinioară aici via să rodească".
Într-acest fel grohăiră,
Şi se şi porniră,
Şi-ntr-o oară biata vie au fost fărâmată,
Şi scurmată,
Şi de tot stricată;
Căci este la toţi ştiut,
Ce pagube au făcut
Cest soi rău de dobitoace, prin ţări unde-au petrecut...
Pân' şi la moşii răpite
De însuşi a lor stăpân, făr-a fi de el poprite.
Căci lui foarte mult îi place
Slănina pe porcii săi să fie groasă şi grasă,
Iar de poznele ce fac lui puţin îi pasă.
Deci rădăcina de vie au strigat cu duios ţipet:
"O, voi, fiară făr' de milă, barbare şi făr' de cuget,
Măcar că m-aţi sfărâmat,
Rădăcina mi-aţi scurmat
Şi roada mi-aţi îndopat,
Ba încă vă bucuraţi că m-aţi desfiinţat!
Dar să ştiţi, cumplite fiare, că şi pe voi oarecând,
Oamenii buni ucigând,
Şi foc mare aprinzând,
Din curpenii viei mele acestei părăginite,

Pe-ai mei cărbuni vă vor frige,
Şi mâncând a voastră carne, vor chiui şi vor zice:
“Să bem vin din roada viţei după seculi odrăslită,
Si-n veci să trăiască via,
Care tot învie,
Măcar porcii să o strice.”
. . . .
Două zicători ştiute a neamului românesc,
Ce le au ei din vechime, au fost şi sujetul meu,
Pentru fabula aceasta pe care v-am descris eu,
Şi pe care ca o odă viilor o hărăzesc.
Una este — cât ţiu minte — când norocul ne-ndurat
Aruncă o biată fată,
Bună, frumoasă, -nţeleaptă,
În braţele unui bărbat
Varvar sau berbant...
Atuncea românii noştri au deprindere să zică
Că poama cea bună porcii o mănâncă...
. . . .
Alteori, când vedem iarăşi că iese şi se iveşte
Din populul românesc un om mai deosebit,
A căruia fapte bune pe toţi ai săi covârşeşte,
Atuncea, cercetând noi bine, vom desluşi negreşit
Că strămoşii celui om au fost cetăţeni măreţi
Sau poporăni cinstiţi...
Şi atunci românii noştri iarăşi sunt deprinşi să zică
Că viţa-de-vie,
Cât de târziu, tot învie.
Pentru că această plantă odrăsleşte, se ridică,
Fie şi părăginită şi iarăşi aduce roadă,
Măcar focul să o ardă
Sau gliganii să o roadă.

1856

CUPRINS

LEUL ŞI ŢÂNŢARUL

[După **Lev i komar** de I. Krâlov]

Leul nu băga în samă cât de puţin pe ţânţar,
Deci s-au mâniet ţânţarul, nemaiputând suferi,
Hotărî să-i dea răzbel măcar de ar şi pieri;
Şi fiind însuşi ostaşul şi tot el şi trâmbiţar,
Bâzâieşte cât ce poate, cheamă pe duşman la luptă;
Leul face haz şi râde; ţânţarul mai rău se-ncruntă,
Şi când pe la ochi îi ţipă, când la urechi, când la spate,
Căutând loc să-l rănească şi timp mai îndemănat.
Şi apoi ne-ncetat,
Ca vulturul se repede şi înfige cât ce poate
Pliscul său în nări la leu.
Leul răsare, răcneşte, răsucind coada mereu,
Dar ţânţarul nici ca cum de leu nu se îngrozeşte,
Bea a vrăjmaşului sânge cu gust, şi se fuduleşte.
Leul scutură cu capul, şi a sa coamă clătea,
Iar ţânţarul, ca un erou, de pe nas nici se clintea,
Şi ca să-l mai necăjească în ureche i-au intrat,
Ş-acolo cântând dulce în sfârc pliscul şi-au băgat,
Încât leul
Însuşi cu a sale gheare capul său îşi drepăna,
Şi de durere groaznic răcnind,
Cu dinţii pământul scurma,
Iar fiarele de pe munţi priveau şi se bucurau...
Deci leul de-a sa ruşine fuge cât poate mai iute,
Înapoi făr' să se uite,
Ca când îl gonea potopul, trăsnetele, sau pojarul.
Dar cine atuncea numai n-avea grijă cât de mică?
Ţânţarul.
Aşa leul, zbuciumat, cu nările sângerate,

De tot au ostenit,
Pe pământ s-au trântit,
Şi eternă pace de la ţânţar au cerut,
Cu tocmelele ce ţânţarul au vrut;
Care după ce i-au supt sângele ne-ndurat,
Şi ca un alt Ahil după ce l-au biruit,
Apoi şi ca un alt Omir însuşi el şi-au preamărit
Prin codri a sa putere
Şi a leului cădere.

. . . .

De cel bicisnic nu râde, pe cel slab nu asupri,
Căci Dumnezeu făr' de milă celor mândri răzbunează,
Apoi pe a ta putere foarte nu te bizui,
Ca când de nime nu-ţi pasă,
Căci vezi leul ce păţeşte în pilda ce ţi-am spus eu,
Şi cât de amar ţânţarul pedepsi pe mândrul leu.

CUPRINS

MĂGARUL ÎMPODOBIT

[După **Osiol** de I. Krâlov]

Odată s-au întâmplat
Un paşă la Ţarigrad să fie foarte bogat
Şi să aibă un măgar pe care umbla călare,
Împodobindu-l frumos cu tacâmuri scumpe foarte;
Deci mergând pe dânsul la primblare,
Oamenii i se închina, dându-se din drum deoparte;
Iar măgarul socotea că oamenii lui se închină,
Şi de-aceea se făcuse mândru şi foarte sumeţ,
Şi aşa de îndrăzneţ,
Că pe uliţă mergând, buzna peste oameni da,
Sau arunca din picioare spre a-i feşteli cu tină,

Iar bietul popul rabda
Măgarului cest obraznic de frica celui călare
Orice înfruntare.
Odată însă măgarul din grajd afară ieşind,
Şi viindu-i chef să umble singur pe uliţa mare,
Ca să facă haz, văzând
Oamenii cum i se-nchină,
Au început să şi zburde, să zvârle şi să-i lovească.
Dar cine au fost de vină,
Dacă oamenii cu parul au început să-l stâlcească?
Deodată însă măgarul socotea că este şagă,
Văzând însă mai târziu că şaga era prea groasă,
Au fugit ruşinat acasă,
Şi atunci au început să înţeleagă
Că toţi măgarii în lume sunt sade numai măgari,
Fie cât de podobiţi
Şi cu aur poleiţi,
Şi aibă măcar protectori pe toţi boierii cei mari.
. . . .
Măgarii, ca şi ciocoii, întocmai se bizuiesc,
Când se ştiu proteguiţi,
Şi de înţelepte sfaturi nicidecum nu se sfiesc,
Pân-când nu sunt pedepsiţi.

CUPRINS

PRIETEŞUGUL CÂNESC

[După **Sobacia drujba** de I. Krâlov]

Sub fereastră la bucătărie,
Roşca şi cu Tarca la soare se culcase,
Măcar că după datorie
Ei nu trebuia să lase

Poarta făr' de păzitor.
Dar fiindcă atuncea se săturase,
Şi era politicoşi cu oricare trecător,
Ziua nu iubea să hămăiască,
Iar noaptea să nu se odihnească.
Deci începu între dânşii să judece, să vorbească
De unirea cea frăţească...
De soarta lor cea câinească
Şi, în sfârşit, de prieteşug.
"Ah! ce este mai plăcut — au zis Tarca suspinând —
Decât doi prieteni buni şi fără de vicleşug?
Căci a lor inimi legate delaolaltă fiind,
Şi apoi fieştecare vrând mai fraged să se poarte,
Făr' de al său drag consoţiu nici să mănânce nu poate,
Şi la nevoi stă cu pieptul şi pentru dânsul se bate.
Iar dacă mâhnit îl vede măcar numai o minută,
În ochi dulce i se uită,
Şi nici că se alinează
Până când nu-i uşurează
Soarta ce îl împilează!
O aşa fel de unire de-am avea noi amândoi,
Atunci, Roşcuţă amate, pentru noi,
S-ar părea că trece timpul repede şi făr' de veste..."
La aceste Roşca răspunse oftând:
"Şi greu îţi pare că este?
Dacă noi la un stăpân ne aflăm servind,
Şi tot de un neam fiind,
Să facem, amată Tarcă, un prieteşug vestit,
Căci mă aflu prea mâhnit
Văzând că o zi nu trece ca să nu ne clănţenim.
Şi nu avem pentru ce, stăpânul să ne trăiască,
Ca tot aşa să ne hrănească

Şi să ne proteguiască,
Iar noi prieteni să fim;
Măcar că de când îi lumea prieteşugul câinesc
Este ca cel omenesc...”
Atunci Tarca strigă:
“Noi însă să fim spre pilda oamenilor pe pământ,
Şi dă-mi laba!” “Na-ţi-o, frate!” Deci îndată apucând
Unul pe altul să strângă,
Se săruta cu dulceaţă
Şi se ţinea strâns în braţe,
Neştiind de bucurie ce nume să-şi potrivească.
Orest al meu! O, Pilade! începu să se numească,
De-acum dintre noi lipsească zavistea, pizmuirea...

. . . .

Dar atunci, din nenorocire,
Bucătarul aruncară
Un ciolan din cuhne-afară,
După care cu iuţeală amicii sar, se aruncă,
Şi iată că de la dânsul la scărmănat se apucă
Pilad cu Orest al nostru, încât flocii le mergea,
Şi de urechi făr’ de milă se trăgea,
Amiciţia lor uită între ei alcătuită,
Încât sărind bucătarul cu ciomagul i-au stâlcit,
Pân’ ce i-au despărţit.

. . . .

Şi prieteşugul nostru întocmai aşa se strică,
Din pricină de nimică,
Mai ales când doi amici au să-mpartă un folos,
De preţ măcar cât un os.

RĂPITORUL

[După **Kaşcei** de I. Hemniţer]

Un oarecare răpitor foarte se înavuţise,
Şi cu jurământ la toţi făr-a-l întreba spunea,
Şi sufletul îşi punea,
Că el acea avuţie nu că doar o grămădise,
Dezbrăcând pe cineva făţiş, sau că o furase...
Ce ca din cer îi picase,
Şi că el nu avea frică
Cineva să-l oblicească c-au umblat cu oca mică,
Adică că pe cineva au înşelat;
Deci socotea cu ce chip să mulţumească
Domnului de comoara ce i-au dat,
Sau că poate el, sărmanul, gândea să se pocăiască.
În sfârşit, el hotărăşte pentru săraci să zidească
O casă mare în care să-i adăpostească
Şi să-i hrănească.
Deci răpitorul începe casa şi mai o găteşte,
Şi plimbându-se printr-însa, însuşi cu sine grăieşte:
“Iată fapta minunată ce şi Domnului îi place,
Care de acum cu mine trebuie să se împace
De câte pozne am făcut.
Iar săracii pentru mine vor conteni a se plânge
Şi a mai zice
Că eu sângele le-am supt.
Căci ei în această casă vor trăi mai mulţumiţi
Decât în casele lor, pe care eu le-am luat,
Şi mult mai bine hrăniţi,
Dându-le lor de mâncat
Bucate boiereşti,
Iar nu ţărăneşti...”

Atunci un om oarecare, ce pe acolo trecea,
L-au auzit ce zicea
Şi i-au răspuns:
“Adevărat, mulţi săraci aici să grămădeşti poţi,
Dar nu ştiu de vor încăpea toţi
Pe câţi ai jăcuit
Şi pe câţi ai calicit,
Din a cărora avere ai zidit această casă
Frumoasă,
Ba încă te şi făleşti că le dai degeaba masă“.
. . . .
Şi eu zic că vai de-aceia ce pe săraci miluiesc
Cu banii ce de la alţii cu nedreptate răpesc.

CUPRINS

ASLANAŞ CEL BOGAT ŞI MOMIŢA LUI

Eu tac mulcu, nu mai grăiesc, mă mir de ce văd acum!
Că mai bine este omul să nu-nveţe nicicacum;
Căci de ce să se trudească zi şi noapte tot citind,
Şi de ce să-şi piardă vremea patriei sale slujind?
Şi de ce fapte slăvite,
Dacă nu sunt preţuite?
Când acel ne-nvăţat,
Dacă soarta avere i-au dat,
Şi vro ţolină frumoasă de femeie au luat,
Făr-a osteni ceva,
Şi făr-a servi cândva,
Tot acelaşi respect are,
În oricare adunare,
Ca şi omul învăţat.
Precum s-au şi întâmplat, că nu demult la Bagdat,

Un neguţitor onest, strângând multă avuţie,
Au răposat,
Lăsând a sa clironomie
Fiului său Aslanaş. Însă acest băietan
Nu semăna cu-al său tată, ci chiar a orangutan,
Căci el numai când dormea din trup nu se schimosea,
Dar îndat' ce se trezea,
Făcea cu mare iuţeală fel de fel de strâmbături
Şi sprintene sărituri.
Cu toate acestea, Aslan simţindu-se nătărău,
Şi fiindcă de la dascăli învăţase foarte rău,
Au auzit de-o momiţă
Că se vinde la mezat
Şi că era minunată
De-nvăţată,
Şi că semăna cu dânsul şi la fire şi la stat.
Deci au socotit s-o ieie ca să-i fie dăscăliţă,
Şi măcar că era scumpă, dar el o au cumpărat;
Momiţa, însă, fireşte, deşi este prea isteaţă,
Şi hazlie, şugubaţă,
Însă este pizmătară,
Vicleană şi râzătoare
Neamului ei semănând;
Şi alt moral neavând,
Decât pe oameni scuipând,
Dacă nu o dezmierda.
Iar cu cei ce-o netezea,
O gâdilea după cap şi cu dânsa şuguia,
Sau glumea,
Ea prea amabilă era.
Deci ea pe al său elev asemine l-au deprins
Să-şi bată joc de oricine, să ieie pe toţi în râs,
Carii nu-l băga în samă sau nu sta cu el la sfat,

Fie onest învăţat şi de orice rang înalt,
Aşadar, cest fleac de om aşa se obrăznici,
C-a început a îndrăzni,
A încredinţa pe toţi,
Că el cu a sa momiţă în Bagdat ar fi ce-ar fi,
Încât paşi, aiani, spahii şi alte rejealuri mari
Îl ascultă căscând gura, ca când ar fi fost netoţi,
Când le spune Aslanaş de-ai săi bani şi armăsari.
Dar beii cei tineri,
Ce nu era nătărăi,
Lăuda a lui momiţă, tot cu dânsa se juca,
Şi când îi încălica,
Îi striga toţi într-un glas: aferim şi maşala.
. . . .
Această pildă ciudată
Cu greşeală ne arată
Că cel făr' de nici un merit, numai să aibă avere,
Şi o cochetă muiere,
Trăieşte prea minunat,
De toţi fiind lăudat.
Eu însă din contra zic,
Că la oameni ce au minte el este om de nimic.

CUPRINS

CIUMA DOBITOACELOR

[După **Mor zverei** de I. Krâlov]

La o grea boală de vite leul au şi hotărât
Ca să adune la sfat fiarele şi dobitoace,
Care, neavând ce face,
Debile şi istovite, cum au putut s-au târât
Şi cu umilinţă mare pe lâng-a lor împărat

Toate s-au înşirat;
Apoi cu luare-aminte către el ochii holbând,
Şi cu gurile căscate, cu urechile trăgând,
Îl aştepta să grăiască;
Iar el începu aşa porunca sa să rostească:
“Să ştiţi, amatelor mele,
Că cerul urgisit este de-a noastre păcate grele,
Şi atunci ne va ierta
Când acel ce dintre noi fiind mai mult vinovat
Chiar de bunăvoia sa
Va primi să-l jertfim cerului neîndurat;
Şi pe lâng-această pârgă plecată şi cucerită,
Unind şi a noastră rugă fierbinte şi umilită,
Poate să se îmblânzească,
Ciuma din noi să gonească.
Au doar voi, fraţilor mei, nu ştiţi mai bine
Şi decât mine
Că acei ce pentru alţii de voia lor se jertfesc
C-a lor nume preamărit de istorici se vestesc?
Aşadar, să hotărâm,
Ca fieştecare din noi să-şi mărturisească,
Făr’ să minţească
Şi făr’ să ne sfiim,
Cele de voie şi făr’ de voie păcate făcute,
Măcar cât de multe.
Eu din partea mea vă spun că mă ştiu puţin greşit,
Căci degeaba şi făr’ de vină multe oi am spârcuit!
Ah, şi câteodată — dar cine-i făr’ de păcat!
Şi pe cioban l-am mâncat.
Deci eu ca un păcătos mă supun să mă jertfiţi,
Dar ca să ştim,
Cine va fi mai greşit şi pe acela să-l jertfim,

Mai întâi şi voi ca mine dreptul să mărturisiţi,
Şi atunci o aşa pârgă pe dreptate hărăzită
Cu priinţă şi plăcere în cer va fi primită.”
“O, bunule împărate, strigă vulpea-nşelătoare,
Mâncând bietele oiţe,
Zici că ai păcătuit dintr-o bunătate mare,
Dar eu mă jur pe credinţă
Că n-au trebuit să cruţi, nici milă a ţi se face
De-aşa proaste dobitoace,
Căci stăpânul ce voieşte la aşa mişei să placă
Sau este bun peste samă, sau vrea onor să le facă.
Cu acestea ce zic eu îndrăznesc a socoti
Că toţi ce se numesc fiare cu mine se vor uni.
Iar ce ai spus de ciobani, noi te rugăm cu o gură,
Acestui soi făr’ de coadă, ce merge drept şi-ngâmfat,
Tot pe obiceiul tău, să le dai învăţătură,
Căci ei cutează să zică că nouă îi împărat.”
Aşa vulpea au grăit,
Iar leul s-au cam zâmbit...
Şi vicleana au scăpat,
Nespuind nimic de sine.
Celelalte dobitoace strigă: “Vulpea zice bine!”
Şi ca să se linguşească,
Către leu au strigat toate: “Împăratul să trăiască!
El este făr’ de păcat,
El este drept împărat!”
Deci după leu, ursul, tigrul şi lupul mărturisi
Păcatele câte au vrut, hotărând a se spăsi,
Însă de-acelea mai crunte
N-au vrut să mărturisească,
Care deşi erau ştiute,
Dar nici una dintre fiare nu cuteza să crâcnească.

Aşadar, cele cu căngi, cu colţi mari şi ascuţiţi,
Tot aşa s-au îndreptat,
Nu numai că n-au păcat,
Dar că pot să fie numite
De sânte.
Atunci şi neghiobul bou să aibă rând au cerut,
Zicând: “Şi eu
Sunt greşit, căci într-o iarnă de demult
Stăpânul mă hrănea rău;
Deci dracul m-au îndemnat
Să săvârşesc un păcat.
Şi negăsind nicăierea mâncare, cât de puţin,
Din stogul popei o dată apucăi cu gura fân”...
Abia au zis el aceasta, şi s-au stârnit vuiet mare,
Strigă urşii, tigrii, lupii cu glasuri îngrozitoare:
“Iată hoţul şi poznaşul ce au mâncat fân străin,
Apoi de mirat nu este dacă cerul cu mânie
Pentru a lui fărdelege ne-au trimis ciumă şi chin.
Deci ca să îmblânzească o aşa dreaptă urgie
Pe dânsul să-l facem jertfă pentru ale lui greşele,
Ca să nu-nvăţăm şi noi de a lui năravuri rele”...
Şi unindu-se la sfat,
Toţi pe bou l-au osândit
Şi în tavă l-au trântit,
Măcar că făr’ să-l mai frigă, ei de crud l-au ospătat.

Întocmai şi între oameni acel slab şi umilit,
De-au greşit cât de puţin, este rău şi osândit;
Şi dacă acei puternici fac vederat vro greşeală,
Pentru care cu dreptate de Domnul se pedepsesc,
Cel slab zic c-au fost sminteală,
Şi pe el îl osândesc.

BĂTRÂNUL ŢĂRAN ŞI MOARTEA

[După **Krestianin i smert'** de I. Krâlov]

Un bătrân prea istovit de nevoie şi de trudă,
Iarna, când era frig mare, sau toamna, pe vremea udă,
Adunând puţine lemne în codru cu depărtare,
Le-au ridicat în spinare,
Şi abia stând pe picioare, se întorcea tremurând
Către al său bordeieş, friguros şi plin de fum,
Plângând şi amar oftând;
Apoi au stătut în drum,
De s-au odihnit.
Şi din spate la pământ sarcina sa slobozind,
Au căzut şi el pe dânsa ostenit şi gâfâind,
Şi aşa au grăit:
"O, vai mie, ticălosul, ce să fac, cum să trăiesc,
Şi cum pot să împlinesc
Câte se cer de la mine, şi când toate îmi lipsesc.
Biata babă, copilaşii, goi, de foame hămesiţi,
Nu am pentru dânşii hrană, nu am cu ce să-i îmbrac.
Iar zapciii făr' de milă din casa mea nelipsiţi
Cer birul, cer boierescul şi în multe părţi mă trag,
Încât de când m-am născut pân' ce am îmbătrânit
Nici de-o zi de bucurie eu nu m-am învrednicit!
Deci, moarte, vin' de mă scapă de o viaţă ticăloasă"...
Abia cuvântă aceasta, şi moartea, ce niciodată
De lângă om nu lipseşte, stă dinainte-i îndată
Cu strălucita sa coasă
Şi zice: "Tu m-ai chemat, apoi, iată, am venit".
Bătrânul, ştiind că moartea nu iubeşte multă şagă,
De tot au încremenit,
Dar mai viindu-şi în fire, i-au răspuns: "Eu, soro dragă,

Te-am chemat ca să-mi ajuţi, să pui sarcina în spate,
Căci mă grăbeam să mă duc, fiindu-mi casa departe,
Şi atunci,
Poţi să te duci
Dumneata unde pofteşti”.

Dintr-aceasta noi vedem că de-i urât să trăim,
Însă când soseşte moartea, ni-i mai urât să murim.

CUPRINS

DOMNIA ELEFANTULUI

[După **Slon na voevodstve** de I. Krâlov]

Acel mare şi puternic,
Măcar cât de bun să fie, nemândru şi răbdător,
Însă fiind făr’ de minte eu nu-l socotesc de vrednic
Să fie cârmuitor;
Căci odată elefantul s-au rânduit în domnie,
Şi măcar că ei, fireşte, au multă înţelepciune,
Sunt la trup mari, arătoşi
Şi vârtoşi,
Însă, lucru de minune,
Că acest principe-al nostru avea atâta prostie,
Că bietele oi şi capre, plângându-se lui odată
Asupra lupilor aprigi că le jupoaie de piele,
El au început îndată
A plânge de a lor jale,
Şi cu mânie răcnind:
“O, lupi plini de vicleşuguri! O, tâlhari nelegiuiţi,
De unde vi s-au dat voie pe oi, capre să beliţi?”
Iar lupii, îngenunchind,
Au zis: “Nu te întărta,

O, doamne, măria ta!
Căci însuşi tu ne-ai dat voie, făcându-ţi milă de noi,
Să strângem cest bir uşor de la varvarele oi,
Luând de fieştecare numai câte o pielcică,
Ca să ne facem cojoace.
Deci aceste toante dobitoace,
Pentru aşa lucru de nimică,
Se jeluiesc măriei tale
Degeaba şi făr' de cale"...
Atunci elefantul zise: "Bravo, voi aveţi dreptate,
Dacă nu mă înşelaţi,
Adică de nu luaţi
Câte două piei de oaie, pentru care strâmbătate,
De voi afla că o faceţi, grozav veţi fi pedepsiţi.
Câte o pielcică, însă, făr' de grijă jupuiţi;
Şi voi, oilor, să nu mai îndrăzniţi
Cu jalbe să mai veniţi.
Căci a mea milă domnească strâmbătate nu va face,
Lăsând pe bieţii lupi iarna să peie făr' de cojoace."

CUPRINS

FRUNZELE ŞI RĂDĂCINA

[După **Listî i korni** de I. Krâlov]

Într-o zi de primăvară, frumoasă şi seninată,
Frunzele verzi a pădurii, umbrind o costişă toată,
Au început cu zefirii într-acest chip să şoptească
Şi să fălească
A lor desime tufoasă
Şi umbroasă,
Zicând: "Au nu noi suntem podoaba a văilor ce umbrim,

Au nu cu noi şi copacul îi falnic şi învăscut,
Îi răsfăţat şi plăcut?
Apoi de ne lăudăm, noi nici că păcătuim,
Căci arborul făr' de noi, gol, nimic nu însemnează;
Şi tot noi umbrim păstorul,
Şi sub ale noastre poale odihneşte călătorul,
Şi a fecioarelor horă sub noi cântă şi săltează,
Iar dimineaţa şi sara fragede privighetori
La noi vin de desfătează
Şi primăvara serbează.
Pân' şi însuşi voi, zefirii, uşori şi nestătători,
Şuguiţi cu noi neîncetat"...
Atunci glas cu umilinţă de sub pământ le-au răspuns:
"Voi, frunzelor, aţi uitat
Nouă să ne mulţumiţi că vă aflaţi colo sus".
Deci frunzele, foşnind groaznic, au întrebat cu glas mare:
"Cine este-acolo, oare,
Cu noi de se potriveşte
Şi cu obrăznicie grăieşte?"
"Noi suntem aciea care în întuneric trăim
Şi scurmăm pământul negru, pentru ca să vă hrănim.
Au voi pe noi nu ne ştiţi,
Că noi suntem rădăcina copacilor răsfăţaţi,
Şi înalţi,
Pe care voi înverziţi?
Deci să vă fie de bine al vostru trai cu trufie,
Că natura au vrut să ne osebească,
Ca frunza în toată vara alta din nou să-nverzească,
Spre trecătoarea podoabă.
Pierind însă rădăcina, vă uscaţi şi voi pe loc,

Şi tot arborul atuncea nu este de altă treabă
Decât numai pentru foc."

Fabula de la sine
Se-nţelege bine,
Făr-a fi tâlcuită de mine.

CUPRINS

GÂŞTELE

[După **Gusi** de I. Krâlov]

Un ţăran la târg ducând,
De dinapoi c-o prăjină,
De gâşte un cârd,
Nu pot şti din ce pricină,
Făr' cea mai mică cruţare,
Le gonea cu defăimare.
Se vede că a lui grabă era ca să ia preţ mare.
Apoi noi ştim foarte bine că interes unde-avem,
Acolo nu numai gâşte, dar nici oameni nu cruţăm...
Şi dar pe ţăran nu învinovăţesc.
Gâştele însă altfel aceasta înţelegea,
Căci întâlnind pe drum ele un călător ce trecea,
Pe ţăran aşa pârăsc:
"Unde s-au văzut în lume gâşte mai nefericite,
Şi de un ţăran ca acesta mai osândite,
Gonindu-ne cu prăjina, ca pe nişte păsări proaste,
Şi bătându-ne la coaste.
Şi nu ştie el, ţăranul, că-i dator să ne cinstească,
Căci neamul nostru se trage din cârdul acel slăvit
Ce Roma odinioară au mântuit.
Ah! când ar putea el să citească

În istorii şi să vadă romanii vechi cât serba
Acele gâşte proslăvite şi câte serbări le da!”
Atunci le-au zis călătorul: “Au şi voi să fiţi serbate
Ca acele gâşte onorate?”
“Dar dumneata n-ai citit ce au fost strămoşii noştri?”
“Mie îmi este ştiut
Că Roma s-au mântuit de către strămoşii voştri,
Însă vreau să ştiu: voi ce-aţi făcut?”
“Noi nimică, dar strămoşii n-au făcut destulă treabă?”
“Lăsaţi pe strămoşi în pace, de dânşii nime nu-ntreabă,
Căci ei după a lor fapte şi plată şi-au primit
Iar voi, iubitelor mele, sunteţi de friptură bune,
Şi puful vostru de perini moi, trufaşe de dormit,
Şi nu vă mai lăudaţi cu strămoşii răposaţi,
Dacă voi nimică nu însemnaţi.”

S-ar putea fabul-aceasta mai pe larg a o vă spune,
Dar mă tem gâştele să zădărăsc
Şi de tot să le mâhnesc.

CUPRINS

LEUL LA VÂNAT

[După **Lev na lovle** de I. Krâlov]

Fiind megieşi din întâmplare,
Leul, vulpea, lupul şi un câine,
S-au alcătuit toţi între sine
Să meargă la vânătoare
Şi ce va prinde fieştecare
Să puie tot la un loc, şi apoi în patru părţi
Să împartă tot vânatul, ca nişte tovarăşi drepţi.
Deci nu ştiu cum şi ce fel vulpea mai întâi au prins

Un cerb mare şi hrănit,
Şi îndată la consoţii au trimis,
Să vie ca să împartă vânatul acest slăvit.
S-au strâns toţi, vine şi leul şi ghearele îşi arată,
La tovarăşi slut priveşte,
Şi însuşi el se găteşte
Vânatul prins să împartă.
Deci rupând cerbul îndată,
Zice: “Noi toţi suntem patru, apoi luaţi sama bine,
Căci după cum ne-am alcătuit,
Un pătrar mie mi se cuvine,
Iar pe celălalt, ca leu, îl voi lua negreşit;
A treia se cade mie, căci sunt decât voi mai tare,
Iar la pătratul al patru, care laba va întinde,
Eu îi spun mai înainte
Că tot de brânca mea moare”.

În zadar cu cel puternic cel slab se-ntovărăşeşte,
Căci câştigul îl răpeşte de-a pururea cel mai tare,
Iar la pagubă cel slab parte are,
Şi nici să se jeluiască îndrăzneşte.

CUPRINS

VULTURUL ŞI PAINGĂNUL

[După **Oriol i pauk** de I. Krâlov]

Zburând vulturul cu falǎ decât nourii mai sus,
În sfârşit, el se coboară spre a Caucazului munte,
Şi acolo pe un cedru de-o sută de ani s-au pus,
De unde privea sub sine oblaste nemărginite;
Acolo pe şes pâraie curgând strălucea la soare,

Aici lunca înflorind,
Codrii pe munţi înverzind;
Acolo zbuciumându-se a Caspiei Mare,
Ca a corbului aripă înnegrind până departe.
Sumeţul vultur de-aceste atunci mirându-se foarte:
“O! Jupiter, au strigat, îţi dau laudă, mărire!
Cu cale de ai găsit, mie debilă zidire,
Să-mi dai putere să zbor acolo unde gândesc
Şi pe toţi să covârşesc,
Şi să mă învrednicesc,
Ca să pot privi sub mine frumuseţea lumii toată“...
Şi iată de pe o creangă un paingăn îi răspunde:
“Tu eşti fălos peste samă, iubite, această dată,
Căci eu mai jos decât tine nu sunt nici de un grăunte”.
Vulturul ia sama bine şi vede adevărat,
Deasupra sa un paingăn ce mreaja şi-au răşchirat,
Ca când vrea perdea să ţese între vultur ş-între soare,
Deci vulturul îl întreabă: “Acolo cum te-ai suit,
Când nici o pasăre alta din câte sunt pe pământ,
Pretutindenea zburând,
Până aici să se suie nici una n-au îndrăznit?
Iar tu, un vierme urât,
Doar pe brânci de te-ai târât,
Măcar că în locul tău eu aşa n-aş fi făcut,
Să mă înalţ aşa tare, de unde mai apoi vrând,
Să mă scobor iar la vale în alt fel n-aş fi putut
Decât cu grumazul frânt.”
“Este drept ceea ce-ai spus,
Paingănul i-au răspuns,
Însă eu de tine m-am aninat,
Şi fiind ascuns sub coadă-ţi însuţi aici m-ai adus,
Unde acum făr’ de tine pot să trăiesc minunat,

Şi-naintea mea de-acum nu te făli altădată“...
Atunci eu nu ştiu de unde se porni vifor deodată,
Care suflă pe paingăn cu a sa mreajă întinsă,
Prăvălindu-l jos de râpă, de unde el se suise.

Eu nu ştiu dumilorvoastre, însă mie mi se pare,
Că cu acest paingăn au asemănare
Toţi acei ce nu au minte şi nu vor a osteni,
Ce se ţin făr' de ruşine de cozile celor mari,
Şi se-nalţă făr' de veste, îndrăznind a socoti
Că cu a lor dignitate s-au făcut avuţi şi tari,
Uitând că un vifor numai poate să-i oboare jos,
Ca pe paingănul lăudos.

CUPRINS

DRUMEŢII ŞI CÂINII

[După **Prohojie i sobaki** de I. Krâlov]

Doi prieteni sara la un loc mergea,
Şi de-a lor interesuri între ei vorbea,
Şi iată,
Deodată,
De lângă o poartă,
Un câine au lătrat,
După care alţii, de prin alte curţi,
Sărind i-au împresurat.
Şi aşa erau de mulţi,
Că unul din trecători o piatră au apucat;
Atunci celălalt au strigat:
“O, frate, leapădă piatra şi mergi pe drum înainte,
Căci oricât ne-am bate capul, câinii nu pot avea minte!
Ce noi să-i lăsăm să latre cât le-a plăcea.”

Şi adevărat, că-ndată
Ce drumeţii au purces şi nu s-au mai apărat,
Laia de câini toată
Au început a tăcea
Şi nu i-au mai supărat.

Acei carii sunt deprinşi să vorbească rău de toţi,
Orice văd în ochi hulesc, ca când lor nu le-ar plăcea,
Însă dacă eşti cu minte, cată-ţi de treabă cât poţi,
Căci ei oricât să te latre, dar, în sfârşit, vor tăcea.
Sau când te latră un câine,
Astupă-i gura cu pâine.

CUPRINS

MINCINOSUL

[După **Ljeţ** de I. Krâlov]

Întorcându-se din călătorie
Un boiernaş odată, sau poate şi boier mare,
Au ieşit cu un amic sara la câmp spre primblare
Şi au început a spune cu fală şi cu mândrie
Multe minciuni mari şi mici, de cele ce-ar fi văzut.
Dar, în sfârşit, au strigat:
“Lucru ce am văzut eu nu poate fi de crezut
Că voi mai vedea în viaţă,
Mai ales în ţara voastră, unde este când prea cald,
Iar alteori lângă sobă de frig nasul îţi îngheaţă;
Alteori soarele piere, alteori arde şi frige.
Iar acolo unde am fost eu,
Îi mai frumos decât în rai.
Oh, fraţilor, ce trai!
Oh, cât sufletul meu plânge

Şi cât îmi pare de rău
Că am venit pe aice!
În sfârşit, n-am ce mai zice,
Decât îţi spun că nici ştii acolo când este noapte,
Şi anul întreg petreci frumos ca luna lui mai,
Iar să sameni sau să ari nici trebuinţă nu ai,
Căci toate cresc de la sine, gata de mâncat şi coapte,
Precum, de pildă, la Roma am văzut un castravete
Într-o grădină sub un perete,
Care, să nu spun minciuni, era mare cât un munte"...
"Apoi curios îţi pare, atunci celălalt i-au zis,
Când pământul este plin de aceste minuni multe;
Precum şi eu înadins
Îţi voi arăta acum o minune mai ciudată,
Şi cred că un aşa lucru tu n-ai văzut altădată.
Vezi tu peste acea gârlă podeţul acel înalt,
Pe care avem să trecem? Deci măcar că este prost,
Însă este minunat,
Căci la noi, în ţara noastră, orice mincinos au fost,
Vrând ca să treacă pe dânsul, n-au ajuns la jmătate,
Şi podul s-au prăbuşit de la sine;
Iar acel ce minciuni nu spune,
Şi în caretă să treacă poate"...
"Dar gârla adâncă este?"
"Oamenii zic că fund n-are.
Deci, iubite călător, în lume sunt minuni multe,
Ca aceste,
Măcar că tu ai văzut castravete cât un munte"...
"Ca muntele să nu fie, însă cât o casă mare."
"Şi cât casa nu se poate,
Însă orişicum să fie,
Dar tot, mi se pare mie,

Podul mai curios este decât minunile toate,
Căci el nu poate să ţie nicidecum pe mincinoşi,
Precum în vara aceasta de pe dânsul au căzut
Doi călători lăudoşi:
Apoi aceasta îi mai de crezut
Decât că pepenii Romei sunt mai mari decât la noi."
"Oh, să mă ierţi, frăţioare, dar, zău, tu nu ştii ce zici,
Căci tu nu ştii că la Roma casele sunt aşa mici,
Că abia pot să încapă în ele un om, sau doi?"
"Fie, însă iată podul, dar eu cu tine nu trec,
Căci pentru un castravete eu nu vreau ca să m-înec."
Atunci călătorul zise: "Şi eu mă unesc cu tine,
Să trecem prin vad mai bine"...

Judecaţi câtă ruşine
Pate omul mincinos;
Deci, oare, nu-i mai frumos
Să vorbim puţin şi bine?

CUPRINS

VULTURUL ŞI ALBINA

[După **Oriol i pcela** de I. Krâlov]

Fericit om este care se preamăreşte în lume
Prin servicii şi vrednicie,
Făcând sunet între oameni a lui isprăvi mari şi nume,
Dar cât îi demn de cinste şi cel ce în sărăcie
Necunoscut şi smerit trudeşte şi osteneşte
Pentru binele comun.
Care nici o recompensă alta nu sperează
Decât pacinicul său cuget în taină se făleşte
Că putu folos să facă ca un patriot prea bun,

Precum vulturul odată, văzând harnica albină
Zburând din floare în floare, ostenită, obosită,
Îi zicea cu defăimare: “De tine foarte mi-i milă,
Că eşti de tot ticăită,
Măcar că eşti învăţată şi lucrezi cu iscusinţă;
Dar în stup sunt mii ca tine ce lucrează cu silinţă,
Lipind faguri vara toată,
Şi, în fine, pentru trudă nu câştigaţi altă plată
Decât că cel ce culege
Rodul vostru nu alege,
Care au lucrat mai cu deosebire,
Şi căruia i se cade răsplătire.
Deci între mine şi tine este mare osebire,
Căci eu aripele mele le deschid cu sunet mare,
Mă sui mai pe sus de nouri, împrăştii frică şi groază
Păsărilor zburătoare,
Încât nici una să zboare de la pământ nu cutează;
Păstorii de a mea grijă lângă turme privighează,
Iar iepurii din dumbravă nici să iasă îndrăznesc
Dacă pe mine mă zăresc.
Atunci albina răspunde: “Ţie slavă se cuvine,
Şi cerul a sale daruri reverse-le peste tine,
Şi crede că nu-ţi pizmuiesc,
Căci tu pentru tine în lume gândeşti ca să-ţi fie bine,
Iar eu sunt mijlocitoare îmbelşugării comune,
Şi pentru dânsa trăiesc,
Fiind foarte mulţumită de-am putut cu a mea gură,
Să pun în fagurii noştri de miere o picătură“...

Patriotule,-nţelege folosul albinii mele,
Făcând bine ţării tale, şi nicicum nu te înşele
A vulturului mândrie, sau al lui zburat fălos,

Căci, precum vezi, el trăieşte neaducând nici un folos,
Ce mai ales socoteşte
Că patria cu al său lapte
Te-au crescut şi te hrăneşte.
Apoi şi a tale fapte
S-aducă acestei maice măcar un pic de folos,
Ca să nu te mustre gândul că nu i-ai fost fiu duios.

CUPRINS

ŢĂRANII ŞI PÂRAIELE

[După **Krestiane i reka** de I. Krâlov]

Nemaiputând să rabde ţăranii
Pagube şi jafuri multe,
Ce le făcea în toţi anii
Pâraiele ce curg din munte,
S-au dus să se tânguiască, cerând milă şi dreptate
La râul acel mai mare,
În care curgea pâraiele toate;
Deci plânsoarea lor era foarte însemnătoare,
Căci pâraiele rupsese ţarini şi grădini sădite,
Iar aiurea înecase mori, case, oameni şi vite,
În timpul când totdeauna râul cel mare curgea
Lin, încât nu ajungea,
Cu măreţele lui valuri,
Oraşele răsfăţate ce era pe a lui maluri.
Apoi socotea ţăranii că el va face dreptate
Şi va propi pe pâraie de la jac şi strâmbătate.
Dar zadarnică speranţă, căci ei lângă râu viind,
Şi luând sama mai bine,
Au văzut pe dânsul plutind
Toată a lor avuţie ce pâraiele răpise,

Pe care râul le primise
Şi le înghiţă în sine...
Deci bieţii ţărani atunci unul la altul cătând,
Şi capetele clătind,
Între ei aşa vorbi:
“De ce să mai pierdem timpul spre a ne tângui,
Căci nimic vom isprăvi,
Şi nici vom afla dreptate,
Dacă cei mici cu cei mari împart drept pe jumătate”.

Această pildă o înţelege
Cugetul dregătorului celui făr’ de lege,
A căruia avuţie ca fumul se risipeşte...
Şi măcar testament de lasă să s-împartă la săraci,
Din ce-au răpit jumătate, dar Domnul nu primeşte,
Pomană din bani străini, măcar biserici să faci.

CUPRINS

ŢÂNŢARUL ŞI PĂSTORUL

[După **Komar i pastuh** de I. Krâlov]

Un păstor dormea la umbră, având păzitor pe câini,
Iar un şarpe văzându-l, iese de sub spini,
Se târăşte pân’ la dânsul cu limba de venin plină,
Voind să-l muşte de moarte...
Iar unui ţânţar de-aproape, fiindu-i de dânsul milă,
Împunge pe somnorosul cu pliscul în nas cât poate.
Deci trezindu-se păstorul, pe şarpe l-au omorât,
Dar mai întâi pe ţânţar aşa de rău îl plesnise,
Că jos mort l-au oborât,
Măcar că el de moarte îl mântuise.

Cel slab oricât celui tare de cearcă să-i facă bine,
Şi vrea ochii să-i deschidă ca adevărul să vază,
El să nu spereze altă răsplătire pentru sine
Mai bună decât ţânţarul când să ne muşte cutează.

CUPRINS

LUPUL ŞI PĂSTORUL

[După **Volk i pastuhi** de I. Krâlov]

Lupul oarecând,
Lângă stână stând
Şi prin gard privind,
Au văzut ciobanul alegând un miel,
Ce au fost mai gras,
Şi tăindu-l făr' de milă, l-au pus frumos în frigare,
Iar câinii se uita stând lângă el.
Deci lupul, oftând, în lături s-au tras,
Zicând către câini cu ciudă prea mare:
"O! să fi mâncat eu mielul, ce calabalâc aţi face,
Iar păstorul îl şi frige şi stâna cată şi tace!"

Aşa şi stăpânitorii dau porunci cu străşnicie,
Să nu jăcuim poporul, că vom cădea în urgie.
Aşa şi sânţii călugări ne spun din amvon cuvinte,
Să nu iubim avuţie, că iadul ne va înghite.
Şi apoi ei însuşi fac
Cu noi cum li-i mai pe plac.
Deci şi noi dup-a lor pildă pe cine putem jupim,
Iar în Săptămâna Mare câteodată ne spăsim,
Şi iarăşi păcătuim.

MOTANUL ŞI BUCĂTARUL

[După **Kot i povar** de I. Krâlov]

Un oarecare bucătar, fiind şi cam învăţat
Şi foarte evlavios,
Într-o zi s-au dus la crâşmă în sat,
Iar în cuhne au lăsat
Pe-al său motan credincios
Bucatele să păzească de şoarecii stricători
Şi de guzganii răpitori.
Dar întorcându-se vede,
Şi nu poate crede,
Găsind motanul pe masă,
Ce se trudea mâncând
Şi spârcuind
O găină grasă.
Atunci el, ca un orator şi ca un om învăţat,
Au strigat:
"Oh, motane mâncăcios! Oh, tâlhar făr' de lege!
Nu te temi de Dumnezeu, lăcomia să te-aplece,
Onorul să-ţi feşteleşti, făcând lucru de ruşine,
Mâncând bucate străine!
Sau poate că ai uitat
Că toţi vecinii vor zice că motanul cel smerit,
Ce ni se părea cinstit
Şi ruşinos,
Îi ca un lup mâncăcios,
Şi trebuia izgonit sau îndată spânzurat!
Când eu către toţi aşa te-am lăudat,
Că motanul meu
Se teme de Dumnezeu..."

Motanul însă ascultă aceste sfaturi şi tace,
Forcăieşte şi mănâncă, căci găina-i place.
Acole ritorul nostru nu ştie ce să mai zică,
Căci motanul tot ascultă, tace mulcu, tot mănâncă...

. . . .

Iar eu bucătarului i-aş zice
Să nu umble cu vorbe înţelepte,
Dacă nu vrea motanul să-i mănânce
Găina
Sau slănina,
Ce mai bine să-l deştepte
Cu un băţ, făr' a-i spune multe,
Dacă vrea motanul să-l asculte.

Sunt şi mulţi din dregători
Ca motanii stricători.

*

Aceste pilde-nţelepte,
Pentru omul făr' de cuget şi plin de năravuri rele,
Sunt fabule şi jucărele,
Căci într-însul fapta bună nu poate să se deştepte.

CUPRINS

ALTE SCRIERI

SUCEAVA ŞI ALEXANDRU CEL BUN ÎN SECOLUL AL XV

În provincia Bucovina a împărăţiei Austriei se află un orăşel a căruia trei-patru uliţe sărace, triste şi întunecoase se-ntind astăzi pe podişul unui deal mare, ce se-nalţă cu repegiune din dreapta râului Sucevii*; acest orăşel, cu patru secole înapoi, se numea oraşul scaunului Moldovei, sau cetatea mare Suceava. El era strălucit înăuntru cu o sută de biserici sau mânăstiri, cu multe strade pardosite cu lespezi, cu curţi răsfăţate a domnilor şi a boierilor şi alte podoabe; iar siliştea de lângă cetate unde se aduna poporul pentru sfaturi comune în timpuri de nevoie sau la alegerea domnilor, acel câmp se numea *Direptate;* şi dar se socoteşte că pe atuncea locuia în Suceava la o sută de mii locuitori şi mulţi oşteni de strajă; iar împrejurul acestui mare oraş domnesc era boiniţă, tării, şanţuri şi pălănci puternice, deosebit de cetăţuile zidite de lăturile lui, ce ocroteau oraşul ca nişte scuturi nevătămate de nici o armă, dacă boierii sau oştenii nemulţumiţi sau nemulţumitorii domnului nu vicleneau şi nu vindeau cetatea duşmanilor, sau dacă duşmanii nu o găbuiau cu jitniţele sale deşarte de pâine.

* La daci se numea Sucidava,

Dinspre răsăritul oraşului se vede încă năruindu-se o cetăţuie cu başce şi boiniţă, din a căruia pietre şi lespezi mari locuitorii din Suceava, armenii şi jidovii, au zidit prăvălii şi crâşme, şi negreşit nu ar fi rămas nici urma acelor respectabile risipuri, dacă în anul 1820 fratele împăratului Austriei, Francisc I, călătorind prin împărăţie şi trecând prin Suceava, nu ar fi dat poruncă să se contenească risipirea acei cetăţui. Iată monarh blând, luminat şi cinstitor al gloriei şi al driturilor popoarelor supuse împărăţiei sale, căruie şi noi, românii, suntem datori să mulţumim că nu au îngăduit să se şteargă de pe faţa pământului această sfărmătură, această ţandură de glorie a moldovenilor.

De cealaltă parte de oraş se văd încă şanţurile unei cetăţui de pământ pe piscul cel mai înalt al dealului, pe care locuitorii o numesc Zamca. Această cetăţuie marele Sobieschi, craiul leşesc, au şenţuit-o împrejurul zidului mânăstirei lui Gaspar-vodă[1], ce-i zic Armeanu, care mânăstire stă şi astăzi: el s-au întărit într-însa cu opt mii de oşteni, ce-i adusese spre ajutor aliaţilor săi moldoveni, când năvăliseră asupra lor vizirul numit Chiorul, cu două sute de mii de turci şi tătari, şi dar această cetăţuie şi astăzi se numeşte a lui Sobieschi. În mijlocul cetăţuiei singuratica mânăstire a lui Gaspar au ajuns tot în mâinile armenilor, şi lângă dânsa străjuieşte un armean bătrân, ce şede în nişte chimeruri din poarta de piatră a cetăţuiei, deasupra căruia este un turn vechi, şi în care chimeruri, precum spun, că după ce s-au făcut întăriturile lui Sobieschi împrejurul mânăstirei, apoi se adăpostea în vreme de răzbel mitropolitul cu odoarele bisericeşti.

Nu departe de acea cetăţuie, ca la două sute de stânjeni, se mai văd încă tot pe zarea dealului alte năruituri ale

unei mici întărituri, ce după zisa bătrânilor era turnul de strajă despre poloni şi unguri, căci întru adevăr de pe zare sau culmile acestui deal înalt se vede o frumoasă perspectivă; din dreapta râului Suceava drumul ce merge spre Ungaria şi munţii Ungariei acoperiţi de codri şi eterne zăpezi, şi din stânga râului drumul despre Leşasca, care este astăzi a Cernăuţilor; iar printre dânsele se dezveleşte ochilor roditorul şi îmbelşugatul şes al râului Sucevei, şi pe de amândouă părţile lui, sate şi târguşoare, printre care măreţul râu, încovoindu-se, curge cu repegiune; asemenea, prin văgăunile munţilor se zăresc câteva mânăstiri vechi, zidite de către domni şi boieri după feluri de biruinţe şi după feluri de casnice a lor întâmplări; şi precum aceste de asemenea şi toate mânăstirile Bucovinei şi mai ales Putna*, Dragomirna, Solca şi celelalte zidite în fe-

* În vizita ce am făcut eu în vara anului 1839, mult ospătosul boier dl Ilie Ilschi la moşia sa Crasna în Bucovina, m-am îndemnat de acolo cu bunul patriot român Emanoil de Stârcea şi am mers împreună la faimoasa Mânăstire Putna, unde este îngropat marele prinţ Ştefan al VI, fiul său Bogdan şi Doamnele lor, şi acolo am aflat de la cuvioşii bătrâni călugări, că în timpurile vechi mitropoliţii Moldovei se alegea numai dintre călugării cuvioşi şi învăţaţi ai acestei mânăstiri, dintre care un mitropolit Iacov, ce au înfrumuseţat mânăstirea zidită de Ştefan, sfărâmată apoi de Ilieş-vodă[2] până la ferestre, care scormolea în pereţi să găsească comori mistuite, şi zidită iarăşi din nou de Dabija-voievod[3], au socotit de cuviinţă acest cucernic arhiereu să destupe intrarea în catacombul răposaţilor domni de subt mânăstire, care intrare sau scări, precum zic, ar fi ascunse subt lespezile de marmură din pridvor şi să prohodească ţărâna lor. Deci în acel catacomb sau chimeri zic că ar fi găsit el câteva paturi de fier, pe care sta raclele de plumb cu trupurile domnilor; şi pe acel ce s-au socotit că este al marelui Ştefan, fiind aşezat tocmai în dreptul de subt lespedea de marmură de sus din biserică, pe care este scris epitaful acestui mare domn, deschizându-l, au găsit puţină ţărână ce ar fi mirosit ca moaştele sfinţilor; tot în acea raclă au găsit coroana veche a Moldovei, ce au strălucit mai jumătate de secol pe eroica frunte a lui Ştefan, au găsit sabia lui, groaza inamicilor ţării, au găsit leftul ce-l purta la piept ca un

luri de timpuri, de domni şi doamne, de boieri şi jupânesele lor, sunt foarte interesante atât în stilul istoric, cât şi în cel romantic, a cărora prescriere este demnă şi îndemânatică să o facă studioşii bocovineni, iar eu atâta adaog, că adevăratul român, ce va veni pe aceste locuri şi va şedea pe lângă aceste sacre năruituri a Sucevei, are să vadă cea mai minunată panoramă a ţării sale, are să se insufle de nişte cugetări melancolice ce numai lângă năruiturile glorioase ale ţării sale şi lângă mormânturile rudelor sale le poate simţi; deci să puie mâna atuncea pe pieptul său şi-l va vedea cum se coşeşte de îndesitele zvâcâituri ale inimii, rămâie dar cufundat el în ale sale gânduri triste şi eu mă întorc iarăşi la vechiul oraş al Sucevei. Ce găsesc însă într-însul?! Trei-patru mii de locuitori ce trăiesc într-o urâciune nespusă, din care prea puţini moldoveni adevăraţi locuiesc prin mahalale, iar ceilalţi, evrei şi armeni arieni, au stăpânit vatra oraşului vechi şi au sfărmat multe zidiri monumentale, ce erau în târg, afară numai de un turn foarte gros şi înalt ca de 14 stânjeni, ce stă încă în mijlocul oraşului din dosul unei crâşme, care după tăria construcţiei lui şi a boiniţei de pe dânsul se socoteşte să fi fost turn militar de priveghere, unde se suiau domnii de priveau

---

ordin religios trimis lui de împăratul, sau de patriarhul Ţarigradului, au găsit inelul lui cu antică veche şi alte odoare, pe care le-au depus iarăşi tot în acea raclă; dar aflând fanariotul domn de atuncea, bătrânul Mavrocordat[4], de această scumpă comoară a românilor, nu se ştie, din lăcomie sau din zalozia trecutei glorii a Moldovei, au trimis zapciii mitropolitului Iacov ca să dezgroape şi să-i deie odoarele aflate în racla marelui Ştefan, pe care le-au şi poprit pentru sine. Oare acele nepreţuite simboluri ale stimei glorioasei de lume domnii a lui Ştefan, cât ar împodobi astăzi muzeul naţional al nostru, şi de ce fală ar fi pentru noi să le arătăm străinilor ce vin în ţara noastră, ca o dovadă nemuritoare că şi moldovenii subt Ştefan au fost naţie neatârnată şi puternică.

mişcările duşmanilor când bântuia cetatea şi a garnizonului ce o apăra; demn este de văzut acest turn ca cea mai întreagă şi veche ruină de câte se pot găsi în Moldova; iar din sute de mânăstiri şi biserici se mai văd încă rămase vro şapte-opt, care afară de Mitropolia veche, unde se păstrează moaştele sântului Ioan cel Nou, de care voi vorbi mai jos, şi acele ce sunt stăpânite de armeni, celelalte biserici creştineşti se năruiesc, fiind sărace de venituri şi de poporeni ca să se poată ţinea în bună stare. Aşa se năruieşte şi mânăstirea numită a Doamnei, a căreia pereţi stau încă ca şi când în pizma veacurilor, dar eu am găsit vitele mahalagiilor creştini adăpostindu-se într-însa de strapaţul soarelui. De acole cu tristeţe m-am întors pe uliţele vechi şi părăsite ale mahalalelor, ce erau odinioară în mijlocul oraşului, şi abia am văzut din dudău unde şi unde câte o lespede încă de pardoseală; deci acest orăşel au fost odinioară politie faimoasă, cetate mare a tronului Moldovei şi leagănul domniei moldovenilor, căci în el au fost cea întâi domnie a lui Dragoş, iar apoi Alexandru cel Bun, Ştefan cel Mare, învăţaţii Movileşti şi alţi domni vestiţi au întărit şi au împodobit acest oraş; nici odinioară însă n-au strălucit el ca în zilele lui Alexandru cel Bun, de a căruia binecuvântată viaţă voi spune ceva.

Acest Numa[5] al moldovenilor, Alexandru cel Bun, numit pentru blândeţile lui, cu a sa adâncă înţelepciune au făcut minunate orânduiele în ţară, au alcătuit legile civile pentru un popor aprig, precum era atuncea moldovenii, ce nu ştiau altă lege decât sabia şi altă faptă bună decât bărbăţia, au întemeiat în Suceava şcoală juridică, după proba acei din Ţarigrad, întru care aduşii învăţaţi de acolo tâlcuiau tinerilor moldoveni legile lui Iustinian şi alte învăţături, precum şi altă şcoală greco-latină-slavonească,

pentru clirosul bisericesc, întru care mitropolitul Teoctist[6] însuşi, tâlcuia dogmele bisericeşti. Dară Alexandru cel Bun au făcut încă mai mult decât acestea, căci în zilele lui au deprins pe judecători, după pilda sa, a împlini şi a păzi legile în toată puterea cuvântului; el avea darul de a străbate cu mintea sa şi de a înţelege ce este de folos popului său pentru timpurile viitoare, el avea un caracter aşa de dulce, că îndupleca şi trăgea către sine pe fieştecare, şi totodată pedepsea pe cei vinovaţi, dar mai adeseori se îndura de dânşii, şi pentru aceasta populul l-au numit cel Bun. Aşadar, în zilele lui abuzurile şi cruzimile boierilor au încetat, lenea şi trândăvia s-au respins, şi nime nu au avut ca dânsul acel talent să isprăvească lucruri mari cu puţine mijloace, şi lucruri grele cu atâta chibzuială şi nimereală.

Alexandru nu se îngrijea de nici un pericol, de nici o cursă ce-i întindea curtenii lui şi boierii, care nu puteau ca mai-nainte să împileze şi să jăcuiască; însă unei asemenea soarte ca a lui au fost supuşi toţi oamenii mari şi legiuitori ai popoarelor; din contra, acest domn pe nemulţumiţi îi chema şi îi ţinea lângă sine, ca şi când se mulţumea să petreacă cu dânşii, şi, în puţină vreme, aceste fiare se îmblânzeau, se îmbunătăţeau sub mâna lui şi se făceau cei mai demni dregători; într-un cuvânt, acest domn bun şi înţelept, statornicind legile şi politicirea în ţară, sigurat-au averea ţăranului, sigurat-au simbria oşteanului, regulat-au dregătoriile, înavuţit-au visteriile, întemeiat-au hotarele ţării, şi faima lui s-au dus până departe, încât împăratul Răsăritului Andronic Paleologul, la 1439, cu mare pompă au trimis aliatului său domnului Moldovei, Alexandru cel Bun, coroană şi hlamidă crăiască.

Dacă domnii de mai-nainte şi acei din urma lui s-au

renumit cu biruinţe crunte şi sângeroase, acesta însă cu blânda şi înţeleapta sa cârmuire i-au covârşit pe aceia, căci el nu numai au îmblânzit sălbaticul zimbru al Moldovei, dar încă deasupra ascuţitelor lui coarne, cu care numai a străpunge ştia, au pus coroana crăiască, şi de atuncea titlul slovenesc de voievod, ce va să zică povăţuitor de oşti, s-au prefăcut în princip încoronat, căci făr' de aceasta ce ar fi însemnat faptele glorioase şi izbânzile eroilor dacă nu ar fi fost încoronate de mărire! Şi ce rang ar fi ţinut astăzi Moldova în starea politică făr' de stimă crăiască, căpătată de Alexandru cel Bun, sau mai bine zice de Alexandru cel Mare al Moldovei*. Aşadar, precum am zis, la 1439 ministrul împăratului Răsăritului au intrat în oraşul Suceava, întovărăşit de mulţi curteni, de mulţi cavaleri, de mulţi boieri, de multe slugi, comişi şi paici, aducând

* Demn este Alexandru de lăudat în ceea ce priveşte administraţia lui legislativă şi politică, dar el împreună cu mitropolitul Teoctist, bulgar fanatic, după consiliul de la Florenţa, în anul 1425, ca să dezbine pe români de legea papistaşilor, cum se numea pe atuncea, sub blestem, au înduplecat pe Alexandru să stârpească şi să desfiinţeze tot ce era scris şi tipărit cu litere latine, precum documente private şi cărţi de învăţăminte şi de religie, şi spre a feri pe români de dogmele schismaticilor catolici au introdus în biserici şi în şcoli româneşti litere şi cărţi slavoneşti (chiriliene), dar cu această urmare a sa ne-au despărţit şi de studiile Europei; şi de atuncea România au căzut în cel mai adânc barbarism, căci în limba slavonă, afară de cărţi bisericeşti şi scrisoare sârbească, alte cărţi de a învăţaţilor Europei scrise pe atuncea latineşte şi italieneşte nu se găseau, nici cuteza nime să le păstreze în România, ferindu-se de erez, iar mai mult de blestemul arhieresc. Mai târziu au început a se ivi în ţară învăţătura elino-grecească, şi mai apoi încă au început boierii acei mari a trimite pe fiii lor în Ţara Leşească să înveţe latineşte, cu mare dezgust a popilor, până când elinistul domnul Duca[7], Vasile Alvanitu[8], şi alţi domni în urma lor au restaurat şcoli la Hotin, la Suceava, la Bacău, la Cotnari şi în Iaşi şi au adus profesori greci şi italieni, dar necivilizaţii români tot încă se fereau de învăţămintele schismaticilor latino-italieni, iar mai mult se înfricoşeau de blestemul arhieresc al mitropolitului Teoctist Bulgarul.

prinţului Moldovei coroană şi mantie crăiască; el au fost primit cu mare pompă de princip, de boierii ţării, de oşti şi de popor; înaintea acestui sol al împăratului creştin, mitropolitul cu tot clirosul, în răsunetul clopotelor a tuturor bisericilor, au ieşit cu icoane şi cu prapure, cântând irmosul ştiut: “Mântuieşte, Doamne, poporul tău” şi celelalte pentru împăratul creştinilor. Deci la această serbare încuviinţată după săvârşirea ceremoniei bisericeşti eu cred că benchetele şi zefcurile s-au început în curţile domneşti şi că, după datina pământului, nu au contenit decât după trei zile şi trei nopţi; iar afară cavalerii greci se hărăţea cu cavalerii români la arme, la călărie şi la trântă, săltările de bucurie şi de veselie se vedeau pe toate uliţele oraşului, pivniţele şi jâtniţele domneşti se deschiseseră, boii şi berbecii se frigeau în toate ungherele, pentru mesele poporului, şi cete de lăutari la toate răspântenele cântând, veselea pe populul ce ura cu răcnete încoronarea domnului cel Bun.

Dar, oare, printre benchetele şi zefcurile aceste şi pe când cupele cu vinul cel mai ales al Tocaiului treceau repede în mâinile oaspeţilor, solul împărătesc cu prinţul ţării câte trebi mari şi câte tractaturi săvârşea în taină; pentru că în acele ore încoronarea domnului uimise toţi craii megieşi cu Moldova, şi toţi sta cu ochii ţintiţi asupra cetăţii Suceava, pe a căreia turnuri fâlfâia cu mândrie steagurile şi prapurile domneşti, strălucind pe dânsele coroana împărătească între coarnele zimbrului. Aşadar, aceasta au fost cetatea sau oraşul Suceava, pe a căreia uliţe odinioară răsuna trâmbiţa biruinţei, pe a căreia pardoseală scăpărau potcoavele de argint ale cailor domneşti şi troncăneau săbiile şi pintenii bravilor, iar acum, în năruiturile ei ce mai stau, se adăposteşte liliacul şi cucuveica, şi pe lângă dânsa acum secerătorul snopeşte grâul

şi orzul, sau se aude talanca turmelor ce pasc pe lângă cetate. Ah! eu am văzut pe un păstor român şezând pe colţul turnului cetăţuiei ruinate, ce hăulea tânguios din fluierul său, pe acel turn unde nu o dată poate buciumaşul domnesc invita pe români să apere bine cetatea şi poate tocmai acest păstor era strănepotul buciumaşului vechi.

Aş fi vrut să mai scriu ceva pentru mormânturile domnilor, ce zic că ar fi prin unele mânăstiri, după nişte lespezi mari, ce se găsesc încă, dar literele săpate pe dânsele s-au şters şi s-au ros, încât nimic n-am putut citi; dar contenesc naraţia mea zicând:

> Nu-ntreb de domneşti mormânturi unde au trebuit să fie,
> Dacă cetatea Suceava unde au fost nu se ştie.

Ce însemnează însă cetatea Moldovei sau oraşul scaunul[ui] domnesc Suceava, dacă puternica cetate a Romei, mitropolia scaunul[ui] împăraţilor lumii, au căzut, şi toate într-însa zidiri şi locuri şi-au prefăcut şi faţa şi numele, căci astăzi femeile romane îşi usucă pe coloanele templului lui Jupiter[9], purtător de fulgere, udele lor pânzeturi; monahiile sfântului Bruno îşi săvârşesc în pace creştineştele rugăciuni în feredeele lui Diocleţian[10], muncitorul creştinilor; pescarii vând peşte sub pridvoarele de marmură ale Octaviei, sora împăratului August[11], jucăuşii de păpuşi s-au aşezat în marele monument unde s-au înmormântat August Cezarul. În templul lui Tulius[12], ce au fost al VI-lea crai al Romei, pe care el îl zidise Fortunii bărbăţiei, astăzi se serbează hramul Maicei Domnului; şi numai turmele caprelor mişcă astăzi ţărâna de subt Arcul sau Poarta de triumf a lui Titus[13], pe sub care treceau odinioară biruitoarele legioane întorcându-se din Iudeia.

Craii, consulii, împăraţii, eroii au trecut ca nişte um-

bre. Şi ce au rămas astăzi în Roma din toate templele, statuile, palaturile, pridvoarele, coloanele ce împodobeau această cetate, timpul toate le-au învechit şi le-au năruit, şi turmele zbiară în piaţa numită Forum, unde populul Romei se aduna de hotăra soartele împărăţiilor lor. Deci viind pe aceste locuri călătorul de astăzi cu istoria Romei în mână, vede năruiturile podului, pe care Horaţie Cocles sta odinioară, vede câmpul taberei lui Cincinatus[14], afară de poarta ce se numea a popului Romei, care ieşind la câmp din pricina împilării patricilor (adică a nobililor), sta şi zicea: "Orice ţară unde vom putea trăi liberi, va fi patria noastră". Aşadară, în Roma şi afară de zidurile ei, toate vorbesc de virtutea cetăţenilor ei, toate ne spun de întâmplările mari ale istoriei ei; iată Capitolul pe care galii vechi (francezii) au înfipt pestriţele lor steaguri. Iată grădinile cruntului Neron[15], despre care mă întorc cu groază; iată mormântul eroului şi bunului patriot Scipion[16], căruia mă închin cu umilinţă, iată podul lui Milvius, risipit, pe care au trecut solii vitejilor alobroghi (tot gali), pe când Roma, îngrozită de Catilina[17], au fost scăpată de Ciceron[18]. Iată Forul în care au murit libertatea Romei, sub geniul Cezarului, dar iată şi frumoasa statuie a lui Pompei[19], la picioarele căruia au murit şi Cezarul înjunghiat de Brutus[20].

Aşadar, te urez cu respect, cetate veche şi sacră, unde aducerea aminte de trecuta glorie şi frumuseţe pătrund inima românului şi o umple de nobile sentimente, căci şi ei odinioară s-au numit cetăţenii Romei; cu toate acestea, când vede cineva printre risipitele zidiri ale împăraţilor Romei cocioabele păstorilor, se uimeşte de nestatornicia şi de deşertăciunea lumii, în care timpurile deopotrivă dărâmă palatul împăratului şi bordeiul săracului...

CUM ERA EDUCAŢIA NOBILILOR ROMÂNI, ÎN SECOLUL TRECUT, CÂND DOMNEAU FANARIOŢII ÎN ŢARĂ*

Convorbire între o neneacă, adică mamă cucoană, cu fiul său cuconaş alintat, şi dascălul grec, om onest.

CUCOANA: Dumneata, loghiotate, tocmindu-te dascăl la noi, vrei acum să examinuieşti pe fiul meu, ce au învăţat până acum la şcoala domnească, şi să socotim ce trebuie să-l mai învăţăm ca să fie desăvârşit procopsit ca un cuconaş cilibiu, iar nu ca acei ce învaţă cât trăiesc ca să fie dascăli; însă te rog într-un an să te sileşti ca doar va sfârşi cartea, căci de la anul gândesc să-l însor.

DASCĂLUL: *Chiria-mu*[1], fiul dumitale este de douăzeci de ani, precum aud, şi mintea omului la această vârstă este zburdatică, apoi nu cred că într-un an va învăţa mai mult decât ştie astăzi, deci mai bine să-l însori decât să-l mai înveţi. Cu toate aceste, să-l chemăm, ca să vedem ce au învăţat.

---

* Eu scriu această satiră după idiomul linguei romano-slavonă, ce se vorbea în secolii trecuţi şi după moralul boierilor acelor timpuri, corciţi cu greci, în care barbarism căzuse românii, desfiinţându-se de fanarioţii greci şcolile naţionale din Iaşi, din Suceava, din Hotin, din Cotnar, din Bacău, aşezate de către domnii vechi: Alexandru cel Bun, înţelepţii Movileşti, elinistul Duca, Iacob Despotul, Vasile Alvanitul, Cantimireştii şi alţii, în a cărora fericite zile înflorea lingua română; această diplomatică au urmat grecii ca să amorţească patriotismul românilor de care ei se temeau, şi ca să înăduşe istoria lor, făr' de care nu este patrie, şi să introducă în şcoale lingua grecească cu dascălii lor (căci lingua grecească trebuia fanarioţilor, iar nu românească); deci cu acest mod moldovenii rămaseră nici greci, nici moldoveni, pân' s-au întemeiat iarăşi şcolile naţionale de la 1830, de când vedem propăşind învăţăturile în lingua română, dezvelindu-se istoria naţiei şi înviind patriotismul.

CUCOANA *(către fata din casă):* Fată, mergi de cheamă pe cuconaşul aicea. *(Către dascăl.)* Nu ştii, loghiotate, ce agerime şi ce ţinere de minte are copilul. El de mititel îndrăgise cartea, dar, fiind gingaş, nu-l prea sileam să meargă la şcoală, căci îndată îl lovea durerea de cap, de care şi acum pătimeşte dacă citeşte măcar jumătate de oră. Cu toate acelea, când era de zece ani, ştia pe de rost cimilituri, păcălituri şi mulţime de fabule, de mă amuza nopţi întregi, iar acum îi în stare să-ţi cânte toate cântecele oraşului cu stihurile lor.

SLUJNICA: Cucoană, am fost la cuconaşul, şi ciocoiul dumisale nu m-au lăsat să întru în odaie, spuindu-mi că este adâncit în citanie...

CUCOANA: Mititelul, iar are să-l lovească durerea de cap. *(Către servitoare.)* Cu toate acestea, du-te de-l cheamă şi îi spune că-l rog să vie la neneaca şi să mai lase cititul. *(Către dascăl.)* Dacă citeşte mult sara, îl dor ochii, pentru aceea îl sfătuiesc să se ducă serile la preumblare pe uliţa mare măcar că şi dacă se duce mulţumirea lui este să dea tot ce are pe lângă sine la săraci şi mai ales la bietele văduve, încât deosebit de 100 galbeni leafa lui pe an, de la băbacul său, şi afară de aceea ce-i mai dau eu, apoi alaltăieri au venit acasă făr' de şal, cu care era încins, şi făr' de orologhiu, şi numai în antereu, spuindu-mi că le-au dat de pomană unei bătrâne bolnave ce are două nepoţele. Îţi spui drept, dascăle, nu spre laudă, că la compătimire pentru săraci foarte bine îmi samănă mie.

SLUJNICA: Cuconaşul cu mare supărare au deschis uşa şi au zis că va veni, dar m-au suduit şi m-au chişcat...

CUCONAŞUL *(intră în casă cu un ochi legat şi întreabă):* Ce porunceşte nenecuţa?

CUCOANA: Ah! *psihi mu!*[2] ce ai la ochi? au doară de multă citanie ţi s-au tulburat ochiul?

CUCONAŞUL: Aşa se vede, nenecuţă; astă-noapte am citit mai pân-în ziuă. *(Zicând aceste, îi cad din brâu câteva cărţi de joc, pe care, plecându-se să le ieie, îi cad mai multe.)*

CUCOANA: Dar ce cărţi sunt acele şi de ce le porţi în sân?

CUCONAŞUL: Pentru pasians le-am cumpărat, şi le luasem cu mine ca să le duc la un amic ce ştie feluri de pasiansuri... *(Tocmai atunci intră în casă un italian tractirgiu şi cu un arnăut de la agie, zicând către cucoană:)*

ARNĂUTUL: Cucoană! Domnul agă m-au trimis să vă spui că acest cuconaş al domniilor voastre, întovărăşindu-se cu alţi tineri de treapta lui, în toate nopţile tulbură oraşul, primblându-se pe uliţe cu lăutari, făcând zeiefeturi pe la locuri ruşinate, jucându-se în cărţi pe la tractiruri până în ziuă şi până ce prăpădeşte tot ce are de lângă sine, iar mai ales astă-noapte şi-au dat în biliard şalul, orologhiul şi straiele, rămâind numai în cămeşă; şi tocmai atuncea viind şi tractirgiul, acesta i-au cerut să-i plătească cele ce băuse şi mâncase, iar cilibiul dumitale, în loc de bani, i-au frânt de cap un achiu, de care întâmplare femeia tractirgiului, supărându-se, şi-au adunat oştile sale: patru argate şi două bucătăriţe bine înarmate cu polonice, cociorve, pomotuşe şi alte unelte gospodăreşti, şi cu aceste năpădind pe cilibiul, deosebit de lucruri nu prea mirositoare ce i-au aruncat în obraz, l-au petrecut cu această ceremonie pân' la curtea dumitale; iar acolea cilibiul, sumeţindu-se, apucase la scărmănat pe tractiriţă; noroc de bucătăriţă că i-au stâmpărat mânia lovindu-l cu polonicul peste ochi, iar celelalte femei cu celelalte unelte l-au strâmtorit atâta, încât dumnealui, cu mare sprinteneală, ca un pelivan, au sărit peste poartă în ogradă la dumnea-

ta, dar biruitoarele argate au câştigat câmpul războiului. Acum onestul tractirgiu îşi cere onorul femeii şi plata datoriilor de la cilibiul dumitale...

CUCOANA: Eu nu cred minciuni de a tale, curcanule, pentru copilul meu, căci el mi-au spus de întâmplarea ochiului său, asemenea de şal şi orologhiu; iar acel ce au făcut aceste pozne trebuie să fie alt berbant, şi ieşiţi afară cu binişorul dacă nu vreţi să pui ţiganii să vă interească...

TRACTIRGIUL: *Per dio santo*[3], eu mă duc să dau jalbă la vodă, şi cilibiul dumitale, de se va întâlni cu mine undeva, îmi va plăti punşurile şi vinaţurile ce mi-au băut, ori îi voi scoate şi celălalt ochi. *(Se duc.)*

CUCONAŞUL *(făcându-se că plânge):* Toate aceste sunt minciuni, nenecuţă; şi se vede că acest blestemat de tractirgiu prepune că aş fi fost eu, dar el, şonţul, spune minciuni, căci eu pe crucea mea mă gur că astă-noapte când citeam am auzit mare calabalâc pe la poarta noastră, şi nu ştiu ce au fost pricina!

CUCOANA: Nu-i nimică, drăguţă, nu te supăra, că eu voi vorbi cu aga vărul Iacovachi, şi-ţi voi cere cinstea de la şarlatanul de tractirgiu pentru năpasta ce-ţi face...

CUCONAŞUL: Dar mata să-i spui că pe tractirgiu îl cheamă Marcu de pe uliţa mare din dreptul caselor Paşcanului...

CUCOANA: De unde îl ştii, dacă zici că n-ai fost astă-noapte la dânsul?...

CUCONAŞUL: Cum să nu-l ştiu, dacă mata totdeauna mă iei la primblare cu butca sara pe lună şi stai dinaintea tractirului de mâncăm îngheţată...

CUCOANA: Nu-i nimică, nu-i nimică, *psihi mu,* eu toate le voi pune la cale şi voi vorbi cu dobitocul de agă, iar

acum să vorbim cu dascălul ce ţi-am tocmit astăzi. *(Către dascăl.)* Te rog fă-i puţină cercare, ca să ştim ce n-au învăţat încă.

DASCĂLUL *(către cuconaş):* Dumneata de opt ani, de când te afli la şcoala domnească, trebuie să fi învăţat în limba grecească mai tot cursul celor întâi învăţături ce trebuiesc neapărat unui tânăr evghenis, precum gramatica, catehismul religiei, istoria lumii, aritmetica şi geografia, şi ştiind aceste, apoi vom merge mai nainte.

CUCONAŞUL: Ce ai să-ţi baţi capul, loghiotate, să mă mai înveţi, când eu ştiu tot şi sunt cel întâi între toţi şcolerii? Întreabă dascălii de la şcoala domnească să-ţi spuie că eu am învăţat toate cele, schimbându-mi tabla de nu la trei zile, dar la săptămâna negreşit, iar acum, de vro cinci luni, învăţ o engomie grecească să o spui băbacăi la Crăciun.

DASCĂLUL: Eu pe dascăli nu vreau să-i întreb ce ai învăţat, ce pe dumneata aş vrea să te întreb câte ceva...

CUCONAŞUL: Întreabă cât îţi place.

DASCĂLUL: Spune-mi, dacă ai învăţat catihismul, ce lege este a dumitale, căruia te închini, şi ce Dumnezeu slăveşti?

CUCONAŞUL: Eu sunt de legea moldovenească, ca şi toţi oamenii din lume.

DASCĂLUL: Legi şi popule în lume sunt multe feluri, iar Dumnezeul cel adevărat este unul, căruia ne închinăm noi, creştinii.

CUCONAŞUL: Ba să mă ierţi, dascăle, dumnezei sunt trei: Tatul, Fiul şi Duhul Sfânt.

DASCĂLUL: Aceste trei feţe sunt una şi de o fiinţă, şi se cheamă Treime.

CUCONAŞUL: Apoi cum se poate să fie şi trei, şi unul?

DASCĂLUL: Precum se pot multe lucruri materialice, dar mai ales Dumnezeirea, ce toate le poate. De pildă, cărămida îi alcătuită din apă, lut şi foc; ai înţeles acum că din aceste trei lucruri se alcătuieşte cărămida?*.

CUCONAŞUL: Cum să nu înţeleg!

DASCĂLUL: Aşadar, spune-mi acum: din câte feţe se alcătuieşte Troiţa?

CUCONAŞUL: Din apă, lut şi foc. *(Către neneacă-sa.)* Nu am răspuns bine, precum m-au întrebat acest loghios? Căci dascălii de la şcoala domnească niciodată nu mi-au spus că Treimea este ca şi cărămida; aşa-i, nenecuţă, că învăţ mai degrabă de la dascălul acesta?

DASCĂLUL *(zâmbindu-se, zice):* Cât pentru ale legii, am înţeles şi eu cât ai învăţat. Aş vrea acum să-mi spui din istoria lumii; ştii dumneata, cilibi, cum l-au chemat pe cel întâi om, şi cine l-au zidit pe dânsul, şi cum au chemat pe fiii lui?

CUCONAŞUL: Mi se pare că Adam. *(Către neneaca sa.)* Mata mi-ai cumpărat de la ungurii ce umblă cu torba în spate nişte cadre, pe care este zugrăvit Adam într-o livadă mâncând mere domneşti cu femeia sa Eva.

DASCĂLUL: Dar aceşti întâi oameni unde trăiau atuncea, şi cine i-au zidit?

CUCONAŞUL: Eu cred că în Moldova, dar la ce moşie anume nu pot şti; asemenea, nu ştiu cum au chemat pe părinţii lor.

DASCĂLUL: Pentru Dumnezeu, ce spui, berbantule! Adam au fost zidit de însuşi creatorul, şi Eva au fost scoasă din coastele lui, lăcaşul lor au fost raiul, ce se

---

* St. Spiridon au dovedit ateiştilor cu această pildă fiinţa Treimei la Soborul de la Sardica, unde se disputa acest simbol.

numea Eden, care nu este în Moldova, dar gustând din pomul cunoştinţii i-au izgonit domnul din rai şi i-au blestemat dându-le pământul spre locuinţă, după care ei au născut pe Cain şi pe Avel, din care seminţie ne tragem noi. Deci ai înţeles acum istoria strămoşilor noştri?

CUCONAŞUL: Am înţeles, loghiotate, dar nu pot înţelege dacă au zidit Dumnezeu pe Adam, apoi cum de au scos o coastă dintr-însul, din care au zidit pe Eva? Doar Dumnezeu n-au putut să zidească şi pe Eva făr' de coasta lui Adam? Sau poate şi mata, neneacă, ai ieşit din coastele băbacăi? *(Râzând.)*

CUCOANA: Ba nu, drăguţă, că Dumnezeu au făcut această minune cu Eva numai; apoi Eva au făcut pe Cain şi Avel, precum maica mea m-au făcut pe mine, şi din aceştia s-au înmulţit oamenii pe pământ.

CUCONAŞUL: Apoi cum s-au înmulţit dacă Avel şi Cain nu erau însuraţi, doar Dumnezeu de le-au făcut femei tot din coastele bietului Adam, lăsându-l fără coaste...

DASCĂLUL: Minciuni spui, cilibi, căci Eva, măcar că nu au mai avut copii de care *Biblia* nu ne spune, dar după Talmudul jidovilor, ea au născut şapte fiice, ce s-au însoţit după legea veche cu fraţii lor... Aşadar, acum ai înţeles?

CUCONAŞUL: Ba tot nu.

DASCĂLUL: Cum nu? Dacă Adam şi Eva au fost părinţii lui Cain şi Avel, precum dumneata şi fratele dumitale sunteţi ai băbacăi şi ai neneacăi, apoi Avel şi Cain ai cui au trebuit să fie?

CUCONAŞUL: Negreşit ai băbacăi şi ai neneacăi, căci îmi aduc aminte că neneaca au mai avut doi copii, pe Pavel şi Călin, ce samănă la nume cu Avel şi Cain, şi carii au murit de mult...

DASCĂLUL *(râzând cu hohot şi zicând în sine:* ti cater-

garis[4], *ce spânzurat):* Deci să lăsăm şi istoria lui Adam. Spune, mă rog, de cele patru regule ale aritmeticii, căci de gramatică nu mă îndoiesc că o ştii.

CUCONAŞUL: Îţi spui drept că nu ştiu nici o regulă, şi nici am voit să-mi bat capul să le învăţ degeaba, când galbenul este ştiut cât umblă şi câte parale este leul; iar de am vreo socoteală cu cineva, pui pe ciocoi de socoteşte, şi eu plătesc, şi pace; iar a număra ştiu şi pân' la o sută, şi pân' la două sute, şi pân' la mii de mii.

DASCĂLUL: Dacă aritmetica nu ai învăţat, apoi cred că geografia nici atâta.

CUCONAŞUL: Dar ce dihanie este aceea geografie?

DASCĂLUL: Nu ştiu cum să-ţi spun moldoveneşte. Geografia este de a şti ce este pământul, în câte împărăţii sau domnii se împarte, ce oraşe sunt mai mari, ce râuri, ce mări.

CUCONAŞUL: Stă', dascăle, să-ţi spun, căci eu de mititel ştiu ce zici dumneata să mai învăţ; bunăoară, când am fost la mănăstiri cu neneaca de ne-am primblat, am fost la Botoşani, la Roman, la Bacău, trecând peste Bahlui, Jăjia, Siret şi...

DASCĂLUL: Bine, dar dumneata ai văzut numai Moldova, însă pe pământ sunt şi alte ţări şi târguri, măcar că şi Moldova are deosebită istorie şi guvern.

CUCONAŞUL: Şi eu am auzit că sunt alte ţări, precum nemţească, ungurească, leşească, turcească, dar nu am fost pe acolo, că cine umblă degeaba dacă nu are treabă de unde răsare soarele şi până unde apune, destul că ştiu de mititel că soarele din Moldova răsare şi în Moldova apune. Şi apoi te rog să-mi spui, loghiotate, care evghenis ca mine mai învaţă istoria Moldovei de când avem domni de Ţarigrad, unde se termină lumea noastră, şi când istoria

Moldovei se încheie în două legi, *întâi* că măria sa vodă este stăpânul, norodul — oile, iar noi, boierii, ciobanii; apoi măria sa pe cine voieşte din boieri, bate la talpe sau îi taie capul şi noi, boierii, după pilda măriei sale jăcuim şi batem norodul; şi *al doilea,* care este din boieri mai mare şi mai avut, acela este tare şi are voie să facă ce vrea prin judeţe, mai ales fiind vornic mare, adică hotarnic de divan, căci el poate să răscroiască moşiile de pe la răzeşi, mai ales când acele moşii sunt într-un hotar cu ale boierilor, şi pace bună. Apoi nu-i mai bine să fiu şi eu boier mare şi să fac ce-mi place în ţară, decât filosof ca dumneata, care nu ai nimică? Aşa este, nenecuţă, că l-am păcălit bine pe acest loghios?

DASCĂLUL: Cucoană, fiul dumitale atâta ştie astăzi cât ştia când l-ai adus de la ţară să-l dai la şcoala domnească, deci ar trebui să înceapă de la alfa, vita, dar el îi de 20 ani...

CUCOANA: Tâlharii de dascăli sunt vinovaţi, iar el, mititelul, nu-i vinovat.

DASCĂLUL: Oricum să fie, însă el ştie mai puţin decât nimica şi el vorbeşte ce au auzit pe alţii, ca papagalii, dar nici de o învăţătură elementară nu are ştiinţă.

CUCONAŞUL: Ba să mă ierţi, dascăle, eu nu sunt pasăre, şi vorbesc mai bine decât o pasăre.

DASCĂLUL: Dacă nu eşti pasăre, apoi eşti un *gaidaros* (măgar).

CUCOANA: Eu am trăit, dascăle, în lume printre oameni mari, unde altă limbă nu se vorbea decât numai greceşte, iar de gramatică nu-mi aduc aminte să mai întrebe cineva, destul este să înţeleagă greceşte şi să răspundă, iar moldoveneşte nu trebuie să înveţe, că doar nu are să se facă popă sau logofăt, căci el când va fi boier de divan

are numai să iscălească în cărţile de judecată, scrise gata de diecii divanului…

DASCĂLUL: Aceasta nu-i destul, căci un evghenis se cuvine să aibă şi învăţătură scolastică.

CUCOANA: Eu văd că nu mă înţelegi, căci copilul meu nu vreau să fie filosof, aceasta poate să-l strice; adu-ţi aminte că el este avut, este rudenie cu protipendada (cei întâi cinci arhonzi ai guvernului ţării), apoi, ca să se înalţe, nu-i trebuie procopseală multă, ce îngreuie capul şi îl împiedică să meargă înainte, deci te rog învaţă-l atâta încât să samene cu ceilalţi tineri de teapa lui, şi anume, să fie şăgalnic la vorbă, adică matalnic, şi să ştie când şi cui să facă politică, şi să ştie când să tacă ca să fie nostim, în sfârşit, învăţătura lui să fie pospăietă, ca să nu fie ca un urs salbatic; înţelegi acum, loghiotate? Adică să-l înveţi pe uşor, în scurt, pe deasupra, câte puţin de toate, făr' de bătaie de cap, şi, cum am zice, pentru ochii oamenilor, căci el după neamul şi starea lui nu-i trebuie mai mult, şi nici are vreme, mai ales că peste un an gândesc să-l însor…

CUCONAŞUL: Vezi bine, ba să mă şi boieresc!

DASCĂLUL: *Chirie Eleison!*[5] *Ti catergaris!* Dă-mi dar voie, *cheramo*[6], să-ţi spui că şi eu văd că de a învăţa cumsecade fiul dumitale au trecut vremea cea scumpă, însă să întrebuinţăm timpul cât au mai rămas spre a-i lumina cât se va putea mintea şi de a-l deprinde cu învăţăturile greceşti măcar cele mai trebuitoare, căci de patria lor moldovenii nu au a-şi bate capul, fiind curtea domnească patria lor.

CUCOANA: Dumneata, dascăle, mă scoţi din răbdare cu filosofiile dumitale; eu îţi spun în scurt că dacă fiul meu îi slăbuşor de duh, apoi dumneata în zadar vrei să-i deschizi mintea, iar cât pentru boierii şi chiverniseala lui el nu are abar, căci eu l-oi înlesni la toate prin rudeniile

mele cele mari, şi ia sama, loghiotate, că dumneata cu învăţătura dumitale tot dascăl ai rămas, dacă nu ai avut moşie şi rudenii pe cei mari ai ţării, sau măcar nu te-ai ciocoit pe lângă vrun boier mare făcându-te ciubucciu sau cafegiu, şi crede-mă că mai procopsit ai fi decât cum eşti; iar ce se atinge de copilul meu, eu, dacă l-oi însura, îi voi purta grijă de toate, ca să nu-l ajungă nici vânt rece, şi mă voi sili să se facă vornic mare de divan...

CUCONAŞUL *(sărutând mâna cucoanei):* Aşă-i, nenecuţă, că mata mi-i creşte şi copiii dacă mă voi însura?

CUCOANA: Aşteaptă, drăguţă, să vezi întâi de-i avea copii.

CUCONAŞUL: Cum să nu am?! Ba încă mă voi opinti ca să întrec şi pe băbaca.

DASCĂLUL *(în sine):* Bre, bre, bre, ce mascarale de oameni!

CUCOANA *(către cuconaş):* Nu ţi-i ruşine, fleacule, să întreci pe băbacă-tău?! *(Către dascăl.)* Aşadar, loghiotate, fă ce-i face cu dânsul pân' la anul.

DASCĂLUL: O, *chera mu!* Eu sunt om onest şi sunt dator să-ţi spun că cu cât cilibiul dumitale este avut şi de soi înalt, cu atâta i-ar şedea mai bine să înveţe ceva mai cu sistemă decât zici dumneata, ca să nu samene cu un cal rău împodobit cu rafturi scumpe, pe care îndată ce-l despodobesc rămâne o gloabă nefolosnică şi urâcioasă...

CUCONAŞUL: Auzi, auzi, neneacă, beleaua această de dascăl mă face gloabă...

CUCOANA: Of, dascăle, ce mă superi cu palavrele dumitale? Eu îţi spun încă o dată că el îi avut şi de neam mare, apoi la noi, în Moldova, cine are aceste îi cu minte, de treabă şi procopsit...

DASCĂLUL: Apoi eu nu am ce face în casa dumitale.

CUCOANA: Iaca, te-ai şi mâniet, dar te rog să nu ne mai filonichisem, ce să vorbim cum se cuvine. Adu-ţi aminte că dumneata te-ai făgăduit să alcătuieşti un plan cum să înveţi copilul; deci l-ai gătit?

DASCĂLUL: Eu îl făcusem precum ştiu, dar văd din vorbele dumitale că nu-ţi va plăcea; poronceşte dar ce am să fac, căci, precum înţeleg, dumneata nu vrei să dau învăţătură sistematică ca un dascăl, ce să-i fiu numai pedagog, ca cilibiul dumitale să rămâie un magog (momiţă cu cap de câine).

CUCOANA: Fii dar dumneata pedagog sau magog, mie puţin îmi pasă, numai însemnează ce îţi voi spune.

DASCĂLUL: Sunt gata, spune.

CUCOANA: În toate zilele, deosebit de sărbători mici şi mari şi de duminici, de la cinci pân' la şase ore să citeşti cu dânsul istoria şi geografia; însă să faci aşa marafet, ca el, făr' de multă osteneală, să ştie pe de rost câteva întâmplări din *Alexandria* lui Machedon[7], precum de căpcânii şi de furnicile cele mari cât omul ce s-au bătut cu dânsul şi alte minunăţii ce au mai făcut Machedon; asemenea, de domnii cei vestiţi ai Moldovei, precum de Papură-vodă, de Ciubăr-vodă şi alţi viteji; precum de Crai-Nou, fiul Epii, poreclit Sfărâmă-Piatră, Strâmbă-Lemne, de care boierii şi cucoanele spun prin adunări poveşti tare frumoase; asemenea, să ştie cum se cheamă oraşele cele mai mari ale ţărilor noastre, mănăstirile şi sihăstriile.

DASCĂLUL: Altă ce mai porunceşti?

CUCOANA: O dată pe săptămână să-l înveţi hambacul.

DASCĂLUL: Vrei să zici poate aritmetica?

CUCOANA: Ba nu, eu vreau hambacul, că îi mai uşor, ca să ştie copilul numai că două şi cu două fac patru, şi să ştie a-şi număra paralele când va fi rânduit de vistierie

prin ţinuturi cu goştină, desătină şi mai ales vădrăritul la Odobeşti. Oh! la Odobeşti, unde cântă ţiganii toată ziua, joacă şi beau călcătorii, ba şi noi, boierii, când ne ducem pe la podgorii să petrecem; mai mult nu trebuie. Dar aşteaptă să-ţi spun, loghiotate, de ce învăţătură mai mare are copilul trebuinţă ca să se poată schivernisi, adică să poată câştiga parale mai cu lesnire, căci în ţara noastră boierii, dacă se fac vornici mari de divan, apoi se rânduiesc să măsoare moşiile boierilor celor mai mici, mai ales ale mojicilor de răzeşi, când se plâng că li s-au împresurat moşiile lor de boieri, şi acei vornici măsoară cu prăjina şi lanţugul locul de pricină şi-l dă acelui ce le aduc mai mulţi bani; iar de cătăva vreme vornicii hotarnici au învăţat de la nemţi alt meşteşug ca să nimerească linia mai drept, şi şi-au cumpărat câte o ocheană pe trei craci, şi căutând printr-însa încotro vreu, oamenii îi socotesc foarte procopsiţi, şi hotărâtura lor acea cu ocheana are credit la domnie mai mult decât hrisoavele vechi, căci ei, ca nişte fermecători, pot preface faţa pământului, făcând din deal vale şi din podiş munte, şi pot să găsească silişte de sate mai veche decât potopul, şi pot să răscroiască hotarele fireşti şi să facă cu moşie pe cel ce niciodată nu au avut moşie, dacă le umple pungile; apoi judecă, loghiotate, cu înţelepciunea dumitale când va şti copilul acest meşteşug ce chiverniseală de alijveriş poate face cu dânsa...

DASCĂLUL *(au strigat): Chirie eleison che soson ton laonsu!* (adică: Doamne, miluieşte şi mântuieşte pe norodul tău!)

CUCOANA: Eu mă mier, dascăle, de ce te sperii de un lucru aşa firesc în ţară şi aşa de folos pentru deregători, dar să lăsăm deoparte aceste învăţături adânci, de care ţi-am vorbit prea destul, şi să ne întoarcem la altele mai cu haz şi mai uşoare; deci însemnează.

DASCĂLUL: Spune, *chiria mu*.

CUCOANA: Să-l inveţi a vorbi cabazlicos...

DASCĂLUL: Adică ca să râdă toţi de dânsul ca de un caraghios; mai bine să-l învăţ a vorbi frumos...

CUCOANA: Pentru Dumnezeu, dumneata vrei să-l înveţi raterica (retorica). Nu, dascăle, nu vreau decât să fie vorbăreţ, să nu-i tacă gura nici un minut, să ştie pe de rost numele comedianţilor şi al pelivenilor celor mai vestiţi ce joacă pe frânghii şi fac ghiduşii de carii domnul şi boierii fac mare haz.

DASCĂLUL: Altă ce mai porunceşti?

CUCOANA: Copilului muzica nu-i este prea dragă, căci mititelul au pătimit de năjit, dar cânta bine din cobză; cu toate aceste, ţiganul Nedelcu, vestit scripcar în Iaşi, să vie o dată pe săptămână ca să-i arăte şi în scripcă pestrefuri turceşti, şi atunci vor zice oamenii că fiul meu ştie şi muzicant.

DASCĂLUL: Ce mai pofteşti alta?

CUCOANA: Să înveţe în toate zilele a juca, pentru care să-mi găseşti vrun neamţ jucăuş bun, mai ales pentru ştaier şi minavet, şi să porţi de grijă ca neamţul să-l înveţe a face cucoanelor complimente cu coadă, de cele nemţeşti, şi a juca la baluri necontenit, ca să-i meargă vestea, aşa cum se vestise când trăiam la ţară, încât nici un flăcău nu-l întrecea la jocul sârbesc de brâu, la ţigănească, la corăghiească, cum joacă la Galaţi, la mocănească, la huţănească, la hora moldovenească, şi alt[ele] şi alt[ele].

DASCĂLUL: Altă ce mai trebuie să ştie cilibiul dumitale?

CUCOANA: Mi se pare că îi destul pentru un tânăr căruia toate îi se zâmbesc în lume şi fiul meu, având aceste talenturi, îndată să înceapă a se ridica în sus ca un

flutur cu aripile de aur. Dar am uitat ce au fost mai de folos, şi anume, te rog să-l deprinzi mai cu dinadinsul de a-şi ţinea grandeţele sau fineţile pe vârful nasului, ca un boier mare, şi cât se va putea mai sus, aşa cum fac limongii fanarioţi după ce vin de la Ţarigrad la noi cu domnii greci, carii, după ce se boieresc, se înavuţesc jăcuind cât pot, apoi îşi bat joc de boierii pământeni, şi toţi se tem de aceşti cireci domneşti, şi această fudulie grecească este prea de modă acum, făr' de care copilul nu va însemna nimică, şi vor zice toţi că este un gogoman de ţară.

DASCĂLUL: Dumneata, *chera mu,* ai uitat trei lucruri mai trebuitoare decât aceste fleacuri, adică măcar să-l înveţi moldoveneşte, religia şi fapta bună.

CUCOANA: Adevărat am uitat, dar nu îi de modă.

CUCONAŞUL *(către maica sa):* Auzi! auzi! să mai învăţ moldoveneşte dacă eu sunt moldovan!

CUCOANA: Are dreptate copilul, că el ştie moldoveneşte a vorbi şi a iscăli, iar de istorie nime nu întreabă, nici măcar nu se vorbeşte acum, ca mai nainte, pe când erau domni pământeni. Iar ce se atinge de religie, apoi şi eu, şi duhovnicul, când îl spoveduieşte, îi spune destule molitve, de ar ţinea minte măcar a zecea parte, căci doar nu am să-l călugăresc. Iar cât pentru faptă bună, aceasta este o istorie lungă şi sacă, ce acum nu se pomeneşte, căci fiul meu, trăind în lume, se va purta după pilda boierilor curţii domneşti şi va înţelege el singur de ce fac haz la curte şi de ce nu fac haz, de ar fi el parolist cu damele pentru orice lucru de nimică, de ar plăti cinstit datoriile în cărţi şi pe la dughene, ca să nu-l închidă la vartă, de ar linguşi pe boierii mari, ca să-l schivernisească şi pe dânsul, mititelul, de şi-ar iubi rudeniile cele bogate, căci de la cele sărace nu are ce aştepta, de ar fi fraged cu ceilalţi cuconaşi

de teapa lui, de ar fi simţitor de cele mai mici supărări ce se întâmplă prin casele altora, iar de casa lui nu are să-i pese, căci eu le voi pune toate la cale, şi destul pentru dânsul. Iată ce vasăzică tânăr drăgălaş şi cu fapte bune; iar mai cu dinadinsul pe lângă boierii cei mari să se micşoreze, iar cu cei mici să se fudulească, ca acei mari să-l iubească, iar ciocoii să se teamă de dânsul, iată iarăşi în ce se încheie înţelepciunea şi ipolipsul la curtea domnească, ba şi în toată lumea, făr' de care daruri copilul va fi nesuferit tuturor...

DASCĂLUL: *Caco hrono na chisesi che o Iosu o catergaris!* (Blestemată să fii şi tu şi cuconaşul tău, spânzuratul!)

Aceasta zicând dascălul în sine, îşi apucă şlicul şi o rupe de fugă.

CUCONAŞUL *(râzând cu hohot, zice):* Au luat dracul pe caţaonul, şi eu am scăpat teafăr, căci înţeleapta mea nenecuţă i-au venit de hac... Doamne, Doamne, mata tare eşti învăţată, de poţi învăţa şi pe dascăli...

(Eu eram tânăr pe atuncea şi ascultam din tinda casei această comedie a amicului şi conşcolerul meu cuconaş; deci adaog iarăşi: cât era de înăduşită pe vremea fanarioţilor în Moldova simţirea cea mai sacră a iubirii de patrie şi educaţia românilor, dar am trăit şi am văzut cu întristare în timpul de acum altfel de civilizaţie, mai grozavă decât a grecilor, adică progresul turbat sau ultraliberal al unor tineri români, ce nu cred nici în Dumnezeu, nici în dracu; şi nu se tem nici de cuget, nici de păcat, şi îşi bat joc de părinţii lor, numindu-i retrograzi, varvari, şi îşi bat joc de toţi ce nu sunt ca dânşii şi apoi pier ca muştele, ce nu aduc nici o roadă în lume...)

GENIUL VECHI AL ROMÂNILOR ŞI ROMÂNII DE ASTĂZI

CUPRINS

Cu doftorie amară,
Acel bolnav înviază,
Cu critică şi ocară,
Răul moral se-ndreptează.

Este ştiut că în toţi anii la sărbătoarea Sântului Ilie, la 20 iuliu, în oraşul Fălticeni, ce este în ţinutul Sucevii, din principatul Moldovei, se face un iarmaroc renumit, la care se adună nu numai neguţitorii din Moldova şi Valahia, dar şi o mulţime de neguţitori străini din depărtate locuri cu mărfuri scumpe, şi acolea sau le vând cu ridicata unii altora, sau le schimbă pe alte mărfuri, încât în acest mare iarmaroc, ce ţine două-trei săptămâni, se învârteşte un alijveriş de câteva milioane de lei. Tot atuncea se adună acolo din cele mai de departe unghiuri ale Moldovei, şi mai cu samă din Iaşi, Roman şi Botoşani, mulţime de tineri boieri şi tinere cucoane, nu pentru interesul negoţului, cu care prea puţini se îndeletnicesc, ce numai ca să se zăbovească sau să cumpere lucruri pentru a lor podoabă şi îmbrăcăminte, cu care se fudulesc în iarmaroc, şi întru adevăr că zi şi noapte altă nu se răsună pe uliţe şi prin casele oraşului decât râsuri, muzice şi jocuri; iară în luxul cel mai rafinat al Europei şi în amorul cel mai sentimental se întrece tinerimea română cu atâta agerime, încât şi modistul parizian, şi fragedul păstor al munţilor Alpi mai nu i-ar putea întrece; apoi de benchetele şi zefcurile ce se fac la acel iarmaroc, atât între nobili, cât şi între clasele mai de jos, este de prisos a mai vorbi; atâta zic, că cel mai stoic filosof ar astupa ochii Minervii,

spre a se veseli şi el ca un om păcătos la acest iarmaroc; deci în aşa mare adunare de popul poate cineva voieşte să vadă dezvelit haracterul, moralul şi plecările românilor de astăzi. Aşadar, şi eu însumi, alergând ca şi ceilalţi în sus şi în jos prin iarmaroc, m-am întors seara la gazda mea şi, fiind obosit, m-am pus în aşternut, unde am început a citi cu o însufleţire nespusă pe un hronic al Moldovei şi al Valahiei, ce am găsit pe masa din odaia mea, şi mă minunam gândind cum de au stătut odinioară naţiile acestea ale moldo-valahilor, ce se văd astăzi atât de iubitoare de răsfăţări şi de mode, şi atât de molatice, în contra puternicilor megieşi, ce le înconjura din toate părţile, precum tătarii Bugeacului, cazacii Ucrainei şi ai Zaporogului, polonii sau leşii, ungurii, turcii, tătarii şi alte naţii. Cum de s-au luptat două naţii mici ca aceste ale Moldo-Valahiei, care împreună, pe la al 14-lea veac, nu era, cred, nici două milioane, cu mai mult de treizeci milioane, ce alcătuia pe atuncea megieşitele popoare? Însă m-am dumerit apoi că populul ţărilor noastre în acele timpuri şi înţelepţii lor domni, deşi altă avere nu avea decât frumoase turme, bune arme şi un pământ îmbelşugat, dar traiul lor simplu şi nerăsfăţat nu cerea altă mulţumire, nu se îngăima de alte patimi, ca o naţie ce era necorcită, decât ca ţara lor să nu fie călcată de megieşi şi legea lor nesmintită. Deci aceste două instincte însufleţindu-i, îi făcea eroi nebiruiţi; iată dar tăria, iată mântuirea lor de duşmanii de afară şi de patimile dinlăuntru.

Bântuirile neamice ale megieşilor au contenit câtva după ce Moldo-Valahia, obosită de războiuri, pe la veacul al 17-lea au intrat sub scutul marelui Petru, împăratul Rosiei, despre prăzile cazacilor Ucrainei şi ale Zaporogului; iar în vremea înţeleptei împărătese Ecaterina a II s-au

asigurat ţările despre prăzile oardelor tătăreşti, ce stăpânea Bugeagul Basarabiei şi al Hersonului, şi despre sumeţii Poloniei, înfrânaţi şi umiliţi de Ecaterina. Aşadar, aceşti celebri monarhi ai Rosiei, precum şi puternicii lor moştenitori, cu a lor ocrotire, nu numai au păstrat ţările aceste în creştineasca lege, dar şi în politica lor fiinţă; iar în anul 1834 le-au întemeiat ceva mai cu sistemă driturile de demult pierdute. Însă mulţi români de astăzi încă nu se dumeresc, nici ce pierduse, nici ce au câştigat... Iată lucrurile Dumnezeului drept-credincioşilor ce înalţă cornul creştinilor, iată argument istoric cu ce chip au stătut pân'astăzi tronurile acestor principaturi nerăsturnate de tot, ca nişte frumoase ruine ale gloriei trecute. Aceasta pentru starea politică a românilor.

Dar iarăşi gândeam: care neamici oare sunt mai de primejdie? Oare acei de afară, ce de demult ne îngroază, de care Dumnezeu ne-au mântuit, sau acei dinlăuntrul ţărilor, ce ne dezmiardă astăzi şi care zi şi noapte viclean se furişează prin toate casele şi soarbe averea moldo-valahilor, ca smârcul unei bahne ce soarbe în sine izvoarele cele mai hrănitoare şi suge sucul cel crescător al pământului moldo-valahilor, ca şerpele ascuns sub roză, ce muşcă şi înveninează moralul moldo-valahilor? Acesta este luxul sau răsfăţul ce s-au furişat de la începutul veacului nostru în ţările noastre; el au născut între noi mândrie, pizma şi desfrânarea, el ne-au ademenit şi ne-au buimăcit de ne-am uitat credinţa către Dumnezeu şi către legi, şi am urât pe muma patrie, pe care o sfâşuim, o rupem, o dezbrăcăm, ca să avem cu ce împlini gusturile noastre. La aceste gândind, eu am zis: O! vechilor domni ai moldo-valahilor! când îţi învia din nenorocirea voastră, ca să vedeţi răsfăţul, podoabele şi trândava moleciune a mândri-

lor moldoveni şi valahi de astăzi, a palaturilor lor, zidite, unele, din năruiturile cetăţilor vechi, pe care voi le-aţi fost zidit, pentru un pravăţ mai bun, iar mai cu dinadinsul din risipa averilor ce le-au rămas de la eroii strămoşi! ce aţi zice?... Vorbind aceste, însumi am adormit: şi iată că se arată nu ca un vis, ce ca o fantomă, un cuvios bătrân, carele, puind dreapta sa pe umărul meu, pe cât ţin minte, mi-au grăit aşa:

"Am auzit ce vorbeşti în gândul tău, căci eu sunt geniul Zamolxis al daco-românilor, descipol al lui Pitagora, carele, trăind între sălbaticii daci, am fost legiuitorul lor, şi ei m-au dumnezeit; aşadar, eu, geniul lor şi al urmaşilor daco-români, privighez între voi şi mi-i drag să convorbesc câteodată cu patrioţi buni şi necorciţi. Deci spune-mi, române, ce s-au făcut lăcaşurile voastre acele rustice şi curate, în care locuiau odinioară fapta bună şi bărbăţia, şi de multe ori cetăţeni ca aceia ajungeau domni ţării? Ce s-au făcut limba românească, căci voi acum vorbiţi mai regulat limbile străine? Ce sunt deprinderile aceste muieratice, ce v-au gingăşit obrazul şi trupul de nu aveţi putere în voi nici cât avea babele străbunele voastre, şi nici vă poate cineva cunoaşte de sunteţi bărbaţi sau femei, decât numai pe haine, ce folosesc palaturile pe care nu mai aveţi cu ce să le umpleţi? Acele statuie şi bronzuri scumpe cu carele le împodobiţi când voi nu aveţi ce să lăsaţi urmaşilor voştri decât datorii? O, românilor! Ce aţi făcut voi? Voi, care eraţi biruitori naţiilor megieşite, vă văd astăzi biruiţi de străinii ce s-au adăpostit în ţara voastră, aducându-vă tot felul de mode şi de deprinderi ale luxului; ce aţi făcut cu legea voastră, pe care o pângăriţi în tot felul, căci fecioria voastră nu este acum neprihănită, nici însoţirile voastre statornice sau fără de interes? La voi astăzi nu se deose-

beşte răul de bine, căci voi onoraţi mai mult petrecerile decât îndeletnicirea cu trebile ce aduc folos, voi preţuiţi mai mult osteneala dascălului ce vă învaţă a juca sau a cânta decât al meşterilor ce vă lucrează uneltele industriei şi ale plugăriei; orăşenii voştri mai mult gândesc la ghiduşii teatrului veniţi din ţări străine, ce vă migăiesc un ceas, decât la cel ce au lucrat un an la opera ce s-au jucat pe scenă, măcar fie şi român, sau voi mai mult lăudaţi pe virtuoşii muzicanţi ai Europei, sau păstrăfurile lui Arifaga decât pe acei ce au scris istoria patriei, precum Cantemir, Ureche, Costin şi alţii. Boierii voştri mai toţi s-au lăsat de lucrul pământului, căci îmbelşugata rodire a moşiilor lor i-au înavuţit şi i-au trândăvit, încât de multe ori o mie de plugari din satele unui boier nu pot îndestula casa proprietarului lor, întru atâta lipscanii şi modistele îi ademenesc către răsfăţuri şi cheltuieli mari, şi către o viaţă molatică şi leneşă, şi din aceasta urmează apoi că bărbaţii români sunt astăzi aşa de gingaşi, podoabele lor aşa de asemănate cu ale femeilor, feţele lor aşa de drese şi întocmite, că în oraşele Principaturilor seamănă a fi numai sexul femeiesc, iară bărbaţi nici unul. Aşadar, sufletele unora ca ale acestor români, fiind dedate desfătărilor, nu sunt în stare să simţească adevărata mulţumire a unei vieţi ticnite, măsurate şi cu fapte bune, iară trupurile lor cu totul fiind gingăşite de trândava şi desfrânata vieţuire, sunt totdeauna bolnăvicioşi şi tânjesc, neştiind pentru ce. Însă eu, ca un geniu, ştiu că ei tânjesc că nu au îndestui bani pentru desfătările lor, care boală se cheamă galbanare (adecă galbeni-n-are); aşadar, mâinile lor ca de ceară şi nedeprinse cu osteneala... sunt debile încât nu pot să mişte cea mai mică povară, picioarele lor, ce abia îi poartă, nu sunt în stare să încalece nici precum încăleca din vechi

moşnegii, iară trăsurile lor cu cele mai vânjoase răzoare, în care tinerii, lungindu-se în ele, se preumblă pe strade şi tot încă se ostenesc, apoi stomahurile lor slăbănogite de îmbuibare, feţele lor veştede de desfrânare, ochii lor lâncezi şi obosiţi de benchetele nopţii şi de jocul cărţilor, toate aceste fac din bărbaţi nişte creaturi, pe care românii vechi îi numeau oameni stricaţi. În fine, făr' de virtute fiind, ei se tem de cugetele lor, se tem de compatrioţii lor, se tem de străinii ce vin în ţară şi sunt gata să fie plecaţi servi oricăruia stăpân. Aceasta este o icoană pentru trupeştile însuşiri ale românilor acelor ce sunt de aşa teapă.

Dar mă minunez mai mult de prefacerea moralităţii acei rustice ale unora din români, de tulburarea limpezilor cugete ale lor, mă minunez de unde au deprins cele mai rele deprinderi ale Europei, adică sub masca politeţii amăgitoare, atâtea viclenii. Privesc cu oţărâre la fudulul fanfaron şi la caracterul lui cel plin de zădărnicii, care nici un pas, nici o mişcare nu face făr' de îngâmfare şi sumeţie; el vrea să se înalţe peste ceilalţi oameni şi se micşorează pe sine; el este cutezător cu mai-marii lui şi cu bătrânii respectabili, mândru cu cei de sama lui, defăimător cu cei mai de jos decât el; le zice acestora *tu,* îşi dă ton că ocroteşte pe aceia şi îşi bate joc de toţi; cine i se închină lui, el nu-l vede, cine îi vorbeşte, el nu-l ascultă, iară de vorbeşte cineva cu altul, el se amestecă în vorbă, şi întreabă pe omul onest de ce nu vine la dânsul acasă. El nu au citit altă şi nici ştie altă decât romansuri şi poezii făcute de alţii, şi se laudă că le-au făcut el, şi dă sfaturi înţelepţilor, şi critică orice lucru minunat al frumoaselor arte; el se fuduleşte repetând câteva idei ale filosofilor ce le învaţă cu o zi mai înainte, şi aşa de fireşte le spune, ca şi când însuşi le-au compus. Aşadar vorbele lui sunt min-

ciuni, făgăduinţele lui neîmplinite şi umbletele lui nesocotite, căci el vine târziu acolo unde îl aşteaptă şi se duce unde nu este chemat; pe rudele sale, dacă sunt sărace, el nu le cunoaşte, şi se laudă cu prietenia magnaţilor care poate niciodată cu dânsul n-au vorbit; în fine, el este un comediant cu duh pentru acei nătărăi carii îl slăvesc şi un nătărău mândru pentru oamenii cu judecată, care fug de dânsul. Însă el nici are duh, nici îi prost, decât este o icoană adevărată a tinerilor cu rea creştere şi cu stricat moral. Trebuie însă să ştiţi că dacă un tânăr ca acesta este stricat de cu vreme, şi părinţii nu se silesc a-l îndrepta pân' la vârsta de douăzeci ani, el se face apoi cel mai rău, cel mai netrebnic cetăţean, el este în stare, pentru ca săşi împlinească gusturile şi capriciile sale, să jertfească şi pe părinţii săi, sau măcar piară şi patria şi lumea toată.

Deci, românilor, lepădaţi cu totul luxul sau răsfăţul, iar de nu se poate, în secolul în care trăiţi, cumpăniţi-l măcar cu starea în care vă aflaţi şi cu veniturile ce aveţi, şi gândiţi şi la sărăcia ţării şi a moştenitorilor voştri, adică, că banii voştri iese din ţară pe lux şi nu se mai întorc; deprindeţi-vă cu moralitatea cea firească, căci aceia este virtutea, şi nu vă pilduiţi cu fanfaronii ţărilor străine; deprindeţi-vă cu osteneala şi fugiţi de muiereştile alintături ce vă moaie trupul şi vă slăbeşte mintea şi gândiţi că odinioară puternicii voştri megieşi, deşi erau neamicii voştri, dar se mira de bărbăţia tinerilor voştri şi de înţelepciunea bătrânilor voştri şi vă onorau pe voi, iar acum nu numai megieşitele popoare, dar şi străinii ce trăiesc în ţara voastră râd de a voastră deşertăciune şi de a voastră molătate.

O! dragilor mei români! voi sunteţi vrednici de plâns, căci cu greu vă este să vă dizbinaţi de cele ce aţi deprins, şi vouă v-ar trebui un Caton[1] sau un Fabricius[2] al romanilor, care cu vargă de fier să vă îndrepte pe calea cuviinţei. O! românilor”...

Acolea m-am trezit din somn de un mare zgomot ce s-au răsunat pe uliţa de lângă casa mea. Mă scol din pat, caut pe fereastră şi văd câţiva tineri, care după ce serbase pe zânul ce au sădit via, se duceau cu cea mai înfocată pârgă a lor la un templu al zeiţei amorului, ce se găsesc mai multe la noi decât în Elada veche. Deci eu, ruşinându-mă de umbra cucernică ce îmi vorbise, m-am sculat, m-am îmbrăcat, m-am suit în trăsura mea şi am fugit din Folticeni.

*

La 1830, aflându-mă la iarmarocul de la Folticeni, am văzut urmările desfrânate ale junimei de atuncea şi care mi-au inspirat a le descrie aicea, dar de atuncea şi până acum prea multă deosebire găsesc în moralul junimii de astăzi, căci buna educaţie şi civilizaţia le-au insuflat principii vrednice de laudă şi singuri ei, uitându-se înapoi cum era tinerimea atuncea, sperez că se vor uni cu opiniunea mea.

CUPRINS

NOTE

Procuvântare

[1] *Barbu Catargiu* (1807—1862) — Om politic conservator român, potrivnic împroprietăririi ţăranilor. Şeful primului guvern al României. A murit în urma unui atentat la viaţa sa. Cuvintele prezentate drept moto la *Procuvântare* constituie o parafrazare a apelului lansat de B. Catargiu în cuvântarea sa din şedinţa de la 11 decembrie 1862 a parlamentului: "Tot pentru ţară, nimic pentru noi! Să trăiască România!" (Supliment la *Monitorul oficial al Moldaviei,* 1862, nr. 17, p. 5).

[2] Prin *dialectul neolatin* C. Stamati avea în vedere tendinţele latinizatoare în limbă.

[3] După cât se pare, C. Stamati se referă la observaţia critică dintr-o scrisoare a lui C. Hurmuzachi apărută în *Dacia literară,* martie-aprilie 1840, ce însoţea poemul *Gafiţa blestemată de părinţi,* expediat de acesta la redacţie. Apreciind înalt talentul şi eforturile depuse de poetul din Basarabia la dezvoltarea literaturii, C. Hurmuzachi nota în continuare: "Păcat numai că ortografia, sau mai bine zicând cacografia cea veche, n-au făcut încă loc obşteşte primitei ortografii de acum care este mai simplă şi mai raţională". Iar M. Kogălniceanu scria la sfârşitul însemnărilor lui Hurmuzachi că "ortografia s-au îndreptat din *Gafiţa*" (*Dacia literară,* tomul I, p. 199).

[4] *Edgar Quinet* (1803—1875) — istoric, scriitor şi filozof francez. Ginerele lui Gh. Asachi. A apărat în presă şi în special în lucrarea pomenită de Stamati, publicată iniţial în limba franceză, drepturile şi libertăţile Principatelor Române. Titlul exact al broşurii, în traducerea scriitorului Nicolae Istrati: *Românii Principatelor Dunărene de Edgar Quinet*. Tradus de pe limba franceză. Iaşi (Tip. Inst. Albina), 1856.

[5] C. Stamati, evident, păcătuieşte împotriva adevărului afirmând că a fost “desţărat” din copilărie. La 1812, când familia lor se stabileşte în Basarabia, el avea 26 de ani (după toate probabilităţile, s-a născut în 1786).

[6] Ex professo. Ca un profesor; cu competenţă *(lat.)*. C. Stamati vroia să sublinieze astfel că n-a făcut studii speciale.

[7] Am făcut ceea ce am putut, să facă alţii mai bine... *(lat.)*.

Imnul lăutei româneşti

[1] Orfeu — (în mitologia greacă) poet, muzician. Fiul lui Oiagros, regele tracilor, şi al muzei Caliope. Lira sa îmblânzea fiarele, urnea din loc arborii. A coborât în infern ca s-o readucă pe pământ prin cântecele lui pe Euridice, soţia sa moartă, mişcând prin cântecele lui pe zeii infernului.

[2] *Pluton (Pluto)* — (în mitologia greacă) nume dat zeului Hades, considerat stăpânul bogăţiilor din măruntaiele pământului,

[3] *Saul* — rege semilegendar al statului Israel (sec. al XI-lea î.e.n.).

[4] *Irodiada* — soţia tetrarhului Irod Antipas şi mama Solomeii, blamată de prorocul Ioan Botezătorul pentru desfrâul ei.

[5] *Murad* sau *Murat* al III-lea. A domnit în anii 1574—1595.

Sentinela taberei de la Copou la 1834

[1] *Slavei.* În ediţia de bază: *salvei.* Corectat conform textului apărut în suplimentul *“Albinei româneşti”*.

Dorul de patrie

[1] *În “Foiletonul Zimbrului”* în locul versurilor din **Doina veche a unui prizonier la tătari** au fost date ca moto următoarele versuri:

Oriunde m-oi duce,
Oriunde de sunt,
Aproape, departe,
De-a mea ţară dulce,

De-al meu drag pământ,
Mi-i dor zi şi noapte
Şi cruda mea soartă
De ea mă desparte.

Cu unele deosebiri versurile au fost reluate şi în varianta apărută în “*Ateneul român*”.

[2] Acest moto din varianta apărută în *Muza românească* (1868) reprezintă o parafrazare a unui dicton latin, pe care Stamati, probabil, l-a cunoscut sub forma unui vers din poezia Harpa (Arfa) a scriitorului rus G. R. Derjavin: “Otecestva i dâm nam sladok i priaten”.

[3] *A României*. În ediţia de bază s-a tipărit fără articolul a, din necesitatea de a respecta măsura versului. L-am restabilit în conformitate cu textul apărut în “*Foiletonul Zimbrului*” şi “*Ateneul român*”.

[4] *Gâţă*. Acest cuvânt a fost adăugat în ediţia de faţă conform textului publicat în “*Foiletonul Zimbrului*” şi “*Ateneul român*”.

[5] *Mihnea III (Mihail Radu)* — comandant militar şi domn al Ţării Româneşti (1658—1659).

Eroul Ciubăr-vodă. Fabula fabulelor vechi populare sau Rolando furios moldovenesc

[1] *Pentru minciună omul este de foc, şi de gheaţă pentru adevăr* (fr.).

[2] *Pân' la muntele cel nalt*. În ediţia de bază cuvântul *cel* lipseşte. L-am restabilit conform textului *Povestei povestelor* (1843).

[3] *Benga* — nume generic dat la ţigani diavolului.

Dialogul unui holtei cu un boierenaş avut, însoţit cu o cucoană de înalt neam

[1] *Amabilul meu* (fr.).

[2] *Dumnezeule!* (fr.).

[3] *Sodoma* — oraş legendar, care, potrivit **Vechiului Testament,** ar fi fost nimicit printr-o ploaie de foc şi de pucioasă pentru fărădelegile şi desfrâul locuitorilor săi.

[4] Ptiu! *(fr.)*.

[5] Cerule! *(fr.)*.

Păgânul cu fiicele sale

[1] *Asmodeu* — prinţul demonilor (în *Talmud*); în genere demon răufăcător.

Suceava şi Alexandru cel Bun în secolul al XV

[1] *Gaspar Graţiani* — domn al Moldovei în anii 1619-1620. A încercat să elibereze Moldova de sub stăpânirea turcească. Înfrânt de turci la Ţuţora, ar fi fost omorât de boieri.

[2] *Alexandru Ilieş* — domn al Ţării Româneşti (1616—1618; 1627—1629) şi al Moldovei (1620—1621; 1631—1633).

[3] *Eustratie Dabija* — domn al Moldovei între anii 1661—1665.

[4] *Nicolae Mavrocordat* — domn al Ţării Româneşti (1715—1716; 1719—1730) şi al Moldovei (1709—1710; 1711—1715).

[5] *Numa Pompilius* — al doilea rege legendar al Romei (715—673 î. e. n.), căruia i se atribuie organizarea religioasă a Romei, înfiinţarea colegiilor de preoţi şi instituirea calendarului sacru.

[6] *Teoctist* — mitropolit al Moldovei între anii 1458—1477.

[7] *Gheorghe Duca* — domn al Moldovei (1665—1666; 1668—1672) şi al Ţării Româneşti (1673—1678).

[8] *Vasile Lupu* — domn al Moldovei (1634—1653, 1653).

[9] *Jupiter* — (În mitologia romană) divinitate supremă. Stăpân al zeilor şi al oamenilor, zeu al cerului, identificat mai târziu cu Zeus.

[10] *Caius Aurelius Valerius Diocletianus* — împărat roman. A domnit între anii 284—305 e. n.

[11] *Caius Julius Caesar Octavianus Augustus* — primul împărat roman (27 î. e. n. — 14 e. n.).

[12] *Tullus Hostilius* — al III-lea rege legendar al Romei (sec. VII î.e.n.).

[13] *Titus Flavius Vespasianus* — împărat roman (79—81 î. e. n.).

[14] *Cincinatus* — celebru general roman, de două ori dictator, cunoscut prin simplitatea şi austeritatea vieţii.

[15] *Nero (Tilerius Claudius Drusus Germanicus)* — împărat roman (54—68 î. e. n.)

[16] General roman, care s-a distins în Spania, în timpul celui de al doilea război punic (202 î. e. n.), învingându-l pe Hanibal.

[17] *Lucius Sergius Catilina* (cca. 108—62 î. e. n.) — om politic roman.

[18] *Marcus Tullius Cicero* (106—43 î. e. n.) — celebru orator şi om politic roman.

[19] *Pompei (Cnetus Pompeius Magnus)* (106—48 î. e. n.) — om politic şi general roman.

[20] *Marcus Junias Brutus* (85—42 î. e. n.) — om politic roman, participant la conjuraţia care l-a ucis pe Caesar.

Cum era educaţia nobililor români, în secolul trecut, când domneau fanarioţii în ţară

[1] Doamna mea *(grec.)*.

[2] Sufletul meu! *(grec.)*.

[3] Pentru Dumnezeu! *(ital.)*.

[4] Ce potlogar! *(grec.)*.

[5] Doamne sfinte! *(grec.)*.

[6] Draga mea *(grec.)*.

[7] Roman popular conţinând descrierea vieţii şi faptelor legendare ale lui Alexandru Macedon şi care s-a bucurat de o largă răspândire în Principate.

Geniul vechi al românilor şi românii de astăzi

[1] *Cato cel Bătrân (Marcus Porcius Cato Maior)* (234—149 î. e. n.) — om politic şi scriitor roman, de o severitate rămasă proverbială.

[2] *Fabricius (Caius)* — consul roman.

CUPRINS

REFERINŢE CRITICE

“În Basarabia din rumâni este d. titulearnii sovetnic Constantin Stamati, bărbat literat, cinstitor de oameni învăţaţi, sârguitor spre luminarea neamului său, are tălmăcite şi nu conteneşte de a tălmăci alese istorii pentru întocmirea năravurilor celor bune, fabule, romanţuri, versuri ce se numesc versuri albe, versuri împleticite, versuri drepte şi alte frumoase istorii.”

Dimitrache PASTIESCUL (“Curierul românesc”, 7 ianuarie 1830.)

“...Cavalerul Stamati au închinat muzelor cea mai mare şi mai frumoasă parte a vieţii sale, îndeletnicindu-se cu feliurite compuneri atât poetice, cât şi prozaice, vrednice de publicare. Talentul dlui Stamati, îmbrăţoşând mai toate ramurile poeziei, cu deosebire a poeziei dramatice, au produs multe ode, cântece, elegii, sonete, multe fabule şi satiri în versuri şi în proză, câteva balade şi romansuri, şi, în sfârşit, o poemă comică intitulată Ciubăr-vodă. Pe lângă aceste poezii originale, suntem îndatoriţi d-sale şi pentru mai multe traduceri şi imitaţii din Lamartine, Chateaubriand, Byron şi din cei mai buni autori ruseşti. Cea mai de căpetenie însuşire a poeziilor d-sale este naţionalitatea lor. Muza dlui Stamati, fiind patriotică, iubeşte a culege sujeturile sale din istoria patriei şi a cânta obiceiuri şi întâmplări naţionale.”

Constantin HURMUZACHI (“Dacia literară, martie—aprilie, 1840, p. 198—199.)

“Cât priveşte poeziile dlui Stamati, deşi un critic posomorât ar putea găsi în ele oarecare neglijări de rime, mărturisesc că eu le-am

cetit cu mult interes [...] şi [...] sânt dispus a descoperi multe frumuseţi în poeziile sale.”

V. ALECSANDRI (Dintr-o scrisoare către Iacob Negruzzi din 28 februarie 1868.)

“Costachi Stamati prozaist nu este, ci numai poet: poet însă, în unele privinţe, de prima ordine...

Din versurile lui Costachi Stamati unele sânt mediocre, altele slabe, o samă nu susţin aceeaşi vervă de la început până la sfârşit, dar ce ne pasă nouă de aceste intervaluri de cădere, când le vedem răscumpărate prin mai multe bucăţi de o adevărată poezie.”

Bogdan P. HASDEU (Din articolul **Costachi Stamati:** “Revista nouă“, 1888, nr. 6, p. 215.)

“Trăind departe de gruparea literară a lui Kogălniceanu, Negruzzi şi Alecsandri, scriitorul nostru a precedat pe redactorii “Daciei literare” în aprecierea producţiilor Muzei naţionale şi în împrospătarea talentului său de cărturar la izvoarele regeneratoare ale cântecelor şi baladelor moldovene.”

Charles DROUHÉT (Din articolul **Cavalerul Stamati**: “Viaţa Românească“, 1921, nr. 11, p. 198.)

“Cultura sa literară era într-adevăr bine orientată şi destul de bogată [...], lecturile lui îl dusese până la literatura cea mai nouă din vremea lui. Îndreptându-se spre scriitorii străini cei mai de seamă, neoprindu-se, ca alţii, la autori minusculi francezi ori neogreci, Stamati ne apare, deci, cu o notă de superioritate, şi în această privinţă ne aduce aminte de Budai Deleanu, fără să fi ajuns însă să ne dea o operă poetică pe care să o putem pune alături de a acestuia. Cu Budai Deleanu se mai aseamănă Stamati şi prin stăruinţa pe care a arătat-o să dea scrisului său o notă specific românească, introducând în ce compunea unele elemente populare; basmele, tradiţiile şi baladele din popor i-au dat de multe ori motive pe care le-a împletit în poeziile sale, căutând câteodată să dea chiar versurilor o înfăţişare populară,

cum se vede aceasta în “Eroul Ciubăr-Vodă. Fabula fabulelor vechi populare sau Rolando furios moldovenesc”, unde reminiscenţele din cronici şi din lectura scriitorilor străini sunt amestecate cu închipuiri de basme pentru a ni se istorisi vitejiile lui Bogdan, fiul lui Ciubăr-Vodă, care e prezentat ca un fel de Făt-Frumos.”

Ovid DENSUŞIANU (**Literatura română modernă**, vol. II, ed. a II-a, Bucureşti, 1929, p. 43.)

“Poezia istorică a lui Stamati este [...] o prelungire a poeziei istorice de dincoace de Prut: admiraţie pentru trecut, pentru vechile cetăţi, pentru foştii eroi, melancolie în faţa ruinelor şi chemare către contemporani să nu uite ce-au fost odată...

...Stamati realizează cu elementele poeziei noastre anonime o poemă epică (“Eroul Ciubăr-Vodă...”) plină de imaginaţie şi de poezie şi dă satisfacţie, în mai mare măsură decât scriitorii de dincoace de Prut, dorinţei generale de a se scrie o epopee românească cu elemente populare.”

Petre V. HANEŞ (**Scriitorii basarabeni**. Ediţia a II-a, Bucureşti, 1936, p. 218, 230.)

“Lipsa unei tradiţii critice face pe mulţi să socotească pe Stamati “scriitor mediocru”. În realitate el este eminent, mai mare în privinţa limbii ca Bolintineanu, în câteva puncte comparabil doar cu Eminescu. El aduce multe accente byroniene, prin poeţii ruşi, note romantice în general, de la Hugo, Lamartine, nu mai puţin totuşi, ca şi ceilalţi scriitori ai vremii, aspecte de clasicism francez şi de mai veche Renaştere italiană, având deci puncte comune cu Asachi, Eliad, Negruzzi, Bolintineanu. [...]

Urmând pe Asachi, Stamati cultivă miturile naţionale însă cu mijloace artistice superioare. Simţul fabulosului, umorul satanic, desenul teratologic îi sunt hărăzite în cel mai înalt grad.”

George CĂLINESCU (**Istoria literaturii române de la origini până în prezent.** Ediţia a II-a, revăzută şi adăugită, Bucureşti, “Minerva”, 1985, p. 242.)

"Ca şi Costache Negruzzi, Alecu Russo, Alecsandri sau Kogălniceanu, pentru Stamati scrisul constituia principala manifestare a patriotismului, mijlocul de căpetenie prin care putea contribui la prefacerile ce aveau să ducă la edificarea statului român modern."

Ion ROTARU (Prefaţă la C. Stamati, **Muza românească. Compuneri originale şi imitaţii din autorii Europei.** EPL, Bucureşti, 1967, p. VII.)

"Numele lui Costache Stamati rămâne legat de o operă literară cu bogate rădăcini în tradiţia şi folclorul poporului nostru, modestă ca împlinire estetică, dar inspirată de directivele spirituale ale epocii şi înscriindu-se astfel în circuitul unitar al valorilor paşoptismului."

Maria FRUNZĂ (**Istoria literaturii române**, Bucureşti, 1968, vol. II, p. 376.)

"Greoi şi demodat în unele scrieri ale sale, C. Stamati ne apare astăzi, în momentele esenţiale ale creaţiei sale, drept un autor modern cu o viziune proaspătă şi acută asupra valorilor morale şi sociale, pe care le promovează sau le detestă, rămânând în chip conştient şi constant un scriitor socialmente angajat, moralmente tributar înaltului sentiment al iubirii de patrie. Satira şi umorul, realul şi fantasticul, prezentul şi trecutul care se împletesc organic şi firesc în scrierile sihastrului de la Ocniţa, îi asigură operei lui viabilitate nu numai cognitivă, dar şi artistică. Recitindu-i astăzi opera, ne convingem de verva caustică a unor fabule şi bucăţi dramatice, de observaţia realistă exactă din creaţiile publicistice şi de lirismul emoţionant al unor poezii fie traduse, fie originale."

Haralambie CORBU (**Actualitatea lui Constantin Stamati,** în "Limba şi literatura moldovenească", 1986, nr. 4, p. 4)